

DET KÖNIGLIGE THEATER

1858

Carl Bruun.

DET
KONGELIGE THEATER

I AARENE 1852—59,

EN HISTORISK REDEGJØRELSE

VED

H. CHRISTENSEN.

KJØBENHAVN.

FORLAGT AF I. H. SCHUBOTHES BOGHANDEL.

TRYKT HOS J. JØRGENSEN & Co. (M. A. HANNOVER).

1890.

DET KONGELIGE THEATER

I AARENE 1852—59.

DET KÖNIGLIGE THEATER

1758

DET
KONGELIGE THEATER

I AARENE 1852—59,

EN HISTORISK REDEGJØRELSE

VED

H. CHRISTENSEN.

KJØBENHAVN.

FORLAGT AF I. H. SCHUBOTHES BOGHANDEL.

TRYKT HOS J. JØRGENSEN & CO. (M. A. HANNOVER).

1890.

FORORD.

Det kan synes paafaldende; at nærværende Skrift, der behandler Theaterforhold, som tilhøre en længst forsvunden Tid, først nu forelægges Offentligheden, og at dette ikke er skeet langt tidligere.

Med Hensyn hertil skal jeg forudskikke følgende Bemærkninger:

Da jeg i Juni 1859 afgik som Medlem af det kongelige Theaters Direction, kunde der vistnok have været nogen Opfordring for mig til offentlig at klare Et og Andet vedkommende min Administrationstid; der var fremkommet en Del Angreb paa mig baade i forskjellige offentlige Blade og især i Professor Overskous i 1858 udgivne Skrift: „Oplysninger om Theaterforhold i 1849—58“.

Ved min Afgang havde imidlertid Monrad, som daværende Cultusminister, anmodet mig om for det Første at tilbageholde, hvad jeg mulig kunde være sindet at fremkomme med i ovennævnte Retning, og denne hans Anmodning var jeg ganske villig til at efterkomme, idet jeg fuldkommen erkjendte, at det var Theatret tjenligst, at den offentlige Discussion om Theateranliggender, hvorpaa de sidste Aar

havde været saa rige, hørte op, og jeg, om jeg nu ikke længer kunde gjøre Theatret nogen directe Gavn, dog mindst af Alt vilde gjøre det Skade; men jeg tilstaaer og, at jeg da var saa træt og forpint af tre Aars anstrengende Theaterliv med dets Rigdom paa Gjenvordigheder og Kampe, at jeg foretrak at drage mine Tanker saameget som muligt helt ud af Theatersphæren, — og desuden: Overskous Skrift var ved den Tone og Tendens, der gik igjennem det, saa lidet skikket til at vække Agtelse for ham og skade mit gode Navn og Rygte, at jeg gjerne fremdeles kunde lade hans Angreb staa uænsede hen, som jeg allerede havde gjort det et helt Aar.

En stor Ulyst til midt under andre omfattende Embedsforretninger at vende tilbage i Erindringen til de overstandne Møisommeligheder og Fataliteter afholdt mig i mange Aar fra at befatte mig med Theaterhistorien 1852—59, uden at jeg dog opgav Tanken herom, da jeg fra flere Sider var tilskyndet til og havde lovet mig selv og Andre ikke at lade Overskous Fremstilling i hint Skrift staa uimodsagt som et historisk Kildeskrift. —

I 1873 fremkom Overskous Theaterhistorie efter 1849, affattet væsentligt i samme Aand som hans ovennævnte Skrift af 1858.

Overfor denne udførligere Fremstilling, der optraadte med et Anstrøg af historisk Paalidelighed, voxede mine Forpligtelser mod Andre som mod mig selv til at rense Historien for det meget Urigtige, der klæbede ved Overskous Referater og Betragtninger. Ligesom jeg troede at skyldte dette til den Minister, Hall, under hvem jeg havde arbejdet, og hvis Bestræbelser for Theatrets Vel ogsaa i høj Grad vare miskjendte i Overskous Fremstilling, saaledes maatte

jeg ogsaa anse mig forpligtet i denne Retning mod mine Medarbejdere i Theaterstyrelsen, den da allerede afdøde Conferentsraad Hauch, — som i 1868, da han sidst skrev mig til om den forventede Fortsættelse af hans Livs-erindringer, have udtalt: „ogsaa vilde jeg nødig, at Overskou skulde have det sidste Ord i de Theateranliggender, hvori vi have været indviklede,“ — og mod senere afdøde Professor Høedt, som mere end nogen Anden havde lidt personlig Mishandling og skaanselløs Medfart af et uforstandigt Publicum, og aldrig var bleven erkjendt efter Fortjeneste for hvad han havde været og virket for Theatret.¹⁾

Imidlertid frembød sig mange Hindringer for Udførelsen af mit Forsæt, og dog blev Pligten til at udføre det bestandig stærkere, saameget mere som jeg efterhaanden var bleven omtrent den Eneste, der kunde udføre, hvad dog burde udføres.

1) Da der ved Bebudelse af det her foreliggende Skrift offentligt er blevet hentydet til mit personlige Forhold til Høedt og Wiehe, har jeg med Hensyn til den Betydning, man kunde tillægge dette for Skriftets Troværdighed, ikke villet forbigaa at bemærke: Det var først gjennem min Stilling som Secretair hos Cultusministeren og fornemmelig under Krisen i 1855, at jeg kom i personlig Berøring med Høedt, og om jeg end ganske vist siden den Tid bestandig stod i et venskabeligt Forhold til Høedt, og af og til kom sammen med ham udenfor Tjenesteforhold, tør jeg dog ikke sige, at mit Forhold til ham nogensinde har faaet Charakter af et Venskabsforhold; den Interesse for ham, som jeg fra første Færd har nærret og bestandig bevaret, har ene havt sit Udspring fra Erkjendelsen af hans Værd som Kunstner og hans Betydning for Theatret. Endnu mindre har jeg staaet i noget personlig intimt Forhold til M. Wiehe, med hvem jeg overhovedet sjældent kom i Berøring og navnlig ikke udenfor Tjenesteforhold.

Ved denne Opsættelse har jeg havt een Fordel, den, at jo længere jeg kom bort fra den Periode, her handles om, desto bedre blev jeg istand til at se Begivenhederne fra hin Tid uhildet af personlig Interesse, upaavirket af Stemning for eller imod; — paa den anden Side staaer jeg nu overfor den Mislighed, at saa mange af de Personer, hvis Færd jeg maa omtale og belyse, forlængst ere døde; og skjøndt jeg har stræbt at undgaa haarde og skarpe Udtalelser om Afdøde, har dette maaske ikke altid kunnet undgaaes, hvor disses Færd, naar den skulde omtales og belyses, ofte gav saa stor Opfordring dertil. — Men ligesom jeg i nærværende Skrift mere har haft for Øie at fremstille til Historiens Dom end selv at dømme, om jeg end ikke har troet at maatte afholde mig fra enhver Dom, saaledes har jeg overalt stræbt at anvende en saa nøieseende Kritik af min egen Fremstilling, at jeg tør haabe aldrig at have anført Andet, end hvad der kan bestaa for Sandhedens strengeste Fordring; og hvor jeg ikke har følt mig fuldkommen sikker paa Rigtigheden af factiske Meddelelser, har jeg enten udtrykkelig anført dette, eller helt forbigaaet dem, — hvilken sidste Fremgangsmaade jeg iøvrigt ofte har maattet anvende af den Grund, at det vilde blevet et altfor kolossalt Arbeide og altfor trættende for Læserne, om jeg vilde søgt at imødegaa enhver Urigtighed i hvad Overskous Theaterhistorie for 1852—59 indeholder, saa at jeg maatte foretrække at lade Et og Andet staa uimodsagt, som jeg kunde anse for historisk uvæsentligt, ligesom jeg af samme Hensyn har troet at burde tilbageholde en større Del officielle Actstykker, der skjønnes at være af mindre almindelig Interesse; — man vil maaske finde, at det, der her meddeles, er vidtløftigt nok endda.

At jeg, efter i lang Tid at have opsat at affatte disse for Offentligheden bestemte, Meddelelser om Theaterforhold og min Deltagelse i Bestyrelsen af det kongelige Theater, yderligere har udsat Offentliggjørelsen, har sin Grund i særlige personlige Hensyn, som jeg har troet at skyldte dette, saameget mere, som denne Udsættelse kun har Lidet at sige i Forhold til Skriftets Øiemed, der er at hævde den historiske Sandhed — og Intet Andet; — men dette Øiemed medfører paa den anden Side, at Offentliggjørelsen nu ikke længer bør opsættes.

Samtlige i nærværende Skrift meddelte Skrivelser m. m. og Citater af saadanne ere, forsaavidt Skrivelserne angive sig som officielle, gjengivne efter Afskrifter, som med daværende Cultusminister Halls Bemyndigelse ere tagne af de i Kirke- og Undervisningsministeriets Archiv beroende originale Skrivelser til Ministeriet eller Concepter til Ministeriets Skrivelser for at benyttes til en Fremstilling som nærværende; enkelte, mere private, ere Gjengivelser af i min Besiddelse værende Originaler, der ere overladte mig i samme Øiemed.¹⁾

Kjøbenhavn i Februar 1890

H. Christensen.

¹⁾ I de meddelte Actstykker er Originalernes Orthographi bibeholdt.

Rettelser:

- S. 150 L. 15 f. o. læs: Theatret, — dette kunde o. s. v.
S. 303 L. 5 f. n. læs: give den hele Administration.
-

INDHOLD.

	Side
Indledning	3
Upaalideligheden af Overskous Theaterhistorie. — Theatertilstande 1849—52. — Om det rette Udgangspunct for Valg af Theaterdirecteur. — Hvad Theaterdirecteuren har at varetage: Repertoïret, den sceniske Fremstilling, Administrationen. — Fordringer til Directeurens Evner og Personlighed. — Directeurens Medarbeidere. — Det Afgjørende ved Directeurvalg. — Valget af Heiberg og en Committeret. — Vanskeligheder, der beredtes Heiberg. — Heiberg og Personalet. — Heiberg og Nielsen. — Heibergs Myndighed. — Bevægelsen 1848, dens Indvirkning paa Theaterforholdene. — Den sande Grund til Personalets Misstemning. — Spørgsmaal om Theaterraad. — Heibergs Regjeringssystem. — Overskous Valg til Sceneinstructeur — hans Stilling som saadan. — Eleveinstructionen. — Høedts Debut.	
I. Afsnit 1852—56	47
Ordningen af Theatrets Overbestyrelse i Cultusministeriet. — Misstemningen mod Heiberg. — Høedts Virksomhed og Forhold til Heiberg. — Theatret og Dagspressen. — Høedts Begjæring om Optagelse af Shakespeares Richard III, og Forhandlinger i den Anledning. — Ministerskifte.	

— N. P. Nielsens Ansøgning om Afsked, Heibergs Udtalelser og Forhandlinger desangaaende. — Heibergs Forhold til Ministrene Simony og Ørsted. — Billetsalg til forhøiet Pris. — Aarlig Virksomhedsplan. — Hall overtager Cultusministeriet. — Halls Stilling til Theaterdirecteuren. — Halls Bestræbelser for Theaterforholdenes Udvikling. — Tilsagn om Revision af Theaterreglementet. — Ombygning af Tilskuerpladsen. — Forhandlinger vedrørende administrative og oekonomiske Anliggender. — Conflict med Høedt i Anledning af Hamlets Opførelse og Høedts Afskedigelse. — Conflict med Wiehe og hans Afgang. — Forhandlinger med Bournonville om Fornyelse af hans Engagement og Bournonvilles Bortgang. — Juliette Prices Ansøgning om Reisetilladelse og dennes Bevilgelse. — Heibergs oppositionelle Forhold til Ministeriet. — Nielsens Afskedsforestilling. — Anordning af en Theatercommission og sammes Forhandlinger. — Theatrets Drift i Saisonen 1855—56. — Langes Bevilling og Hoftheaterforestillingerne. — Saisonens finansielle Udbytte. — Repertoiret i Saisonen 1855—56. — Billetsalg til forhøiet Pris. — Udbytte af Tilskuerpladsens Ombygning. — Beneficforestilling for C. N. Rosenkilde. — Heibergs Afskedsbegjæring og Gjenindtræden i Censorstillingen.

II. Afsnit 1856—59 210

Halls Anskuelse om Theaterbestyrelsens Ordning. — Forhandlinger om en ny Bestyrelse. — Dorph Directeur, Christensen Committeret. — Vanskeligheder for Bestyrelsesforholdets Ordning. — Dorph og hans artistiske Styrelse. — Udbyttet af Saisonen 1856—57 og Ministeriets Andel heri. — Fru Heibergs Fritagelse for Tjeneste i Saisonen og hendes Gjenoptræden. — Overskous Forhold. — Oeconomi-Inspecteur-Bestillingen. — Dorphs Afgang. — Høedts Virksomhed i Saisonen 1856—57. — Christensen fungerende Directeur. — Conference med Heibergs. — Sceneinstructionen. — Ombygning af Scene- og

Foyerbygningen. — Et paatænkt Valg af artistisk Directeur opgivet. — Byggearbeidets Forhaling, Hoftheatret erhvervet til midlertidigt Brug. — Christensen midlertidigt constitueret som Directeur. — Officielle Forhandlinger om Sceneinstructeurpostens Overtagelse af Høedt. — Bruddet med Fru Heiberg. — Fru Heibergs Afgang. — Saisonen 1857—58. — Høedt fratræder som Skuespiller. — Udnævnelse af en Direction af 2 Medlemmer Hauch og Christensen. — Directionens Instrux. — Sammenstød mellem Bournonville og Mantzius. — Overskous Forhold og Afskedigelse. — Høedt overtager at assistere Directionens artistiske Medlem. — Høedts Virksomhed. — Saisonen 1858—59 — Monrad Directeur for Cultusministeriet. — Directionens Indstilling til Ministeren og Forslag om Høedts Optagelse i Directionen. — Tilbud herom gjøres ham af Ministeren. — Hall fratræder Cultusministeriet, som overtages af Monrad. — Høedt afslaaer at indtræde i Directionen. — Ministeriets Opgave som Theatrets Overbestyrelse. — Fru Heibergs og Høedts Betydning for Skuespilkunstens Fremtid. — Hauch og Christensen afskediges. — Monrads Plan med Theaterbygningen. — Det nye Theater.

Anhang 321

- A. Uddrag af en Indstilling til Cultusminister Hall af 10. December 1856.
- B. Skrivelse til Cultusminister Monrad af 20. Juni 1859.

INDLEDNING.

Hvorvidt afdøde Professor Th. Overskous Theaterhistorie for Tidsrummet indtil 1849 virkelig har Krav paa, udenfor det af Theatrets eget Arkiv samlede Materiale, at tillægges den Troværdighed og Paalidelighed, som Forfatteren selv har villet hævde dette Arbeide — det lader jeg staa hen; — men uimodsigteligt er det, at Fortsættelsen af dette Værk, der i Aarene 1873 og følgende er udkommet under Betegnelsen „den kongelige danske Skuespladses Historie fra dens Overdragelse til Staten i 1849 indtil 1874“, ikke kan respecteres som en virkelig historisk, objectiv sand Fremstilling af Theatrets Tilstande, en upartisk Bedømmelse af det indre Sammenhæng af Begivenhederne og de i disse optrædende Personers Maal og Stræben; i det Mindste vover jeg at paastaa dette, forsaavidt det Tidsrum angaaer, i hvilket jeg har staaet i særligt Forhold til Theatrets Bestyrelse, nemlig fra 1852 til 1856 som Secretair hos Cultusministeren, i hvilken Egenskab jeg specielt havde at behandle, referere og expedere alle i Ministeriet forekommende Sager, Theatret angaaende, og fremdeles fra 1856—59, i hvilket Tidsrum jeg i Forening med fornævnte Stilling directe deltog i Theatrets Bestyrelse.

Imidlertid har det Kjendskab, jeg i ovennævnte Stillinger har erhvervet mig til Theatrets Forhold, ogsaa sat mig istand til at se lidt ind i Tilstandene under de første Aar af Heibergs Directorat 1849—52, og med Hensyn til denne Periode vil jeg derfor forudskikke nogle enkelte historiske Bemærkninger, i Forbindelse med nogle mere almindelige Betragtninger.

Man kan ikke naae ret langt frem i Overskous Historie fra 1849 uden at faae Indtrykket af, at hele Arbeidets første Afsnit fra 1849—56 er saa langt fra at være en med historisk Kritik udarbejdet Fremstilling, at den meget mere kun synes at være et Prokurator-Indlæg til Fordel for Heiberg imod Theaterpersonalet og Publicum saavel som Theatrets Overbestyrelse: Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet — et Indlæg, som jeg ikke kan vide, om Heiberg selv vilde have været vel tilfreds med, om han havde kjendt det. Man skal næppe kunne læse nogen Side fra det Øieblik, da der bliver Tale om Heibergs Udnævnelse til Directeur og hans Administration, uden at man vil finde Heiberg skildret som hævet over alle menneskelige Skrøbeligheder og Svagheder, human, samvittighedsfuld, arbeidsom, klog og forudseende, ikke blot som æsthetisk og dramaturgisk Capacitet par excellence, men ogsaa som fuldendt i rent administrativ Henseende — medens ligeoverfor ham Theaterpersonalet, Bladene og Publicum staa som Ukyndige og Umyndige, der sammensværge sig og gjøre Oprør, og navnlig de fleste af Scenens mest fremtrædende Personligheder haanligt betegnes som en Clique, et Coteri, hvis Handlinger udelukkende ledes af Trædskhed, Snedighed, Pengebegjærlighed, Misundelse og allehaande Ondskab, der giver sig Udtryk i en Række af de laveste og sorteste Cabaler

og Intriguer — dem Overskou dog lykkelig har formaaet at gennemskue.

Læsningen vil paatvinge Enhver en Formodning om, at dette ikke kan hænge rigtigt sammen, men at der ialtfald maa slaaes Adskilligt af paa begge Sider, inden man naaer til Sandheden — og saaledes forholder det sig vistnok ogsaa.

Ligesaa vist som J. L. Heibergs store Betydning som Æsthetiker, dramatisk Forfatter og Dramaturg er hævet over enhver Tvivl, saaledes kan og bør de personlige Fortrin, Overskou tillægger ham, ogsaa sættes udenfor Tvivl; og dog behøver man blot at kjende noget til hans polemiske Forfatter-Virksomhed for at begribe, at han besad Egenskaber, der i Theaterlivet let vilde bringe Fare for Collisioner og voldsomme Brud. Paa den anden Side er Kunstnerfolket efter sin Natur — og Scenens Kunstnere, som en let forklarlig Følge af deres Virksomhed, maaske i endnu høiere Grad end andre Kunstnere — et saa letbevægeligt Folkefærd, let at opbringe og drive til Yderligheder, men oftest ligesaa let at berolige og vinde, naar man vil gjøre sig lidt Uleilighed derfor, at man med Sandhed kan sige: de ere, som man tager dem; ganske vist ligge Smaaintriguer let for dem, men det ligger aldeles udenfor deres Natur gennem en Aarrække at kunne forfølge og gennemføre en planmæssig Intrigue, især naar den skulde drives i Fællesskab af et større Antal Hovedpersoner. Dette forekommer det mig, at Overskou ikke burde have overseet, og det saameget mindre, som han selv delte denne Kunstner- og Skuespillernatur — dens gode og dens svage Sider — med sine tidligere Kammerater.

Det er ganske naturligt, at Overskou maatte føle sig knyttet til Heiberg, der havde valgt ham, den forlængst afgaaede Skuespiller, til en Stilling, der syntes at maatte tillægges stor Betydning for Theatrets Drift, — at Heiberg rimeligvis hverken tillagde Stillingen eller Overskou selv den Betydning, som denne antog, er ikke gaaet op for ham; — men om den Hengivenhed, hans Theaterhistorie lægger for Dagen ligeoverfor Heiberg, virkelig var saa oprigtig og trofast, som det her faaer Udseende af, turde maaske dog drages i Tvivl.

Det forholder sig vistnok saa, at Heiberg allerede af den offentlige Mening var udpeget til Theaterdirecteur, da daværende Cultusminister Madvig i 1849, som Overskou siger, „valgte ham efter modent Overlæg, selvstændigt, som den Mand, der heri Landet fortrinsvis var kvalificeret dertil.“

Imidlertid, Madvig kjendte dengang vistnok saalidet til Theater og Theateradministration, at han med Hensyn til denne Administrations Væsen næppe havde anden Dom end den, der dengang var og formentlig endnu er fremherskende i Publicum og Journalistiken, og som udleder Qualificationen til at være Theaterdirecteur fra den overlegne æsthetiske Indsigt.

Det er jo udenfor al Tvivl, at der fra dette Udgangspunct ikke let kunde findes en mere kvalificeret Mand til Posten end Heiberg, og det tør vist ogsaa antages, at Heiberg hermed forenede andre Egenskaber, som maatte være attraaværdige for en Directeur for det kongelige Theater.

Men det turde være et Spørgsmaal, om selve Udgangspunctet ogsaa er det rette, naar man har antaget det System at give en enkelt Mand den hele Bestyrelse ihænde som Directeur eller Chef.

Maa der nemlig end gaaes ud fra, at Formaalet for Bestyrelsen af en Kunstanstalt som det kongelige Theater bør sættes i at føre de Kunstanskuelser, som have vundet eller fortjente Anerkjendelse, ud i Virkeligheden og saaledes fremme Kunstens — den dramatiske Digtnings og den sceniske Fremstillings — Udvikling samtidig med, at Publicums Sands og Smag for Kunsten søges ledet i en god og sund Retning, saa vil en nærmere Betragtning dog formentlig vise, at al Theaterbestyrelse væsentlig er en praktisk Virksomhed, en administrativ Virksomhed, — og maa Dygtigheden i denne som i en hvilkensomhelst anden Administration end betinges af Syn paa det Maal, der skal arbeides hen til, saa er dette Syn dog her, saalidet som i nogen anden Administration, det, der gjør Udslaget, thi selve dette Syn paa Maalet kan kun blive frugtbart, naar Evne til at udfinde de Midler, ved hvilke der bør arbeides hen til Maalet, og Evne til at lede Arbeidet ad rette Vei kommer til.

For nærmere at undersøge dette Spørgsmaal, som vel endnu den Dag idag er af Interesse og vil have Betydning for Vurderingen af visse Begivenheder, der omhandles i det Følgende, turde der maaske være Anledning til at tage i nærmere Betragtning de forskellige Functioner, som maa eller kunne falde ind under Bestyrelsen af et Theater som det kongelig danske.

Det Første og Vigtigste, en Theaterdirecteur har at give sig af med, er selvfølgelig at vælge eller danne et Repertoire, navnlig da for det reciterende Skuespil, da dette uimodsigeligt er Grundvolden for det Hele. Med Hensyn hertil er det da og, at den almindelige Fordring om en Æsthetiker til Directeur fremtræder — og, som det synes, med en vis Beret-

tigelse: Det kongelige Theater skal være en Kunstanstalt, hedder det, altsaa bør det ledes efter et æsthetisk Princip. — Dette kan nu i og for sig være meget godt, og Sætningen vilde vel og slaa til, dersom der var nogen Garanti for, at det Repertoire, der saaledes dicteres af et æsthetisk Princip, ogsaa virkelig vil blive gennemført, medens det paa den anden Side maatte befrygtes, at Repertoiret i Mangel af et slikt ledende Princip vil skeie ud; — men saaledes forholder det sig næppe ganske.

Saaledes som Forholdene ved det kongelig danske Theater ere, altid have været, og formentlig ogsaa fremdeles ville vedblive at være, er Theatrets ældre Repertoire Fundamentet for Dannelsen af ethvert Aarsrepertoire; — og vi ville da først betragte Directeurens Stilling til dette, idet han skal til at grundlægge sit Repertoire for det enkelte Aar eller dog for en begrændset Fremtid.

Lad os nu forudsætte, at Directeuren, der er Æsthetiker ex professo, i Valget af sit Repertoire ikke er behersket af nogen Ensidighed, at han med Blik for det Gode og Værdifulde i enhver Retning af den dramatiske Production vil admittere Alt, hvad der kan have Krav paa at bringes frem og kan gjøre hans Valg og Theatret Ære, glæde, berige og løfte hans Publicum; han vil da af det Materiale, han har for sig i hele den indenlandske rige dramatiske Litteratur, i den allerede tidligere benyttede fremmede dramatiske Litteratur — Alt dette, som engang var Theatrets udelukkende Eiendom, men som i ethvert Fald vedblivende er til Theatrets Disposition, — udpege en Del, som han finder fortrinnsvis at burde fæste Opmærksomheden paa for at forsyne Theatret med et passende Antal Præstationer af forskjellig

Genre: Tragedier, Dramer, Comedier, Lystspil, Vaudeviller o. s. v,

Men aldrig saasnart er han begyndt at gjøre det første Skridt til at bringe sine Planer til Udførelse — Rollebesætningen — før han støder paa praktiske Vanskeligheder. Saa opdager han, at det og det Stykke ikke kan udføres tilfredsstillende, fordi en eller anden Rolle ikke kan besættes ordentligt med det Personale, han har; at den og den Skuespiller vil blive for overanstrengt, dersom han skal benyttes i alle de Stykker, hvor hans Medvirkning dog er nødvendig; at nogle af de paatænkte Stykker maaske ikke ville kunne komme frem i rette Tid, fordi den og den Skuespiller ikke vil kunne faae fornøden Tid til at indstudere de nye Roller, medens han er saa stærkt optaget i det Repertoire, der er i Gang; at den og den Skuespiller af Betydning vil faae utilbørlig ringe Anvendelse i hans Repertoire; at det hele Repertoire i den Grad vil komme til at hvile paa nogle enkelte Personer, at dersom Sygdomstilfælde indtræde hos disse, ligger hans hele Repertoire kuldcastet. Saa maa han allerede af disse Hensyn til at gjøre om paa sit Repertoire, udskyde Stykker, han ønskede at give, eller besætte dem efter andre Hensyn end det i og for sig ønskeligste.

Imidlertid har Directeuren dog nu faaet et Repertoire dannet efter sine æsthetiske Anskuelser, og han skal nu skride videre med Arbeidet; saa opstaaer Spørgsmaalet om Decorationsvæsenet; ogsaa herfra, stundom vel og fra Maskineri og Garderobevæsenet kan der fremkomme Vanskeligheder, som maaske gjøre en Forandring i Repertoiret, en Udsættelse af det og det Stykkes Opførelse praktisk nødvendig.

Saa fremkommer der fra En og Anden af Perso-

nalet Ønske om at fritages for den og den Rolle — Ønsker, som det af en eller anden Grund er vanskeligt at staa imod, men som let foranledige, at Opførelsen af et eller andet Stykke maa opgives eller stilles i Bero; — saa fremkommer der fra en eller anden betydende Skuespiller Ønske om at optræde i det og det Stykke, som Directeuren ikke har optaget i sin Plan for Repertoiret — Ønsker, som det, stundom for den paagjældende Kunstners Skyld, stundom og i Publicums eller Theaterkassens Interesse er betænkeligt ganske at afvise, naar Stykket ellers ikke er forkasteligt, — og Resultatet af det Hele er, at Directeuren med al den Autoritet, han kan besidde som Æsthetiker og Dramaturg, har maattet opgive saa meget af, hvad han havde for Øie, ja vel endog stundom har maattet gaa paa Accord med sine æstetiske og dramaturgiske Anskuelse, at det æstetiske Princip, der skulde være ledende for Theatrets Repertoire, i Virkeligheden har lidt Skibbrud, at Directeuren ikke kan faae opført det, han vil, men ofte maa nøie sig med det, han kan faae opført — og hvad har saa tilsidst hans Qualitet af Æsthetiker hjulpet ham her?

Vi forudsatte, at den Æsthetiker, der bliver sat til at styre Theatret, ikke var behersket af nogen Ensidighed i sin Smag og i sit Valg af Repertoire; — men dersom han nu imidlertid dog er dette — og der turde, naar Directeuren, som forudsat, er Æsthetiker ex professo, maaske være nogen Grund til i Almindelighed at nære Frygt herfor — saa vil Sagen stille sig ikke saa lidt uheldigere for ham, dersom han haardnakket vil fastholde sine æstetiske Anskuelse i Valget af Repertoiret; jo strængere Fordringer han vil gjøre til, hvad han vil optage af det

ældre Repertoire, desto mindre vil han have at vælge imellem, desto mere vil han udsættes for, at hans Planer støde paa de ovenberørte Vanskeligheder, desto mindre vil hans Repertoire komme til at interessere Publicum, som kræver Afvexling, og Skuespillerne, som kræve Opgaver, og desto ringere Udbytte vil hans Repertoire bringe Theatrets Finantser: ydermere kan det, hvor paradox Sætningen end kan synes, stundom være misligt for Theatret alt for stærkt at lægge an paa kun at give Mesterværker, besatte med de mest fremragende Skuespillere; Publicum kan her ved gjøres saa kræsant, at det ikke gaaer i Theatret, saasntart der ikke bydes det udmærkede Arbeider, eller det skal savne nogen af sine Yndlinge blandt Personalet, som der kunde været Brug for.

Til Syvende og sidst er særlig æsthetisk Indsigt i Virkeligheden mindre det, der gjør Udslaget ved den her omhandlede Del af Directurens Virksomhed og derfor i Virkeligheden heller ikke nogen absolut uundværlig Betingelse for et heldigt Resultat.

Den ældre indenlandske saavelsom den udenlandske dramatiske Litteratur, der har været anvendt paa Theatret, foreligger jo bedømt og kritiseret, har passeret baade den æsthetiske og Publicums Censur, og heri har Directuren da et i Almindelighed temmelig paalideligt Støttepunkt til Afgjørelse af Spørgsmaalet om, hvorvidt et ældre dramatisk Arbeide fortjener at gjenoptages i Repertoiret.

Ganske vist er den gunstige Modtagelse, et dramatisk Arbeide for en længere Tid tilbage kan have vundet i Publicum, ikke nogen absolut Sikkerhed for, at det ogsaa vil interessere ved paany at fremdrages, Smag og Anskuelser skifte jo under Tidernes Vexlen; — og paa den anden Side har man seet Exempler paa, at

dramatiske Arbeider, som ved første Opførelse have vakt ringe Opmærksomhed, ved en fornyet Optagelse have vundet megen Interesse og Anerkjendelse, hvad dog ofte vil have sin Grund i Fremstillingen, saa at Afgjørelsen af Spørgsmaal om slige Stykkers Gjenoptagelse ofte vil bero paa andre Omstændigheder end den egentlige æsthetiske Vurdering af selve det dramatiske Arbeide; — men iøvrigt er det ikke og har aldrig været min Tanke at ville gjøre gjældende, at æsthetisk Indsigt hos Directeuren er overflødig — tvertimod! — men hvad jeg vil hævde, er dette, at en sund Sands og en dannet Smag forenet med et praktisk Blik i det Hele er, hvad Directeuren behøver for at kunne danne sit Repertoire, forsaavidt dette skal udvælges blandt Theatrets Beholdning af ældre Arbeider, og at Valget her i det Hele ikke er en saa væsentlig æsthetisk Opgave, at der fra denne Side skulde være nogen tvingende Opfordring til ved Valg af en Directeur at lægge Hovedvægten paa, at han er Æsthetiker.

Noget om end neppe væsentlig anderledes bliver Directeurens Stilling i Forhold til Repertoirets Forøgelse med nye Arbeider. Her synes nærmest det Punct at være forhaanden, hvor der særligt skulde være Brug for Directeurens Capacitet som Æsthetiker, især maa det erkjendes, at en nøieseende æsthetisk Kritik vil være paa sin Plads med Hensyn til nye Stykkers Optagelse af fremmed dramatisk Litteratur; ligesom det vel og i Almindelighed maa indrømmes, at der i Æsthetikeren som Directeur vil have en Garanti mod, at Vansmag faaer Indpas i Kunstens Helligdom, hvorved det dog ikke skal oversees, at

der ogsaa gives andre Garantier herimod: det gode Theaterpublicum og den offentlige Kritik.

Hvad særligt angaaer den indenlandske dramatiske Production, har det altid, og vistnok med Føie, været anset for rigtigt, at Directeuren viser en større Liberalitet med Antagelse af nye originale Arbejder, selv om disse i visse Henseender kunne befindes mindre tilfredsstillende, naar de dog aabenbare et Talent, som giver Forventning om Udvikling og maa ønskes understøttet og fremhjulpet; men skal denne Regel anerkjendes, vil det sees, at Directeuren her atter udsættes for at maatte til en vis Grad handle imod sine æsthetiske Anskuelser. For det nationale Theater har det altid været anset som en Hovedopgave at fremskaffe originale Arbejder; men her er Directeuren nødt til at sidde rolig og vente paa, hvad der bydes ham; og jo mindre eller jo tarveligere dette er, desto mere er han opfordret til et stemme sine Fordringer ned. Men naar ogsaa her den æsthetiske Censur ikke kan blive absolut afgjørende til Forkastelse af originale Arbejder, kan det neppe heller paastaaes, at dette Moment i særlig Grad gjør Krav paa en Æsthetiker som Directeur, og det saameget mindre, som der jo meget let kan ske ethvert Hensyn i denne Retning Fyldest, naar der — saaledes som det i lange Tider og under forskjellige Bestyrelsesformer har været Tilfældet hos os — stilles Bestyrelsen ved Siden en uafhængig æsthetisk Censor, hvis Kjendelse Directeuren ikke kan fravige uden under visse Former og uden at paatage sig selv Ansvar for Stykkets Antagelse.

Løvrigt er det, naar man vil fæste Tanken paa at give Theatret en særlig kunstforstandig Directeur, et

Spørgsmaal, om det egentlig er Qualificationen af Æsthetiker, man fortrinsvis bør se hen til.

Et dramatisk Arbeide kan tilfredsstillende den æsthetiske Kritiks Krav og dog gjøre liden eller ingen Virkning ved Fremstillingen, — og et dramatisk Arbeide kan give den æsthetiske Censur megen og begrundet Anledning til Udsættelser og dog vise sig ved Fremstillingen gennem de udøvende Kunstneres Opfattelse og Behandling at afvinde ikke blot Mængden men virkelig Kunstforstandige stor Interesse (for ikke at tale om, at den æsthetiske Kritik til Tider kan være saa bornert eller stagneret, at den vil staa imod nye Ideer eller Retninger, der ville gjøre sig gjældende i Kunsten)¹⁾. I første Tilfælde kan Æstetikeren som Theaterdirecteur siges at have feilet, hvis han antager Stykket, i sidste Tilfælde, hvis han har forkastet det, — og da vi i begge Tilfælde forudsætte, at Directeuren har handlet overensstemmende med velbegrundede æsthetiske Anskuelser, saa tyder dette hen paa, at der er noget Andet og Mere end det æsthetiske Princip, vi skulle attraa hos den, der som kunstforstandig skulde søges til at styre Theatret, idet der i selve Valget af Repertoiret viser sig at være et andet, og for Theatrets kunstneriske Udbytte betydende Hensyn, som maatte ønskes fyldestgjort i selve Directeuren, — nemlig Hensyn til Skuespilkunsten.

Directeuren skulde altsaa ikke blot være Æstetikker, men ogsaa Dramaturg i videste Forstand — han skal forstaa sig paa Skuespilkunsten; — han skal kunne bedømme et Stykke ikke blot som rent

¹⁾ Her kunde det være værd at minde om de heibergske Vaudevillers tidligste Historie paa vor Scene.

æsthetisk Dommer, ikke blot med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvorvidt dette Arbeide i og for sig vil egne sig til Fremstilling paa Scenen, men ogsaa — og dette er for Theatret med dets Opgave: den levende Fremstilling en Hovedsag — kunne afgjøre og give Anvisning paa, hvorledes det bør og skal udføres i sin Helhed og i Enkelthederne, for at den sceniske Virkning tilfulde kan naaes; — dette vil da altsaa sige, at Directeuren skal være fortrolig med Skuespilkunsten og det hele Theaterapparats rette Benyttelse. — Ogsaa i finantsiel Henseende vil det være af stor Betydning for Theatret, at Directeuren kan tilfredsstille dette Krav; thi først ved en saadan Indsigt i Fremstillingskunsten vil Directeuren blive istand til at have en tilforladelig Dom om, hvorvidt et givet Stykke under de forhaandenværende Forhold vil kunne vente at gjøre Succes og holde sig paa Repertoiret, og Theatret derved sikres mod at slide sine Kræfter op paa at forberede og indstudere Stykker, som mangle Levedygtighed, men som, naar de maa henlægges, efterlade et Hul i Repertoiret, som det ikke altid er let i en Hast at udfylde med Andet. Vi have ikke mange Æsthetikere ex professo og færre Dramaturger; men om der vil findes en Æsthetiker, som tillige besidder den Indsigt i selve Skuespillerens Kunst, som efter det Foranførte maatte attraaes, turde være en stor Sjældenhed. Ganske vist er man i Publicum tilboielig til at tiltro Æsthetikeren som saadan denne Indsigt, men dette beroer vistnok oftest paa en Misforstaaelse.

Theaterhistorien har Exempler paa, hvorlidet selv betydende dramatiske Forfattere have anet, hvad store Skuespillere have bragt ud af de Personer, Forfatteren har leveret dem, og hvor ganske anderledes For-

fatteren selv har troet at skulle forlange sine Personer fremstillede, — og Udfaldet har viist, at Skuespilleren i Regelen havde Ret, og at æsthetisk Indsigt er Et, Forstand paa Skuespilkunst et Andet.

Det er en ganske naturlig Følge heraf, at det altid under forskjellige Bestyrelsesformer, hvad enten der i Bestyrelsen har været en Æsthetiker eller ikke, har været saa, at den egentlige Omsorg for den sceniske Fremstilling af Skuespillet ikke har været varetaget af selve Bestyrelsen, men været overdraget til en Anden som Scene-Instructeur, og naar der til denne Post skulde søges Mænd, der i Virkeligheden skulde kunne fyldestgjøre, har man med Rette valgt fungerende eller afgaaede Skuespillere, thi vanskelig vil nogen Anden med tilbørlig Vægt kunne optræde som virkelig Instructeur.

Sceneinstructionen — hvorved jeg ikke saameget sigter til Iscenesættelsen, der vel er et for Fremstillingen betydende men dog i Forhold til Kunsten underordnet Moment, og hvortil der mindre kræves Indsigt i Skuespilkunsten end en sund Sands og Smag for den ydre Anordning i Forbindelse med Correcthed, — Sceneinstructionen er imidlertid af saa stor Betydning for det kunstneriske Udbytte af Fremstillingen, for at paavirke Sammenspillet, for at vaage over, at de samspillende Skuespilleres Opfattelse ikke skal divergere og derved skade Forstaaelsen i Publicum, for at bidrage til, at ingen dramatisk Virkning i Enkeltheder skal gaa tabt, at det i og for sig vilde være det Ønskeligste, at denne Virksomhed kunde overtages af Directeuren selv, og naar man troer ved Valg af Directeur at burde lægge særlig Vægt paa Kunstforstand, saa burde man maaske sna-

rere lade særlig Indsigt i Skuespilkunsten end den egentlig æsthetiske Indsigt være afgjørende ved Valget.

Det har vel og viist sig andre Steder, at det har været særdeles heldigt, at Directeuren har været Skuespiller; men det forstaaer sig, at dersom man her hos os skulde tænke paa at vælge en forhenværende Skuespiller — thi der kan vist kun være Tale om en forhenværende — saa maatte det være en Mand, der ikke blot havde indtaget en fremragende Stilling som Kunstner, men som ogsaa i andre Retninger ved Dannelselse og praktiske Evner kunde være skikket til at overtage Ledelsen af Theatret. Der har engang frembudt sig en Leilighed til at erhverve en saadan Mand til det kgl. Theaters Bestyrelse; men den overordnede Autoritet, i hvis Hænder Afgjørelsen kom til at ligge, forstod formentlig næppe, hvilken Betydning det vilde havt, om denne Leilighed var bleven benyttet.

Imidlertid turde Resultatet af de her anførte Betragtninger blive dette, at naar Æsthetikeren som Directeur, ikke vil være istand til at undvære Bistand af en i Skuespilkunsten særlig kyndig Mand til Ledelsen af Skuespillet — ligesom han utvivlsomt altid vil behøve en lignende Assistance til Ledelsen af Operaen, og selvfølgelig endnu mere til Balletten, — saa kan der med Hensyn til det heromhandlede Moment, som dog maa erkjendes at være af største Betydning for Kunstanstalten, heller ikke være nogen særlig Grund til at forlange Directeurposten besat netop med en Æsthetiker.

Iøvrigt har Directeuren Brug for Indsigt i Skuespilkunsten, ikke blot ved Spørgsmaalet om Stykkers Optagelse, forsaavidt samme dog for en Del bør afhænge af, om Theatret med dets forhaandenværende

Kræfter vil kunne bringe det paagjældende Arbejde frem i en værdig Skikkelse, ikke blot ved Rollebesætningen og Indstuderingen, men ogsaa ved Afgjørelsen af Spørgsmaalet om, naar et Stykke kan ansees færdigt til at præsenteres for Publicum, fremdeles ved Spørgsmaal om Antagelse af Elever og Erhvervelse af Skuespillere fra andre Theatre — saa at Directeuren ogsaa her, hvad enten han er Æsthetiker eller ei, behøver Bistand af Andre, dersom han ikke selv besidder særlig Indsigt i Skuespilkunsten.

Ved Siden af den hidtil omhandlede Del af Theaterdirectorens Virksomhed, som væsentlig er af kunstnerisk Betydning, men hvori der dog, som jeg troer at have viist, idelig fremtræder praktiske Momenter og Hensyn, som gjøre Krav til en administrativ Evne, fremtræder der nu en Klasse af Directeur-Forretninger, som væsentlig ere af praktisk Natur og gjøre Krav paa administrativt Blik, Omsigt, Hurtighed og Ihærdighed, men som tillige kan have Momenter af kunstneriske Hensyn i sig.

Hertil kan henregnes den hele ydre Virksomhed for at faae Stykkerne frem, Anordning af Prøver, Indseende med Decorationsvæsenet og Scenens Udstyr, med Maskineri og Garderobevæsen, at der holdes Øie med, at de forskjelligartede Forberedelser, der hver for sig danner en Betingelse for det Hele, kunne komme til at passe ind i hinanden, saa at Alt kan være færdigt i rette Tid — Ting, hvortil Directeuren ganske vist skal og maa have Andres Assistance, men som han dog ikke tør lade slippe sig ud af Syne, idet han, der har det hele Ansvar, dog ikke uden

Betænkelighed tør hengive sig til ganske at stole paa Andre, men bestandig maa forholde sig som Overtilsynshavende og Controllerende ved egen Iagttagelse og Paavirkning. — Hertil kan og henregnes Ugerepertoires Ansættelse under tilbørligt Hensyn til, at dette baade som Helhed og for de enkelte Dages Abonnenter frembyder en passende Variation og en heldig Sammenstilling for den enkelte Aften; dernæst ogsaa de Foranstaltninger, som Sygdomstilfælde eller andre mødende Hindringer for det ansatte Ugerepertoire medføre.

Endvidere omfatter Directeurens Virksomhed en Klasse Forretninger, der maa betegnes som udelukkende praktiske eller administrative — en Klasse, som det vilde være altfor vidtløftigt nærmere at specificere, men hvoraf kan fremhæves den hele oeconomiske eller finansielle Administration og det dermed forbundne Kasse- og Regnskabsvæsen; endvidere en ikke ubetydelig Embeds-Correspondance; fremdeles hvad der vedrører Theatrets om jeg saa maa sige udvortes Forhold til Publicum, Abonnementsvæsenet, Billet og Controlleurvæsenet og Andet vedrørende Publicums Adgang til og Ophold i Theatret; — alle saadanne rent administrative Anliggender ville hver Dag optage Timer af Directeurens Tid.

Endelig bør det ikke lades ubemærket, at Theater- og Capel-Etaten omfatter et Antal af formentlig c. 300 Personer, hvoraf en stor Del, selv afseet fra ligefremme Tjenesteanliggender, ofte have Ønsker og Begjæringer, der for dem ere Velfærdsanliggender, at forebringe Directeuren, og som gjøre Krav til hans Tid og hans Omsorg; — ligesom det bør erindres, at om der end i mange forskellige Brancher er og maa være beskikket Functionairer, som i Almindelighed

helt og med en vis Selvstændighed skulle varetage, hvad dertil hører, saa vil der dog ikke være nogen Gren af Forvaltningen, uden at Anliggender, vedkommende denne, hyppigt maa og ville blive forebragte Directeuren og hans Afgjørelse af samme blive krævet.

Dersom man nu efter det her Anførte vil spørge, hvilke Egenskaber der da i og for sig maa kræves hos en Theaterdirecteur, der i alle Retninger skulde kunne tilfredsstillende ethvert begrundet Ønske, saa vil det vise sig, at der forlanges: overlegen æsthetisk og dramaturgisk Indsigt, Fortrolighed med Skuespilkunsten og den sceniske Fremstillingskunst i det Hele, administrativ Dygtighed, Hurtighed, Snarraadighed, Om-sigt og utrættelig Arbeidsømhed, — og saa har man endda ikke nævnet Alt, hvoraf et tilfredsstillende Resultat afhænger; hertil fordres endnu Et, uden hvilket alt det Andet vil vise sig ikke at slaa til i Længden, og det Fatale er, at det, der handles om, er en rent personlig Qualitet.

I. L. Heiberg har engang paa en aldeles slaaende Maade karakteriseret en Theaterdirecteurs Opgave, idet han har udtalt, at det, hvori en Theaterdirecteurs Geni skal vise sig, er, at han formaaer at holde sit Personale i godt Lune.¹⁾ Vistnok er Raadigheden over Repertoiret og Rollebesætningen, for ikke at tale om Kassen, vigtige Midler til enkeltvis at vedligeholde eller gjenoprette dette gode Lune, men det er dog langt fra tilstrækkeligt; i Virkeligheden udrettes der i denne Henseende allerede mere derved,

¹⁾ Se prosaiske Skrifter. 6 Bind Side 226.

at Personalet sporer Driftighed og Raskhed i Bestyrelsen, især naar Directeurens Bestræbelser krones med det Held, som et stærkt Besøg i Theatret ubetinget maa ansees for; thi fuldt Hus virker ligesom elektriserende paa Personalet, stemmer til Tilfredshed og Iver for Tjenesten; men først og sidst kommer det dog an paa Directeurens personlige Forhold til Personalet. Den personligt velvillige, humane og høflige Optræden fra Directeurens Side mod Personalet forskaffer Directeuren gjensidig Velvillie og Imødekommen fra Personalets Side og virker ganske anderledes varigt til Personalets Tilfredshed end Opfyldelsen af et eller andet enkelt Ønske i de ovenantydede Retninger, medens der paa den anden Side, naar først det personlige Forhold mellem Directeuren og Personalet er forstyrret, ikke let kan være Forventning om i Længden at opretholde den gode Stemning ved noget andet Middel.

Til den Indsigt og de Evner, man efter det Ovenanførte maa attraa hos en Theaterdirecteur, kommer saaledes endnu Fordringen om en Personlighed, der formaaer at tilveiebringe og fastholde et godt Forhold til Personalet, — og ligesom dette Punct er Noget, der kan i høi Grad forøge Vanskeligheden ved Directeurens Hverv, saaledes vanskeliggjør dette Punct ogsaa i høi Grad Valget af Directeur.

En Mand kan i andre Forhold have erhvervet sig Navn af human, retsindig, taktfuld o. s. v., og dog vil det kunne vise sig, at hvad han besidder af disse Egenskaber ikke slaaer til, naar han bliver Theaterdirecteur; fordi de Forhold, hvori han da indtræder, ere af den Beskaffenhed, at de i saa høi Grad give de menneskelige Svagheder Anledning til at bryde frem; over den hele Theaterverden svæver der en

Lidenskabelighedens Aand, som Directeuren ikke let ganske undgaaer at blive berørt af, og dog maa han fremfor Alt undgaa at aabenbare, at ogsaa han besidder almenmenneskelige Svagheder; han maa væbne sig med Taalmodighed og Sagtmodighed ligeoverfor Udbrud af Vrede og Indignation; han maa være beredt paa til enhver Tid at offre sin personlige Behagelighed for Andres, og især ikke i fornem Følelse af sin Værdighed ombytte et hjærteligt og velvilligt Forhold med Kulde og Fornemhed, — det er jo ikke heri, at den sande Overlegenhed skal vise sig. Den dygtige og driftige Directeur, som holder sig paa denne Vei, vil i Sandhed formaa at holde sit Personale i godt Lune, og han vil da finde beredvillig Understøttelse og Imødekommen til Tjenestens Fremme; men har Directeuren forladt den her angivne Bane, da har han aabnet Vei for Forfølgelse og Chicane, der tidligt eller sent vil vanskeliggjøre hans Stilling og virke hindrende paa Theatrets Drift, og det desto mere, jo mere Theatrets Personale til den givne Tid bestaaer af Kunstnere, der ikke trænge saa meget til Theatret som Theatret trænger til dem, og som derfor i Bevidstheden om deres Betydning for Theatret, og at dets Virksomhed og Held tilsidst afhænger af dem, ville gjøre Krav paa, at der fra Bestyrelsens Side skal vises dem som Kunstnere visse Hensyn — Krav, hvis Berettigelse til en vis Grad man neppe tør nægte.

Det her berørte Hensyn gjør det endvidere særdeles ønskeligt, at den, der vælges til Directeur, allerede forinden er bekendt med Theaterforhold og Theaterliv; i modsat Fald vil han neppe undgaa, inden han har kunnet vinde fornøden Erfaring i disse, at begaa Feilgreb, der berede ham Vanskeligheder

og fordærve hans Stilling, allerede inden han er bleven saameget hjemme i den, at han for Alvor kan tænke paa at lede Theatret efter sit Syn.

Det er en ofte udtalt og af de Fleste anerkjendt Sætning, at det er et overordentligt vanskeligt Hverv at være Directeur for et Theater som vort kongelige, og det Foranførte turde maaske nok tjene til at anskueliggjøre Sandheden heraf og vise, at der vanskelig vil findes nogen Stilling, der gjør større Krav til den, der skal beklæde den; men heri ligger da til-lige, at det er en vanskelig Opgave at skulle vælge en Theaterdirecteur; og naar det — som man vist tør gaa ud fra — erkjendes, at det i Reglen vil være, om ikke ligefremt umuligt, saa dog, især i et saa lille Land som vort, et særegent heldigt Tilfælde, som man ikke altid tør gjøre Regning paa, om man skulde kunne finde en Mand, der forenede i sig al den Indsigt, alle de Evner og Egenskaber, som maa attraaes hos den, hvem Theatrets Ledelse med fuld Tillid kunde overdrages, medens der dog til enhver Tid skal findes Mænd til Posten, saa kan man ikke komme til andet Resultat, end at det i Almindelighed vil være nødvendigt at slaa en Del af paa de Fordringer, man i og for sig maatte ønske at stille til Directeu-rens Person; men Spørgsmaalet bliver da, hvilke af disse Fordringer man tør slaa af paa, og hvilke ikke.

Det forstaaer sig saa temmeligt af sig selv, men iøvrigt vil Erfaringen meget snart overbevise Enhver, der maatte komme til at gjøre Erfaringer i denne Retning, om, at det ligger udenfor Mulighederne, at en enkelt Mand, om han nok saa meget vilde, selv skulde kunne directe varetage den hele Virksomhed, som kræves til at holde Maskinen i god og tilfreds-stillende Gang; men det er heller ingenlunde Me-

ningen, at Directeuren selv skal udføre Alt, og altsaa heller ikke nødvendigt, at han skal besidde Evner til selv personlig at kunne tage sig af og lede Alt. — Det, der behøves, er strengt taget hvad der behøves i enhver som helst anden omfattende overordnet Administration, nemlig først og fremmest Syn paa Formaalet og dernæst Syn paa de Midler, hvorved der bedst kan arbejdes hen til dette — og som et Hovedmoment heri fremtræder da Evne til at finde de Personer, som i forskjellige Retninger egne sig til at være Medarbejdere til det hele Instituts Formaal, og naar disse ere fundne, da at benytte dem saaledes, at de stilles ikke som slaviske, ansvarløse Tjenere, men som frie, selvstændige, af Ansvar ansporede, Medarbejdere, medens Directeuren nærmest retter sin Stræben paa at give alle de forskjellige Hjul i Maskineriet Impulser, controllere dem og holde dem i Gang, saaledes at de passe ind i hinanden og arbeide sammen uden at hindre hinandens Virksomhed; — men at kunne gennemføre dette med Held kræver et administrativt Talent.

Spørgsmaalet om, hvilke Fordringer til Directeurens Evner, der kan slaaes af paa, falder saaledes sammen med Spørgsmaalet om, i hvilke Grene af Styrelsen der rettelig bør og maa kunne gives Directeuren Medarbejdere, til hvem han kan overlade at varetage en og anden Del af Directeurvirksomheden med en vis Frihed og Selvstændighed under sin egen Kontrol, eller som han ialtfald kan kalde til at bistaa ham med Raad og Daad, hvor han behøver det.

Det er jo bestandig Æsthetikeren ex professo og den administrative Dygtighed vi afveie ligeoverfor hinanden. Tage vi nu Æsthetikeren uden administrativ Dygtighed og Routine, saa maa Et af To befrygtes at indtræde.

Enten vil han tro at skulle tage sig af Alt uden at kunne overkomme det og vil dog se skjævt til, at nogen Anden skulde udøve en Myndighed, der tilhører ham som Directeur, og som han da vil synes selv at miste — thi det er for de Fleste, der ere nye i administrativ Virksomhed, vanskeligt at sætte sig ind i, at de just ikke have Myndigheden for til enhver Tid at skulle gjøre Brug af den og idelig at pukke paa den, men nærmest for at have den i Baghaanden, hvor man ellers ingen Veie kan komme; — eller ogsaa vil han tro at kunne indskrænke sig til, hvad der egentlig ligger for ham som Æsthetiker; han vil befatte sig med at vælge Stykker af det ældre Repertoire, fremskaffe, censurere, antage eller forkaste nye Arbejder, besætte Rollerne, maaske tilse Indstuderingen, men trøstigt lade Andre drage Omsorg for hvad Andet der falder ind under Directeurs Functioner; — men i dette Tilfælde vil han, selv afseet fra, at han ikke vil have Greb paa at vælge de Mænd, han skulde overdrage den hele egentlige Administration og heller ikke være istand til at controlere dem, i Virkeligheden med det Samme have op hørt at være Directeur. At skaffe Repertoire, at besætte Rollerne er Forberedelser til Theatrets Drift, men ikke selve Driften; denne beroer paa en Uendelighed af daglige Afgjørelser i Stort og Smaat, uden hvilke Forberedelserne blive til Intet, saa at tilsidst ogsaa Repertoiret beroer herpaa, og giver Directeuren alt dette glatvæk i Hænderne paa Andre, saa vil det blive disse, paa hvem det udelukkende vil bero, hvad der skal komme ud af Theatrets Virksomhed, det vil være disse, der i Virkeligheden have indtaget Directeurs Plads — og han vil snart faae at føle, at Alle holde sig til disse Andre og ignorere Direc-

teuren; thi af denne vente og fordre Alle, at han virkelig skal styre og lede Alt, om det ogsaa skeer paa mange Puncter gjennem Andre, at hans Afgjørelse i ethvert nok saa ubetydeligt Tilfælde skal kunne paakaldes, at han altid skal være ved Haanden med sin Paavirkning, og om det behøves med sin Myndighed.

Tage vi derimod paa den anden Side den administrative Dygtighed, der ikke er Æsthetiker, men om hvem det dog maa forudsættes, at han besidder Intelligens, sund Sands, Smag og Interesse for Kunsten, saa vil det sees, at Tingene meget vel kunne gaa og fra et kunstnerisk Synspunct tilfredsstillende med en saadan Directeur, naar der i æsthetisk og kunstnerisk Henseende gives ham en Medhjælp, som han kan støtte sig til. — Han vil forlange stillet sig ved Siden en Æsthetiker, der censurerer de nye Arbejder, som indleveres; han vil sætte sig i Forbindelse med Andre, der kunne gjøre ham Forslag til at optage nye dramatiske Arbejder af fremmed Litteratur; han vil træde i Forbindelse med en i Theatertilstandene indlevet Mand, der kan gjøre ham Forslag til og med hvem han kan raadføre sig angaaende Optagelsen af Stykker af det ældre Repertoire og Rollebesætningen; men han vil da ogsaa være den, der formaaer at bringe de forberedte Planer til Udførelse og lede den hele Theaterdrift.

At det nu ogsaa med Hensyn til selve Skuespil-Repertoirets Dannelse er det naturlige Forhold, at Directeuren har Andre at støtte sig til — ligesom Ingen endnu er faldet paa at mene Andet med Hensyn til Opera- og Syngespil-Repertoiret (for ikke at tale om Balletten) — derfor turde ogsaa Bestemmelserne i Reglementet for Theatertjenesten af 1856 (der

ikke veed Noget om Directeuren skal være Æsthetiker eller ikke afgive et Vidnesbyrd.

Den her tilsigtede Bestemmelse, som indeholdes i Reglementets 2det Afsnit næstsidste Stykke, og som Overskou efter den særlige Opfordring, der i den Commission, som udarbejdede Reglementet, var givet ham til at bearbejde Bestemmelserne om Sceneinstructeuren, ganske vist har deltaget i at redigere, men ialfald har tiltraadt og samstemmet i, lyder saaledes:

Inden hvert Aars 1ste April har Sceneinstructeuren til Directeuren at indgive en Fortegnelse over et Antal reciterende Skuespil af alle Arter iblandt Theatrets ældre og nyere Repertoire, som han anseer for skikkede til at optages i Repertoiret for den følgende Saison, samt nøiagtigen opgive, hvilke Roller der, paa Grund af Forhold, som ere indtraadte siden Stykkets sidste Opførelse, nødvendig maa paany besættes, tilligemed Forklaring om, hvorvidt der maatte medgaa nogen sær Bekostning, saasom til nye Dragter og Decorationer ved Stykkets Opførelse i næste Saison.

Efter det Foranførte formener jeg, at naar man ikke har det sjeldne Held i et givet Øieblik at kunne til Theaterdirecteur-Posten finde en Mand, der i sig forener Qualificationer af Æsthetiker, Dramaturg og administrativ Dygtighed, bør man ved Valg af Theaterdirecteur fornemmelig lægge Vægt paa det sidstnævnte Moment, hvorved jeg dog skal udtrykkelig bemærke, at jeg ingenlunde mener, at den administrative Dygtighed kun skulde findes hos den, der har vundet Uddannelse og Routine som administrativ Embedsmand.

Imidlertid er det ganske vist, at der hos det store Publicum saavel som hos dets Førere Journalisterne har hersket, og vel endnu hersker den Anskuelse, at Theaterdirecteuren fortrinsvins skal søges blaudt Æthetikere, men ogsaa Cultusministre, som have havt den Opgave at forsyne Theatret med Directeur eller Chef, have formentlig været ledede af lignende Opfattelse¹⁾, og naar de have søgt andesteds hen, har det vistnok i Reglen havt andre Grunde, navnlig den, at en Æsthetiker, som kunde ansees antagelig, ikke har været at finde.

For en historisk Bedømmelse kan det saaledes efter min Anskuelse vel ansees tvivlsomt, om Madvig ikke snarest begik et Misgreb, da han i 1849 valgte Heiberg til Theaterdirecteur og navnlig stillede ham som Enedirecteur, og det saameget mere, som Theatret netop da bragtes ind under Bevillingsmyndigheden og fik sit aarlig bestemte Tilskud af Staten, hvormed det skulde komme ud af det, idet Theatret nemlig herved maatte siges til en vis Grad at være ført ind paa Entreprisen, hvorved der nu mer end tidligere stilledes Krav til Directeurens administrative Dygtighed. Andre Betæneligheder burde maaske ogsaa have afholdt Madvig derfra.

Overskou selv nævner som en Betænelighed ved at vælge Heiberg, at han tidligere ofte havde gjort haarde Angreb paa Modstandere, men synes kun at

¹⁾ Jeg erindrer saaledes, at Monrad engang lod sig forlyde med, at han mente Christian Winther med Føie kunde vælges til Theaterdirecteur.

tillægge dette Betydning, forsaavidt disse kunde antages nu at ville gjøre Gjengjæld, og forsaavidt tager denne Betænkelighed sig, ligesom de andre, Overskou anfører, lidt taabeligt ud, — men ret beseet turde den anførte Omstændighed i og for sig dog nok give Grund til nogen Betænkelighed. Hvad der derimod forekommer mig at burde være taget i særlig Betragtning er den Omstændighed, at Heiberg, der da var i en Alder af 57 Aar, nu skulde indtræde i en Art af Virksomhed, som han ingensinde tidligere havde haft Leilighed til at vinde Erfaring og Routine i, nemlig en administrativ Virksomhed, og det af en saa omfattende og mangesidig Beskaffenhed som Theaterbestyrelsen er.

Det kan gjerne antages, at Heibergs store Evner vilde have sat ham istand til ogsaa, navnlig i en tidligere Alder, at uddanne sig til en dygtig Administrator, men det tør siges næsten at være umuligt for Nogen i samme Øieblik, han styrtes ind i en saadan Administrations Chaos, da at være en dygtig Administrator, naar han til det Øieblik har været ganske fremmed for administrativ Virksomhed. Heiberg har udentvivel og selv følt, at der i denne Henseende manglede ham Noget, og det tør antages, at Ministeren har haft en Erkjendelse af det Samme; thi Grunden til, at Arnesen blev stillet Heiberg ved Siden som Committeret, var jo — ogsaa efter Overskou — netop den, at Heiberg skulde have en Medhjælper i Administrationen.

Arnesen var en routineret administrativ Embedsmand, klar i sin Opfattelse og hurtig i sin Gjærning; at han besad Indsigt i Theaterforhold, skjøndt Overskou synes at ville frakjende ham denne, havde jeg Leilighed til at overbevise mig om, da jeg i 1855

samvirkede med ham i den da nedsatte Theatercommission, hvori han var et virksomt Medlem; imidlertid tør jeg ikke have nogen sikker Mening om, hvorvidt Arnesens Personlighed egentlig gjorde ham skikket til en Virksomhed som den, der var ham tiltænkt; men det ligger ganske i Sagens Natur, at dette Forsøg mislykkedes; thi medens Theaterdirecteuren kan søge Støtte hos og Bistand af Andre i alle de Anliggender, som vedrøre den kunstneriske Ledelse, Antagelse af Stykker, Rollebesætning, Indstudering o. s. v., saa kan han derimod ikke give den egentlige Administration (den forberedende og den anordnende saalidet som den daglige) fra sig uden med det Samme at give sit Embede væsentligt over i Andres Hænder, hvad Heiberg naturligvis ikke kunde falde paa. — At dømme efter Overskous Udtalelse i Anledning af Arnesens pludselige Afgang 3 Uger efter Saisonens Aabning: „at Heiberg nu havde vundet Overbevisning om, at han baade kunde og maatte selv lede det Hele og derfor strax tog den Beslutning ikke mere at belemre sig med en Committeret“, skulde det synes, at Heiberg ogsaa er kommet til Erkjendelse af, at det forholder sig, som jeg har anført.

Overskou er nu utrættelig i at udfinde alle de Vanskeligheder, som strax fra første Begyndelse beredtes Heiberg i hans Stilling, og søger at paavise, hvorledes Publicum og Bladene arbeidede paa udenfra at fortrædige ham samtidig med, at inden Theatrets egne Vægge Personalet sammenrottede sig mod ham, ja han gaar i sin Iver for at fremstille Vanskeligheder, der optaarnede sig om Heiberg, endog saa

vidt, at han nedlader sig til at anføre som en af disse Vanskeligheder, at Hoffernes underordnede Personale, der ved Theatrets Overgang til Staten mistede deres tidligere Fripladser i Theatret, „søgte af bedste Evne at tilveiebringe en forudfattet ugunstig Mening om heibergsk Theaterbestyrelse.“

Blandt de Vanskeligheder, som Personalet strax skal have beredt Heiberg, anfører Overskou den „umættelige Feubegjærlighed, hvoraf netop de mest ansete Kunstnere vare stærkest besatte, saa at Kunstnere af første Rang søgte at komme ind i ethvert nyt eller gjenoptaget Stykke, og at de for at faae, om end nok saa ringe Feu, ivrigt greb efter Smaaroller, som de ellers haanligt vilde have afvist.“ — Men denne Begjærlighed, hvis den ellers virkelig har været tilstede hos Andre end nogle ganske Faa, er saa langt fra at være en Vanskelighed, at den meget mere er en væsentlig Hjælp og Understøttelse for den Directeur, der ønsker at se sine Stykker saa godt besatte som muligt, og som forstaaer at sætte Pris paa den Lyst til at arbeide, som heri aabenbarer sig — en Lyst, som Direeteuren bør føre sig til Nytte og baade for sin egen og Theatrets Skyld tage til Indtægt uden smaalig Ængstelse for at gaa tabt af sin Magtfuldkommenhed. Forøvrigt gjør man Skuespillerne Uret, naar man vil søge at udlede deres Lyst til og Iver for at komme til at optræde alene af Feubegjærlighed. Som alle andre Mennesker føle Skuespillere sig vel ved at være beskjeftigede i deres Kald, og Skuespilleren som enhver anden Kunstner finder sin Livsglæde og Tilfredsstillelse i at faae Opgaver efter sin Smag at løse. Theatertjenesten medfører, at Skuespilleren ofte maa overtage Roller, som han føler sig mindre tiltrukken af; det er da ganske

naturligt, at han paa den anden Side søger Roller, som tiltale ham. Naar da den betydelige Skuespiller kan søge smaa, tilsyneladende ubetydelige Roller, som Directeuren ikke har havt Øie for, at der kunde gøres Noget ud af, og derfor har tiltænkt en Skuespiller af lavere Rang, saa vil Directeuren ofte tjene baade Forfatteren, Theatret og sig selv ved at imødekomme slige Ønsker; hvor ofte har man ikke seet, at en slig ubetydelig Rolle i den store Skuespillers Hænder er bleven til et lille Mesterværk, der har givet det hele Stykke en Interesse, det ellers savnede; og i Almindelighed tør man gaa ud fra, at det, at en anset Kunstner attraaer en lille Rolle, er Borgen for, at han er istand til at bringe Noget ud af den.

Det kan ikke feile, at Overskou ligesaavel har maattet kunne forstaa dette, som han har maattet forstaa, at den Iver for at erkyndige sig om, calculere og gjøre smaa Væddemaal om Indtægten af Forestillingen, som Overskou omtaler Pag. 21 — og som jeg ogsaa har kjendt i min Functionstid — nærmest var en Morskab, og hængte sammen med Interesse for Theatrets Drift i det Hele, med Følelsen af, at det fulde Hus i Reglen virker opmuntrende paa Skuespilleren og derved gavner Forestillingen.¹⁾

Hovedpunktet i det Hele er imidlertid Heibergs Forhold til Skuespilpersonalet.

Der er ingen Tvivl om, at Heibergs Udnævnelse af Personalet i det Hele blev modtaget med gode og glade Forventninger, — det Samme vil i større eller

¹⁾ Den store Skuespiller Michael Wiehe dannede i denne Retning en mærkelig Undtagelse, idet han sjeldent var mere veloplagt og munter, end naar det hændtes ham at komme til at spille for tomt Hus.

mindre Grad hændes enhver ny tiltrædende Bestyrelse; Skuespillerne ere Sangvinikere, der med godt Haab modtage enhver Forandring, hvoraf de kunne forestille sig, at der vil komme noget Bedre end det Gamle — som de altid ere mer eller mindre utilfredse med, naar det er blevet gammelt. — Selv Nielsen, som dog vist var den Eneste, der dengang stod i mindre godt Forhold til Heiberg, aflagde, efter hvad Overskou fortæller, Heiberg et Besøg „for at bevidne ham sin Glæde over at se Theatret sat under hans Bestyrelse, og at tilsige ham Redebonhed til at yde ham sin Bistand.“

Dette var aabenbart et Tilbud, specielt om at ville af al Evne medvirke i Theatertjenesten, og naar Nielsen, efter hvad Overskou beretter, skal have tilføjet, at han forresten nok kunde blive tilsinds at ønske Afsked, saa har Heiberg naturligvis nok forstaaet, at Meningens simpelthen var den, at Nielsen som Vederlag for det Tilbud, han gjorde om at støtte Heiberg, ventede, at denne vilde søge at gjøre ham Theaterlivet behageligt og yde ham reelle Paaskjønninger, da han i andet Fald vilde foretrække at forlade Theatret.

Heiberg har imidlertid enten ikke forstaaet at fastholde Nielsen i den velvillige Stemning, hvorom Tilbudet dog i og for sig vidner, eller, hvad der er mere troligt, han har ikke villet gjøre noget Skridt af Betydning i dette Øiemed, — som om Heiberg i mindste Maade vilde have sat noget af sin Værdighed eller Myndighed paa Spil ved at søge at vinde den, der aabenbart gjerne vilde vindes — og Nielsen var saa let at vinde! Hvad Nielsen ønskede var at spille meget og navnlig de Roller, der laa for ham, og som ikke kunde gives af Andre; — man skulde

synes, at et saadant Ønske maatte være Directeuren i høieste Grad velkomment, naar det kom fra en Kunstner, der var en af Repertoirets fornemste Bærere; at Nielsen navnlig ogsaa ønskede en rig Virksomhed for at se sine Indtægter forbedrede, da han, som han nu engang var, brugte meget, forstaaer sig af sig selv; men dette kunde da fornuftigvis ligesaa lidt være Directeuren imod; thi de betydeligste Skuespilleres Lyst til at virke er selvfølgelig den bedste Garanti for, at Theatrets Drift kan holdes i livlig Gang. — Kunde Nielsen imidlertid ikke naae disse Ønskers Opfyldelse, saa kunde han ikke føle sig vel ved Theatret, saa vilde han foretrække at faae sin Afsked, og det saameget mere som han ved Afgang i Feuintægt, naar hans Tjeneste ikke benyttedes i større Omfang, udsattes for, at hans eventuelle Pension forringedes.

Dette var Altsammen naturligt og forstaaeligt fra Nielsens Standpunct, og heraf kommer den tilsyneladende Modsigelse, der gjorde sig gjældende i Nielsens Optræden, naar han forlangte en udvidet Virksomhed ved Theatret samtidig med, at han stadig pukkede paa en Svaghed, der ikke tillod ham at blive ved Theatret.

Det kan jo ikke betvivles, at Heiberg selv meget vel forstod denne Sammenhæng, ligesom Overskou har maattet forstaa den, skjøndt han gjennem hele sin Fremstilling søger at holde denne Forstaaelse borte; men om Overskou og kan have Lov til at lade, som han misforstod Forholdet, saa burde Heiberg ikke have givet sig Mine af det Samme; thi han havde som Directeur for Theatret en særegen Pligt til at varetage dettes Interesser og ligeoverfor disse at tilsidesætte den personlige Tilfredsstillelse,

han maaske kunde have af med paatagen Naivetet at værne om Nielsens Helbred, og gjennem sine ironiserende Udtalelser at vinde en let Seir over Nielsen, der uforsigtigt havde blottet sine Hensigter for meget.

Naar Heiberg saaledes dog tog Sagen med Nielsen paa en Maade, som Publicum og de offentlige Organer misbilligede, og som ikke kunde være stemmende med det Instituts Bedste, som han var sat til at varetage, saa kan det formentlig kun forklares deraf, at Heiberg ikke tillagde Nielsen den Betydning for Scenen, som baade Theatrets andre Kunstnere og det Publicum, der følte sig knyttet til Theatret, tilkjendte ham.

At dette nu virkelig og forholdt sig saaledes, derom foreligger der adskillige Vidnesbyrd.

Allerede den af Heiberg afgivne offentlige Erklæring, som Overskou meddeler Side 73, turde tilstrækkeligt vise dette, naar man lægger Mærke til de Ord:

„under de nærværende Omstændigheder maatte ethvert Forsøg paa Overtalelse ske med megen Reservation, dersom jeg ikke vilde udsætte mig for den grundede Bebreidelse at have virket til Hr. Nielsens egen Skade ved at overtale ham til det Modsatte af, hvad hans Lægeattest forlanger“; — og fremdeles:

„Til Beroligelse for Alle, som frygte for Hr. Nielsens Afgang o. s. v.“

Andre Udtalelser af Heiberg, som jeg senere vil faae Leilighed til at berøre, bekræfte yderligere, hvad jeg her har anført om Heibergs Vurdering af Nielsen.

Imidlertid var Misforholdet mellem Heiberg og Personalet saavel som Publicum indledet med Misstemningen mellem ham og Nielsen; og naar dette efter-

haanden udvidedes til at omfatte omtrent alle Scenens betydelige Skuespillere, Damer og Herrer og flere Andre, saa har dette Resultat vistnok været en næsten nødvendig Følge af det Standpunct, Heiberg fra Begyndelsen havde indtaget, og som han bestandig stærkere fastholdt ikke blot ligeoverfor det ham underordnede Personale, men ogsaa overfor det ham overordnede Ministerium (som man senere vil faae at se) og ifølge hvilket han selv gjorde Fordring paa at udøve absolut Herredømme i alle Theatrets Anliggender, saa at han ikke alene fordrede sin Myndighed anerkjendt og respecteret, men næsten ikke kunde bære Tanken om at imødekomme noget Ønske, der fremsattes, uden Frygt for, at det skulde gjøre Skaar i hans Magtfuldkommenhed; Heiberg var saaledes falden i den Snare, som Savnet af administrativt Talent og Routine lægger for den, der pludselig beklædes med en omfattende administrativ Myndighed.

Efterat have fremstillet, hvilken Myndighed der ifølge Ministeriets Indstilling om Theaterordningen i 1849 var tiltænkt Directeuren, siger Overskou vel Pag. 18, at Heiberg ikke ønskede en videregaaende Myndighed; — men hvorledes lader denne Udtalelse sig forene med, hvad der senere foreligger? — Vi ville faae det at se; forøvrigt besvarer Overskou igrunden allerede Spørgsmaalet Side 48, hvor han anfører: „Heiberg var en i høieste Grad selvstændig Directeur, Antagelsen og Valget af Stykkerne, deres Besætning og alle administrative Forholdsregler vare hans eget Værk“ — og tilføier, at Heiberg vel raadførte sig med Embedsmændene, „men derefter i Almindelighed tog den Beslutning, som han inden Raadførelsen var stemt for.“

Imod den Maade, hvorpaa Heiberg opfattede og anvendte sin Myndighed, optraadte der en anden

Magt, som Heiberg ikke synes at have taget med i sin Beregning, og som Overskou i sin Bedømmelse af Begivenhederne heller ikke synes at have lagt Mærke til: — Tidsaanden!

Bevægelsen i 1848 var ikke blot en national og politisk Gjenfødelse af Folket; den nye Aand, som gjorde sig gjældende, gennemtrængte alle Forhold, vakte nye Ideer, fremkaldte overalt Trang til Emancipation fra Fortidens Overleveringer, og forlangte Frihed, idet den accentuerede et Krav paa Rettigheder der, hvor der hidtil kun havde været Spørgsmaal om Pligter. — Det forstaaer sig, at denne Tidens Aand ogsaa maatte berøre Kunstens Sphærer, blandt disse navnlig Theatret, og at der hos dettes Personale maatte opstaa det Spørgsmaal, om de vare de eneste Borgere i det frie Land, der vare undtagne fra den naturlige Grundsætning, at Pligters tro Opfyldelse maa medføre Rettigheder; om ikke netop Kunstnerens Kald og det Ansvar, den sceniske Kunstner personlig underkaster sig i sin Virksomhed, maatte give ham noget Krav paa en vis Frihed.

Under disse Forhold er det naturligt, at jo mere Heiberg pukkede paa sin absolute Myndighed ligeoverfor Personalet, jo mindre han viste sig tilbøielig til at imødekomme billige Ønsker, især naar de harmonerede vel med Theatrets Interesse, desto mere maatte Personalet føle sig stødt tilbage fra Heiberg og dets Utilfredshed voxe.

Dette Forhold er det vistnok, hvori den sande Grundmaa søges til den Misstemning, der indtraadte mellem Heiberg og Personalets mest fremtrædende Kunstnere, af hvilke de Fleste tidligere havde staaet i et velvilligt og tildels venskabeligt Forhold til ham; og Overskous Fremstilling af, hvorledes nogle faa ilde-

sindede Skuespillere formaaede ved sindrige Machinationer at danne et Complot mod Heiberg, inspirere Bladene og agitere Publicum, saa at ogsaa disse tog Parti mod Heiberg, er saa kunstlet, at den bærer en indre Usandsynlighed i sig.

Under den Bevægelse, som saaledes havde grebet Sindene i og udenfor Theatret, fremkom Tanken om en vis garanteret constitutionel Frihed for Skuespilpersonalet giennem et Theaterraad. Hvor og hvorledes Tanken først er fremkommen, skal jeg ikke kunne sige; men da Madvig, foranlediget ved et i Rigdagssessionen 1850—51 fremsat Ønske om at faae det kgl. Theaters Forhold til Staten nærmere ordnet ved Lov, samme Sommer nedsatte en Commission til at udarbejde et Lovforslag i saa Henseende, hvilket da og i den følgende Session 1851—52 forelagdes Folkethinget, fremsatte dette Things Udvalg til Sagens Behandling et, i det Væsentlige temmelig uskyldigt, men iøvrigt neppe synderlig praktisk, Forslag om Dannelsen af et Theaterraad, — og da Thinget med betydelig Majoritet tiltraadte dette Forslag, maa det ikke oversees, at de Ideer, der kunne have dannet sig i Personalet om velbegrundede Rettigheder for Kunstnerne ligeoverfor en Directeurs Vilkaarlighed, herved havde vundet en ganske overordentlig Støtte.

I Anledning af det nævnte Udvalgs Betænkning og Forslag indhentede Ministeriet, der da var overgaaet fra Madvig til Bang, Theaterdirectorens Betænkning.

Under 14de Februar 1852 afgav Heiberg den forlangte Betænkning, hvori han, efterat have bemærket, at han indskrænker sig til: „Vurderingen af de nye Synspuncter, som for første Gang ere fremkomne i Udvalgets Betænkning“, særligt udtaler sig angaaende

Forslaget om Oprettelsen af et Theaterraad, bl. a. saaledes: „Derimod maa jeg betragte Oprettelsen af et Theaterraad som en aldeles upractic Bestemmelse. Theatret maa ifølge sin Natur have en *monarchisk* Bestyrelsesform; republicanske Institutioner ere her ganske paa urette Sted. Garantierne mod en Directeurs Misbrug af sin Myndighed maa vel fornemmeligt søges i hans egen Character, Indsigt og Dannelselse, men de ere tillige betryggede ved den Appel til Ministeren, som i alle Tilfælde staaer aaben for den, som troer sig forurettet af Directeuren“¹⁾.

Heiberg slutter sine Udtalelser om Forslaget angaaende et Theaterraad saaledes:

„Men skal den første § af Lovudkastet, som erklærer det kongelige Theater for en Statsanstalt, staae ved Magt, og ligeledes § 5, som siger, at det bestyres af en af Kongen udnævnt Directeur, saa fordrer Analogien med vore tilsvarende administrative Forhold, at en Directeur, som staaer umiddelbart under en Minister og er ansvarlig for ham, ikke kan være bunden ved sine Undergivnes Raad eller Beslutninger.“

Jeg har anført disse Udtalelser af Heiberg, fordi de synes mig klart at antyde hans System: det absolute Monarchi, og det herefter maa blive let forstaaeligt, at Heiberg, som Tidsaanden og Anskuelserne da vare, ikke ret vel kunde undgaa at geraade i Collisioner med Personalet, saameget mere, som den tidligere Direction, der bestod af fornemme Mænd, neppe havde søgt at gjøre et lignende System gjældende i deres Administration. Til det her Anførte kom nu

¹⁾ Disse Ord fremhæves til Sammenligning med senere Ytringer fra Heibergs Side.

andre Omstændigheder, som formentlig bidrog til at stille Heiberg i et skjævt Forhold til Personalet.

Heiberg havde udentvivel neppe været ganske heldig i Valget af Overskou til Sceneinstructeur. Overskous Fortjeneste og Betydning som dramatisk Forfatter var anerkjendt og vurderet i Personalet og i Publicum; — men han havde som Skuespiller kun været en Middelmaadighed; ikke alene var hans Person og især hans Organ lidet gunstig for Fremstillingen paa Scenen, men han havde sikkert aldrig udmærket sig ved klar og karakteristisk Opfattelse og Gjengivelse. Han var derfor ikke skikket til at udføre, hvad der efter almindelige Begreber maa ansees for at være en meget væsentlig Opgave for en Sceneinstructeur, nemlig at kunne vejlede og rette de enkelte Rollehavende i deres Opfattelse af en Rolle eller i Gjengivelse af dens Enkeltheder for derved at virke til et sandt kunstnerisk Ensemble; og jeg troer heller ikke, at Overskou selv har anseet sig kaldet hertil eller forsøgt at udøve det i nogen Udstrækning — jeg har idetmindste aldrig mærket Spor deraf, og han har heller ikke søgt at bringe nogen hertil sigtende Bestemmelse ind i Theaterreglementet.

At Overskou havde ledet Indstuderingen af nogle Sommerforestillinger med Held og fungeret ved nogle Stykkers Indstudering i en Saison, var saaledes i sig selv en tarvelig Adkomst til denne Post, da der herved formodentlig mest handledes om Scene-Arrangement og lignende udvortes Bidrag til Fremstillingens Ordning. Men naar Heiberg nu vilde gjøre Overskou til Sceneinstructeur, saa forekommer det mig, at han fordærvede Stillingen for ham, naar den var saaledes bestemt, som Overskou angiver Pg. 24; thi herefter var Sceneinstructeurens egentlig kunstneriske Virk-

somhed eller Indflydelse paa Fremstillingen ikke accentueret som Hovedsagen, hvorimod der i hans Functioner var indblandet en stor Del rent Forretningsmæssigt og Udvortes, der ligesaa gjerne kunde været og, eftersom det let kunde hæmme den egentlig kunstneriske Opgave, helst burde været overladt til Andre, og hvoraf en Del ialtfald var ligefremme Regisseurforretninger, saa at naar Overskou i en Sum betegner sin Stilling saaledes, at han skulde „overhovedet som kunstnerisk og ordenholdende Øvrighed være tilstede ved al Theatertjeneste“, saa svandt den kunstneriske Virksomhed vistnok temmelig meget ind, medens den ordenholdende, der blev tilbage, kun laa lidet for Overskou, som ikke var fri for i sin Ordensholdelse at vise sig baade noget confus og ligegyldig.

Denne Anordning af Sceneinstructeurs Stilling har neppe kunnet tilfredsstille Personalet, thi selv om en Indgriben fra Sceneinstructeurs Side maatte blive unødvendig, ja for en Del ligefrem umulig, ligeoverfor de store og betydende Kunstnere, hvoraf Scenen endnu dengang besad et anseligt Tal, saa var dette Tal dog allerede dengang begyndt at tage af, nye Personer bragtes frem, der ikke kunde eller burde savne kunstnerisk Veiledning under Indstudering og Prøver, og baade med Hensyn til disse og til Sammenspillet var der endnu en vid Mark for en Sceneinstructeurs kunstneriske Indflydelse paa Fremstillingen, men forøvrigt hang denne af Heiberg trufne Ordning vel nok sammen med hans hele Opfattelse af Skuespilkunstens Væsen, hvilken ogsaa ledede ham til at afskaffe Eleveinstructionen — om hvilken han i ovennævnte Betænkning af 14 Febr. 1852 i Anledning af Spørgsmaalet om et Theaterraads Indflydelse paa Antagelse af Skuespillere udtaler sig saaledes:

„Det vilde være at aabne Døren for megen Partiskhed, og Elev-Instructionen, som den nuværende Bestyrelse har søgt at indskrænke saa meget som muligt, fordi Theatret ikke bør være en Opdragelsesanstalt for Aspiranter, vilde paany gjøre sig gjældende“

Heibergs Grundsætning: at Theatret ikke bør være en Opdragelsesanstalt for Aspiranter kan vistnok i og for sig Enhver tiltræde; men deraf følger ikke, at Theatret selv slet ikke skulde gjøre Noget for at søge begavede, talentfulde, unge Personer uddannede for Scenen; tvertimod er dette naturligt, naar Kunstanstalten vil stræbe at virke for sin Fremtid; om Maaden, hvorpaa dette bør ske, kunne Meningerne maaske være delte; det kunde maaske forsvares, om Theatret istedetfor at organisere en officiel Elevinstruction overlod til Aspiranterne selv privat at søge den Uddannelse og Veiledning, der er uundgaaelig nødvendig i den sceniske som i enhver anden Kunst, om ikke i Henseende til Andet, saa dog ialtfald i hvad der kan henregnes til Skuespilkunstens Teknik; men herved er der dog en meget stor Mislighed. Enhver, der har naaet en vis Anciennitet og Routine paa Scenen, troer sig gjerne kaldet og skikket til at instruere Begyndere, og de, der, ubekjendte med Theatrets og Kunstens Krav, søge Veiledning og Hjælp til at bringes frem paa Scenen, udsættes da let for enten at gjøre et uheldigt Valg af privat Instructeur — og det er vitterligt, at der gives selv udmærkede Skuespillere, der ere ganske uskikkede til at instruere — eller at falde i mindre gode Hænder, hvorved virkelig gode Evner for Scenen kunne lide Skade og deres Udvikling hæmmes; men da det altid vil blive til Theatrets egne Skuespillere at Begynderne

betro sig, saa søger Instructeuren at benytte al sin Indflydelse til at bringe Eleven frem og gjør Spørgsmaalet herom næsten til et Spørgsmaal om hans egen personlige Anerkjendelse som Kunstner; derved tvinges talentløse Debutanter frem til Skade eller dog til ingen Nytte for Theatret og til Ulykke for dem selv. Men naar Theatret dog ikke kan forholde sig aldeles ligegyldig med Hensyn til Personalets Recrutering, saa gjør det sikkert bedst mod sig selv ved at organisere Elevinstructionen; men det forstaaer sig, at det her atter kommer an paa at finde de rette Personligheder til at udøve denne Instruction. Vil Theatret imidlertid opgive den officielle Instruction, kan dette efter min Mening kun forsvares, naar Theatret samtidig stiller den Fordring, at den, det skal tilstedes at debutere, er færdig i sin Uddannelse, særligt i teknisk Henseende, og derhos aabenbarer umiskjendeligt Talent eller dog iøinefaldende Brugelighed for Scenen; er Theatret nemlig ikke strengt i denne Fordring, saa ender det dog med, at Theatret bliver Opdragelsesanstalt for Debutanter af tvivlsomt Værd, som man af en eller anden Grund betænker sig paa definitivt at bortvise — men det bliver da tillige en Forkludringsanstalt.

Men idet Heiberg afskaffede Elevinstructionen, viste han samtidig en stor Lemfældighed med at admittere Debutanters Optræden; hvilket atter førte til, at der ved Theatret gik Personer, der hed sig at være antagne, men som, skjøndt Theatret havde intet eller dog kun ringe Brug for dem, dog blev der, fordi de selv og Theatret ventede, at de kunde blive brugbare — ved Opdragelse; og Heibergs System viste sig saaledes uholdbart.

Det oven Anførte tjener vel og til at anskueliggjøre, at Personalet efterhaanden som Heibergs Regeringssystem aabenbarede, at han i det Hele vurderede Skuespillerne mindre som Kunstnere end som tjenstgjørende Functionairer, Arbeidere, over hvilke han havde at befale, mere og mere maatte finde sig utilfreds.

Kan man da, især naar man betænker Kunstnernaturens Letfængelighed og Exaltation, undre sig over, at en Misstemning mod Heiberg opstod hos Personalet og udviklede sig mere og mere; og mon det ikke er forstaaeligt, at dette Resultat maatte fremkomme selv uden de Complotter og Intriguer, som Overskou er saa ivrig i at fremstille som Grund til denne Stemning.

Den 14 November 1851 debuterede Høedt som Hamlet; denne nye betydelige Kraft, der tilførtes Theatret, og den forøgede Interesse, dette derved vandt sig i Publicum, vilde Heiberg ganske vist have kunnet benytte til at styrke sin Stilling og hæve sin Anseelse som Directeur; men saaledes skete det ikke, som vi ville faae at se, idet jeg nu gaaer over til at behandle den Periode, i hvilken jeg fjernere og nærmere har staaet i Forhold til Theatrets Styrelse.

I.

1852—56.

Efterat Madvig d. 7 Decbr. 1851 var frattraadt Cultusministeriet, og dette derefter interimistisk havde været bestyret af Bang, beskikkedes Simony d. 5 Juni 1852 til Minister for Kirke- og Undervisningsvæsenet.

Umiddelbart derefter kaldtes jeg til Posten som Secretair hos Ministeren. Secretariatet dannede da en egen Afdeling af Ministeriet, der ikke hørte under noget af dets daværende 2 Departementer; og foruden enkelte andre mindre væsentlige Anliggender var Behandlingen af alle Statens Kunstanstalters — hvoriblandt Theatrets — Anliggender henlagt til Secretariatet.

En Tid efterat jeg havde tiltraadt denne Stilling, fremkom der fra daværende Chef for Ministeriets 1ste Departement (for Geistligheden) Etatsraad Weis Ønske om at deltage i Behandlingen af Kunstanstalternes Anliggender, og Simony, der ikke selv nærede nogen større Interesse for, og heller ikke tiltroede sig nogen særlig Indsigt i disse Anliggender, gik ind paa dette Ønske af Weis, hvem han gjerne vilde imødekomme, saameget mere som Weis, der nærede megen Interesse for al Kunst og vistnok i flere Retninger besad Kunstforstand, efter Simonys Anskuelse vilde kunne være ham til Nytte i disse Sager, særligt i Theatersager,

som han havde noget Kjendskab til, da han havde været Medlem af den kort forinden nedsatte Commission, der havde udarbejdet det, Rigsdagen forelagte, Udkast til Lov om det kongelige Theaters Stilling og oeconomiske Forhold. Dette Arrangement var imidlertid nærmest en Slags privat Ordning, som ikke blev stadfæstet ved nogen kongelig Sanction eller medførte nogen Omordning af Ministeriet; først da der i Foraaret 1853 viste sig Tegn til Simonys Afgang, foranledigede Weis, at Ministeren erhvervede en kongelig Resolution af 4 Marts, hvorved denne „foreløbig truffne Foranstaltning“ sanctioneredes, idet det overdroges Weis at „udføre en Departementschefs Forretninger“ med Hensyn til samtlige Kunstanstalter.

Dette Forhold vedblev at bestaa under Simonys Efterfølger i Ministeriet, Ørsted, som heller ikke fandt sig kaldet til at øve en mere directe Indflydelse paa Administrationen af Kunstanstalterne, men bortfaldt, da Hall d. 12 Decbr. 1854 tiltraadte Bestyrelsen af Ministeriet og fandt det rettest, at Forholdet vendte tilbage til den oprindelige og naturlige Ordning, der stillede Kunstanstalternes Bestyrelser som selvstændigere Overbestyrelser mere directe i Forhold til Ministeren personlig.

Imidlertid gik Tingene ved Theatret deres Gang fremad i samme Retning, som jeg foran har antydnet, idet Misstemningen mod Heiberg voxede. Overskou siger Pg. 124, at det er en Kjendsgjerning, at den indre Tvedragt i Theatret begyndte at komme til Yttring fra Høedts Tiltrædelse, — og det er jo ganske vist, at den første Explosion af Misstemningen mod Heiberg fandt Sted med Høedt, og at hvad Overskou kalder „Tvedragtens“ Udbrud saaledes historisk kan sættes i Forbindelse med Høedts Indtræden i Theatrets

Tjeneste¹⁾; — men naar Overskou dog directe eller indirecte vil lægge Skylden for Bruddet paa Høedt, turde der her atter være en altfor ivrig Bestræbelse for at stille Heiberg med Palmer i Hænderne; og Forholdet turde ret beseet snarere være det, at da Heiberg vilde behandle Høedt paa samme Maade, paa hvilken han længe havde behandlet de fleste andre fremtrædende Kunstnere i Personalet, opnaaede han derved samtidig med, at han stødte Høedt fra sig, at han ogsaa forøgede Misstemningen hos hine, der vurderede Høedt høit som Kunstner og som en Mand af udpræget Intelligens, æsthetisk Dannelselse og Kunstforstand.

Fra Høedts Side synes der ikke at være gjort Forsøg paa at komme til at indtage en exceptionel Stilling ved Theatret. Allerede i den første Saison, inden han havde modtaget Ansættelse som kgl. Skuespiller, underkastede han sig den daglige Tjenestes almindelige Fordringer. Havde Høedt attraaet og villet hævde sig en særegen Stilling ved Theatret, vilde det maaske ikke blevet saa vanskeligt for ham at opnaa et Engagement, der kunde have, om ikke sikret ham at blive anvendt efter sine Evner, saa dog sikret ham mod at misbruges; men noget saadant har vistnok neppe været paatænkt fra Høedts Side; tvertimod, idet han modtog kgl. Ansættelse som Skuespiller²⁾, gav han sig fremdeles ind under den

¹⁾ Overskous egen Fremstilling (Pg. 5 o. f.) modsiger iøvrigt tildels hans senere Betragtninger og viser, at hvad der kom til Udbrud under Heiberg allerede havde gjæret i Personalet før der blev Tale om en ny Ordning af Theatrets Forhold, og stod i en vis naturlig Forbindelse med Aaret 48 og den Aand, dette havde beredt Gjennembrud.

²⁾ Det kan dog fortjene at berøres, at Heiberg under 24 Juni 1852 havde indstillet Høedt til Ansættelse med en Gage af

daglige Theatertjenestes Fordringer; men det forstaaer sig, at Høedt, der som fuldt udviklet og færdig Kunstner i en Alder af 31 Aar søgte Theatret og beviste sine Evner ved at optræde i en Rolle, der vel til alle Tider har været og altid vil blive anset for en af de største Opgaver i den sceniske Kunst, og som i denne Rolle havde haft en Succes, der vel ingensinde tidligere var bleven overtruffen, som havde i høieste Grad vakt Publicums og særligt alle Kunstforstandiges Interesse — det forstaaer sig, at han, som desuden i oeconomisk Henseende var saaledes stillet, at han forsaavidt ikke trængte til Theatret, ikke havde søgt dette for alene at virke i den daglige Theatertjeneste med hvad denne leilighedsvis kunde afgive til ham, men at han, som enhver sand Kunstner attraaer, fortrinsvis maatte ønske virkelige Opgaver at løse.

Man skulde nu have troet, at dette Ønske netop maatte falde aldeles sammen med, hvad Theatrets Directeur maatte ønske i Theatrets Interesse; thi det er en Selvfølge, at der ved Høedt fremkom Mulighed for at opføre Et og Andet af virkelig Værd og Be-

610 Rdl. For at dette Gagebeløb kunde blive disponibelt, maatte nogle Afskedigelser finde Sted, men da Finantsministeriet gjorde Vanskeligheder ved at indrømme Pension til dem, der skulde afgaa, trak Sagens Ordning ud. — Imidlertid gjorde Heiberg d. 6 Septbr. 1852 en ny Indstilling om, at Høedts Gage maatte ansættes til 700 Rdl.; skjøndt der ikke foreligger noget Officielt til Oplysning i saa Henseende, troer jeg dog med Bestemthed at mindes, at dette Heibergs Forslag om en høiere Gage for Høedt var foranlediget ved Tilskyndelser underhaanden fra Ministeriets Side, fordi man fandt det mindre passende ligeoverfor saa betydende Kunstnere at vise en Knebenhed i Gageringen, der var bleven en Slags Praxis af Hensyn til Feuclassificationen.

tydning, som ikke havde kunnet gives hidtil, og Directeuren kunde saaledes have gjort Høedts Talent særligt indbringende for sig selv og Theatret, — men skjøndt det neppe har været andet end et ondskabsfuldt Paafund, naar det fra visse Sider paastodes, at Heiberg netop betræbte sig for at faae Høedt ind i Roller, som ikke egnede sig for ham, i Forventning om, at han derved vilde synke i Publicums Gunst, og selv om det end ikke skulde forholde sig, som det maaske med nogen Rimelighed kunde antages, at Heiberg ikke syntes om de store Succes og derfor vilde trykke Høedt ligesom Nielsen og andre, der vare Medbeilere til den første Plads i Publicums Gunst, ned i det daglige Repertoires jævne Gang, hvori den Enkelte mere forsvinder, — saa lader det sig ikke modsige, at Heiberg miskjendte sin egen og Theatrets Stilling til et Talent af den Betydning som Høedts; og om Heiberg kunde med Føie have at indvende mod de Forslag til større Partier, som Høedt selv gjorde ham, havde Heiberg jo, dersom han havde ønsket at benytte Høedt, som denne kunde benyttes, neppe havt Vanskelighed ved at finde og stille Høedt andre Opgaver, som denne med Glæde var gaaet ind paa, thi Høedt var virkelig fuld af Iver og Lyst til at arbeide; men denne Iver og Lyst blev saalidet ført Theatret til Nytte, at Heiberg i Saisonen 1852—53 slet ikke benyttede Høedt i de første 8 Uger¹⁾ og derefter kun meget sparsomt 5

¹⁾ Det er vel muligt, at dette havde en Begrundelse deri, at det ved tilfældige Omstændigheder trak ud til ind i Saisonen med Høedts Ansættelse som kgl. Skuespiller (se ovenfor og Heibergs senere anførte Skrivelse af 4 Januar 1853) — men det skulde synes, at da Heiberg var uden Skyld heri, vilde han, om det havde været ham magt-

Gange i „For ti Aar siden“ (en Reprise fra foregaaende Saison) og 1 Gang i „Hamlet“, og først den 17. Decbr. 1852 optraadte Høedt i en ny Rolle som Destournelles i „Slottet i Poitou“, medens Heiberg i Saisonens første Maaneder satte Theatrets Kræfter væsentlig paa at bringe to Debutantinder frem, der ikke vare af stor Betydning for Theatret.

At Heiberg virkelig miskjendte sin Stilling, som jeg ovenfor har paaapeget, derfor leverer Overskou selv et Bevis, forudsat at Heiberg virkelig har udtalt sig som Overskou angiver Pg. 149, idet han naivt blotter Svagheden i Heibergs System, naar han anfører, at Heiberg, da nogle ham hengivne Theaterpersoner gjorde ham Forestillinger om at imødekomme Høedts Ønsker, bl. a. skal have svaret:

„Det er min Pligt at sørge for, at det daglige Repertoire vedligeholdes saa godt som muligt og derfor jævnlig at fremtage Stykker, der kunne gives uden store Ophævelser; men kun da, naar den daglige Tjenestes gode Gang ikke standses eller lider derved, tør jeg sætte de Spillende i Virksomhed med nye Stykker eller ældre, der maae ansees som nye.“ o. s. v. og fremdeles:

„Desuden maa jeg ansee enhver Kunstner ved Theatret som til for¹⁾ at optræde efter den Leilighed og Fordring Repertoiret stiller til ham“ o. s. v.

Alle Andre, som have havt med Styrelse af et Theater at gjøre, have altid anseet det for en Hovedopgave at bringe Nyt frem eller Repriser, der kunne

paaliggende at benytte Høedt, let have kunnet ordne et særligt Engagement af Høedt, indtil den forventede kongl. Udnævnelse indløb.

¹⁾ Udhævelserne af Forf.

have en vis Nyhedens Interesse, og kun, naar der er fremskaffet Nyheder, som i særlig Grad tildrage sig Publicums Opmærksomhed, tør og bør Theatret søge nogen Hvile i sit Arbeide for at give disse Nyheder Tid til at virke fuldt ud; men det at bringe Nyheder af Interesse frem, er ikke blot en Pligt mod Theatret og dets Kasse, ikke blot et Middel til at fastholde Publicums Interesse for Theatret, men det er ogsaa den sande Politik ligeoverfor Personalet, thi Intet er mere istandtil at holde Personalet i „godt Lune“, Intet er mere skikket til at tilbagetrænge Misfornøielse og hæmme Intriguer og Machinationer mod Directeuren, end at Personalet holdes i Aande med Indstudering af Nyt; og naar Theatrets Drift er i livlig Gang, udbreder der sig en velgjørende Stemning over det Hele, som virker tilbage endog paa de Enkelte, som i Øieblikket kunne være mindre stærkt engagerede i Repertoiret, fordi det er dem en Propheeti om, at de og ville komme med. Dobbelt forunderligt bliver det, at Heiberg holdt fast ved dette System i et Øieblik, da Fru Heibergs langvarige Sygdom satte en stor og betydende Del af Repertoiret ud af Virksomhed, og hvorved der selvfølgelig maatte fremkomme særlige Vanskeligheder for Repertoiret; men det seer ud, som om Heiberg satte en Ære i at kunne bevise, at han kunde holde sit System oppe og holde Theatret gaaende uden at behøve at tye til at imødekomme andre betydende Skuespilleres Lyst til at virke eller deres Ønsker om at faae visse Opgaver at løse.

Høedt fik ganske vist nye Opgaver i „Slottet i Poitou“, „En Valgdag“, „De Deporterede“, og bidrog væsentligt til at give disse Arbeider en saadan Interesse, at netop disse oplevede et i hine Tider ikke sædvanligt Antal Forestillinger, („Slottet i Poitou“ og „De Depor-

terede“ hver 15 og „En Valgdag“ 13, alt i de sidste 5½ Maaneder af Saisonen 1852—53); men ihvorvel dette kunde og burde have overbevist Heiberg om, at der var noget mere end almindeligt at bringe ud af Høedt for Theatret, og at han saaledes skyldte om ikke Høedt saa Theatret at exploitere den Kraft, der tilbød sig, saa blev det dog derved: „Skuespilleren skal kun være til for at benyttes efter Repertoirets Leilighed; men er,“ som Overskou lader Heiberg tilføie, „ikke berettiget til at faae dannet et Repertoire for sig.“¹⁾

Atter og atter gjentager Overskou, at Personalet (Cliquen) bestræbte sig for at ægge Publicum og Bladene til Uvillie mod Heiberg, men atter og atter fører Overskous Iver ham vist for vidt. Det er sikkert nok, at det kgl. Theater baade hvad dets Præstationer angaaer og med Hensyn til dets indre Begivenheder altid har været Gjenstand for Publicums særdeles Opmærksomhed, og at navnlig de sidste ere ivrigt søgte Conversations-Themaer; naar imidlertid ogsaa Bladene i Heibergs Tid begyndte mere end hidtil at beskæftige sig med det Samme, saa ligger dette ganske naturligt i Forholdene, og man behøver slet ikke at søge Grunden til dette Factum i en særegen Bestræbelse fra Skuespillernes Side. — Den med Aaret 1848 indtraadte virkelige Pressefrihed og hele Tidsaanden medførte naturligen, at alle Stats- og andre offentlige Anliggender i en hidtil ukjendt Grad

1) Om denne Grundsætning ogsaa blev fastholdt overfor Fru Heiberg, kunde dog være tvivlsomt; leilighedsvis kan her erindres, at Overskou selv (Pg. 167) anfører, at Vaudevillen „En Sommeraften“ fornemmelig blev til (altsaa vel og antaget) for at skaffe Fru Heiberg en ikke anstrængende Rolle at optræde i efter hendes Sygdom.

og Udstrækning bleve dragne frem for Offentligheden; Journalistiken tog et Opsving, der tvang Bladene til at søge ny Næring, og Theatret frembød i saa Henseende et meget efterspurgt Stof, som Journalisterne havde let ved at finde, naar de søgte det. At Skuespillerne selv skulde have søgt planmæssigt at bearbejde Bladene er efter deres Natur lidet sandsynligt; men da deres Tanker i det Hele taget altid dreie sig om Theatret og særligt om det ved Theatret, som de ansee for galt, og da de efter deres Natur ikke gjøre Hemmelighed af deres Tanker, saasnart der er Opfordring til at komme frem med dem, er der heri alene tilstrækkelig Forklaring af, at det, der passerede indenfor Theatrets Vægge, gav Gjenlyd i Bladene. Naar Overskou glatvæk forudsætter som givet, at Personalet bearbejdede Bladene, saa er det maaske nærmest den Omstændighed, at han selv ydede Bidrag til offentlige Blade, der ledede ham til at antage, at Andre gjorde det Samme som han; ialtfald var det almindelig antaget, at Overskou stod i en særegen intim Forbindelse med et af Hovedstadens udbredte, om end mindre anseete, Dagblade, i hvis Meddelelser man ofte troede at spore Overskous directe Indvirkning.¹⁾

¹⁾ Aldeles aabenbart og paa en for Theatret meget mislig Maade fremtræder Overskous Bestræbelser i denne Retning i en af ham med Navn underskrevet Artikel i „Flyveposten“ for 8. Marts 1855, hvori det hedder: „Jeg er Directeurs Embedsmand, jeg har ikke villet tage Parti med Trædskheden, der idelig render fra den Ene til den Anden for ved Opsvind og Forvanskelse at tirre til Utilfredshed mod den nuværende Directeur.“ — Denne Udtalelse henviste navnlig ved en her forbigaaet Allusion saa aldeles bestemt til en af Theatrets betydelige Kunstnere, at ingen kunde være i Tvivl om, hvem Sigtelsen for at anføre Oppositionen

Den Betragtning af Heibergs Bestyrelses-System, der beherskede Personalet og havde gjort sig gjældende hos Publicum og i Bladene, kunde selvfølgelig ikke undgaa ogsaa at komme til Ministeriets Kundskab og vække dettes Øpmærksomhed, og specielt maatte dette blive Tilfældet, da der offentlig fremkom Antydninger af, at Differenserne mellem Heiberg og Høedt kunde synes at true med, at Theatret atter vilde tabe, hvad det nylig havde vundet i Høedt. — Imidlertid tog Ministeriet ikke noget Initiativ til at influere paa Forholdene, forinden saavel Heiberg som Høedt havde bragt Sagen paa Bane ved personlig Henvendelse til Ministeren selv.

Ministeren, Simony, tilskrev da i en halv officiel Form under 23. Decbr. 1852 Heiberg følgende Brev:

„Efter at jeg for ikke længe siden havde haft en Samtale med Hr. Etatsraaden, betræffende den af Skuespiller Høedt fremsatte Begjæring om Optagelse paa Repertoiret af Shakspeares „Richard den Tredie“, har Høedt senere, ved at henvende sig personligt til mig, ligeledes fra sin Side bragt Sagen under Omtale, og jeg har da, i Henhold til, hvad De havde yttret til mig, udtalt som min Overbevisning, at det paagjældende Stykkes Optagelse paa Repertoiret ikke vilde blive nægtet af Hr. Etatsraaden, naar De ansaa Tid og Omstændigheder for passende dertil“.

„Med Hensyn til den Betydning, som Høedt har troet fra sin Side at maatte tillægge den Maade, hvorpaa

mod Heiberg gjaldt. — Naar Overskou, og det med Rette, anker over, at det var blevet Praxis, at Theatrets indre Anliggender gennem Bladene droges frem for Offentligheden, fordi dette var misligt for Theatret, saa kan Overskou neppe frikjendes for selv at have medvirket hertil.

Spørgsmaalet om Stykkets Optagelse paa Repertoiret afgjøres af Theaterbestyrelsen, og som vil være Hr. Etatsraaden tilstrækkeligt bekjendt, vil det imidlertid ikke undre Dem, at det ikke er lykkedes mig ganske at fjerne den Misstemning, som har bemægtiget sig Høedt; men idet jeg erkjender, af hvor megen Vigtighed det er for Theatret, at Misforstaaelser, som kunne indtræde mellem Bestyrelsen og Skuespillerne, især hvor disse høre til de mere begavede, søges udjævne, har jeg troet, efter hvad der allerede er passeret, ikke at burde ansee Sagen for mig uvedkommende, saafremt jeg maatte kunne bidrage til hos Høedt at styrke den Tillid til Theaterbestyrelsen, som maa ønskes bevaret hos Personalet, og hvori jeg tør troe, at den Autoritet, som Theaterbestyrelsen maa besidde ligeoverfor Skuespillerne, og som jeg fra min Side vil bidrage, hvad jeg formaaer, til at opretholde, vil finde en ikke uvæsentlig Støtte.“

„Ledet af denne Betragtning er det, at jeg herved tillader mig at henvende mig til Hr. Etatsraaden, idet jeg udbeder mig Deres behagelige Erklæring, om der fra Deres Side maatte kunne gives et nærmere bestemt Tilsagn om, at „Richard den Tredie“ i en vis Periode eller Saison vil blive optaget i Repertoiret, idet jeg dog herved ikke overseer, at Tiden for Opfyldelsen af et saadant Tilsagn nærmere vil afhænge af Omstændigheder, hvis Bedømmelse ene tilkommer Theaterdirecteuren.“

„Naar jeg ved Hr. Etatsraadens Besvarelse heraf maatte blive istand til at kunne meddele Høedt en yderligere Forsikkring om, at hans Begjæring vil blive opfyldt, da betvivler jeg ikke, at han deri vil see en saadan imødekommende Velvillie fra Theaterbestyrelsen, som vil forstærke hans Følelse af sine Pligter,

og give Hr. Etatsraaden et velbegrundet Krav paa Erkjendtlighed og Tillid fra hans Side.“

Herpaa svarede Heiberg under 4. Januar 1853 saaledes:

„I Anledning af Hr. Ministerens meget ærede Skrivelse af 23de f. M., betræffende den eventuelle Optagelse af Shakspeares „Richard den 3die“ paa det kongelige Theaters Repertoire, skal jeg tillade mig at give en, saavidt muligt, fuldstændig Fremstilling af Sagen, saaledes som den viser sig og nødvendigt maa vise sig fra mit Standpunkt. Jeg tør troe, at min Fremstilling idetmindste skal blive saadan, at den fuldkomment vil oplyse Hr. Ministeren om Sagens hele Sammenhæng, give Dem Kundskab om alle de enkelte Data, og saaledes sætte Dem istand til selvstændigt at kunne bedømme det hele Anliggende.“

„Jeg vil begynde med at fremstille det Factiske at Sagen i chronologisk Orden:

„I forrige Theatersaison talte Hr. Høedt til mig om sin Lyst til at bearbejde „Richard den 3die“ for vor Scene, og til selv at spille Titelrollen. Jeg fraraadede ham det: det Første, fordi jeg havde Grund til at betvivle hans Evne dertil; det Andet, fordi jeg fandt, at han, som begyndende Kunstner, ikke skulde vælge saa bizarre Opgaver, men hellere for det Første indordne sig i det almindelige Repertoire, da det ikke kunde være i hans egen, og følgelig heller ikke i Theatrets Interesse, om han ved enhver ny Fremtrædelse spændte Publicums Forventning paa det Yderste, og derved vænnede det til Fordringer, som han ikke kunde vedblive at fyldestgjøre. Endelig

fraraadede jeg ham det af de i mit bekendte Brev til Høedt fremsatte Grunde, som jeg allerede dengang nævnede for ham.“

„Fra nu af begyndte han en Række Foretagender, der syntes anlagte paa at tvinge mig til at give efter. Det første Skridt var, at han virkelig bearbejdede — som han kalder det — Stykket, og imidlertid anvendte sin bekendte Snaksomhed til overalt i Byen at udsprede, at dette Stykke, som han interesserede sig for, vilde blive opført i Løbet af den forestaaende Saison. Snart meddeelte flere Blade denne falske Efterretning.“

„Imidlertid indtraf den Periode, da han troede at skyldte sig selv at spille den Fornærmede, fordi hans Ansættelse som Skuespiller endnu ikke havde fundet Sted. Som et Forsøg paa at gjøre sig bemærket ved at være usynlig, afbrød han alt Samqvem med Theatret, og jeg saae ham i denne Tid aldeles ikke. Men allerede den 5te Dag efter sin Ansættelse bragte han mig Manuscriptet af „Richard den 3die“, hvilket han havde ladet afskrive hos Theatrets Rolleskriver og indbinde hos Theatrets Bogbinder, saa at det i alt Ydre havde Udseende af at være en af Theatrets Souffleurbøger, til synligt Tegn paa, at Stykket nu maatte betragtes som indlemmet i Repertoiret.“

„Da jeg, formedelst indtrufne Omstændigheder, i nogen Tid var forhindret fra at gjøre mig rigtig bekendt med dette Manuscript, anmodede han mig i sin Utaalmodighed jævnligen om at tage en Bestemmelse. I en saadan Samtale yttrede han, at jeg ikke kunde forkaste dette Arbejde, idet en Forkastelse vilde i dette Tilfælde være en moralsk Umulighed. Jeg bad ham om at overlade

til mig selv Vurderingen af, hvad der her var muligt eller umuligt, men begreb kun altfor vel, at han, som havde givet sig Mine af at skulle sætte sin Villie igjennem, nu var nødt til at forsøge det Yderste for at undgaae en Prostitution.“

„Kort efter besluttede jeg at bringe Oehlen-schlägers „Correggio“ paa Scenen, og tildeelte Høedt — især for at beskjæftige ham — Giulio Romanos Rolle, efter at jeg iforveien havde spurgt ham, om det convenerede ham at spille denne Rolle, og han havde indvilget deri. Men et Par Dage efter at alle Rollerne i Stykket vare udeelte, modtog jeg et Brev fra ham, i hvilket han erklærede, at han, efter nærmere Overveielse, ikke kunde spille Rollen. Da det nu, paa Grund af visse tiltrædende Omstændigheder, fulgte heraf, at Stykket maatte henlægges, og da dette forarsagede Misfornøielse baade hos mig og nogle af Personalet, kom han til mig og erklærede, at han nu ansaae det for sin Pligt at spille Rollen, men at han dog ikke kunde gjøre det, før efter at han havde spillet „Richard den 3die“ eller idetmindste en anden ny Rolle af lignende Betydenhed. — Efter at jeg havde gjort ham opmærksom paa, at han saaledes gjorde Opfyldelsen af sin Pligt afhængig af Noget, som var meget usikkert, kom han tilbage til sin Paastand om „Richards“ Antagelse, og fremførte ved denne Leilighed den frappante Yttring, at det ikke var ham om at gjøre at spille Richard, hvilken Rolle jeg, uden at han skulde have Noget imod det, gjerne kunde give til en Anden, men hvad der laa ham paa Hjerte var, at et litterært Arbeide af ham ikke maatte blive afviist. Jeg lærte heraf, at han gik

i den beklagelige Illusion, ved denne Leilighed eller i det Hele at være i Besiddelse af litterære Adkomster, hvilke dog, selv om han havde dem, ikke kunde have og heller aldrig have havt nogen afgjørende Indflydelse paa Theatercensuren, der jævnlig har forkastet Arbeider, selv af vore litterære Notabiliteter.“

„Endelig, for at faae Ende paa Sagen, tilstillede jeg ham det Brev, der siden har været aftrykt i Berlingske Tidende¹⁾. Samme Dag, han havde

¹⁾ Dette Brev, som er dateret 26. Novbr. 1852 og optaget i Berlingske Tidende for 2. Decbr., har jeg troet det rettest her at meddele et Uddrag af, da det ikke findes hos Overskou.

Brevet til Høedt indledes saaledes:

„Under 5te f. M. har jeg modtaget et af Dem besørget Sammendrag af P. Wulffs Oversættelse af Shakspeares „Richard den 3die“ til Brug for Scenen. Hvad selve den berømte Tragedie angaaer, da er jeg ikke uden Betænkelighed ved at optage den i Repertoiret“. — — — —.

Efter en Udvikling af disse Betænkeligheder: den sorte Colorit, der hviler over Stykket og som er i Modsætning til den danske Nations Temperament og Charakter, og den Betragtning, at det er uforstaaeligt for det danske Publicum saavel i Motiverne som i de blot ydre Forbindelser, fortsætter Brevet saaledes:

„Der er kun eet Synspunkt, hvorfra Optagelsen af dette Stykke paa det danske Theater kan forsvares; og det er, at betragte dets Opførelse som et dramaturgisk Experiment. Men selv dette Forsvar er neppe fyldestgørende; thi Experimentet høre ikke hjemme paa et offentligt Theater, men kun i en privat Kreds af udvalgte Kjendere. Jeg vil imidlertid ikke nægte, at naar man ikke ganske vil opgive Indførelsen af ældre berømte Værker — hvilket man vistnok ikke bør gjøre — vil man i mange Tilfælde komme til at streife noget ind paa Experimentets

modtaget det, kom han til mig og forlangte sin Afsked. Forgjæves søgte jeg at tale ham tilrette og vise ham, hvormeget han ved sin Adfærd, der ikke lignede en Mands, men en capriciøs Prima-donnas, maatte tabe i den offentlige Mening. Han svarede, at naar han ikke længere var Skuespiller,

Enemærker. Jeg vil af dette Hensyn, og desuden, fordi De selv interesserer Dem for at fremstille „Richard den 3die“, da heller ikke ubetinget bestemme, at Stykket ikke maa komme til Opførelse, men kun at det ikke kan skee for det Første, da der er andre Arbejder, som først skulle sættes igang. Fornemmelig har Publicum Krav paa, at een, eller om muligt to af Oehlenschlägers henlagte Tragedier fremføres for det, inden man byder det en saa tvivlsom Erstatning for det Savnede. Betænker jeg nu tillige den meget lange Tid og Forberedelse og de store Bekostninger, som „Richard den 3die“ vil medtage, finder jeg det sandsynligt, at denne Tragedies Opførelse ialfald ikke kan finde Sted før i næste Saison.

Imidlertid vil der være nogle Forandringer at foretage i Deres Redaction af Oversættelsen. De vil finde dem angivne i Manuscriptet, fornemmelig i den femte Act af Stykket.

Men dernæst maa jeg endnu foreslaae en anden Forandring, der om den end ikke er absolut nødvendig dog udentvivl er meget ønskelig“. — — — — —.

At dette Brev, som Heiberg kalder „det officielle Act-stykke, som har foraarsaget hele den latterlige Allarm“, kunde vække den Forestilling, at Heiberg ikke var utilbøielig til at bringe Tragedien frem i en følgende Saison, kan ikke undre. Ikke blot synes Sætningen „Jeg vil af dette Hensyn osv.“ og den følgende „Betænker jeg nu tillige osv.“ ikke ret vel at kunne forstaaes anderledes, men især er det paafaldende, at Heiberg ikke alene foretager Rettelser i det indleverede Manuscript, men endog „foreslaaer“ en større Forandring, naar det var hans Mening, at Manuscriptet overhovedet ikke skulde benyttes.

kunde den offentlige Mening være ham ligegyldig; og efter at have erkyndiget sig om Formen, under hvilken hans Ansøgning maatte indgives, forlod han mig med de Ord, at han næste Dag, som var den 27de November, vilde sende mig den. Til Dato er den imidlertid ikke indkommen.“

„Efter at han nu saaledes havde tabt den Sag, der formedelst hans egen Ubesindighed og Mangel paa Conduite var for ham bleven en Æressag, begik han den langt større Conduitefeil at agitere Publicum og nogle Blad-Redacteurer, hvorved han offentligt satte sig i Opposition til sin Directeur, hvilket lettelig kunde have ført til Demonstrationer i Skuespilhuset, dersom ikke Bekjendtgørelsen af mit Brev havde gjort Ende paa den første Storm. Thi ved Siden af Conduitefeilen, hvorved han formelig krænkede sit Forhold som Embedsmand under en overordnet Autoritet, havde han tillige anvendt den Tactik, ikke at meddele mit Brev til dem, som han søgte at agitere, naturligvis fordi han indsaae, at i modsat Fald vilde Agitationen ikke have virket. Men er denne Fremgangsmaade allerede ligeoverfor Publicum og Journalisterne et høist uædelt Kunstgreb, da maa dér vel tilkomme den en endnu stærkere Betegnelse, efter at den har gjort sig gjældende ligeoverfor Hr. Ministeren, for hvem han personligt forebragte sin Klage, uden at nævne det Dokument, der ene kunde oplyse om Sandheden.“

„Saaledes er Sagens factiske Sammenhæng. Hr. Ministeren vil sikkert indsee, at dersom jeg nu gjorde mindste Concession til Fordeel for Høedts Forlangende, vilde det være Signalet til al Disciplins Nedbrydelse ved Theatret, idet Enhver, som blot havde den fornødne

Grad af Indbildskhed, vilde troe, at han ved Trods kunde sætte sin Villie igjennem. Det er ikke første Gang, at jeg i min Bestyrelse har maatte møde Trodsigheden med Bestemthed; den var derfor ogsaa ophørt, fordi det var blevet vitterligt for Alle, at man ad denne Vei ikke udrettede Noget hos Directeuren. Hr. Høedt, som er ny, medens han har Prætensioner som en Gammel, trænger nu til at gjøre samme Erfaring. Hos ham gjælder det om at lære at bøie sig for den Disciplin, som de ældre, langt mere anseete Kunstnere og Kunstnerinder have underkastet sig. Hans Ulykke er, at han, paa Grund af en tildrømt litterær Betydning, troer sig kaldet til at reformere Theatret, hvis kunstneriske og administrative Forhold han hverken har havt Tid eller Leilighed til at gjøre sig bekjendt med. Allerede inden han endnu var ansat, optraadte han jævnlgt som Agitator i Personalet, idet han holdt Taler om Skuespillerstandens Emancipation, hvorved han naturligvis mente sin egen Emancipation, og om Nødvendigheden af et Skuespillerraad, hvori han naturligvis selv vilde være den Raadende, uagtet han ved sin ovenfor beskrevne Fremgangsmaade har beviist, at han har omtrent alle de Egenskaber, hvoraf hver enkelt maatte være tilstrækkelig til at udelukke ham fra en administrativ Stilling. Ved at anvise ham hans rette Virksomhed, og ikke taale hans Indblanding i det, som ligger udenfor samme, vil det nok lykkes at bringe ham, ligesom tilforn Andre, til at indtage den naturlige Stilling. Jeg har derfor ved denne, som ved alle tidligere Leiligheder, ladet Sagen skjøtte sig selv, uden at henvende mig til Ministeriet om nogen Understøttelse for min Autoritet, uagtet jeg her gjerne kunde have andraget paa, at Høedt maatte blive suspenderet eller anseet

med en alvorlig Mulct til Straf for hans uværdige Agitationer, der under den ældre Theaterlovgivning, som i Begyndelsen af min Bestyrelsestid endnu stod ved Magt, kunde have paadraget ham Arrest i Blaa-taarn.“

„Idet jeg da meget paaskjønner Hr. Ministerens velvillige Tilbud om at ville mægle i de Misforstaaelser, som kunne indtræde mellem Bestyrelsen og Skuespillerne, og idet jeg meget beder om, at det fremdeles maa staae mig frit at benytte et saa gunstigt Tilsagn, naar jeg behøver at gjøre Brug deraf, troer jeg, ledet ved tidligere Erfaringer, at i nærværende Tilfælde vil Ministerens Mægling give Sagen en Glands og Vigtighed, som den ikke fortjener, bestyrke den Gjenstridige i hans Arrogance og maaske snarere udvikle Knuden endnu mere end fremme dens Løsning. Thi naar Hr. Ministeren antager, at en Concession fra min Side vilde forstærke Høedts Følelse for sine Pligter og give mig et velbegrundet Krav paa hans Erkjendtlighed og Tillid, da forstaaer jeg meget vel, at denne Slutning maa have Gyldighed for den, som gaaer ud fra den normale menneskelige Natur. Men hvo der, som jeg, mere maa gaae ud fra en Betragtning af det Anomale, saasom af Mandfolk, der ikke ere Mænd, maa holde sig for overbevist om, at Virkningen vilde blive lige den modsatte af den, som Hr. Ministeren i sin humane Forudsætning antager.“

„Jeg tør, efter det her Fremsatte, haabe, at Hr. Ministeren ikke vil fortænke mig i, at jeg ikke kan indlade mig i nogensomhelst Parlemerenten med Hr. Høedt, men ene kan henvise ham til, hvad jeg allerede har sagt ham i mit Brev af 26de November, i hvilket jeg har fremsat mine Tvivl om „Richard den 3die“ i en — om jeg tør sige det — grundig kritisk

Udvikling, som jeg nu maa fortryde at have spildt paa en Person, der ikke fortjente Andet end et umotiveret Afslag, siden han saa lidt har forstaaet mine Argumenter, at han kan troe, jeg skulde frafalde dem paa hans Begjæring. — Jeg mener desuden, at man meget skal vogte sig — og dobbelt i Tider som disse — for at ophidse Publicums Phantasie ved en saadan Sammendingen af blodige Rædsler som dem, der udgjør hele „Richard den 3die“. At denne Tragedie, ligesom alle Shakspeares, ikke desmindre hviler i en moralsk Idee, kan gjerne indrømmes, uden dog her at blive det afgjørende Moment; thi de Fleste i Publicum fordybe sig mere i Enkelthederne end i Totaliteten, men denne Opfatningsmaade kan i nærværende Tilfælde let foraarsage, at den Virkning, der skulde være moralsk, tvertimod bliver demoraliserende. Til alle de Hensyn, der gjorde det tvivlsomt for mig, hvorvidt jeg burde bringe „Richard den 3die“ paa Scenen, kommer nu endydermere dette, at Høedt har ved sin Fremgangsmaade gjort Sagen til en Partisag og Stykket til et Partistykke, hvorved Muligheden af dets Optagelse paa Repertoiret er rykket hen i en endnu fjernere og endnu usikkrere Fremtid.“

Man lægge Mærke til, at skjøndt der vistnok i Ministerens Skrivelse skimtes en Antydning af, at Heiberg selv kunde og ifølge sin Stilling burde have mere bestræbt sig for ved en rimelig Imødekommen at undgaae Differenser med Personalet, som vare skadelige for Theatrets Virksomhed, eller ialfald, naar saadanne opstod, da at fjerne dem, saa er det dog med en næsten ængstelig Forsigtighed, at Ministeren nærmer sig til Heiberg; denne optager dog just ikke Ministerens Tilnærmelse eller Anvisninger med stor

Velvillie; for ikke at tale om de lidet vel anbragte Udfald mod Høedt, hvoraf Heibergs Svar vrimler, og som ikke kunde være paa rette Sted under en alvorlig Forhandling med Ministeren, afviser han i Virkeligheden Ministerens Indblanding i Sagen, og medens han mundtlig havde udtalt sig til Ministeren saaledes, at denne dog maatte kunne vente nogen Imødekommen fra Heibergs Side, erklærer han nu rent ud, at han nu ikke vil gjøre den mindste Concession og ikke indlade sig i nogensomhelst Parlemerenten med Høedt; det absolute Monarchi er atter her Grundtanken; som Directeur er og vil han være eneraadig og ikke tilstede nogen Indblanding eller noget Raad, hverken fra oven eller fra neden — Høedt maa være glad ved, at han ikke er bleven suspenderet eller dog paalagt en alvorlig Mulct, — var Høedt kommet saadan blot nogle Aar tidligere, vilde Heiberg have sat ham i Blaataarn.

Ved Heibergs Svar var Ministeren bragt i en mindre behagelig Stilling; de Forventninger han i Tillid til Heibergs mundtlige Udtalelser havde kunnet vække hos Høedt, saae han sig ikke istand til at fyldestgjøre — Theatret udsattes derved for at miste Høedt; — paa den anden Side var det efter Forholdets Natur umuligt for Ministeren at ville fremtvinge Opførelsen af et bestemt Stykke mod Directeurs Villie — selv om han havde kunnet det, — formelt var Ministeren nødsaget til at støtte Heibergs Autoritet, og der var altsaa ikke Andet tilbage end at søge at berolige Høedt og holde Sagen hen dermed, hvilket ogsaa til en Tid lykkedes de Bestræbelser, der i denne Retning udfoldedes fra Ministeriets Side, saa at Høedt fortsatte den daglige Tjeneste og optraadte i to nye Roller.

Ved hver ny Rolle, hvori Høedt optraadte, rod-fæstedes han mere og mere i Publicums Gunst, og aflagde uimodsigelige Vidnesbyrd om sin store Begavelse som Skuespiller. Overskous Omtale af Høedts Præstationer er med Alt det, at han ikke kan nægte ham Ros, dog i det Hele kjølig og langt fra svarende til den Dom, som Publicum og de betydeligste Blade fældede om ham; og jeg maa sige, at jeg har Grund til at tro, at Overskou, der, som enhver Kunstner-natur, ikke kunde undgaae at begeistres for det Gode og Sande i Kunsten, virkelig vurderede Høedt langt høiere end hans Udtalelser give Anledning til at antage; men her i Theaterhistorien er Overskous Opgave sat i at hæve Heiberg og retfærdiggjøre hans Administration; — for dette Øiemed maatte da Høedt trykkes ned, saavidt det paa nogen Maade kunde gaa an¹⁾.

¹⁾ Det skal vel ikke være Betingelse for at erkjendes som en stor og betydende Skuespiller, at Vedkommende er fuldendt i en hvilken som helst Retning af dramatisk Fremstilling, og hvor er den anerkjendte store Kunstner, hos hvem der ikke hist og her findes Noget, der kan betegnes som Mangel eller Feil?

Forsaavidt Overskou har villet anlægge Fuldenndhedens Maalestok paa Høedt, er der heller ingen Tvivl om, at der kunde findes Mangler; i Henseende til den ydre Apparition kunde der stundom mangle ham noget af det Herredømme over Legemet, som, hvor en systematisk Uddannelse i denne Retning fra den tidlige Ungdom savnes, kun vil opnaaes ved lang Routine; og om Høedt hverken var blottet for Romantik eller Begeistring, saa var der dog den Romantik, som ikke laa for ham, og som han ikke formaaede at give Troværdighedens Præg; — men naar Overskou siger (S. 122) at hans Talent var meget omfattende, at hans Udførelse af Hamlet var et virkelig Kunstværk, (S. 160) at han som Destournelles i „Slottet i Poiton“ udmærkede sig ved sin fortræffelige fint og slaaende nuancerede Diction, (S. 162) at hans Procurator i „En Valgdag“ var en i Et og Alt

Spørgsmaalet var imidlertid ikke faldet bort og kunde ikke falde bort saaledes, og i Continuation af sin tidligere mere private Henvendelse til Ministeren forebragte Høedt nu Sagen i den Skrivelse til Ministeriet af 4. Marts 1853, som Dr. E. Brandes har offentliggjort i Maanedsskriftet „Det nittende Aarhundrede“ for April 1875, men som jeg dog troer det rettest for Fuldstændigheds Skyld her at gjengive, idet jeg kun bemærker, at det er en, om end uvæsentlig, Feiltagelse, naar Dr. Brandes anfører, at denne Skrivelse ledsagede Høedts Afskedsbegjæring; der fremkom ingen directe Ansøgning om Afsked, foruden denne Skrivelse, der i sin Form ikke var nogen Ansøgning om Afsked, om den end efter sit Indhold var en Erklæring om, at Høedt under visse Forudsætninger vilde begjære sin Afsked — og Overskou kan forsaavidt med en vis Ret sige, at Høedt ikke havde ansøgt om sin Afsked.

mesterlig Fremstilling, (S. 163) at hans Toby i „De Depor-terede“ var meget effectfuld, (S. 180) at han i „Ruth“ gav i Bevægelser, Stillinger og Diction fortræffeligt Jerochams vilde heftigt frembrusende Lidenskabelighed, (S. 184) at han i „Hjertet og Pengene“ udmærkede sig ved en fortræffelig Fremstilling af Chavarot, (S. 185) at han i „De Uafhængige“ udmærkede sig ved sin fortræffelige, i en elskværdigt let og godmodig Tone givne Fremstilling af Dhennebon, (S. 206) at han i „Min Lykkestjerne“ gav en med Smag gennemført naturligt morsom Fremstilling af den phlegmatisk overveiende Godseier Pimpol, — saa skulde man blot efter disse Udtalelser synes, at Høedt ved sin neppe toaarige Virksomhed som kgl. Skuespiller alt maatte have overbevist Enhver, ogsaa baade Heiberg og Overskou om, at Theatret her havde erhvervet en Kunstner af største Betydning for Scenen, selv om de ikke formaaede at erkjende, at denne hans Betydning strakte sig ud over hans egne Fremstillinger.

Skrivelsen fra Høedt er saalydende:

„Saasnart jeg var bleven ansat som kongelig Skuespiller, overleverede jeg Theaterdirecteuren en Redaction af Shakspeares Richard d. 3die i en tildeels ny Oversættelse. med det Tilføiende, at jeg i Aarets Løb havde indstuderet Titelrollen og ønskede at udføre den, hvis Hr. Directeuren tiltroede mig den fornødne Evne.“

„Etatsraad Heiberg fik i de første 5—6 Uger ikke Tid til at læse Stykket igjennem; men efter gjentagne Anmodninger om et Svar, sendte han mig endelig Stykket tilbage, ledsaget af den Skrivelse, som han senere lod indrykke i den Berlingske Tidende, og hvoraf Meningen da var den, at Stykket mishagede ham; at dets Opførelse kun — og det endda kun til Nød — kunde forsvares som et dramaturgisk Experiment, at han imidlertid ikke bestemt vilde modsætte sig den, fornemmelig fordi jeg ønskede at udføre Richards Rolle; men at dette ialfald først kunde skee til næste Saison.“

„Som Svaret lyder, især i sin Heelhed, vil man let forstaae det, som om det var Etatsraad Heibergs Mening at opføre Stykket i næste Saison, og saaledes har ogsaa Mange forstaaet det. Men dette er neppe Tilfældet. Herr Etatsraaden meddeelte mig nemlig i vor derpaa følgende Samtale, at hans Svar skulde forstaaes efter Bogstaven: at han ikke vilde opføre det i denne Saison, og at han ikke vidste, om han nogensinde vilde opføre det. Hvad der staaer om Opførelsen til næste Saison, er altsaa kun at betragte som en meget fattelig, men tillige, som det forekommer mig, noget overflødig Oplysning om, at hvad der ikke kan skee i denne Saison, først kan skee i den

næste, hvis det overhovedet kan skee. At Etatsraad Heiberg virkelig har den Mening, som jeg her tillægger ham, fremgik endnu tydeligere, mener jeg, af Slutningen paa vor Samtale; thi da jeg erklærede, at jeg vilde forlange min Afsked, hvis han ikke kunde beqvemme sig til at opføre Stykket i en ikke altfor fjern Fremtid, erklærede han, at jeg isaafald kun havde at indgive min Ansøgning.“

„Efter denne Yttring kunde der naturligviis ikke være Tale om nogen videre Forhandling mellem Etatsraad Heiberg og mig, denne Sag betræffende. Da jeg imidlertid ikke søgte en Anledning til at forlade Theatret, og ikke vilde lade noget Middel til en mindelig Afgjørelse uforsøgt, henvendte jeg mig først til Hr. Ministeren, Etatsraad Heibergs og min høie Foresatte, og jeg griber denne Leilighed til endnu engang at takke Hr. Ministeren for den Velvillie, hvormed De hørte paa mit Andragende. Desværre havde jeg kun lidet Haab om et for mig gunstigt Udfald, hvad jeg heller ikke skjulte for Dem; og Hr. Ministeren veed nu af egen Erfaring, at min Forudsigelse var sand; heller ikke ad denne Vei er det lykkedes mig at bevæge Theaterdirecteuren til at give, hvad man dog med Billighed synes at kunne fordre af en bestemmende Autoritet — et bestemt Svar.“

„Der er altsaa ikke Andet for mig at gjøre, end at holde mit Ord og forlange min Afsked. Jeg gjør det kun ugjerne, men det er et Skridt, jeg skylder baade min Overbeviisning og min Ære. Som Sagen staaer, kan jeg ikke Andet; og dersom Etatsraad Heiberg slet ikke vil komme mig imøde, tvinger han mig ligefrem til at gaae. Etatsraaden derimod kan meget vel, uden at opoffre det Allermindste af sin Myndighed, gjøre mig en saadan Indrømmelse. Han har ikke

ligefrem forkastet Stykket, han har endogsaa aabnet en stærk Udsigt til dets Opførelse: hvad jeg forlanger, er kun, at han forvandler denne Udsigt til et bestemt Løfte; enhver nærmere Bestemmelse overlader jeg med Glæde ham. Men vil han paa ingen Maade lade sig bevæge til at forlade sin negative Holdning, saa har jeg kun Eet at bede Hr. Ministeren om, og det er, godhedsfuld at forskaffe mig min Afsked jo før jo heller. Jeg behøver neppe at sige Dem hvorfor. Min spændte Stilling til Theaterdirecteuren, i Forbindelse med Udsigten til at miste en Virksomhed, der er mig kjær, maa nødvendig virke skadelig paa min Stemning og svække min Evne til at røgte mit Kald; enhver anden Embedsmand kan til Nød udføre sin Gjerning tiltrods for Misstemning, men en Skuespiller ikke. Allerede nu koster det mig en betydelig Overvindelse.“

„Hermed kunde min Skrivelse i Grunden gjerne være tilende, men efter den Velvillie, hvorpaa Hr. Ministeren har givet mig uforglemmelige Beviser, vilde jeg nødig, at min Handlemaade i nogensomhelst Henseende skulde misforstaaes eller miskjendes af Dem, og jeg beder Dem derfor tilgive mig, om jeg et Øieblik endnu vover at lægge Beslag paa Deres kostbare Tid.“

„Jeg forlader ikke Theatret, fordi jeg ikke maa udføre en Rolle, som jeg har Lyst til; og som Beviis herpaa kan jeg anføre, at jeg har foreslaaet Etatsraad Heiberg fire andre Roller, nemlig Marinelli i Lessings Emilie Galotti, Figaro i Beaumarchais Lystspil, Advocat Pavaret i Picards De lystige Passagerer og de Chavigny i Scribes le diplomate malgré lui, som han alle har nægtet mig, uden at jeg derfor søgte min Afsked, fordi jeg erkjendte, at disse Stykker ikke ere

af en saa classisk Natur, at deres Opførelse jo maa beroe paa Theaterdirectorens Smag og Villie.“

„Men Richard den 3die hører ikke under denne Categorie. Richard den 3die er et af disse classiske Dramer, der staae som evige Mønstre for den protestantiske Skuespildigtning og evige Opgaver for den fremstillende Kunst. Deres Tal er ikke stort, og deres Evighed viser sig blandt andet deri, at de kjendes af Alle; men jeg vil dog exempelviis anføre Romeo og Julie, Hamlet, Macbeth, Lear, Othello, Kjøbmanden af Venedig, Julius Cæsar, Axel og Valborg, Hakon Jarl, Palnatoke, Erasmus Montanus, Den Stundesløse, Jacob v. Thybo osv. Et saadant Skuespil skal en Directeur, mener jeg, ikke dømme, thi her har Verden dømt, uden at afvente noget Overskjøn. Det er de classiske Digtere, som skabe Kunsten og bestemme dens Love; og ligeoverfor disse Kunstens Heroer skal en Directeur, mener jeg, ikke byde, men lyde. Naar et saadant Stykke kan opføres, skal det; Theatret kommer derved et Skridt nærmere til sit ophøiede Maal, og dets Ære voxer i samme Grad, som det mægter tilfredsstillende at løse disse Opgaver. Her er derfor heller ikke Spørgsmaal om Nationalitet, thi det Classiske staaer, som det Evige, over det Nationale. Som Luther ikke blot er en tydsk Theolog, men Hovedet for den hele protestantiske Theologie, saaledes er Mozart ikke blot en tydsk eller italiensk Componist, men et musikalsk Ideal og Shakspeare ikke blot en engelsk Digter, men Lærer og Mester i det nyere protestantiske Drama.“

„Det synes virkelig ogsaa, som Etatsraad Heiberg selv til visse Tider deler denne Anskuelse. Thi af hvilken Grund opfører han ellers Macbeth, som er endnu sortere i Farven, og som han i sine Intelligens-

blade har bedømt endnu haardere, end han i den omtalte Skrivelse har medtaget Richard den 3die; for dettes Vedkommende nøies han dog med den Yttring, at Melpomenes Dolk her er forvandlet til en Slagterkniv; Macbeth kalder han ligefrem en Ole Kollerød. Og af hvilken Grund opfylder han ellers Skuespiller Mantzius's Ønske, at udføre Titelrollen i Den politiske Kandestøber, et Stykke, som han ligeledes offentlig har dadlet, og hvorfor han i sin Tid hørte ilde af Hr. Etatsraad Hauch. Kun med Richard den 3die gjør han en Undtagelse, kun ved denne Leilighed frygter han en tidlig eller seen Bebreidelse som Directeur, kun naar jeg beder ham om Tilladelse til at udføre en Rolle, siger han nei. Og han nægter det ikke, fordi jeg efter hans Mening ikke duer til at udføre den; tvertimod, skulde han nogensinde beqvemme sig til at opføre Stykket, saa skulde det være af Forekommenhed imod mig. Men viser Etatsraad Heiberg mig ellers for liden Forekommenhed, saa er denne til Gjengjæld meget for stor; det gaaer ikke an at opføre Shakspeare af Forekommenhed mod mig; og det forstaaer sig, han viser mig da heller ikke denne Forekommenhed. Men finder jeg mig i dette Afslag, er der ikke mindste Grund for, at han ikke igjen skulde sige nei, naar jeg igjen har anvendt et Aars Tid paa at indstudere en eller anden classisk Rolle.“

„Etatsraad Heiberg slaer saaledes — og det er min næste Hovedanke — en Streg over den bedste Deel af Skuespillerens Virksomhed, hans frie og begejstrede Studium og Løsning af hine evige Opgaver; og vor Gjerning nedsynker saaledes til at være slet og ret Theatertjeneste, et Hverv, der i 19 Tilfælde af 20 er ligesaa ubetydeligt, som utaknemmeligt. Naar en Skuespiller troer at kunne byde Publicum et Kunstværk,

og man har Grund til at vente et saadant, har han da ikke Krav paa at komme til at udføre det? Er — især paa et Theater — Skuespillerens Kunst ikke ligeberettiget med Digterens? Og kan en maadelig Digter gjøre Krav paa en Skuespillers Tid og Flid, men en god Skuespiller ikke fordre Plads for sit Arbeide, naar der ellers Intet er til Hinder derfor? Enhver Skuespiller vinder kun virkelig Ære og Navn hos Samtid og Eftertid i Forbindelse med den Digter, hvis Tolk han har været, og i samme Grad, som han har mægtet at løse hine evige Opgaver. Garrick og Kemble bleve udødelige ved Shakspeare, hvad de ellers havde udført, veed Ingen; og uagtet Dr. Ryge, Madame og Hr. Nielsen have spilt fortræffelig i mange andre Stykker, vil Fremtiden dog kun mindes, at de fuldendt have fortolket Oehlenschläger. Om mine Kunstbrødre vilde taale et saadant Angreb paa deres bedste Stræben, enten fordi de bifaldt det, eller fordi de ikke kunde undvære Theatret, det veed jeg ikke. Jeg veed kun, at jeg er gaaet til Theatret af Kjærlighed til Kunst, og ikke for udelukkende at gjøre Theatertjeneste; den gjør jeg ogsaa, som et nødvendigt Onde, men jeg vil ikke gjøre den udelukkende; og naar Etatsraad Heiberg hindrer mig i at udøve, hvad jeg egenlig er kommen der for, har jeg ingen Grund til at blive der, og maa ansee det for min Pligt, at gjøre Indsigelse saa kraftig, jeg formaaer, dobbelt fordi jeg er i det lykkelige Tilfælde, ikke at bindes af Hensyn til min Indtægt. Directeuren kan nægte mig at udføre Richards Rolle, naar competente Dommere ville nægte mig Talent dertil, men han tør ikke forkaste Stykket, naar det kan udføres, endnu mindre naturligtviis, naar det i sin Heelhed kan udføres bedre end nogen anden Tragedie for Øieblikket, uden

synderlig Forberedelse og saa godt som uden Bekostning, men allermindst, naar en dertil qualificeret Skuespiller ønsker at udføre Hovedrollen. Naar han forkaster Stykket, maaskee Shakspeares berømteste Digterværk. manquerer han den Respect, han skylder Classiciteten, og naar han nægter mig at udføre Richards Rolle, uden at benægte min Evne, tilsidesætter han den Omsorg og Pleie, han som Directeur er forpligtet til at vise den bedste Deel af Skuespillerens Kunst.“

„En Ting bør jeg dog ikke forglemme. Jeg skylder Etatsraad Heiberg den Tilstaaelse, at han muligviis handler, som han gjør, af Interesse for mig. Hr. Etatsraaden meddeelte mig nemlig i vor sidste Samtale, at det var uklogt af mig, at spille fremtrædende Roller. Publicum, meente han, gjorde saa overspændte Fordringer til mig, at jeg i Længden, selv med det største Talent, umulig kunne opfylde dem; jeg burde derfor ikke forsøge derpaa, men spille „rundt omkring“ — det vil altsaa sige ogsaa Roller, hvortil jeg ikke havde Evne, eller hvori der ikke kan vises Evne, og som man derfor ved andre Theatre overlader dem, der ingen har — *secundaire* Roller, ja endogsaa saadanne, hvor jeg stod aldeles i Skygge; kom der saa engang imellem en fremtrædende, da saa meget bedre. Men hvilken Velvillie, der end kan ligge i disse Yttringer, maa jeg dog tilstaae, at jeg er utaknemmelig nok til ikke at skjønne paa den. Publicum gjør Fordringer til mig, og disse Fordringer kunne dog ikke være aldeles grebne ud af Luften, siden jeg nu har spillet *Comedie* i et heelt Aar. Etatsraad Heiberg understøtter disse Fordringer ved at indstille mig til fast Ansættelse strax og med en Gage, som endnu ikke er bleven nogen begyndende Skuespiller tildeel, og saa mener han, skal jeg svare paa disse Fordringer ved

aldeles ikke at forsøge paa at opfylde dem. Jeg veed ikke, om Hr. Ministeren og Publicum vil billige denne Tankegang, men Ingen, haaber jeg, vil fortænke mig i, om jeg forlader et Theater, hvor Directeuren viser mig en saadan Velvillie.“

„Eller er det hverken af Velvillie, at Hr. Etatsraaden nægter mit Ønske, eller af Ringeagt for Shakspeare eller Ligegyldighed for Skuespillerens Kunst. Er det af Bekymring for sin Souverainitets Ukrænkelighed? En Skuespiller, har Etatsraad Heiberg sagt mig, maa ingen Indflydelse have paa Repertoiret. Unægtelig! Det daglige Repertoire bør kun bestemmes af Directeuren, og Æren herfor har jeg aldrig tænkt paa at berøve Hr. Etatsraaden. Men af hvilken sømmelig Grund skulde en Skuespiller ikke kunne foreslaae et Stykke? Er Forslaget ufornuftigt, kan Directeuren jo afvise det, men et fornuftigt Forslag bør dog vel ikke forkastes, blot fordi en Skuespiller gjør det. — Regjeringen har emanciperet Negerne, naar tør man haabe, at Touren kommer til Skuespillerne?“

„Sluttelig endnu kun denne Bemærkning. Det feiler ikke, at En og Anden, som hverken kjender Alvor eller Begeistring, vil udlægge hvad jeg gjør som Forfængelighed. Var jeg imidlertid saa forfængelig, som det vel kunde ligge i Enkeltes Interesser at gjøre mig, havde min Forfængelighed for længe siden drevet mig bort, Directeuren har ikke ladet det mangle paa Anledning. Jeg vil kun erindre Hr. Ministeren om, hvad De selv bedst veed, at Etatsraad Heiberg ikke engang gjorde mig den Ære, at vise mig sin Indstilling mig betræffende, og at jeg rimeligvis slet ikke var kommen til Theatret, dersom ikke Hr. Ministeren godshedsfuldt havde rettet Etatsraad Heibergs Feil og afæsket mig min Erklæring om, hvorvidt jeg var

tilfreds med det Engagement, man havde tiltænkt mig. Nei, min Handling denne Gang idetmindste er ikke Forfængelighed. Jeg har Lyst til at spille Comedie, Publicum har indtil Dato viist mig en uforandret Vellivie, jeg har en fast Stilling og en efter Omstændighederne betydelig Indtægt, alt dette opoffrer man ikke af Caprice. Men dermed vil jeg ikke sige, at Offret er stort, naar jeg bringer det for hvad der efter min Overbeviisning er Sandhed og Ret. Maatte mit Offer da blive til Held for den Kunst, jeg endnu bestandig elsker, og som jeg ikke forlader, fordi jeg foreløbig forlader det kongelige Theater. Det haaber jeg idetmindste mit Exempel skal bevirke, at ingen fremtidig Directeur giver Slip paa en brugelig Skuespiller, for at slippe for den Ulykke, at opføre et Shakspearsk Mesterværk.“

Denne Skrivelse foreslog Weis Ministeren at besvare officielt, nemlig med en Erklæring om, at Ministeriet ikke kunde indstille hans Afskedsbegjæring til allerhøieste Billigelse, fordi den var begrundet paa, at Theaterdirecteuren havde nægtet Høedt, hvad denne ifølge sin Stilling ikke havde nogen Ret til at fordre. — Weis tænkte herved at støtte Høedt og gjøre det lettere for ham at frafalde Afskedsbegjæringen, men det er vistnok mere end sandsynligt, at et saadant Skridt ikke vilde havt nogen heldig Virkning paa Høedt, og Weis oversaa, at Høedt jo, naar det saa skulde være, kun behøvede at rette den formelle Mangel ved sin formentlige Ansøgning og indgive den gennem Theaterdirecteuren som en simpel Begjæring om Afsked uden al Motivering — Ministeriet havde da været nødsaget til at fremme Ansøgningen.

Ministeren gjorde derfor vistnok for Formaalets Skyld rettere i ikke at behandle Høedts Skrivelse som en officiel Afskedsbegjæring; og da det, efter hvad der alt forelaa, naturligvis maatte ansees unyttigt og neppe heller var passende for Ministeren paany at fremkalde nogen Forhandling om Sagen med Heiberg, blev Høedts Andragende ikke sendt til Theaterdirecteurens Erklæring, ligesom der heller ikke blev givet Høedt noget officielt Svar; derimod rettede Ministeren sine Bestræbelser paa ved mundtlige Forhandlinger underhaanden at søge at bevæge Høedt til at stille sit Forlangende om Afsked i Bero. Ved disse Forhandlinger, der tildels førtes ved mig, lykkedes det ogsaa at opnaae, at Høedt opgav i Øjeblikket at insistere paa videre.

Ikke længe efter, d. 21. April 1853, aftraadte Simony som Cultusminister, og i hans Efterfølger A. S. Ørsted fik Ministeriet en Chef, som ikke ønskede at befatte sig mere end høist nødvendigt med Theatrets Anliggender, der for ham, sammenlignet med andre Opgaver, han havde at virke for, kun kunde være af underordnet Betydning. — Det var en naturlig Følge af Ministerskiftet, at Heiberg følte sig mere styrket i sin administrative Myndighed, og at Høedt nu mindre end før kunde tænke paa at vinde Anerkjendelse for sine Krav, hvormeget de end fra et kunstnerisk Synspunct kunde være berettigede, naar de ikke lod sig forene med det rent embedsmæssige Forhold. Men deraf, at der i Saisonen 1853—54 ikke fremkom opsigtvækkende Controverser, eller at Ministeren stræbte at indtage en mere passiv Stilling til Theaterbestyrelsen, vilde det være Uret at slutte, enten at Forholdet mellem Directeuren og Personalet eller Publicum var blevet bedre, eller at Heibergs Admini-

stration i og for sig fandt Billigelse hos Ministeriet; det skulde ogsaa falde i Ørstedes Lod at gjøre Erfaringer med Hensyn til Heibergs Styrelse af Theatret, der ikke kunde tale til dennes Fordel.

Overskou anfører Side 170, at N. P. Nielsen d. 30. Mai 1853 tilstillede Heiberg en Ansøgning om Afsked, men at Ministeriet beholdt den uden at finde sig foranlediget til at indstille Sagen til Kongen. Dette forholder sig ikke rigtigt; efter hvad der anføres i Ministeriets Indstilling til Kongen af 19. Juni 1854 havde Nielsen først indgivet Ansøgning i Efteraaret 1853, og det var ogsaa i sig selv aldeles uantageligt, at Ministeriet skulde henlægge en saadan Ansøgning, hvis den er indkommen, uden at tage Notits deraf.

I Anledning af den nu indkomne Ansøgning opfandt Weis, at der skulde stilles den Betingelse for Afsked med Pension, at Nielsen forpligtede sig under Pensionens Fortabelse til ikke at optræde offentlig som Skuespiller ved noget andet Theater i Hovedstaden uden Ministeriets Samtykke. Dette Forslag af Weis, som Ministeren billigede, var just ikke udsprunget af det Motiv, som det synes, at Heiberg har tænkt sig, at der laa til Grund derfor, da Hensigten nærmest kun var ad denne Vei at give en Tilskyndelse til, at Nielsen efter sin Afsked dog eventuelt kunde komme til atter at optræde paa det kgl. Theater; ialfald tilsigtede Forbeholdet ikke at berede Nielsen nogen Ubehagelighed eller tage en Slags Hævn over ham; men iøvrigt turde det vist være et Spørgsmaal, om det egentlig kunde ansees berettiget at stille en saadan Fordring.

Imidlertid, Fordringen blev stillet og gjennem Theaterdirecteuren meddelt Nielsen, som i sit Svar ikke uden Føje udtalte sig stærkt mod Berettigelsen af den stillede Fordring og androg paa, at Spørgs-

maalets Afgjørelse maatte overgives til Finantsministeren som Voldgiftsmand. Iøvrigt sees det af Nielsens Svar, at han selv tænkte sig Muligheden af at komme i et nyt Engagement ved det kgl. Theater under en anden Form, ligesom Ministeriet ogsaa havde dette for Øje, hvorimod Saadant ikke synes at have ligget Heiberg paa Hjerte, efter hans nedenauførte Skrivelse af 23. Mai 1854, der synes fuldt saa besynderlig som Nielsens:

„Efterat jeg i Skrivelse af 19de d. M. havde meddeelt Instructeur Nielsen Indholdet af Ministeriets Resolution af 18de dennes, har jeg modtaget et Svar af 20de Mai, hvis besynderlige Indhold Ministeriet vil vide at vurdere, uden al Commentar fra min Side.“

„Da det imidlertid fremgaaer af dette Svar, at Instructeur Nielsen under alle Omstændigheder og ubetinget forlanger sin Afsked, med den ham efter Loven tilkommende Pension, saa tillader jeg mig at foreslaae Ministeriet, som den simpleste Maade at afgjøre Sagen paa, at denne Afsked forskaffes ham, men med udtrykkelig Tilføining af de Betingelser, som Ministeriet har sat eller endnu maatte ville sætte for Afskedens Meddelelse, saaledes at hans nærmere Erklæring over dette Punkt ikke mere behøves.“

Da Ministeriet imidlertid vedblev at insistere paa, at Nielsen maatte afgive den forlangte Erklæring, afgav han samme under 11. Juni saaledes som den er aftrykt hos Overskou Side 190.¹⁾

¹⁾ Under 9. April 1859 gav Ministeriet Afkald paa den af Nielsen saaledes paatagne Forpligtelse til ikke at optræde paa noget andet Theater i Hovedstaden, under Forudsætning af, at han, som havde været contractmæssigt engageret ved det kgl. Theater fra Saisonen 1856—57, atter fornyede sit Engagement.

Cultusminister Ørsted nedlagde derpaa under 19. Juni 1854 Forestilling om Nielsens Entledigelse og indstillede ham ved samme Leilighed, uden Tilskyndelse fra Heibergs Side, til Dannebrogsmænd. Af denne Forestillings Indhold fortjener en Del at kjendes, som derfor her meddeles:

I sin Ansøgning hentydede Instructeur Nielsen navnlig paa den Mislighed, som vilde være forbunden med, at han forblev i Theatrets Tjeneste, omendskjønt han ved sin Svagelighed muligen vilde være forhindret fra at kunne virke i sin Stilling saameget som tidligere, idet det deraf vilde blive Følgen ikke alene, at hans Ingtægter, navnlig i Feu, vilde formindskes; men at han ogsaa, naar hans Pension ved hans eventuelle Entledigelse, overensstemmende med Pensionsloven, beregnes efter Gjennemsnitsbeløbet af de sidste 5 Aars Indtægter, vilde udsættes for ved senere at entlediges at erholde en ringere Pension, end han kunde erholde, hvis hans Entledigelse fandt Sted nu.

Da Ministeriet fandt, at hans Helbredstilstand efter de fremlagte Lægeattester maatte erkjendes at være af den Beskaffenhed, at der af Hensyn hertil i og for sig ikke burde nægtes ham Opfyldelsen af hans Begjæring, især ikke medmindre man maatte kunne afhjælpe det Ubillige, der maatte erkjendes at være i, at han, ved at forblive i Theatrets Tjeneste, skulde udsættes for i sin Tid ved sin Entledigelse at erholde en ringere Pension, end han nu vilde kunne erholde ved at entlediges, indledede Ministeriet i denne Anledning Brevvexling med Finantsministeriet.

Finantsministeriet, der deelte dette Ministeriums Ønske om, at Instructeur Nielsen saalænge som muligt

søgte bevaret for Scenen, og som derhos fra den finansielle Side fandt, at det vilde være at foretrække at han søgte sikkert mod et eventuelt Tab af Indtægter og deraf følgende Forringelse i hans eventuelle Pension, navnlig ved et passende Gagetillæg, fremfor at Statskassen nu overtog den ikke ubetydelige Byrde af hans Pensionering, henstillede til dette Ministerium, om det ikke vilde forsøge, hvorvidt Instructeur Nielsen maatte være villig til at opgive sit Ønske om Entledigelse, mod at der blev foretaget de fornødne Skridt til at søge ham sikkert for saadanne eventuelle Tab.

Efterat Ministeriet havde nærmere forhandlet desangaaende med Theaterdirecteuren og Finantsministeriet, lod det Instructeur Nielsen tilkjendegive, at det, saafremt han vilde frafalde sin Begjæring om Entledigelse, vilde søge truffet et Arrangement, hvorved han kunde holdes skadesløs for mulige Tab af Indtægter, som hans Helbredstilstand maatte medføre, navnlig ved enten i Finantslovsforslaget for 1855—56 at bringe ham i Forslag til et Gagetillæg eller ved efter Deres Majestæts dertil erhvervede allerhøieste Bemyndigelse at indbringe for Rigsdagen et Forslag om, at Gjennemsnitsbeløbet af hans Feuindtægt i de nu sidst forløbne 5 Aar maatte lægges til Grund for hans Pensions Beregning ved en eventuel Entledigelse, forsaavidt hiint Gjennemsnitsbeløb maatte befindes større end det, der vilde være at beregne for ham ved Entledigelsen efter de almindelige af Pensionsloven opstillede Regler.

Instructeur Nielsen erklærede derpaa, at han vel vilde være tilbøielig til at tilsidesætte Hensynet til sit Helbred og den med hans Theatertjeneste forbundne Feu, saafremt der maatte tilsikkres ham, saalænge han forblev ved Theatret, et aarligt Gratiale af 400 Rdl.

men da han tillige paany gjentog sit gjennem en Række af Andragender til Ministeriet indstændigen udtalte Ønske om at entlediges, fandt Ministeriet ikke mod den saa bestemt fremsatte Begjæring at kunne modsætte sig allerunderdanigst at andrage paa hans Entledigelse af Theatrets Tjeneste. — — — — —

Det er interessant heraf at bemærke, at der fra Heibergs Side ikke udvistes Bestræbelser for at beholde Nielsen ved Theatret, men at det kun er Ministerierne, der have Øie for Ønskeligheden heraf; men den forunderlige Ligegyldighed for at bevare Nielsens Tjeneste, som her viser sig, og som neppe var noget rent personligt, men formentlig hang sammen med Heibergs hele Anskuelse og Vurdering af Skuespillerens Kunst — den skulde blive endnu tydeligere i Anledning af den samme Sag.

Kong Frederik VII, som interesserede sig for og satte megen Pris paa Nielsens Kunst, vægrede sig nemlig ved at approbere Indstillingen om hans Afsked, idet Kongen selv vistnok ogsaa havde for Øie at søge opnaaet et saadant Arrangement, at Nielsen kunde blive ved Theatret, og resolverede derfor under 22. Juni, hvad der i hine Tider vistnok var noget aldeles Enestaaende: „denne Sag vil være at tage under nærmere Overveielse.“

Imidlertid fremkom der ingen anden Udvei, men Sommeren gik hen, og da Saisonen var begyndt, uden at der var faldet Resolution om Nielsens Afgang, bragte Heiberg Sagen i Erindring ved følgende Skrivelse af 27. Septbr. 1854:

„Under 14de Juni sidstleden tilstillede jeg Ministeriet den Instructeur, Skuespiller Nielsen, i Medfør

af dets behagelige Skrivelser af 8de April og 18de Mai — som Betingelse for hans Entledigelse — af-fordrede Erklæring.“

„Da hans Afgang imidlertid ikke senere er paa-fulgt, og da han paa den anden Side ikke har gjort mig nogen Meddelelse om, at han vilde tage sin An-søgning om Entledigelse tilbage, har jeg fra inde-værende Seasons Begyndelse troet at burde betragte ham som afgaaet, og har følgelig deels doubleret hans Roller i ældre Stykker — hvilket uden Vanskelighed har ladet sig realisere — deels holdt ham udenfor Rollebesætningen i nye Stykker, da Theatret ellers var udsat for, at Resolutionen om hans Entledigelse indløb just som et Stykke var færdigt til Opførelse, hvorved ikke alene Tidsspilde, men ogsaa de med større Rollers pludselige Doubling forbundne Ulem-per vilde fremstaae, ikke at tale om, at et saadant Tilfælde letteligen kunde lede til, at flere andre Roller i samme Stykke maatte ombesættes.“

„Under disse Omstændigheder, og da Nielsen, uden nogen tilsvarende Tjeneste, stadigen oppebærer sin betydelige Gage, hvormed deels nye Subjecter kunde lønnes, deels Mange af de allerede Ansatte kunde forskaffes passende Tillæg til deres kun altfor ringe Gager, skal jeg tjenstligst tillade mig at henstille, om ikke Ministeriet maatte finde Anledning til, saavidt muligt, at bevirke en endelig Afgjørelse af Sagen.“

I Henhold hertil fornyede Ministeriet under 2. October sin Indstilling om Nielsens Entledigelse, hvil-ken Kongen da bifaldt under 6. October 1854.

Nielsen udtraadte saaledes af Theatrets Tjeneste til stor Beklagelse af alle Venner af Theatret med Undtagelse af Heiberg, som synes ikke at have følt

noget Savn ved Nielsens Bortgang. — Naar han erklærer, at han har „doubleret hans Roller i ældre Stykker, hvilket uden Vanskelighed har ladet sig realisere“, saa vil en løselig Sammenligning af den hos Overskou anførte Fortegnelse over Forestillingerne i Saisonen 1854—55 med den foregaaende Saison nok snart overbevise om, at det kun var i ringe Omfang, at Nielsens Plads i Repertoiret lod sig erstatte, og hvad var det for en Erstatning der bødes?

Ogsaa i andre Retninger havde Heiberg ved adskillige Lejligheder, baade under Simony og Ørsted, indtaget en Stilling overfor Ministeriet, som ikke kunde andet end vække Misnøie hos dette. Jeg vil ikke tale om de smaa Ønsker, der af og til fra høiere Steder fremkom om en Opmærksomhed eller Velvillie fra Theatrets Side, Ønsker som Ministeren havde meget vanskeligt ved at afvise, men som da, naar de under en privat Form bragtes fra Ministeren til Heiberg, gjerne mødte de største Ophævelser fra hans Side.¹⁾ Men da Heiberg havde gjort sig det til Princip ikke at taale nogensomhelst Indblanding fra nogen Side i hans absolutum dominium, hverken fra Kongehuset, Rigsdag eller Andre, er det let forklarligt, at der maatte opstaa Conflicter. Exempelvis skal jeg

¹⁾ Jeg erindrer mig saaledes Heibergs ivrige Modstand mod Opfyldelsen af en til Ministeren rettet Anmodning fra Enkedronning Caroline Amalie om, at det maatte tillades Jfr. Bergnehr at assistere ved en Soirée hos Dronningen, hvilken Anmodning Ministeren havde overdraget mig personligt at forebringe Heiberg.

her kun anføre, hvad der foregik med Hensyn til Projectet om Indførelse af Billetsalg til forhøiet Pris, hvoraf Overskou giver en urigtig og vildledende Fremstilling. Man vil nuomstunder have vanskeligt ved at forstaa Andet end, at en saadan Foranstaltning er baade hensigtsmæssig for Theatret og Publicum; imidlertid, da Forslaget om et saadant Salg fremkom fra Rigsdagen, og Ministeriet altsaa var nødt til at forhandle med Heiberg derom, var han imod det og vilde kun gaa ind paa et Forsøg med at sælge Halvdelen af Billetterne med 50 pCt. Forhøielse. — Det var let at forudse, at der ikke vilde komme Noget ud heraf, og Heiberg havde da ogsaa den Triumf, at det forhøiede Salg i Aarets Løb indbragte saa lidet, at der fra 1. Septbr. til 22. Febr. ved dette Salg kun var indkommet 241 Rdl., og at den forhøiede Forestillings-Indtægt, der i Forventning af, at det forhøiede Salg skulde give noget Udbytte, var calculeret paa Budgettet, viste sig illusorisk; men heraf fremkom en Del Bryderier for Ministeriet efter Regnskabsaarets Udløb, hvilket senere vil blive omtalt.

Et andet Sammenstød, som ligeledes forekom i Ørsteds Tid og viste, hvor lidet Heiberg ænsede Forskrifter, som han selv havde været med at etablere, naar det ikke convenede ham at fastholde dem, vil jeg ligeledes eksempelvis berøre.

Samtidig med Heibergs Ansættelse i 1849 var det af Madvig — altsaa formentlig i Overensstemmelse med Heibergs egen Anskuelse — paalagt ham ved Skrivelse af 25. Juli 1849 aarlig før hver Saisons Begyndelse at forelægge Ministeriet en Plan for Theatrets Virksomhed i den kommende Saison. Dette Paalæg efterkom Heiberg i 1849, men undlod det i de følgende Saisoner.

Den Commission, der var nedsat i 1851 til at udarbejde et Lovforslag om Theatrets Stilling, og hvoraf Heiberg selv var Medlem, foreslog i Lovudkastets § 3 følgende Bestemmelse:

„Directeuren bør aarlig inden 6 Uger før Theateraarets Begyndelse indsende til Ministeriet en Virksomhedsplan og en Finantsplan for det følgende Theateraar. Saaledes som disse bifaldes af Ministeren, er han pligtig at følge dem. Afvigelser kunne kun foretages med Ministerens Samtykke.“

Da Heiberg ikke havde afgivet noget Minoritetsvotum til denne som til adskillige andre Paragrapher i Lovforslaget, maa han vel fuldkommen have billiget dette Forslag — hvis Bestemmelse om Planens bindende Charakter iøvrigt ikke synes at kunne harmonere med Heibergs Anskuelse, og i sig selv udentvivl var mindre heldig; det, som det nemlig — hvad Virksomhedsplanens angaar — kommer an paa for Ministeriet, er at faae at vide, at der overhovedet lægges en Plan og træffes Forberedelser til Theatrets Drift i det følgende Aar; hvorimod det fornuftigvis ikke kan være Ministeriet magtpaaliggende, om dette Program i Aarets Løb ændres, navnlig ved Ombytning med andre nyere Ting af Interesse; Directeuren bør i denne Henseende have en Frihed, som ikke bør smaaligt begrændses; og det vilde, som det forekommer mig, være tilstrækkeligt, at det paalagdes Theaterdirecteuren ved Indgivelsen af Beretningen for det forløbne Theateraar at oplyse, hvilke Omstændigheder der have foranlediget ham til at fravige den forelagte Virksomhedsplan.

Man skulde nu imidlertid tro, at Heiberg efter det Foranførte ikke blot maatte anse det i sin Orden, at han indgav en Virksomhedsplan, men at han endog

maatte anse sig forpligtet dertil saavel som til at følge den — men hvad skete? Som bemærket havde Heiberg ingen saadan Plan indgivet siden 1849; da Tingenes Gang imidlertid kunde vække nogen Formodning om, at der arbeidedes mindre planmæssigt, fandt Ministeriet sig foranlediget til under 12. April 1854 at henlede Theaterdirecteurens Opmærksomhed paa de i den omhandlede Henseende tidligere givne Forskrifter, som Ministeriet ønskede stadig iagttagne, hvorhos Ministeriet ønskede det taget under Overveielse, om det ikke maatte ansees hensigtsmæssigt, at den foreløbige Plan for Repertoiret bekjendtgjordes inden Logeauctionen.

Heibergs Svar af 27. April gik ud paa, at en saadan Plans Affattelse i sig selv er „temmelig intetsigende“, at han imidlertid, „saafremt Ministeriet ønskede det, vilde indsende en i almindelige Træk affattet foreløbig Plan, der dog ikke maatte betragtes som bindende Forpligtelse for ham“; hvorimod han fraaadede Planens Offentliggjørelse som uhensigtsmæssig.

Ministeriet tilskrev derefter Heiberg d. 9. Mai, at det dog maatte finde det rettest, at der med Hensyn til Planens Indsendelse forholdtes saaledes, som ovennævnte Lovudkasts § 3 fastsætter, hvorefter en Plan skulde indsendes 6 Uger før Saisonen.

Til Opfyldelse heraf indsendte Heiberg nu 14 Dage før Saisonen, d. 16. August 1854, en Fortegnelse over nogle nyere og ældre Arbeider, „som det er paatænkt i den forestaaende Saison at bringe til Opførelse ved Siden af de Stykker, der indtage en stadig Plads i Theatrets Repertoire“, og hermed lod Ministeriet sig efter Omstændighederne nøie i Betragtning af de særegne

Vanskeligheder, der efter Heibergs Yttringer stillede sig i Veien for Affattelsen af et mere detailleret Program.

Det vil vistnok falde i Øinene, at den Formodning, som Ministeriet havde havt om, at der arbejdedes planløst, og at Theatret nærmest levede, om jeg saa maa sige, af Haanden i Munden, af hvad der tilfældigt frembød sig, ikke blev saa lidet bestyrket ved Heibergs Erklæringer.

Disse i historisk Henseende i og for sig lidet vigtige Ting har jeg nærmest anført for at vise, at det allerede under Ministrene Simony og Ørsted var lykkedes Heiberg at komme i et noget skjævt Forhold til Ministeriet, og at han allerede dengang var tilbøielig til at sætte sig i Opposition til de Autoriteter, der stod over ham — til Ministerium og Rigsdag — og Overskous Fremstilling, der gjør Indtrykket af, at Heiberg stod i det bedste Forhold til Ministrene Simony og Ørsted, fordi disse indtog den rette Stilling til Theaterdirecteuren, kan altsaa kun kaldes Sandhed med — Modification.

Hall overtog Cultusministeriet d. 12. Decbr. 1854¹⁾ Overskou stiller i Spidsen for sine historiske Oplysninger den Bemærkning, at nu blev det meget anderledes, thi da Hall foretog sig paa en ganske anden

¹⁾ Fra dette Tidspunct indtil Mai 1859 var jeg den Eneste, der assisterede Ministeren og medvirkede i Behandlingen af Theateranliggender i Ministeriet, saaledes som tidligere bemærket. Den kgl. Resolution af 4. Marts 1853, hvorefter Weis fungerede som Departementschef for Kunstanstalterne, blev ikke udtrykkeligt ophævet, men Weis's Deltagelse i Forretningerne bortfaldt af sig selv efter Halls Ønske.

Maade end de tidligere Ministre at blande sig i Theatrets indre personlige eller specielle administrative Anliggender, fordærvede han derved Alt for Heiberg — og formodentlig ogsaa for Theatret — uden nogen- somhelst Skyld fra Heibergs Side; — det er dette, Overskous følgende Fremstilling skal tjene til at bevise, og Alt bliver indrettet efter Formaalet.

Saaledes forholder det sig imidlertid ikke.

Hall ønskede slet ikke at blande sig ind i Theateradministrationens Detailler, naar han ikke blev tvungen dertil, og han tog overhovedet sjældent Initiativet til Forhandlinger med Heiberg. Men han blev meget mod sit Ønske, og til stort Besvær og Ubehagelighed for ham selv personlig, nødsaget til at tage sig af Anliggender, som han kunde og burde været fritaget for, dersom Theaterdirecteuren havde udfyldt sin Stilling paa ønskelig Maade.

I sin souveraine Ligeegyldighed for Rigsdag, for Finantslov og andre administrative Regler gjorde Heiberg jevnlige Indstillinger, som Ministeren, — der havde et skarpt Blik for det Correcte, og i sin Stilling jo heller ikke kunde andet en skjenke Folkethinget et passende Hensyn til Vederlag for den Vellie, det maatte være Theatret saa meget om at gjøre at vinde hos dette — ikke kunde samstemme i; men ethvert Svar fra Ministeriet, som ikke stemmede med Heibergs Indstilling, betragtede Heiberg, som det synes, som en Art Krænkelse eller utidig Indblanding. — Havde Heiberg indrettet sine Indstillinger saaledes, at Ministeren uden Ubehageligheder eller endog Ansvar for ham selv havde kunnet approbere dem, er jeg sikker paa, at de i de allerfleste Tilfælde, selv om Hall efter sine egne Anskuelser kunde synes mindre om Forslaget, dog vilde være blevne approberede,

thi Hall var langt mere tilbøielig til at føie sig, naar det med nogen Rimelighed lod sig gjøre, end til at gaa Heiberg imod.

I oekonomisk Henseende var Theatrets Drift i det Finantsaar, hvori Hall tiltraadte Ministeriet, uheldig; men den Maade, hvorpaa Heiberg tog Sagen angaaende Aarets Underballance, som om det var Noget, der kun kom Ministeren ved og blev hans Sag at klare, medens det ikke faldt ham ind, at Resultatet kunde refereres til Mangler ved hans egen Administration, var kun skikket til at berede Ministeren Vanskeligheder.

Hvad de indre personlige Forhold angik, var Hall ligesaalidt den, der gav Impuls til eller ønskede, at Ministeriet skulde have med dem at gjøre; Saadant skete ogsaa nu som tidligere kun, naar Ministeren blev tvungen ind i dem, enten ved Indberetninger fra Heiberg eller ved de vedkommende Personers Klager eller Appel til Ministeren; men under disse Forudsætninger kunde han jo ikke undgaa at komme ind i dem; men naar Hall da ved slige Leiligheder med sin bekjendte Humanitet og Velvillie mod Alle, med det overlegne og sunde Blik for det Rette, som udmærkede ham, med den Forsonligheds Aand, der altid besjælede ham, stræbte at jevne Controverser, for hvilke han aldrig søgte at kaste bestemt Skyld paa nogen Enkelt — saa handlede han ligesaameget i Theaterdirecturens som i Theatrets Interesse, — men det er nok troligt, at Heiberg ikke altid indsaa dette, naar han ikke fuldstændigt fandt Medhold i, hvad han vilde, og dog var Hall i høieste Grad hensynsfuld mod Heiberg personlig og vedblev at være det, skjøndt Heiberg bestandig gjorde dette vanskeligere for Hall.

De mange forskjellige Brud, denne Saisons sidste Del medførte, vil Overskou gjerne give det Udseende af, at Hall skulde have Skyld i ved den Maade, hvorpaa han tog Tingene, medens Sandheden er, at det hele Heibergske Bestyrelsessystem efterhaanden havde udviklet sig saaledes, at en Katastrophe maatte indtræde, Frugten var saa moden, at den af sig selv maatte falde af, og det tør med Sikkerhed siges, at Høedts og Wiehes Afgang, Bournonvilles og Juliette Prices Bortreise ligefuldt vilde være indtruffen, hvem der saa havde været Minister — det var den nødvendige Conseqvens af Heibergs artistiske og administrative System, hvis første Frugt alt havde vist sig i Nielsens Afgang.

Da Hall tiltraadte Ministeriets Styrelse, kunde han naturligvis ligesaa lidt som Andre være uvidende om den Misstemning mod Heibergs Theaterbestyrelse, der beherskede saavel en stor Del af Theatrets Personale, som de fleste betydende offentlige Organer, og endelig saagodtsom hele det intelligente Publicum.

At denne Misstemning i nogen fremtrædende Grad skulde have bemægtiget sig Hall selv, da han tiltraadte Ministeriet, troer jeg ikke; men det Kjendskab, som han nu i Ministeriet ikke kunde undgaa at erhverve til Heibergs Administration baade forinden og især efter hans Tiltrædelse, maatte i ethvert Fald give rigeligt Stof til en saadan Misstemning, og det uagtet Hall mere end nogen Anden, jeg har truffet paa i Livet, besad og lod sig lede af den elskværdige Egenskab, at han snarere søgte at undskylde og bære over med, hvad der mishagede ham, end at anklage og dømme.

Det laa Hall i høi Grad paa Sinde at føre Theatret frem til en gunstig Stilling; men i denne

Henseende var hans Tanker og Bestræbelser først og fremmest, ja udelukkende rettede paa de udvortes Betingelser for, at Theatret kunde faae Lov til at arbeide i Ro, uanfægtet af oekonomiske Sorger, og Publicums velbegrundede Ønsker med Hensyn til Adgang til og Ophold i Theatret saavidt muligt imødekommes, saa at Publicums Sympathi for Theatret ogsaa fra denne Side kunde fremmes.

Derimod rettede han aldeles ikke sine Tanker paa directe at influere paa de artistiske Forhold, og satte det navnlig paa ingen Maade som noget Formaal at fjerne Heiberg fra Theatrets Bestyrelse.

Hall tilsigtede at opnaa en mere sikker og uafhængig Stilling for Theatret med Hensyn til den aarlige Bevilling paa Finantsloven og dennes Anvendelse, saa at i Fremtiden de aarligt gjentagne langvarige og for Theatret mislige, Forhandlinger om dets Budget maatte kunne undgaaes; medens der nu ikke strax kunde ventes gennemført omfattende hertil sigtende Ændringer paa Finantsloven 1855—56, der var under Forhandling, da han indtraadte i Ministeriet, bragte han det dog strax dertil, at det tidligere forelagte Lovudkast om det kgl. Theaters Stilling, der atter var bragt frem ved privat Initiativ, frafaldtes efter en forholdsvis kort Forhandling den 19de Januar 1855, idet han gav Tilsagn om ved administrativ Foranstaltning at gennemføre de deri nedlagte saavel som ved Udkastets Behandling i Rigsdagen fremkomne Grundtanker, og allerede da udtalte sig for en gennemgribende Revision af de gjældende Theaterregulativer under Medvirkning af dertil af selve Theatrets Personale valgte Medlemmer

Fremdeles tog han strax Initiativet til, at den gamle, mørke, forfaldne og ubekvemme Tilskuerplads

kunde blive omdannet mere i Overensstemmelse med Tidens Fordringer paa Skjønhed og Bekvemmelighed for Publicum.

Hermed havde han et dobbelt Øiemed, nemlig baade at stemme Publicum mere velvilligt mod Theatret, idet Lokalet blev mere tillokkende og Publicum fornem, at der toges Hensyn til dets Ønsker, og samtidig at aabne Mulighed for, at Indtægterne af Forestillingerne kunde forøges, idet Antallet af Tilskuerspladser ved en bedre Benyttelse af det samme Rum forøgedes med lidt over 200 Pladser, og Theatret saaledes ogsaa derved kunde vinde en oekonomisk Fremgang.

At disse Forehavender vilde medføre betydelige Fordele for Theaterbestyrelsen er indlysende; og skjøndt de saaledes, ret besete, maatte være Heiberg velkomne, synes dette dog ikke at have været Tilfældet i nogen bemærkelig Grad.

Medens Ministeriet nu, uden egentlig Medvirkning fra Theaterbestyrelsens Side, selv ledede det hele Byggeforetagende, idet Ministeren her hovedsageligen benyttede min Assistance, og dette Foretagende allerede gennemførtes i Sommeren 1855 i det Hele til Publicums Tilfredshed og til ikke saaliden Gavn for Theatrets Finantser, hvad dog ikke kunde blive saa iøinefaldende i den af saamange Ulemper befængte Saison 1855—56, men desto mere i de følgende — saa kunde Ministeriet derimod, med Hensyn til dets Bestræbelser for at ordne Theatrets Forhold til Rigsdagen og Bevillingerne paa Finantsloven, jo ikke lettelig udrette noget Afgjørende, naar Theaterbestyrelsen selv ikke anstrængte sig for at slutte sig til Ministeriets Bestræbelser, dels ved at undgaa Foranstaltninger, som allarmede Publicum og Bla-

dene og saaledes indirecte ogsaa Rigsdagen, dels ved nøie at overholde de af Bevillingsmyndigheden stillede Grændser for Bestyrelsens Raadighed og saaledes undgaa Udsættelser fra Statsrevisionens Side og deraf følgende ubehagelige Forhandlinger i Rigsdagen, dels endelig ved Bestræbelser for at undgaa Underballancer, der maatte nødvendiggjøre nye Henvendelser til Rigsdagen for at begjære Tillægsbevillinger.

Men Heiberg synes ikke at have forstaaet Vigtigheden baade for ham selv og Theatret af, at han i denne Retning sluttede sig til Ministerens Bestræbelser, men tog sig det fremdeles som hidtil temmelig let med Finantserne og paaførte derved Ministeren Bryderier, der blev denne saa meget ubehageligere, som Sligt modvirkede hans Planer til at forbedre Theatrets Stilling.

Ved sin Tiltrædelse af Ministeriet forefandt Hall en Indstilling fra Heiberg angaaende Anvendelse af de Gager, som den afskedigede Instructeur Nielsen og afdøde Skuespiller Knudsen havde oppebaaret, paa hvilken Indstilling der endnu ikke var resolveret; Svaret paa denne vidtløftige Indstilling, der gik ud paa at udstykke de nævnte Gager i en stor Mængde smaa Lønningstillæg til mange forskjellige Personer, var altsaa det første Skridt, Hall som Minister officielt fik at gjøre overfor Heiberg.

Heibergs Indstilling var imidlertid ikke affattet med Finantsloven og dennes Forskrifter for Øie, og da den som Følge heraf i nogle Puncter stødte anmod det Tilladelige, vilde ingen Minister have kunnet approbere Heibergs Indstilling helt, som den forelaa. — Idet Hall nu imidlertid approberede de allerfleste Dele af Indstillingen, udbad han sig Heibergs nær-

mere Betænkning over et Par Puncter, idet det bl. a. forekom Ministeriet, at der var Anledning til ved denne Leilighed at give Rosenkilde, om hvis lange og udmærkede Tjeneste Heiberg kort forinden havde udtalt sig særdeles hædrende, samme Gage, som Phi-ster nød, ved et Tillæg af 100 Rdl., hvilket forekom Ministeren at foretrække fremfor at anvende 100 Rdl. til Forbedring af Lønningen for et Bud; fremdeles henstillede Ministeriet til Heibergs Overveielse, om det ikke skulde være hensigtsmæssigt, at der holdtes et mindre Lønningsbeløb disponibelt til eventuel Lønning af nye Subjecter, som mulig kunde frembyde sig og vise sig kvalificerede til at antages — da man nemlig var udelukket herfra, naar Theatrets Lønnings-conti vare fuldstændigt optagne af allerede bevilgede Lønninger.

Ministeriets Resolution, der afgaves den 30te December 1854, indleddedes iøvrigt med følgende Bemærkning:

„Forinden Ministeriet nærmere udtaler sig angaaende disse forskjellige Indstillingspunkter, har man ikke villet undlade at meddele Hr. Etatsraaden en almindelig Bemærkning med Hensyn til det Synspunkt, hvorfra Ministeriet formener at burde betragte Sager af den Beskaffenhed som den heromhandlede.“

„Ministeriet maa nemlig under de forhaandenværende Forhold ansee det for at være idet Hele meest stemmende med Theatrets Interesse, hvor Spørgsmaalet er om en Ordning af det Kongelige Theaters oeconomiske Forhold, og navnlig saadanne, som reguleres ved Finantsloven, at man saavidt muligt stræber hen til at imødekomme de Anskuelser, der findes udtalte i det, Folkethinget i 1852 forelagte, Lovud-

kast om det kongelige Theaters Stilling og oekonomiske Forhold, og Thingets Behandling af samme; og Ministeriet maa i det Hele saa meget mere føle sig opfordret til at nærme sig de Principer, deri opstilledes, som det paa denne Maade tør haabe for en Deel i andre Henseender at lette de Vanskeligheder, der som Hr. Etatsraaden bekjendt, ofte frembyde sig med Hensyn til Theatrets Budget, uden at skulle udsætte Theatret for saa omfattende Forandringer i dets oekonomiske Forhold, som hint Lovudkasts Gjenoptagelse turde medføre, og som Ministeriet for sit Vedkommende troer, i alt Fald i Øieblikket, at maatte ønske undgaaede.“

„Idet Ministeriet nu med denne Betragtning for Øie ikke har kunnet i alle Henseender tiltræde de Forslag, som Hr. Etatsraaden har fremsat, skal det
 — — — — —“

Det lykkedes imidlertid ikke Ministeriet at formaa Heiberg til at tilegne sig den her antydede Grundsætning, og der fremkom atter senere, saasom da Heiberg efter Høedts Afgang gjorde Indstilling om Anvendelse af Høedts Gage, ganske lignende Forslag, der stred mod Finantsloven, og som Ministeriet ikke kunde bevilge, — men det vilde blive for vidtløftigt at opregne Alt, hvad der fremkom af denne Art; Exempler maa være nok. Ikke længe efter fremkom der andre Differenser paa det oekonomiske Omraade af anden og større Betydning for Ministeren.

Den 22de Februar 1855 blev Ministeriet ubehageligt overrasket ved en Indstilling fra Heiberg, hvori han, da den budgetmæssige Gjennemsnitsindtægt af Forestillingerne (590 Rdl.) langt fra var naaet, og det forhøiede Salg saa at sige intet Udbytte havde givet,

saa at Regnskabet vilde blive afsluttet med en temmelig betydelig Underballance, anmodede Ministeriet om foreløbig at forskaffe Theatret et extraordinairt Tilskud af 5000 Rdl.

I Anledning heraf henvendte Hall sig strax til Finantsudvalget om ved Tillægsbevilling at faae Tilskuddet af Statskassen for 18^{54/55} forhøiet med 3550 Rdl., og tilskrev derefter under 1. Marts 1855 Heiberg saaledes:

„I Skrivelse af 22de f. M. har Hr. Etatsraaden andraget paa, at der ved Ministeriets Foranstaltning maatte foreløbigen vorde anviist Theaterkassen et extraordinairt Tilskud af 5000 Rdl.“

„Ministeriet har imidlertid ikke kunnet udvirke en saadan extraordinair Udbetaling af Statskassen udenfor Budgettet, som Hr. Etatsraaden har andraget paa, for hvilken Ministeriet heller ikke vilde kunne paatage sig Ansvaret, hvorimod Ministeriet, i Betragtning af den Omstændighed, at der ved Salget af Billetter til forhøiet Priis i Virkeligheden saa at sige Intet er indvundet, medens der ved Finantsloven var beregnet derved at skulle indbringes 3550 Rdl., ikke har kunnet have Noget imod, under Forudsætning af, at Rigsdagens Approbation paa en saadan Udtælling maatte kunne ventes erhvervet, at udvirke dette Beløb af 3550 Rdl. extraordinairt stillet til Disposition for Theaterkassen.“

„Ministeriet har derfor i denne Anledning fremsat et Ændringsforslag til det Folkethinget forelagte Forslag til Lov om Tillægsbevilling for 18^{54/55} om, at Tilskuddet til det Kongelige Theater for dette Finantsaar maatte forhøies med 3550 Rdl., og efter at Thingets Udvalg i denne Sag har tiltraadt dette Ændringsforslag, har jeg gjennem Finantsministeriet udvirket,

at det nysnævnte Beløb paa mit eget Ansvar, i Forventning af Approbation ved Tillægsbevilling, extraordinært er stillet til Theaterkassens Disposition.“

„Ved tjenstligt at meddele Hr. Etatsraaden dette til behagelig Efterretning, undlader Ministeriet ikke at tilføie, at Ministeriet ikke vil see sig istand til i indeværende Finantsaar at forskafe Theaterkassen noget yderligere Tilskud af Statskassen, samt at det extraordinært anviste Beløb i alt Fald ikkun vil kunne komme Theaterkassen tilgode, forsaavidt det efter den endelige Opgjørelse af Finantsaarets Status behøves til at dække Tab af Forestillingsindtægten, men at Ministeriet ikke vilde kunne give sit Samtykke til, at Noget deraf anvendtes til Dækning af mulige Overskridelser af Udgiftscontierne udover Budgettet.“

Imidlertid var Calamiteten ikke tilende dermed. Heiberg indsendte under 19. April 1855 Regnskabsoversigt for det da afsluttede Finantsaar, der udviste endvidere en Underballance af 3374 Rdl. 81 Ø , og begjærte denne Underballance dækket ved et extraordinært Tilskud af Statskassen. Herpaa afgav Ministeriet den 19. Mai Svar, hvori det hedder:

„Efterat Ministeriet i denne Anledning havde begjært Finantsministeriets Ytringer, har bemeldte Ministerium nu svaret, at det ikke kan give sit Samtykke til, at der nu udbetales noget Beløb pro 1854—55 under forventet Tillægsbevilling, men at det Intet vil have imod, at Underballancen i sin Tid søges dækket derved, at det paagjældende Beløb optages paa et eventuelt Tillægsbevillingsforslag, forsaavidt det ikke maatte foretrækkes at forsøge, om ikke hiint Deficit

vil kunne indvindes ved en mulig større Indtægt i indeværende Finantsaar (18⁵⁵/₅₆), hvorefter Sagen i det Hele efter sin Natur formentlig kunde berigtiges gjennem Regnskabsrevisionen uden særlig Tillægsbevilling“

I Skrivelse af 25de Mai udtalte Heiberg sig for at forsøge det sidstnævnte Alternativ og tilføiede, at han naturligtvis ogsaa vilde have Opmærksomheden henvendt paa saavidt muligt at se hint Deficit dækket i det følgende Aar, men androg tillige paa, at Underballancen strax maatte føres til Udgift i Regnskabet for Finantsaaret 18⁵⁵/₅₆.

Herpaa svarede Ministeriet d. 15de Juni 1855:

— — — — —

„I Gjensvar herpaa skulde Ministeriet tjenstligst melde, at ihvorvel det i og for sig maa erkjendes at være ucorrect og uden Hjemmel at overføre Underballancen fra et Regnskabsaar til et andet, og ihvorvel Hr. Etatsraaden selv i Skrivelse af 19de April sidstleden har yttret at maatte finde det særdeles betænkeligt at belaste indeværende Finantsaar med Underballancen fra forrige Finantsaar, saa kunde Ministeriet dog, under Forudsætning af, at den omhandlede Underballance udelukkende maatte være begrundet i, at den i Finantsloven calculerede Gjennemsnitsindtægt af Forestillingerne ikke havde kunnet naaes, ikke finde Føie til at modsætte sig, at der forholdes som nu af Hr. Etatsraaden foreslaaet; men da det, uanseet Spørgsmaalet om, hvorvidt der med Hensyn til Udgifterne maatte i Finantsaarets Løb være iagttaget en til de ringere Indtægter svarende Begrænsning, her maa komme i væsentlig Betragtning, dels at Theaterkassen i forrige Finantsaar har oppebaaret Indtægten af

11 Forestillinger i Juni Maaned f. A., hvis Udbytte skulde have tjent til at erstatte det extraordinære Tilskud af Statskassen, som Theaterkassen oppebar for 18^{53/54} i Anledning af Udsættelsen af Saisonen 18^{53/54}, og at Underballancen for forrige Finantsaar, naar disse Forestillinger, som ikke egentlig høre til Aaret, fraregnes, maa ansees for at være betydeligt større, end den effective Underballance af 3374 Rdl. 81 β , deels at der, naar der ikke tages Hensyn til disse 11 Forestillinger, har, som ogsaa Hr. Etatsraaden har bemærket i Deres Skrivelse af 19de April været givet 2 Forestillinger mindre end det ved Finantsloven bestemte Antal, — saa maa Ministeriet for sit Vedkommende finde Betænelighed ved at give sit Minde til, at Underballancen for forrige Aar overføres til dette Aars Regnskab, hvorved der eventualiter vilde kunde paadrages Ministeriet Ansvar i Tilfælde, at Budgettet for indeværende Finantsaar som Følge deraf skulde blive overskredet; og saafremt Hr. Etatsraaden derfor ikke maatte troe Dem istand til at tilsikre Ministeriet Underballancens Dækning paa en eller anden Maade, navnlig ved extraordinære Forestillinger, eller ved Besparelser paa Udgiftssiden for det Tilfælde, at en mulig Forøgelse af Indtægten af de ordinære Forestillinger i dette Finantsaar ikke skulde vise sig tilstrækkelig dertil, maatte Ministeriet ansee det rettest, at Underballancen for forrige Finantsaar søges dækket ved en Tillægsbevilling for 18^{54/55}, og maatte Ministeriet i saa Tilfælde overlade Hr. Etatsraaden at meddele Ministeriet de muligst fuldstændige og detaillerede Oplysninger, hvorved Ministeriet kunde blive istand til at støtte et Andragende om en Bevilling af det af Dem attraaede Beløb af 3374 Rdl.

81 β til Dækning af Theaterkassens Underballance for forrige Finantsaar.“

Det fremgaaer heraf og af senere Correspondance, at Theatrets Underballance for Aaret 18⁵⁴/₅₅ i Virkeligheden var ikke saalidet større, naar hensees til, at Udbyttet af 11 Forestillinger i Juni 1854, hvis Indtægt udgjorde c. 6000 Rdlr., men som egentlig ikke tilkom dette Regnskabsaar, dog var kommet til Indtægt i dette. — Endvidere vil man have bemærket, at Heiberg havde overtraadt Finantsloven ved at give 2 Forestillinger mindre end Loven foreskrev.

Det Ene som det Andet forklarer Heiberg af den paafaldende Sygelighed og af de Vanskeligheder, der fremkom ved Conflicten med Høedt; ¹⁾ — men Ministeriet kunde ikke undgaa at stille sig selv det Spørgsmaal, om dog ikke Heibergs hele Administration og hans Syn paa Theatrets Krav og Interesse, der afveg saameget fra hvad Andre ansaa for det Rette og Hensigtsmæssige, maatte have sin Del i de finantsielle Vanskeligheder. At disse særligt voldte Ministeren personligt Fortrædeligheder og vare ugunstige for hans ovenfor nævnte Planer til Theatrets Bedste, forstaaer sig, — men Tilstanden blev den samme i alt Væsentligt under Heibergs Administration.

Det kan ikke være af Interesse her at fremdrage flere Disputer mellem Ministeriet og Heiberg, hvoraf ogsaa nogle hidrørte derfra, at Ministeriet stræbte at

¹⁾ Det kan dog herved bemærkes, at Heiberg senere i sin Beretning om Theatrets Virksomhed i Saisonen 1854—55 søger at hævde og ved Tal at godtgjøre, at hverken Høedts eller Wiehes Afgang og Tab for Repertoiret havde havt skadelig Indflydelse paa Forestillingsindtægten.

give Impulser til at imødekomme Folkethingets og Publicums Ønsker, men oftest fandt ivrig Opposition hos Heiberg; det skal kun endnu bemærkes, at det efter Heibergs Afgang aabenbares, at han havde benyttet den Fremgangsmaade, naar visse Udgiftsconti ved et Regnskabsaars Udløb viste sig at være overskredne, da udenvidere at føre Overskridelsen over paa næste Aars Regnskab; ved denne Fremgangsmaade opsummeredes der efterhaanden en extraordinair Underballance, som ikke kunde sees af Regnskaberne, men som ligefuldt tyngede paa Kassen; det blev Heibergs Efterfølgere i Bestyrelsen, der maatte bære Ubehageligheden heraf ved paa eengang at føre til Udgift en ikke saa lille Sum,¹⁾ der angik Heibergs Administrationstid, og hvoraf Theatret for længe siden maatte have høstet Nyttens — hvis der overhovedet har været Nytte at høste af disse Udgifter, hvori, saavidt erindres, ogsaa indbefattedes Forskuds-Udbetalinger til Overskou paa Honorarer for Oversættelser, der ikke senere kom til Anvendelse for Theatret.

Idet jeg nu kommer til de Begivenheder, som medførte Høedts og senere Wiehes Afgang, meddeler jeg her udførligt alt Væsentligt, der foreligger skriftligt om disse Begivenheder:

Først følgende Skrivelser angaaende Høedt:

(¹ cfr. herom nærmere hvad der er anført i det ved Slutningen meddelte Anhang B.

Fra Theatersecretairen til Heiberg.

„Hr. Skuespiller Høedt har i dette Øieblik underrettet mig om:

at han ikke seer sig istand til at spille Hamlet tilfredsstillende med den Assistance som Hr. Ferslev og Jfr. Müller som resp. Aanden og Dronningen ere istand til at yde ham,

at han af ovenanførte Grund beder sig fritaget for at spille Rollen; og

at han følgelig ikke giver Møde til nogen Prøve uden en udtrykkelig Ordre fra Directeuren.“

„Idet jeg tillader mig foreløbig at underrette Hr. Etatsraaden om Foranførte, maa jeg endnu tilføie, at Jfr. Müller formener at kunne prøve paa Torsdag og, om ønskes, spille paa Løverdags i Hamlet, hvorom hun dog iaften vil afgive bestemt Erklæring.“

„Jeg forventer iøvrigt iaften at kunne tale mundtligt om denne Sag med Hr. Etatsraaden.

Kjøbenhavn, d. 16de Januar 1855.

Allerærbødigst

Berner.“

Fra Høedt til Theatersecretairen:

„Da Hr. Etatsraaden ikke vil laane Øre til min Bøn, maa jeg, saa nødigt jeg vil, tillade mig den Erklæring, at jeg, saaledes understøttet, ikke tør udføre Hamlets Rolle. Vil De, Høistærede! gjøre Directeuren denne Meddelelse, og tillige godhedsfuldt sørge for, at Prøven bliver udslettet, for at mine Kolleger ikke skulle uleilige sig forgjæves.

Kjøbenhavn, d. 17. Januar 1855.

Ærbødigst

F. L. Høedt.“

Fra Heiberg til Theatersecretairen:

„Jeg vil bede Dem om skriftlig at underrette Hr. Høedt om, at Prøven imorgen bliver staaende, og at han, hvis han udebliver enten ved denne eller ved nogen af de følgende, som blive ansatte, bliver mulcteret hver Gang med 1 pCt. af hans aarlige Gage.

D. 17de Januar 1855.

Deres

J. L. Heiberg.“

Fra Theatersecretairen til Heiberg:

„Den til idag (Torsdag) Kl. 11 ansatte Prøve paa Tragedien Hamlet tog først sin Begyndelse Kl. 11¹/₄, da der ventedes paa Hr. Skuespiller Schneider, som imidlertid ikke senere indfandt sig. Da Prøven var saa vidt fremskreden, at Hr. Høedt skulde indtræde paa Scenen, var han endnu ikke kommen tilstede, og Prøven blev, som Følge heraf, hævet Kl. 11¹/₂, hvorefter næste Prøve berammedes til imorgen (Fredag) Kl. 11.“

„Hvilket herved indberettes.

Det kongelige Theater, den 18de Januar 1855.

Allerærbødigst

Berner.“

Fra Heiberg til Skuespiller Høedt:

„Da De, i aldeles Modstrid med de Bestemmelser, Reglementet for Theaterpersonalet, dateret 1. September 1832, indeholder, navnligens dets §§ 1 og 2, ikke alene har vægret Dem ved at udføre den Dem tid-

ligere tildeelte Rolle i Hamlet, men ogsaa, uagtet behørig Tilsigelse, er udebleven fra de paa Stykket ansatte Prøver, er De indtil videre suspenderet fra Deres Stilling som Kongelig Skuespiller, hvoraf navnlig følger, at De, indtil en endelig Afgjørelse med Hensyn til det af Dem udviste Forhold kan finde Sted, er udelukket saavel fra Adgang til Scenen og Foyeren som fra Benyttelsen af den Dem ellers indrømmede Friplads i Theatret.“

„Hvilket herved meddeles Dem til foreløbig Underretning og Iagttagelse.“

Kjøbenhavn, d. 19. Januar 1855.

J. L. Heiberg.“

Fra Heiberg til Cultusminister Hall:

„Hr. Minister!

Ganske foreløbig skal jeg tillade mig at meddele Dem, hvad De imorgen vil erholde en nøiagtig officiel Rapport om, at da Hr. Skuespiller Høedt har erklæret, at han ikke vilde adlyde Theaterdirecteurens Befaling at møde til Prøverne paa „Hamlet“ og spille i dette Stykke, kun af den Grund, at Dronningens Rolle, som Madame Nielsen har undslaaet sig for at spille, var given til Jomfru Müller, og da bemeldte Høedt, tiltrods for min bestemte Ordre, i Henhold til sin uberettigede Erklæring, virkelig er udebleven fra Prøven baade igaar og idag, saa at Prøven begge Dage har maattet hæves: saa har jeg, paa Grund af et saa uhørt Brud paa Disciplinen, seet mig nødsaget til idag at lade ham vide, at han var suspenderet fra Tjenesten, indtil hans Sag var afgjort.“

„Der vil, som sagt, imorgen saa betimeligt som muligt, blive Hr. Ministeren tilstillet officiel Rapport

herom, og jeg skal siden tillade mig at søge Dem i Ministeriet for at afgive de nærmere Detailforklaringer, som De maatte forlange.“

Kjøbenhavn, d. 19. Januar 1855.

Med Høiagtelse

allerærbødigst

J. L. Heiberg.“

Fra Heiberg til Ministeriet:

„Allerede i forrige Saison stødte Opførelsen af Tragedien Hamlet idelig paa Vanskeligheder, der i Regelen udgik fra Skuespiller Høedt, og som havde tilfølg, at Stykket kun gik 4 Gange, uagtet det langt oftere var ansat til Opførelse; men de Paaskud, under hvilke Forestillingen trængtes tilbage, vare dog ikke af den Beskaffenhed, at jeg troede at burde gribe særegne Forholdsregler derimod. I den hidtil forløbne Deel af denne Saison har Stykket ikke været ansat til Opførelse paa Grund af Mad. Niensens, efter en langvarig Sygdom, temmelig svækkede Helbred. Efter at hun imidlertid var optraadt i forskjellige Roller, blev Hamlet optaget i Repertoiret, men da Mad. Nielsen erklærede endnu at være for svag til at udføre Dronningens Rolle, og da Benyttelsen af Stykket ikke kunde eller burde udsættes paa aldeles ubestemt Tid, blev Mad. Niensens Rolle tildeelt Prøveskuespillerinde Jfr. Müller og de fornødne Prøver paa sædvanlig Maade ansatte.“

„Saasnart dette var skeet, fremkom Høedt med den Indsigelse, at han, med den Assistance, han kunde vente af Jfr. Müller, ikke turde paatage sig at udføre Hamlets Rolle, og anholdt derhos om, at de ansatte Prøver maatte tilbagekaldes, en Indsigelse, hvortil der

selvfølgelig ikke kunde tages Hensyn, saa meget mindre, som Jfr. Müller allerede tidligere med Held, og ledsaget af Publicums Bifald har udført større tragiske Roller. Det blev derfor tilkjendegivet Høedt, at det vilde have sit Forblivende ved de ansatte Prøver, og at han, ved at udeblive fra disse, vilde paadrage sig en arbitrair Mulct, men langt fra at efterkomme dette Tilhold, har han, under det ovennævnte Paaskud, ligefrem erklæret, ikke at ville udføre Rollen, og er, uagtet Prøverne ikke ere tilbagekaldte, og omendskjøndt han udtrykkelig er beordret til at møde ved disse, 2 Gange udebleven fra samme.“

„Havde Talen været om en blot disciplinair Forseelse, hvis Afstraffelse enten havde ligget indenfor de bestaaende reglementariske Forskrifter, eller som ialfald passende havde kunnet afsones med en arbitrair Mulct, havde jeg ikke villet forelægge Ministeriet en saadan Sag; men Høedts Adfærd er en aabenbar Gjenstridighed mod Bestyrelsens Anordninger, og tilmed en Gjenstridighed af den Beskaffenhed, at hvis Bestyrelsens Autoritet ikke opretholdes, vil ikke alene Repertoirets Bestemmelse, men ogsaa Rollernes Besættelse i Realiteten afhænge af Personalets Luner og Intriguer, og saaledes gjøre enhver overordnet Bestyrelse umulig. Og hvad der endvidere gjør det paatrængende nødvendigt, at et alvorligt Exempel her statueres, er, at det her foreliggende Tilfælde kun er et umaskeret, og efter al Rimelighed planmæssig forberedt Udbrud af den Aand, der desværre i længere Tid har hersket blandt en Deel af Personalet, og som, da den ustridig udgaaer fra Enkelte af de meest Ansete, forgrener sig paa en høist betænkelig Maade, der hvis der ikke i Tide sættes Skranke for den, vil lamme enhver Bestyrelsens Virksomhed.“

„Idet jeg endnu bemærker, at jeg idag har tilkjendegivet Høedt, at han, indtil videre, er suspenderet fra sin Stilling som Kongelig Skuespiller, og at han, som Følge heraf, indtil en endelig Afgjørelse med Hensyn til det af ham udviste Forhold kan finde Sted, er udelukket saavel fra Adgang til Scenen og Foyeren, som fra Benyttelsen af den ham ellers indrømmede Friplads, skal jeg, næst at udbede Ministeriets Billigelse af denne Forholdsregel, tjenstligt tillade mig at indstille, at det maa betydes Høedt, at han har uvægerlig at indfinde sig ved de paa Hamlet ansatte Prøver, og derefter at udføre den ham i Stykket forlængst tildeelte Rolle, samt at han, for det af ham udviste Forhold, vil have at erlægge en Mulct af ikke mindre end 50 Rdl. og ikke over 100 Rdl., der paa sædvanlig Maade indeholdes i Gagen.“

„Og forbeholder jeg mig, saafremt han desuagtet maatte vedblive sin Vægring, nærmere at forelægge Ministeriet Sagen.“

Kjøbenhavn, d. 19. Januar 1855.

J. L. Heiberg.“

Fra Ministeriet til Theaterdirecteuren:

„I behagelig Skrivelse af 19de dennes har Hr. Etatsraaden indberettet til Ministeriet, at, efterat De havde bestemt at optage Tragedien Hamlet i Repertoiret for indeværende Saison, men De paa Grund af, at Madam Nielsen endnu følte sig for svag til efter en langvarig Sygdom at udføre hendes Parti i dette Stykke, havde overdraget denne Rolle til Prøveskuespillerinde Jfr. Müller, har Skuespiller Høedt for Dem erklæret, at han under disse Omstændigheder ikke turde paatage sig at udføre Hamlets Rolle, og

anholdt om, at de ansatte Prøver maatte tilbagekaldes; at Hr. Etatsraaden derefter har tilkjendegivet Høedt, at det vilde have sit Forblivende ved de ansatte Prøver, og at han ved at udeblive fra disse vilde paadrage sig en arbitrair Mulct, men at Høedt derpaa under det ovennævnte Paaskud ligefrem har erklæret ikke at ville udføre Rollen, og er, uagtet Prøverne ikke ere tilbagekaldte, og omendskjøndt han udtrykkelig er beordret at møde ved disse, to Gange udebleven fra samme; idet Hr. Etatsraaden derhos har bemærket, at De herefter har tilkjendegivet Høedt, at han indtil videre er suspenderet fra sin Stilling som Kongelig Skuespiller, har De, næst at andrage paa Ministeriets Billigelse af denne Forholdsregel, indstillet, at det maa betydes Høedt, at han har uvægerlig at indfinde sig ved de paa Hamlet ansatte Prøver og derefter at udføre den ham i Stykket forlængst tildeelte Rolle, samt at han for det af ham udviste Forhold vil have at erlægge en Mulct af mellem 50 Rdl. og 100 Rdl.“

„I Anledning heraf skulde Ministeriet tjenstlig melde til behagelig Efterretning og videre Bekjendtgjørelse for Skuespiller Høedt, at Ministeriet i høi Grad maa misbillige, at han ved ikke alene at undlade Opfyldelsen af det ham af hans Foresatte givne Paalæg, men endog ved ligefrem at erklære ikke at ville efterkomme, hvad der var paalagt ham at udføre i det Kongelige Theaters Tjeneste, aabenbart har tilsidesat den ham i hans Stilling som Kongelig Skuespiller paahvilende Embedspligt, og ligesom det derfor er i fuldkommen Medfør af Bestemmelserne i det gjældende Reglement for Theaterpersonalet, at Skuespiller Høedt ved Hr. Etatsraadens Resolution er bleven anseet med Bøder for de stedfundne Udeblivelser

fra de ansatte Prøver, saaledes maa ogsaa Ministeriet finde, at der, ligeoverfor den af Skuespiller Høedt tilkjendegivne Beslutning at vise fortsat Overhørighed mod det ham af Theaterdirecteuren givne Paalæg, har været Føie til Anvendelsen af den alvorligere Forholdsregel, som er tagen ved hans foreløbige Suspension.“

„Da det imidlertid tør antages, at Skuespiller Høedt nu selv maa være kommen til Erkjendelse af det Uforsvarlige i sin Adfærd, og at han, efter at være bleven sat i Kundskab om Ministeriets Dom om samme, vil være villig til at vende tilbage til Opfyldelsen af de Pligter, som hans Embedsstilling paalægger ham, saa har Ministeriet, under denne Forudsætning, troet, at det ikke vil være fornødent at gribe til Anvendelse af yderligere Forholdsregler; skulde derimod denne Ministeriets Forventning ikke gaae i Opfyldelse, saa imødeser Ministeriet Hr. Etatsraadens nærmere behagelige Indstilling om Sagen, for at det derefter kan komme under Overveielse, hvilke yderligere Skridt Theatrets Interesse og Tjenestens Tarv i saa Fald maatte gjøre fornødne.“

Kjøbenhavn, d. 23. Januar 1855.

C. Hall.“

Fra Høedt til Theaterdirecteuren:

„I Gjensvar paa Hr. Etatsraadens behagelige Skrivelse af 24de dennes, skal jeg kun tillade mig den Bemærkning, at jeg ikke, som Ministeriet mener, har erklæret, at jeg ikke vil spille Hamlets Rolle, men kun, at jeg, saaledes understøttet, ikke tør udføre den; og det Samme maa jeg, med Hr. Etatsraadens

Tilladelse, vedblive at paastaae. Saaledes understøttet tør jeg ikke udføre Hamlets vanskelige Rolle.

Kjøbenhavn, d. 24. Januar 1855.

I dybeste Ærbødighed

F. L. Høedt.“

Fra Heiberg til Ministeriet:

„Efterat Ministeriets behagelige Skrivelse af 23. ds. er Skuespiller Høedt meddeelt, med Tilføiende, at der var ansat Prøve paa „Hamlet“, idag d. 25de, samt at hans Suspension, under Forudsætning, at han mødte ved Prøven, selvfølgelig vilde være hævet fra samme Tid, har han i vedlagte Skrivelse af Gaars Dato søgt at henskyde sig under den Fortolkning, at han ikke har erklæret, ikke at ville, men ikke at turde udføre Hamlets Rolle, efter at Dronningens og Aandens Roller ere doublerede.“

„Naar jeg i Skrivelse af 19de d. M. har bemærket, at Høedt først erklærede ikke at turde udføre Hamlets Rolle, og at han derefter, da hans Vægning ikke fandt Medhold, under ovennævnte Paaskud ligefrem erklærede ikke at ville udføre Rollen, da tør jeg antage, at denne Fremstilling i Realiteten er aldeles stemmende med den af ham nu opstillede Fortolkning. Men denne Fortolkning er fra hans Side aldeles intetsigende, da Resultatet dog bliver, at han ikke vil udføre Rollen, om han end henskyder sig under, at han ikke tør, og overhovedet ligger det klart for Dagen, at hans Foregivende: nu ikke at turde, kun er et ligefrem Paaskud; thi dels er her ikke Tale om en ny, men om en gammel Rolle, som han, endog uden Hensyn til de Medspillende, umulig stedse kan have udført i lige heldig Stemning, saa at der ingen ny Risiko kan være ved at forsøge den med en noget

forandret Assistance, deels er hverken Aandens eller Dronningens Roller af saa stor Omfang og Betydning, at Udfaldet af hans Fremstilling kunde være bundet dertil, deels endelig kunde han ikke med Sikkerhed fælde nogen Dom i denne Retning, førend han havde prøvet med de nye Medspillende; men han er — som allerede tidligere indberettet — forsætlig udebleven fra Prøverne.“

„Da Høedts foreliggende Vægning — thi at hans Skrivelse af Gaars Dato indeholder en ligefrem Vægning, er vel utvivlsomt — indeholder en aabenbar Opsæt-sighed ikke alene mod Theaterbestyrelsen, men nu ogsaa mod den af Ministeriet afgivne Resolution, skal jeg indskrænke mig til at henstille Sagen til Ministeriets behagelige Afgjørelse, og dette saameget mere som jeg, hvis en bestemt Indstilling fra min Side maatte fordres, vilde ansee mig nødsaget til at andrage paa de yderligste Forholdsregler.“

Kjøbenhavn, d. 25. Januar 1855.

J. L. Heiberg.“

Fra Høedt til Ministeriet:

„Ifølge Ministeriets Ordre af 13de dennes¹⁾, mig communiceret under 16de, skal jeg ikke undlade at afgive følgende Erklæring.“

„Allerede førend Mad. Nielsen var meldt til Tjeneste, gjorde Hr. Etatsraad Heiberg mig den Ære at berøre Gjenopførelsen af Hamlet, hvori hun, som Directeuren meente, beqvemt kunde optræde den første Gang; og — føiede han til — „vi maae da tale en-

¹⁾ Om Indholdet af denne Skrivelse fra Ministeriet af 13. Februar giver det senere meddelte Uddrag af Forestillingen om Høedts Entledigelse fornøden Oplysning.

gang om Besætningen af Aandens Rolle “ Jeg opfattede denne Yttring, tilstaaer jeg, som om Hr. Etatsraaden vilde vise mig den Forekommenhed at meddele mig, hvorledes han havde tænkt sig denne Rolle besat; men da han aldrig senere berørte denne Sag, antog jeg den foreløbig lagt tilside, især da Madam Nielsen havde erklæret, at hendes Helbredstilstand endnu ikke tillod hende at udføre et saa anstrængende Parti.“

„Destomere overrasket blev jeg, da jeg en Fredag Aften pludselig saae Hamlet ansat til Opførelse i den paafølgende Uge og med det Samme erfarede, at Aandens Rolle var tildeelt Hr. Ferslev. Denne Rolle har til alle Tider været anseet som en af de vigtigste i Stykket; Shakspeare udførte den selv, og, da Enkelte af denne Omstændighed have sluttet, at hans Skuespillertalent kun har været ringe, gjør Dr. Ulrici — for blot at nævne een Autoritet — den Bemærkning, at denne Slutning aabenbart er meget overilet, eftersom Aandens Rolle er af den Beskaffenhed, „dass wenn sie schlecht gegeben wird, das ganze, auf die furchtbare, unwiederstehliche Wahrheit der Erscheinung basirte Stück über den Haufen fällt.“ Min første Tanke var derfor strax at henvende mig til Hr. Etatsraaden og for mit Vedkommende forestille ham, at jeg ganske mistvivlede om at naae den tidligere Illusion og Interesse, naar denne Rolle udførtes af Hr. Ferslev, om hvis udmærkede Dygtighed i andre Retninger der vel ikke kan være Tvivl, men hvis Ære jeg heller ikke troer at gaae for nær, naar jeg mener, at han, som Tragiker, er endnu altfor meget Begynder til at udføre en saa vanskelig Rolle, dobbelt vanskelig, fordi Angesten her saa let slaaer over i et Smil.“

„Da Stykket imidlertid allerede var ansat, havde jeg intet Haab om nogen Imødekommen fra Hr. Etats-

raadens Side, saafremt Madam Nielsen virkelig havde Kræfter nok til at spille sin Rolle. Der var altsaa Intet — meente jeg — for mig at gjøre, uden at see Sagen an, og — reent ud sagt — haabe paa, at hun endnu var for svag; i Mellemtiden vilde jeg da kunne henvende mig til Hr. Directeuren og muligvis formaae ham til at træffe et andet Arrangement. Men saa svag og ængstelig Mad. Nielsen følte sig, vilde hun dog helst spille. Jeg kan forsikkre, at jeg ikke bad hende om at lade det være; den Slags Intriguer er desuden Noget, som Enhver, der kjender Madam Nielsen, veed, at hun ikke indlader sig paa, og det var først efter Theaterlægens udtrykkelige Raad, at hun omsider meddeelte Directeuren, at hun endnu i nogen Tid ikke var istand til at udføre dette angribende Parti. Uden at kjende Mad. Niensens endelige Beslutning, erfarede jeg Tirsdag Morgen gjennem Theaterbudet, at hun havde meldt sig upasselig, at Rollen efter Directeurens Ordre var hende affordret og overgivet til Jomfru Müller, som allerede saae sig istand til at prøve om Torsdagen og med to Prøver, Torsdag og Fredag, at spille om Løverdagen; Theaterbudet kom netop for at lade mig vide, at Onsdagsprøven gik ud, og at jeg i det Sted havde at møde om Torsdagen.“

„Jeg var nu ikke længer i Tvivl om, hvad jeg havde at gjøre. Med al Agtelse for Jomfru Müllers Talent, gaaer jeg dog vist heller ikke hendes Ære for nær, naar jeg mener, at hun endnu staaer meget tilbage for Mad. Nielsen; og havde jeg allerede store Betæneligheder ved at spille med Hr. Ferslev som Aanden, maatte disse naturligtvis i høieste Grad tiltage, naar jeg tillige og uden al Nødvendighed — thi det gjaldt jo blot om at vente en Maanedstid —

skulde undvære Mad. Nielsen; jeg tillader mig i saa Henseende kun at erindre Ministeriet om, at Hovedscenen i det hele Stykke, Slutningsscenen i 3die Act, en af de største og vanskeligste i den hele dramatiske Literatur, foregaaer imellem Hamlet, Dronningen og Aanden. Jeg gik derfor op paa Theatercontoiret, hvor jeg desuden skulde hæve feu, og anmodede der, i Overværelse af de Hrr. Justitsraad Løffler og Skuespiller Wiehe, Theatersecretairen om at meddele Hr. Etatsraaden, at jeg i dybeste Ærbødighed bad ham indtil videre at fritage mig for at udføre Hamlets Rolle, fordi jeg, saaledes understøttet, i høi Grad mistvivlede om at spille den tilfredsstillende, og jeg paalagde derhos Hr. Secretairen udtrykkelig at forebringe Hr. Directeuren min Anmodning i de samme beskedne Udtryk, som jeg havde brugt, med det Tilføiende, at naar jeg ikke henvendte mig til Hr. Directeuren selv, saa var det kun, fordi jeg i den noget afficerede Stemning, hvori jeg var, frygtede for at støde ham ved et mindre velvalgt Ord eller en ufrivillig Mine; som en Villighed imod mig bad jeg endelig Hr. Berner med et Par Ord at lade mig vide Hr. Etatsraadens Ordre. Naar jeg henvendte mig til Theatersecretairen istedetfor til Directeuren selv, havde jeg forøvrigt endnu en Grund, som ligger nær, men som jeg naturligvis ikke kunde sige Hr. Berner. Efterat Hr. Etatsraaden nemlig vitterlig havde frataget Mad. Nielsen Rollen, overdraget den til Jomfru Müller og ansat Prøve til om Torsdagen, kunde han ikke vel, syntes mig, selv om han vilde, forandre sin Beslutning efter en Samtale med mig under fire Øine, og hvis Indhold Ingen kjendte; det maatte være ligesaa vitterligt, meente jeg, for det hele Personale, at jeg meget indstændigt havde bedet ham om at fritage

mig, derfor ønskede jeg Vidner paa min Bøn, og derfor henvendte jeg mig paa Theatercontoiret til Hr. Berner.“

„Tirsdag Eftermiddag underrettede Hr. Theatersecretairen mig om, at jeg ikke var fritagen for Rollen, og at Prøven fandt Sted om Torsdag Formiddag efter den tidligere Bestemmelse. Jeg sendte nu Hr. Berner følgende Skrivelse: „Da Hr. Etatsraaden ikke vil laane Øre til min Bøn, maa jeg, saa nødigt jeg vil, tillade mig den Erklæring, at jeg, saaledes understøttet, ikke tør udføre Hamlets Rolle. Vil De gjøre Hr. Directeuren denne Meddelelse og tillige godhedsfuldt drage Omsorg for, at Prøven bliver udslettet, for at mine Kolleger ikke skulle uleilige sig forgjæves. Ærbødigst: F. L. H.““

„Onsdag Eftermiddag modtog jeg det Svar, at Hr. Directeuren, efter at være gjort bekjendt med min Skrivelse, havde resolveret, at jeg vilde blive mulcteret med 1 pCt. af min Gage, saafremt jeg udeblev fra Prøven, og saaledes for hver følgende Prøve, der maatte blive ansat. Da Prøven allerede skulde finde Sted om Torsdagen, var der ingen Tid til noget skriftligt Svar, og jeg gik derfor hen paa Theatret, hvor jeg mundtligt bad Theatersecretairen meddele Hr. Etatsraad Heiberg, at jeg efter min Formening ikke kunde mulcteres for at udeblive fra en Prøve, hvor jeg Intet havde at gjøre, naar jeg iforveien havde erklæret, at jeg ikke turde udføre Rollen; at det var denne Erklæring, hvorfor jeg maatte straffes, saafremt den var strafskyldig, men at jeg i ethvert Fald ikke mødte til den ansatte Prøve, og det Samme meddeelte jeg dem af mine Kolleger, som tilfældigviis opholdt sig i Foyeren, for at man ikke senere skulde bebreide mig, at jeg forgjæves havde uleiliget det hele Perso-

nale. Prøven blev ikke destomindre holdt uden mig, og Torsdag Formiddag erholdt jeg atter Tilsigelse til at møde om Fredagen. Men uagtet denne Prøve af Scene-Instructeuren blev hævet, førend der kunde blive Spørgsmaal om mig, uagtet denne Prøve altsaa for mit Vedkommende slet ikke havde fundet Sted, og uagtet Hr. Etatsraaden forud havde underrettet mig om, hvad Straffen vilde blive for enhver Udeblivelse, modtog jeg endnu samme Formiddag en Skrivelse fra Directeuren, hvori han meldte mig, at jeg paa Grund af min Opførsel indtil videre var suspenderet og som en Følge heraf nægtet Adgang til Theater og Foyer, samt berøvet den mig tilhørende Friplads.“

„Hvad der senere er passeret, behøver ingen Omtale. Ministeriet har stadfæstet baade Mulden og Suspensionen; jeg er paany bleven tilsagt til en Prøve; jeg har atter erklæret, at jeg, saaledes understøttet, ikke turde udføre Hamlets vanskelige Rolle, og man har endelig paa Theatercontoiret fradraget 14 Rdl. af min Gage i Mulet for Udeblivelse fra tvende Prøver, uagtet jeg som sagt factisk kun er udebleven fra den første; jeg har bedet Theatersecretairen gjøre Directeuren opmærksom herpaa, men har faaet til Svar, at det i saa Henseende havde sit Forblivende; og endskjøndt jeg bestandig antager, at jeg her har den juridiske Ret paa min Side, er de 7 Rigsdaler dog saa stor en Ubetydelighed i Forhold til alt det Øvrige, at jeg kun vil paapege det, uden at afæske Ministeriet nogen Kjendelse i dette Punkt.“

„Efter denne, som jeg haaber, uimodsigelige Fremstilling af det Factiske i Sagen, skal jeg kun uleilige Ministeriet med en enkelt Bemærkning.“

„Dersom man betragter min Opførsel fra et reent juridisk Standpunkt, har jeg vistnok ikke blot begaaet

en formel Feil, men et ligefremt Brud paa det endnu bestaaende Reglement, ifølge hvilket Directeuren nok kan befale en Skuespiller at spille hvad, hvor og naar han ønsker. Men om man ogsaa i een Forstand har Ret til at see min Handlemaade fra dette reent juridiske Standpunkt, vil denne Ret, haaber jeg, dog i høiere Forstand være en Uret, i Overeensstemmelse med det gamle Ord: *summum jus, summa injuria*, og det er i denne Henseende, haaber jeg, at min Distinction imellem at „turde“ og „ville“ baade har Betydning og Berettigelse. Jeg har ikke nægtet at udføre Hamlets Rolle, fordi jeg ikke vilde spille den, men fordi jeg ikke turde, det vil sige, fordi jeg ikke kunde spille den, som den i mine Tanker bør spilles, og som jeg dog tilnærmelsesviis tidligere har udført den. Al Dialog beroer paa en Vexelvirkning, og ingen Skuespiller kan udføre sit Parti, uafhængigt af de Medspillende, ja jo bedre Skuespilleren er, jo mere vil han bøie sig efter den Medspillende, som ikke har Evne til at bøie sig efter ham. Det var nu min Overbeviisning og er det endnu, at Jfr. Müller og Hr. Ferslev vilde indvirke saaledes paa mit Spil, at jeg ikke kunde udføre min Rolle, som Digtværket og Skuespilkonsten fordrer det. Jeg har altsaa modsat mig Directeurens Fordring og overtraadt et barbarisk Reglement, men ikke fordi jeg vilde trodse enten Directeuren eller Reglementet, men fordi jeg ikke turde lyde ham, naar jeg vilde lyde, hvad der for mig staaer høiere, mine Pligter mod Shakspeare og min egen Gjærning; og havde Jfr. Müller og Hr. Ferslev havt den samme Ærbødighed for Shakspeare, som jeg, og den samme Mistillid til deres egne Kræfter, saa havde de sparet mig al denne Qval og Ulei-

lighed ved at bede Hr. Etatsraaden fritage dem for at udføre Noget, som i den Grad overgik deres Kræfter. Det blev nu mig, som maatte gjøre det; jeg fortryder ikke, hvad jeg har gjort, og vilde i et lignende Tilfælde udentvivelig gjøre det Samme; men jeg nægter ligesaa bestemt, at jeg i fjerneste Maade har gjort det af Insubordination, eller Lyst til at trodse min Directeur. Jeg har aldrig trodset ham, jeg har i alle Henseender, saa ivrig, som Nogen, opfyldt mine Pligter; i min hele Theatervirksomhed har jeg aldrig begaaet nogen Overtrædelse eller Forsømmelse; jeg har endog, saavidt det stod til mig, viist Tilbøelighed til at tjene Directeuren og Theatret, hvor jeg ikke havde det nødtigt; hvorfor skulde jeg da nu paa eengang finde paa at trodse ham, og hvad skulde jeg ville opnaae ved en saadan Trods? Det er mig aldeles ufatte ligt, tilstaaer jeg, hvorledes Hr. Etatsraad Heiberg har kunnet angribe denne Sag paa en saa mærkværdig heftig Maade. Hr. Etatsraaden har dog selv i sin Tid været af den Mening, at Stykket fordrede en udmærket Besætning, at den ovennævnte Slutnings scene var den vigtigste i hele Stykket, og at Dronningens Rolle derfor nødvendigt maatte spilles af Mad. Nielsen, som dengang ikke havde megen Lyst dertil. Heller ikke kan Etatsraaden være uvidende om, at noget Lignende oftere er passeret, uden at de respective Directeurer nogensinde have behandlet det som et Disciplin-Spørgsmaal. Han maa altsaa udentvivelig have en anden Grund, som jeg ikke kjender, maaskee en Mistanke, som jeg vel kan ane, men som jeg ikke har fortjent, og som jeg aabenbart saa nødtigt vilde fortjene, at jeg hellere udsatte mig for at miste min Stilling, da jeg jo kunde undgaaet al Ulempe ved en falsk Sygemeldelse. Jeg har modsat mig Directeurens

Fordring, det kan ikke nægtes, men ikke — jeg gjen-tager det — fordi jeg ikke vilde lyde ham, men fordi jeg, som sagt, af andre og høiere Pligthensyn ikke turde.“

„Men — siger man — om jeg nu ogsaa, og maaskee med Grund, frygtede for at udføre Rollen, saa kunde jeg dog ikke frygte for at komme paa Prøven. Nei, ganske vist. Men hvad skulde jeg paa den Prøve? hvorledes Jfr. Müller og Hr. Ferslev vilde udføre deres Roller, kunde jeg vide uden Prøve; og da jeg var aldeles paa det Rene med, at jeg, saaledes understøttet, ikke turde spille, saa maatte jeg jo tidlig eller seent gjøre et Brud paa meerbemeldte Reglement, og jeg blev da lige strafskyldig, naar jeg gjorde det. Men jeg havde endnu en anden Grund. Efter den lidenskabelige Maade, hvorpaa Hr. Etatsraad Heiberg havde behandlet det hele Spørgsmaal, frygtede jeg virkelig for, at han, naar jeg blot havde prøvet, skulde sætte Stykket til Opførelse, uden at ændse nogen Indsigelse fra min Side, og saaledes bringe mig til, enten at optræde eller lade det hele Publicum gaae for-gjæves; det Første turde jeg ikke, og for at vove det Sidste maatte jeg have opgivet Theatret for bestandig, men hertil har jeg dog endnu ikke besluttet mig.“

„Jeg mener nu at have anført, hvad jeg i denne Sag fornemmelig kunde ønske udtalt ligeoverfor Ministeriet. Det for mig under alle Omstændigheder Væsentligste, at jeg kun har handlet af reent kunstnerisk Hensyn, vil Ministeriet troe, tør jeg haabe, selv uden denne Forsikkring. Og hermed har jeg den Ære at overgive min Sag til Ministeriets Dom.

D. 21de Februar 1855.

Underdanigst

F. L. Høedt.“

Fra Heiberg til Ministeriet:

„I Henhold til Ministeriets Skrivelse af 13de dennes tilskrev jeg Skuespiller Høedt under 16de f. M. og opfordrede ham til at afgive en Erklæring, angaaende hans Vægning ved at udføre Hamlets Rolle, navnlig med Hensyn paa den af ham paaberaabte Distinction mellem ikke at ville og ikke at turde, samt hvad han i denne Henseende maatte have at fremføre til sit Forsvar. Derefter har jeg modtaget hans hermed følgende Erklæring, dateret d. 21de dennes.“

„For at reducere dette vidtloftige excursoriske Skrift til det væsentlige Hovedpunkt, maa jeg først gjøre opmærksom paa, at Høedt indrømmer alle de Facta, hvormed jeg i tidligere Skrivelser har gjort Ministeriet bekendt. Han indrømmer nemlig, at han anmodede Teatersecretairen om at meddele mig, „at han kun i dybeste Ærbødighed bad om indtil Videre at fritages.“ Han tilføier endog, at han derfor paa lagde Secretairen at „forebringe mig Anmodningen i samme beskedne Udtryk, som han selv havde brugt“; og dernæst, at han ligeledes bad Secretairen om at underrette ham om Directeursens „Ordre.“ Endelig erklærer han, at en Grund, hvorfor han netop paa Theatercontoiret frembragte sin Indsigelse, var, at han „ønskede Vidner paa“, at han kun havde bedet om Fritagelse.“

„Dernæst, efter at have indrømmet Facta, ja endog paaberaabt sig Vidner i denne Henseende, indrømmer han, „at hans juridiske Uret er stor“, og at han, „naar Sagen betragtes fra det blot juridiske Standpunkt, har ikke blot begaaet en formel Feil, men et ligefremt Brud paa det endnu bestaaende Reglement;“ og til Forsvar for denne juridiske Uret veed han ikke at fremføre Andet, end den i nærværende Forbindelse

meningsløst anbragte Slutning: summum jus, summa injuria.“

„Endelig efter at have indrømmet først Facta og dernæst sin juridiske Uret, kommer han til Conclusionen, som er: „Jeg fortryder ikke, hvad jeg har gjort, og vilde i et lignende Tilfælde udentvivel gjøre det Samme.“ I disse Ord ligger da foruden en Opsætsigheds-Erklæring i Almindelighed tillige den specielle, at han ingensinde vil optræde i Hamlet, før den nuværende Rollebætning er forandret efter hans Hoved, at han altsaa ikke vil opfylde den Betingelse, der, naar ikke al Disciplin skal nedbrydes, vilde være den eneste, hvorunder han igjen kunde fremtræde paa Scenen.“

„Disse ere de tre Hovedmomenter i Erklæringen, og det er dem, som maa have for Øie i Bedømmelsen af denne Erklærings Betydning, nemlig først, at han indrømmer Facta; dernæst at han indrømmer sin Uret; endelig at han agter at fremture i samme.“

„Efter at have udhævet disse tre Punkter, kunde jeg tilbageholde alle andre Betragtninger som overflødige. For dog ikke at lade enkelte af Erklæringens dristige Paastande henstaae uoplyste, skal jeg endnu tillade mig at meddele Ministeriet et Par Bemærkninger.“

„Naar Høedt, efter at have tilstaaet sin juridiske Uret og efter endog at have erklæret, at han i lignende Tilfælde vilde gjentage den, tilføier i samme Aandedræt, at han „nægter ligesaa bestemt, at han i fjerneste Maade har gjort det af Insubordination“, da er det en større Selvmodsigelse end man skulde vente sig af en nogenlunde udviklet Forstand, thi Insubordination er jo ikke Andet end Vægning i at adlyde de retsgyldige Befalinger.“

„Ved Siden af dette mislykkede Sophisme opstiller han da et andet, for at prøve, om det ikke kan have bedre Lykke. Da han erkjender sin juridiske Uret, søger han om en høiere Ret, end den juridiske, og denne skal da være den æsthetiske. Han stiller sin Pligt mod Shakspeare ligeoverfor sin Pligt mod Directeuren, og mener, at i Collisionstilfælde maa den første iagttages fremfor den sidste. Men han seer ikke, at den æsthetiske Domstol, som han appellerer til, viser ham tilbage til den juridiske, eftersom Theaterdirecteuren ikke alene har den administrerende, men ogsaa den æsthetiske Myndighed, hvilken sidste endog er Grundvolden for dette Embede, og følgelig ikke kan være udskilt derfra og henlagt til Skuespillerne. Naar han forresten, med specielt Hensyn til den nuværende Directeur, antager, at Digterens Interesse er bedre varetagen under hans Hænder end under Directeurens, da kan jeg heri ikke see Andet, end et Tegn paa naiv Indbildskhed og et nyt Beviis paa hans velbekjendte Arrogance. Det fortjener i den Henseende at bemærkes, at da han skulde debutere i Hamlet, maatte jeg med et Magtsprog modsætte mig hans projecterede voldsomme Attentater paa dette Stykke, ligesom senere hans Mutilationer af Richard den Tredie.“

„Den Opfordring, som jeg i Henhold til Ministeriets Skrivelse fornemmelig havde rettet til Høedt, nemlig at erklære sig nærmere over Distinctionen mellem ikke at ville og ikke at turde, har ikke ført til noget nyt Resultat, med mindre det skulde være at søge i den nye Bestemmelse, at han ikke turde, fordi han ikke kunde. Men ved den nærmere Forklaring af denne Ikke-kunnen, sees, at den ikke betyder en Umulighed, men udspringer af den allerede omtalte Pligt imod Shakspeare.“

„Herved ledes jeg til Betragtning af visse Paa-stande, der staae i Forbindelse med denne fingerede Pligt. Naar han siger, at han mistvivlede om, at den tidligere Illusion kunde opnaaes, saafremt Ferslev udførte Aandens Rolle, saa maa man vel spørge ham, om han da troer, at den forrige Fremstiller frembragte Illusionen af en „Aand“. Og naar han i denne Henseende beraaber sig paa, at Ferslev „som Tragiker er endnu altfor meget Begynder“, saa maa man vel spørge, om Høedt selv, der kun har udført een tragisk Rolle, og siden den Tid ikke er befunden anvendelig i andre Roller, end Spidsborgeres, da er kommen videre, end til at være en Begynder i det Tragiske. Naar han fremdeles siger, at Jfr. Müller vilde, efter at have prøvet første Gang om Torsdagen, paatage sig at spille om Løverdagen, og naar han derved giver at forstaae, at Stykket vilde blive jaget frem paa en overilet, ukunstnerisk Maade, saa er denne Paastand aldeles falsk; thi jeg havde udtrykkelig taget den Bestemmelse, at Stykket, som vel var ansat til Løverdag, men under Forudsætning af, at Mad. Nielsen spillede, nu ikke skulde berammes til nogen bestemt Dag, men vente indtil Prøverne, som jeg selv agtede at bivaane, viste, at Fremstillingen var moden. At imidlertid denne Modenhed hurtigere kunde ventes opnaaet i dette Tilfælde, end i mange andre, var ikke forunderligt, da Jfr. Müller under Mad. Nielsens langvarige Sygdom i Sommer foreløbigt og af egen Drift havde gjort sig nøie bekendt med flere af dennes Roller, og deriblandt ogsaa med denne, som hun desuden allerede for fire Aar siden havde begyndt at indstudere, da der ved Stykkets første Opførelse til Høedts Debut var Spørgsmaal om, at hun skulde spille Rollen. Naar det fremdeles hedder: „at det gjaldt blot om at vente

en Maanedes Tid“, for at da Mad. Nielsen kunde spille sin Rolle, da maa denne Paastand berigtiges derhen, at Mad. Niensens Vægning var ubegrændset af nogen-
somhelst Tids-Angivelse. Endvidere kan den megen Talen om Dronningens „anstrengende“ og „angribende“ Parti“ ikke være Andet end et Paaskud til Sagens Besmykkelse, thi Dronningens Rolle er hverken stor eller anstrengende. Selv i den betydeligste Scene, Slutningen af 3die Act, har Dronningen kun faa og korte Repliker, og der kan ikke være Tale om anden Anstrengelse end den mimiske Lytten til Hamlets Ord.“

„Naar endvidere Høedt, til Undskyldning for, at han ikke vilde see Prøven, inden han bedømte sine Medspillende, siger, „at hvorledes Jfr. Müller og Hr. Ferslev vilde udføre deres Roller, kunde han vide uden Prøve“, da er en saadan Paastand kun en ny, for de Paagjældende fornærmelig, Yttring af hans latterlige æstetiske og kritiske Selvtillid.“

„Endelig skal jeg kun tilføie, at naar Erklæringen paaberaaber sig, „at noget Lignende oftere er passeret, uden at de respective Directeurer nogensinde have behandlet det som et Disciplin-Spørgsmaal“, da veed jeg ikke, hvad der sigtes til. At en Skuespiller for sit eget Vedkommende fritages for en Rolle, naar han ønsker det, er ofte skeet, og under min Bestyrelse maaskee endog hyppigere end tilforn. Men at en Skuespiller har villet raade for Besætningen af de andre Roller i Stykket, er, saavidt jeg veed, aldrig skeet, og kunde vel heller ikke være skeet, før Theatret fik et saa udisciplineret Medlem som Høedt.“

„Hermed skal jeg slutte mine Tillægsbemærkninger. I det Væsentlige henholder jeg mig til de i Begyndelsen udhævede tre Hovedmomenter, idet jeg tillader mig at andrage paa:

at Skuespiller Høedt, som i hine tre Punkter har erklæret, at han ikke vil underkaste sig Disciplinen, og som derved maa erkjendes for ikke at kunne være Medlem af det Institut, hvor han, skjøndt han ikke har lært at lyde, troer sig kaldet til at befale, indstilles til Afsked som Kongelig Skuespiller.

Kjøbenhavn, d. 27de Februar 1855.

J. L. Heiberg.“

Fra Heiberg til Ministeriet:

„Som Ministeriet bekjendt af min Indberetning af 19de Januar sidstleden blev Skuespiller Høedt, paa Grund af den af ham mod Bestyrelsens Anordninger viste Overhørighed, indtil Videre suspenderet, en Forholdsregel, Ministeriet ogsaa har billiget ved behagelig Skrivelse af 23de næstefter.“

„Ikke desmindre har han baade for Februar og Marts Maaneder oppebaaret sin fulde Gage, da jeg antog, at Sagen imidlertid maatte finde en endelig Afgjørelse; men da denne endnu ikke er paafulgt, og da nu Udtællingen af April Maanedes Gage er ganske nær forestaaende, skal jeg tjenstlig tillade mig at udbede Ministeriets behagelige Bestemmelse for, om han — under de stedfindende Forhold — fremdeles bør nyde sin Gage, idet jeg ikke undlader at tilføie, at, da Balletmester Bournonville i 1841, paa Grund af utilbørlig Adfærd i Tjenesten, ifølge allerhøieste Resolution, var fraværende i 6 Maaneder, blev hans Gage i bemeldte Tidsrum aldeles inddraget.

Kjøbenhavn, d. 29. Marts 1855.

J. L. Heiberg.“

Fra Ministeriet til Heiberg:

„Til Svar paa Hr. Etatsraadens Forespørgsel af 29de f. M. om, hvorvidt Kongelig Skuespiller Høedt, der er suspenderet, ifølge Hr. Etatsraadens, af Ministeriet approberede, Foranstaltning, under de stedfindende Forhold fremdeles bør nyde sin Gage, har Ministeriet ikke villet undlade at meddele Dem, at det er en Selvfølge, at Høedts faste Gage bliver at udbetale ham til den lovbestemte Forfaldstid, saalænge hans Berettigelse til at nyde Gagen ikke er bortfalden og Underretning derom meddeelt Hr. Etatsraaden.“ — — — — —

Kjøbenhavn, den 4de April 1855.

C. Hall.

Efter Modtagelsen af Heibergs Skrivelse af 27 Febr. bestræbte Ministeriet sig endnu fremdeles, som det vil skjønnes af den længere Tid, der hengik inden Sagens officielle Afgjørelse, for gjennem mundtlige Forhandlinger at bringe det til en Forsoning eller Udjevning, men Forsøgene lykkedes ikke; og Ministeriet, der selvfølgelig maatte erkjende, at Høedt havde gjort et Brud paa sit Forhold som Embedsmand, der maatte afvises, dersom Directeurens Autoritet skulde opretholdes, og at Høedt, naar en Forsoning, hvorved denne Autoritet anerkjendtes, ikke kunde opnaaes, ikke kunde forblive i Theatrets Tjeneste, nedlagde da under 31. Marts 1855 allerunderdanigst Forestilling om Høedts Entledigelse, hvoraf et Uddrag her meddeles:

— — — — — „Theaterdirecteuren indberettede derpaa under 25de s. M.“ (Januar.) — — — — —

„Forsaavidt det nu imidlertid heraf fremgik, at Høedt havde søgt at støtte sin Vægning for at udføre Rollen paa Frygten for, at han under den forandrede Rollebesætning ikke vilde formaae at give Rollen saa tilfredsstillende som hidtil, fandt Ministeriet dog, at ligesom ved den af Høedt brugte Udtryksmaade den i Formen utilbørligste Art af Overhørighed var undgaaet, saaledes turde det maaskee ventes, at det, naar der gaves ham Leilighed til at anføre, hvad han antog, at der kunde tjene til hans Undskyldning, vilde blive muligt at betragte hans Fremgangsmaade i et noget mildere Lys, medens dog under alle Omstændigheder hans Vægning for at møde til Prøve maatte erkjendes at være af en saadan Natur, at den maatte gjøre Anvendelsen af alvorlig Straf nødvendig; og Ministeriet anmodede derfor (under 13. Febr.) Theaterdirecteuren om, forinden Videre foretoges ved Sagen, at opfordre Høedt til at erklære sig over hans Forhold i denne Sag i det Hele og at fremføre, hvad han fra sin Side maatte troe at kunne gjøre gjældende til sin Undskyldning.“

„Theaterdirecteuren har derpaa under 27de f. M. (Februar) tilstillet Ministeriet en Erklæring fra Skuespiller Høedt, der“

„Ved allerunderdanigst at forelægge Deres Majestæt denne Sag, skal Ministeriet tillade sig at bemærke, at det maa erkjendes som en ueftergivelig Betingelse for, at Theaterdirecteuren skal kunne udføre sit Hverv, at hans Bestemmelser med Hensyn til Rollebesætning m. m. ikke møde Modstand fra Skuespilpersonalets Side, i hvilken Henseende det gjældende Reglement for Personalet ogsaa hjemler Bestyrelsen den meest udstrakte Myndighed, og om særegne Omstændigheder end stundom kunne opfordre Bestyrelsen til at give efter for Skuespilleres Ønsker

i saa Henseende, navnlig naar disse have deres Grund i Frygten for at overtage nye Roller, for hvilke de ikke føle sig skikkede, saa er det dog en Selvfølge, at Saadant ikke kan føre til nogen Ret for en Skuespiller til vilkaarligt efter eget Tykke at nægte Opfyldelsen af, hvad der af Directeuren paalægges ham.“

„Skjøndt nu Høedts Vægning ved at udføre Hamlets Rolle og indfinde sig til Prøverne paa Stykket i sig selv maa erkjendes at være en Forseelse af den Beskaffenhed, at den kvalificerer sig til en alvorlig Straf, og skjøndt denne Straf maatte blive saa meget alvorligere, som han ved sin fortsatte Vægning har modsat sig ikke alene et ham af hans nærmeste Foresatte, men ogsaa et ham af Ministeriet givet Paalæg, kunde Ministeriet dog for sit Vedkommende ikke tillægge hans Forseelse den Betydning, at Det i og for sig skulde ansee Høedts Afskedigelse af Theatrets Tjeneste paa Grund heraf nødvendig. Men da Høedt, efter at han af Ministeriet er bleven opfordret til at fremføre, hvad der maatte kunne tjene til Undskyldning for hans Fremgangsmaade, har afgivet en Erklæring, som den ovenanførte, hvorefter man maatte befrygte Gjentagelse af samme Opsætsighed, som han har udviist i det her omhandlede specielle Tiltælde, kan Ministeriet ikke Andet end ansee Theaterdirecteurens Formening om, at Høedt ikke længer kan forblive i Tjeneste ved Theatret for begrundet i Forholdets Natur, og, ihvorvel Ministeriet maa ansee det for meget beklageligt, at Theatret efter en saa kort Tjenestetid skulde tabe en talentfuld og lovende Skuespiller, maa Ministeriet dog fra sit Standpunkt ansee Opretholdelsen af Theaterdirecteurens Autoritet ligeoverfor Personalet for en saa væsentlig Betingelse for Theatrets Virksomhed, at det i Henhold til hvad

Theaterdirecteuren har andraget paa, maa tillade sig allerunderdanigst at indstille til Deres Majestæt, at Skuespiller Høedt paa Grund af det af ham udviste Forhold entlediges i Naade af Theatrets Tjeneste, hvorhos jeg tillader mig allerunderdanigst at bemærke, at Spørgsmaalet om, hvorvidt hans Forseeelse maatte være af den Beskaffenhed, at der i Henhold til Pensionsloven ikke bør tillægges ham Pension, senere vil kunne bringes under Afgjørelse gennem Deres Majestæts Finantsministerium.“ — — — — —

Indstillingen approberedes af Kongen under 10de April, hvorom Meddelelse skete til Heiberg ved Skrivelse af 14de April.

Det her Meddelte kan vistnok give grundet Anledning til forskjellige Betragtninger, bl. a. ogsaa om Heibergs Maade at tage Sagen paa.

Ganske i Almindelighed aabenbarer den hele Optræden fra Heibergs Side en saa paafaldende Ophidselse, som maa siges at være særdeles uheldig hos den, der skal anføre og lede et saa irritabelt Folkefærd som Skuespillere, og dernæst en Fornemhed, en Sky for Forhandling, som ikke er synderlig heldigere. Hvad vilde været naturligere, end at Heiberg, da han modtog Høedts første Meddelelse, havde kaldt ham til sig, søgt at forhandle med ham, forklaret ham sin egen og Høedts Stilling, og da, om der ikke fandtes nogen Udvei, som begge kunde være tjente med, havde ladet sig bevæge af Høedts Begjæring, medens denne endnu, som Høedt saa stærkt accentuerede, kun fremtraadte som en Bøn, ved hvis Opfyldelse Heiberg ganske sikkert vilde have vundet langt mere, end han nu tabte ved at forcere det til Høedts Afgang.

Men her viste sig atter Heibergs ulyksalige Angst for at give Slip paa Noget af sin Myndighed; thi det, der kunde være at tabe, ved at lade Hamlets Opførelse staa hen, var i og for sig ikke meget; naar et Arbeide af den Art skal søges holdt stadigt i Repertoiret, ligger det i Sagens Natur, at det kun bør og kun vil kunne gives nogle faa Gange i hver Saison — saaledes var det ogsaa i de to forudgaaende Saisoner.

Det er dernæst, om det end maa indrømmes, at Høedt formelt havde Uret og Heiberg formelt Ret, et stort Spørgsmaal, om Forholdet reelt betragtet, fra et kunstnerisk Standpunkt, ikke var omvendt.

Naar Overskou Side 148—49 anfører, at Heiberg med ægte kunstnerisk Følelse aldeles ikke vilde gaa ind paa den Mening, at naar tre fire Hovedroller blive godt og adskillige Biroller ret taaleligt besatte, saa kunde man nok slippe anstændigt ud af det; — og naar Overskou fremdeles citerer følgende Ord af Heiberg selv: „jeg vil ikke tilstede, at der under min Bestyrelse kommer noget paa Scenen, som jeg forud maa være overbevist om at ville komme til at gaa slet,“ — hvorledes kunne da slige Grundsætninger forenes med Heibergs Besættelse af Aandens og Dronningens Roller? kunde Heiberg tro eller mene, at Hamlet skulde faae nogen forøget Interesse i Publicum ved, at Nielsen og Fru Nielsen ombyttedes med Hr. Ferslev og Frøken Müller? — og naar Overskou Side 203 taler om, at Nielsens Afgang havde bragt et betydeligt Antal Stykker ud af Repertoiret, til Forklaring af de Vanskeligheder, der frembød sig for at danne et tilstrækkeligt godt Repertoire i Saisonen 1854—55, hvad vil dette saa sige, dersom Nielsen kunde erstattes paa den Maade som her, dersom det

er paa den Maade, at Heibergs tidligere fremhævede Yttring i hans Skrivelse af 27 Septbr. 1854 „at det med Lethed har ladet sig realisere at doublere Nielsens Roller“ — skal forstaaes? Heiberg ytrer sig i Skrivelse af 27 Febr., som om han ansaa Ferslev for nok saa heldig til Aandens Rolle som Nielsen, ret som om Heiberg var den Eneste, der ikke havde kunnet se, hvor gribende Nielsens Fremstilling af Aanden havde været, — eller gik Heiberg maaske ud fra, at en Aand nødvendigvis skal være afmagret og ikke kan præsentere sig i en Helteskikkelse? han lader forstaa, at Ferslev ikke er mere Begynder som Tragiker end Høedt, fordi denne kun har spillet een tragisk Rolle (men det var Hamlet), og tilføier neppe ganske ærligt, „at Høedt siden ikke er funden anvendelig i andre Roller end Spidsborgeres“, — „at Dronningens Rolle hverken er stor eller anstrengende“, — at den kunde være angribende modsiger han dog ikke —, men hvad der er angribende, er for den virkelige Kunstner eo ipso ogsaa mest anstrengende.

Man skulde ikke troet, at en alvorlig Mand i en ansvarsfuld Stilling — Landets første Æsthetiker og Dramaturg — kunde lade sig forlede til slige Yttringer, som han selv i et roligt Øieblik uidentivl maatte fordømme.

Fru Nielsen havde erklæret, at hendes Helbredstilstand efter hendes Sygdom endnu ikke tillod hende at udføre Dronningen; men var dette da nogen Grund til strax at tage Rollen fra hende? mon Heiberg vilde have fundet det anstændigt, om i et lignende Tilfælde en Rolle var taget fra Fru Heiberg og givet til en Middelmaadighed?

Naar Heiberg henviser til, at Frøken Müller tidligere havde begyndt at indstudere Dronningens

Rolle, kunde man da ikke fristes til at spørge, om det Hele ikke har været en fra Heibergs Side anlagt Mine for at sprænge Høedt; og kunde man ikke bestyrkes i denne Tanke, naar man erfarer, at Heiberg, efter hvad Høedt uimodsagt anfører, havde givet Høedt at forstaa, at han vilde tale med ham om Besættelsen af Aandens Rolle, og saa hverken taler med ham om dennes eller Dronningens Besættelse, — og sluttelig, hvad skal man tro om Heiberg, dersom han ikke skulde kunnet indse forud, hvad Enhver, der var fortrolig med Theatret, vilde indse, hvorledes Frøken Müller og Hr. Ferslev vilde kunne udføre de omhandlede Roller?¹⁾ — Dog, hvad Motiv Heiberg kan have havt til sin Optræden i denne Sag, hvorledes man end vil bedømme ham ligeoverfor Høedt — Eet vil ikke kunne negtes, at Heiberg begyndte med, hvad der efter Forholdets Natur og Theatercoutume maatte betragtes som en Krænkelse af Fru Nielsen, — og hende burde han, Fru Heibergs, Rivalindens Mand, fremfor Nogen vogtet sig for at krænke; — hvad Heiberg her gjorde, vilde ganske vist ingen anden nok saa monarchisk sindet Directeur have tilladt sig — og var hans Fremgangsmaade en Tilsidesættelse af passende personligt Hensyn til Fru Nielsen, saa var den sikkert ikke mindre en Tilsidesættelse af skyldigt Hensyn til Theatrets Værdighed, til Kunstens Fordringer, thi dette ialtfald har Heiberg ikke kunnet miskjende, at selv den største Skuespillers Frem-

¹⁾ I Artiklen i „Det nittende Aarhundrede“ yttres Dr. E. Brandes, at Frøken Müller var temmelig ubegavet og havde en for Scenen uheldig Skikkelse; denne i en meget mild Form udtalte Dom var utvivlsomt gennemgaaende ogsaa det intelligente Publicums, og jeg holder mig overbevist om, at Heiberg selv i sit Hjærte vilde underskrive samme.

stilling maa tabe i Virkning, naar han kun omgives af Middelmaadigheder, saaledes som vi hyppigt have seet med de enkelte fremragende fremmede Skuespillere, der reise om med et Selskab af lutter Ubetydeligheder; men Heibergs Fremgangsmaade var tillige en Insult mod hele Skuespillerstanden; hans ofte antydede eller dog slet dulgte Ringeagt for Skuespilleren som Kunstner fik her sin eclatanteste Bekræftelse — „Skuespilleren skal kun være til for at benyttes efter Repertoires Leilighed“!

At disse og lignende Betragtninger kunde opstaa ogsaa i Ministeriet under Sagens Behandling, kan ikke undre; det er forklarligt, at der i de Forhandlinger, Sagen gav Anledning til, viste sig nogen Sympathi med Høedt, omendskjønt Ministeriet officielt maatte støtte Heiberg, som havde den formelle Ret paa sin Side.

Heibergs ulyksalige Iver for at trodse sin Villie igjennem var forunderligt nok ikke ringere overfor Michael Wiehe end overfor Høedt. Man skulde dog troet, at Heiberg i samme Øieblik, som Explosionen fandt Sted med Høedt, maatte havt Ro og Besindighed nok til ikke at støde Wiehe fra sig, om ikke af anden Grund saa i Betragtning af, hvormeget Fru Heibergs Virksomhed vilde skades ved at berøves en jevnbyrdig næsten uundværlig Medspillende — men nei! Heiberg var geraadet i et Autoritetsraseri, der gjorde ham blind for alt Andet end hans egen Magtfuldkommenhed, saa at han, der havde et saa skarpt satirisk Blik for Andre, ikke engang bemærkede, at han selv stod stærkt Fare for at falde ind under det Comiske ved, jeg turde næsten sige, puerilt at tage en Ubetydelighed, lidt Løier fra Wiehes Side, som

om det var Theatrets Ve og Vel, det gjaldt om, istedetfor at han burde overseet det Hele og slaaet det hen, da Overskou i sin servile Tjenstiver hæsblæsende ilede til Heiberg med Rapport om det Forefaldne.

Af de denne Sag vedrørende Actstykker meddeles her følgende med Forbigaaelse af Overskous Indberetning af 31 Janauar 1855, hvilken er meddelt i Overskous Theaterhistorie Side 218—20.

Fra Heiberg til Wiehe.

„Ved den idag ansatte Prøve paa Tragedien „Hamlet“ har De gjort Dem skyldig i en saa upassende og pligtstridig Adfærd, at Scene-Instructeuren, efter gjentagne Gange at have opfordret Dem til paa en sømelig Maade at udføre Deres Tjeneste, fandt sig foranlediget til allerede af den Grund at hæve Prøven.“

„Da De saaledes har forstyrret den gode Orden, som er nødvendig for Tjenestens tilbørlige Fremme, og vægret Dem ved at efterkomme de Dem i saa Henseende givne Paamindelser, har jeg, navnlig ogsaa med Hensyn til de Følger, som den af Dem udviste Adfærd ved andre Leiligheder kunde drage efter sig, idømt Dem en Mulct af 20 Rdl., som vil blive indeholdt i Deres Gage for Februar Maaned.

Kjøbenhavn, den 19de Januar 1855.

J. L. Heiberg.“

Fra Heiberg til Wiehe.

„I Skrivelse af 25de dennes har De, som De kalder det „tilladt Dem at protestere“ mod den, ifølge min Skrivelse af 19de dennes, Dem idømte Mulct, idet De yttrede det Haab, at det ikke kan være lovmedholdeligt, at jeg har dømt Dem uden at høre Dem. I An-

ledning heraf undlader jeg ikke at tilkjendegive Dem Følgende“:

„De er dømt paa Grund af Opsætsighed mod den Dem overordnede Embedsmand, Scene-Instructeuren, som forestaaer Ledelsen af Prøverne, udøver i mit Navn den øverste administrative Myndighed paa Scenen, og hvis Befalinger under Prøverne De er forpligtet til at adlyde, i Henhold til § 11 af Theater-Reglementet. De er dømt efter Angivelse af denne Embedsmand, hvem saadan Myndighed er tillagt, at hans Rapporter ikke behøve nogen udenfra hentet Bekræftelse.“

„Hvis De imidlertid troede Dem forurettet i nærværende Tilfælde, maatte De strax efter Modtagelsen af mit Brev have fremført Deres Indsigelse, som da kunde være bleven Gjenstand for Undersøgelse. Men ved at vente i sex Dage, inden De fremkom med Indsigelsen, har De tabt al Ret til at gjøre den gjældende, i hvilken Henseende jeg skal henvise Dem til den analoge Bestemmelse i § 29 af „Reglement for Theaterpersonalet“, udstedt d. 1ste September 1832, og vil saaledes Deres Haab om det Ikke-Lovmedholdelige være Dem betaget.“

„Og endelig skal jeg gjøre Dem opmærksom paa, at naar De vilde fremføre en Indsigelse, da maatte det skee i en anden Form, end en saakaldet „Protest“, der er et ligesaa betydningsløst som upassende Ord, naar De anvender det mod Deres øverste Autoritets Resolutioner.“

„Paa Grund af Ovenstaaende vil det have sit Forblivende ved Bestemmelsen i min Skrivelse af 19de dennes.

Kjøbenhavn, den 27de Januar 1855.

J. L. Heiberg.“

Fra Heiberg til Cultusminister Hall.

„Ifølge Deres Ytringer i den Samtale, hvormed De bærede mig igaar, havde jeg ventet at modtage fra Hr. Wiehe en Skrivelse til Ministeriet angaaende hans Mulct. I Forventning heraf havde jeg opfordret Scene-Instructeuren til at afgive en skriftlig Rapport, som jeg ogsaa allerede har modtaget, men som jeg nu maa holde tilbage, indtil jeg erholder det Actstykke, som den skal ledsage. Da det er imorgen, at Hr. Wiehes Mulct, ved Udbetalingen af Gagen, skulde indeholdes, saa var jeg, ved Udeblivelsen af hans Appel til Ministeriet, vistnok i min gode Ret, naar jeg lod denne Indeholdelse, i Henhold til min tidligere Tilkjendegivelse for ham, finde Sted. Ikke desmindre har jeg, for i det Alleryderste at komme Hr. Ministerens Anskuelse imøde, givet Ordre paa Theatercontoiret til imorgen at udbetale den fulde Gage, og har i den Anledning tilskrevet Hr. Wiehe saaledes, som vedlagte Copie udviser.“¹⁾

„Til nærmere Oplysning om, hvorledes det forholder sig med Hr. Høedts Vægning og Prøvernes Ansættelse tiltrods for denne, tillader jeg mig at vedlægge de med Nr. 1—4 betegnede Papirer.“²⁾ Af Nr. 1, som var en mundtlig Erklæring, afgiven i Theatercontoiret, i Contoirchefens og Theatersecretairens Overværelse, sees, at han kun bad sig fritagen for at spille, og at han kun nægtede Møde til Prøven, saafremt han ikke fik en udtrykkelig Ordre fra Directeuren. Da han imidlertid fik denne udtrykkelige Ordre, kunde jeg ikke lægge nogen afgjørende Vægt paa hans skriftlige Erklæring Nr. 2, hvori han siger, at han

¹⁾ Se næstfølgende Skrivelse.

²⁾ Disse Skrivelser ere meddelte foran S. 105 o. f.

ikke tør. Havde jeg ladet Sagen beroe hermed, vilde jeg neppe kunnet tage den energiske Forholdsregel, at suspendere ham, og maatte derfor lade det komme an paa de følgende factiske Conseqventser, forudsat at han ikke gik i sig selv, henholdt sig til sin første Erklæring og faldt tilføie. Han fik altsaa det i Nr. 3 indeholdte Paalæg, idet jeg troede, at den Mulet, hvormed han truedes, vilde afskrække ham, ligesom denne Fremgangsmaade, hvorved der indrømmedes ham Tid og Leilighed til ny Overveielse, var mildere, end om jeg strax var skredet til de strengeste Forholdsregler. Af samme Grund blev Forsøget gjentaget Dagen efter, da det første Gang var mislykket, Alt i Henhold til hans første Erklæring, som jeg maatte antage, at han tilsidst dog vilde give Gyldighed. Jeg kan saaledes ikke indsee Andet, end at der i Ansættelsen af de tvende Prøver aldeles ikke er skeet nogen Overilelse fra min Side, men at tvertimod hans Suspension først derved er bleven tilstrækkelig motiveret, ligesom det ogsaa er et Factum, at Ingen i det hele store Personale har beklaget sig derover, men Alle, da de indsaae Betydningen deraf, fandt det i sin Orden, at disse Prøver forsøgtes, kun med Undtagelse af Hr. Wiehe, som troede at skyldte sin Ven en Demonstration paa Subordinationens Bekostning. Nr. 4 er kun en Beretning om, hvad der passerede ved den første Prøve. Naar det deri hedder, at Skue-spiller Schneider udeblev, saa maa bemærkes, at Hr. Schneider ingen Skyld har heri, da Udeblivelsen var foranlediget ved en Uagtsomhed i Theaterbudets Tilsigelse.“ — — — — —

„Forsaaavidt som de oprørske Hoveder, der enten erholde eller forlange deres Afsked, have den Plan i

Baghold at etablere offentlige Skuespil paa Hoftheatret, som Hans Majestæt Kongen kunde overlade dem til Afbenyttelse, da kan Ingen bedre end Hr. Ministeren betage dem alt Haab herom. Thi vel kan Kongen overlade dem sit Theater, men han kan under nuværende Forfatning ikke give dem noget Privilegium paa at opføre Skuespil, hvilket vilde være stridende mod det Kongelige Theaters Privilegier. Ved alle saadanne Concessioner har Praxis stedse været og maa nødvendig være følgende: Justitsministeriet, som har at meddele Concessionen, henvender sig til Cultusministeriet for at høre, om der er Noget til Hinder for det Kongelige Theaters Vedkommende. Cultusministeriet hører i denne Anledning Theaterdirecturens Betænkning, og det staaer saaledes altid i Cultusministeriets Magt at forhindre Concessionen. En Undtagelse fra denne Fremgangsmaade skete ved Engagementet af den italienske Operatroupe paa Hoftheatret. Jeg klagede i sin Tid derover til Ministeriet, men erholdt til Svar, at i Betragtning af Omstændighederne var der ikke Noget at gjøre derved. Jeg har forstaaet dette saaledes, at, da Troupen nu engang var tilstede, engageret af Kongen, var det for sildigt at forebygge den ulovlige Handling. Men derimod, naar Planen kjendes iforveien, falder denne Hindring bort; og jeg troer, at naar Hr. Ministeren vil gjøre Oprørerne bekendte med denne Side af Sagen, vil al Pukken paa Afsked reduceres til Intet.“

(udateret, men maa være af
31te Januar 1855.)

Med Høiagtelse
allerærbødigst
J. I. Heiberg.“

Fra Heiberg til Wiehe:

„Cultusministeren har i en privat Samtale underrettet mig om, at De havde isinde at appellere til Ministeriets Kjendelse med Hensyn paa den Dem idømte Mulct, og at jeg i den Anledning vilde modtage en Skrivelse fra Dem til Ministeriet, for at indsende den til samme, ledsaget af min Betænkning. Da jeg imidlertid forgyæves har ventet denne Skrivelse og nu ikke mere kan faae den i rette Tid, eftersom det er imorgen, at Mulcten er bestemt til at indeholdes i Deres Maanedsgage, saa har De nu anden Gang forspildt Deres Ret til at gjøre en Indsigelse gjældende. Ikke desmindre vil jeg, for ikke at foregribe Ministeriets Beslutning, eftersom De har isinde at indanke Sagen for dette, lade Bestemmelsen angaaende Mulcten henstaae, indtil den forlangte Kjendelse er falden, idet jeg da forudsætter, at De uden Ophold tilstiller mig den bebudede Skrivelse.

Kjøbenhavn, d. 31te Januar 1855.

J. L. Heiberg.“

Fra Wiehe til Minister Hall:

„I Henhold til den Samtale, Hr. Ministeren var saa god at skjænke mig, er jeg saa fri at tilstille Dem følgende Linier“:

„Fredagen d. 19de Januar om Aftenen modtog jeg en Skrivelse fra Hr. Theaterdirecteuren, hvori det tilmeldtes mig, at jeg var idømt en Mulct paa 20 Rdl. for upassende og pligtstridig Adfærd. Skrivelsen findes vedlagt og er dateret d. 19de. Under 25de havde

jeg den Ære at sende Hr. Directeuren efterstaaende Brev:

„Da Hr. Etatsraaden ifølge den mig under 19de dennes tilstillede Skrivelse har dømt mig uden at have hørt mig, og denne Fremgangsmaade forhaabentlig ikke er lovmedholdelig, maa jeg allerede af denne Grund tillade mig at protestere imod den mig saaledes idømte Mulct.“

Kjøbenhavn d. 25de Januar 1855.

Ærbødigst

M. R. Wiehe.“

„Som Svar herpaa modtog jeg atter en Skrivelse fra Hr. Directeuren, hvoraf jeg blandt Andet fik Underretning om, at min Forbrydelse bestod i Opsætsighed imod en mig overordnet Embedsmand, at dennes Rapporter ikke trængte til udenfra hentet Bekræftelse, at Protesten kom for silde og at saaledes mit Haab om det Ikke-Lovmedholdelige vilde være mig betaget, samt endelig at Ordet Protest var baade betydningsløst og upassende, naar jeg anvendte det imod min øverste Autoritets Resolutioner. Ogsaa denne Skrivelse findes vedlagt, dateret 27de Januar.“¹⁾

„Det var i den Tanke, at Theaterdirecteuren var min nærmeste, Ministeren derimod min øverste Autoritet, at jeg vovede personlig at henvende mig til Hr. Ministeren for at beklage mig dels over en formeentlig uretfærdig, dels over en formeentlig mindre passende Behandling fra Hr. Etatsraad Heibergs Side. Førend jeg imidlertid fremstiller Factum, der i sig selv er af meget ringe Omfang, beder jeg om Tilladelse til at forudskikke nogle faa Bemærkninger. — Som bekjendt havde Hr. Høedt skriftlig underrettet Directeuren om, at han ikke turde udføre Hamlets Rolle og følgelig

¹⁾ Se foran Side 137—38.

Intet havde at gjøre paa den ansatte Prøve. Efter at det var tilkjendegivet ham, at han vilde blive mulcteret for hver Prøve, hvorfra han udeblev, havde han endvidere i adskillige Skuespilleres Nærværelse erklæret for Theatersecretairen, at han var villig til at lide enhver lovlig Straf, og bedet denne om dog endelig at forhindre, at de øvrige Skuespillere kom til at gaae forgjæves. Det var saaledes ikke nogen Hemmelighed, at Prøven vilde blive uden al kunstnerisk Betydning og at Theaterpersonalet blev forgjæves uleiligt, dog ikke af Hr. Høedt, der jo havde gjort, hvad han kunde for at forhindre det. Den første af disse saakaldte Prøver gik virkelig for sig: man løb den første Scene igjennem, og dermed var Prøven ude, da der uden Hamlet ikke lod sig prøve videre. Den følgende Dag var der atter ansat en Prøve paa Hamlet, og det er paa denne, at jeg skal have opført mig strafværdigt. Jeg forudsætter, at hvad der af Samtale er foregaaet imellem Scene-Instructeuren og mig før Prøvens Begyndelse ikke kan høre med til Sagen, da jeg paa Grund af en Samtale, der ikke forefalder under Tjenesten, vel ikke kan tiltales for Opsætsighed.“

„Altsaa: Prøven begyndte, og da Touren kom til mig, efterat Francisco har sagt: „Staa! Holdt! Hvem der?“, svarede jeg, som foreskrevet: „Venner af Landet“, men sagde disse Ord, som en Følge af hele Situationen, i en munter spøgefuldstone. Scene-Instructeuren vilde gjøre en Bemærkning, men da jeg paa hans høitidelige Udseende nok kunde skjønne, hvor han vilde hen, afbrød jeg ham med de Ord: „Alvor maa Du ikke forlange, thi det er Løier,“ og derpaa hævdede han Prøven. Dette er Factum!“

„Heraf fremgaaer upaatvivleligt, at jeg har modsat mig en formodet Befaling af den mig overordnede

Embedsmand, Scene-Instructeuren. Men ligesom det er vist, at § 11 i Theaterreglementet indeholder den Bestemmelse, at Skuespillerne skulle adlyde Scene-Chefens Befalinger under Prøverne, ligesaavist kan denne § dog vel ikke forstaaes i en saadan Almindelighed, at hiin Embedsmand skulde kunde befale hvadsomhelst med Fordring paa at blive adlydt. Havde her været Tale om en virkelig Prøve, vilde Fordringen have været i sin Orden og være bleven adlydt, hvis der havde været Leilighed til at fremføre den, men ved denne — saakaldte — Prøve, der Intet havde med Kunsten at skaffe, og som, vitterligt for Alle, vilde ende med Slutningen af første Scene, der udføres af de samme Skuespillere, der have spilt den en Snees Gange idetmindste, der var det, efter min Formening, mildest talt, smagløst at fordre Alvor og uværdigt for voxne Mennesker at opfylde Fordringen, saameget mere som jeg ikke foretog mig andet, end hvad der ideligt skeer paa Repetitions-Prøver. Skulde der behøves Beviis for, at det var vitterligt, at ingen Prøve vilde blive afholdt, da indeholdes det — mener jeg — i følgende Passus af Hr. Etatsraad Heibergs medfølgende Skrivelse af 19de Januar¹⁾ „at Scene-Instructeuren fandt sig foranlediget til allerede af den Grund at hæve Prøven“; den skulde altsaa hæves — kun af en anden Grund og lidt senere — det vidste Scene-Instructeuren og det vidste vi Alle.“

„Hvad Hr. Etatsraad Heibergs tvende medfølgende Skrivelser angaaer, da henstiller jeg til Hr. Ministeren, hvorvidt den Tone, der gaaer igjennem dem, er paa sit rette Sted.“

¹⁾ se foran S. 137.

„Med Hensyn til selve Indholdet af Nr. 2 skal jeg blot bemærke:

1. Naar Hr. Etatsraaden siger, at der er tillagt Scene-Instructeuren en saadan Myndighed, at „hans Rapporter ikke behøve nogen udenfra hentet Bekræftelse“, saa synes det mig, at en mulig Bekræftelse af mig angaaende Yttringer af mig ikke vel kan kaldes udenfra hentet. Hvorvidt iøvrigt hans Rapporter behøve Bekræftelse kan sees deraf, at jeg benægter at være gjentagne Gange opfordret til paa en sømmelig Maade at udføre min Tjeneste.
 2. Hvad angaaer „den analoge Bestemmelse i § 29 af „Reglement for Theaterpersonalet“, da siges deri, at en i Mulct dømt Skuespiller har at gjøre sin Indsigelse inden næste Directionsforsamling; men da der for Øieblikket ingen Directionsforsamlinger gives, og Hr. Etatsraaden udsteder sine Skrivelser naarsomhelst, holdt jeg mig til den Tidsangivelse, der indeholdes i ovennævnte Bestemmelse: der gik nemlig 8 Dage imellem hver saadan Forsamling. — Hvorledes mit Haab om det Ikke-Lovmedholdelige i Hr. Etatsraadens Fremgangsmaade kan være mig betaget derved, at jeg mulig kommer for silde med min Protest, forstaaer jeg ikke.“
- „Hermed overlader jeg min Sag i Hr. Ministerens Hænder.“

Kjøbenhavn, d. 2den Februar 1855.

I dybeste Ærbødighed

M. R. Wiehe

Kgl. Skuespiller.“

Fra Heiberg til Ministeriet:

„Efterat Hr. Cultusministeren i en privat Samtale havde underrettet mig om, at Skuespiller Wiehe havde

isinde at indgive en Klage til Ministeriet i Anledning af den Mulet, jeg havde idømt ham paa Grund af hans Opførsel ved den paa Tragedien „Hamlet“ ansatte Prøve, Fredagen d. 19de Januar, opfordrede jeg Scene-Instructeuren til at afgive en skriftlig Rapport om det Passerede, for at denne kunde sammenholdes med den, som Wiehe formeentlig vilde give i sin bebudede Skrivelse til Ministeriet¹⁾. Scene-Instructeurens Rapport modtog jeg Dagen efter at jeg havde forlangt den; den er dateret 31te Januar og følger hermed som Bilag. Paa Skuespiller Wiehes Klage ventede jeg derimod forgjæves, og tilskrev ham derfor under 31te Januar, saaledes som jeg i privat Skrivelse af samme Dato har meddeelt Hr. Ministeren.“

„To Dage derefter modtog jeg endelig Wiehes Klage, som er dateret 2den Februar, og som ligeledes hermed følger, ledsaget med mine tvende Skrivelser til ham in originali, det Hele indsvøbt i medfølgende Konvolut, paa hvis indre Side han i et Par Ord, som jeg nær havde overseet, beder mig at forelægge Ministeriet det Hele.“

„Sammenholder man nu Wiehes Skrivelse med Scene-Instructeurens Rapport, saa viser det sig, at de paaberaabte Facta ere meget forskjelligt angivne.“

„Wiehe siger, at hvad der af Samtale er foregaaet inden Prøvens Begyndelse, altsaa udenfor Tjenesten, vedkommer ikke Sagen, og begynder sin Fremstilling med de Ord: „Altsaa: Prøven begyndte, og da Touren kom til mig etc.“ — Scene-Instructeuren derimod beretter, at, efterat Prøven var begyndt,

1) Overskous Anbringende S. 218 om Grunden til Rapportens Affattelse er altsaa ikke correct.

traadte Wiehe frem i Prosceniet¹⁾ og protesterede heftigt imod Prøven, hvorfor han blev tilretteviist af Scene-Instructeuren, hvorpaa han fra samme Sted gjentog sin Protest og anden Gang blev tilretteviist. Paa Grund af denne Forstyrrelse begyndte Prøven forfra, og Wiehe traadte nu ind paa det i Rollen bestemte Sted, men paa en saa parodierende Maade, at Scene-Instructeuren maatte give ham den tredie Tilretteviisning. Da Wiehe ligeledes afviste denne, erholdt han den fjerde Tilretteviisning, og da denne blev mødt med samme Spot og med den Erklæring, at han kun vilde gjøre Løier, fandt Scene-Instructeuren sig foranlediget til at hæve Prøven, fordi, som han med Rette siger, „en saadan Prøve tør ikke finde Sted paa det Kongelige Theater.“ — Naar derfor Wiehe i sin Klage (sidste Side) benægter at være gjentagne Gange opfordret „til paa en sømmelig Maade at udføre sin Tjeneste“, da er dette hans Udsagn i største Modsigelse med Scene-Instructeurens Beretning.“

„Det kan ikke være Tvivl underkastet, at Sandheden her er paa Scene-Instructeurens Side²⁾, hvilket ogsaa kan godtgjøres ved flere paalidelige Vidner. Hermed skal dog ingenlunde være sagt, at Wiehe forsætlig har forvandsket Sandheden; hans ærlige Character er Borgen for, at dette ikke har været

1) Her er der indløbet en ikke uvæsentlig Unøiagtighed fra Heibergs Side; thi Overskous Beretning gaaer netop ud paa, at de første Ordskifter mellem ham og Wiehe foregik, inden Wiehe var traadt frem paa Scenen, og medens han endnu opholdt sig i Coulissen.

2) Paalideligheden af Overskous Rapport kan dog ikke undgaa at svækkes noget derved, at der hengik 12 Dage, inden den blev nedskreven.

hans Hensigt. Men Uoverensstemmelsen¹⁾ forklares let deraf, at Wiehe var i Lidenskab, Scene-Instruc-teuren derimod, som i det Hele er en meget rolig, human og taalmodig Mand, ikke havde mindste Anledning til at befinde sig i en exalteret Stemning. Anderledes forholdt det sig med Wiehe, der i den Grad havde taget Parti for sin Ven Høedt, og var forbittret over de Forholdsregler, jeg havde taget mod denne, at han næsten befandt sig i en utilregnelig Tilstand. Naar han derfor siger (3die Side), at det var smagløst ved denne Prøve at fordre Alvor „og uværdigt for voxne Mennesker at opfylde Fordringen“, saa glemmer han, at hvad der her fordredes af ham, var ikke Andet end at opføre sig som et voxent Menneske og lade Kaadheden fare, hvori han gav sin Harme Luft. Thi at han kan indbilde sig selv at have sagt sine Repliker „i en munter, spøgeful Tone“ (samme Side), medens hans Sindsstemning var det Modsatte af Munterhed og Spøg, viser hans Selvforblindelse i denne Sag. Og naar han ligeledes siger, at han „ikke foretog sig Andet, end hvad der idelig skeer paa Repetitionsprøver“ (ibid:), saa har man heri kun et nyt Beviis paa, hvorledes selv ærlige Characterer kunne med et uvitterligt Sophisterie besmykke de Feil, hvortil Lidensskaben forleder dem. Thi dersom han, hvad der vistnok idelig skeer paa Repetitionsprøver, blot havde reciteret sin Rolle uden alt Theaterspil, saaledes som man læser den op af en Bog, vilde der ikke være gjort mindste Ophævelse

¹⁾ Uoverensstemmelsen mellem Overskous og Wiehes Beretninger er efter hvad der foran er bemærket S. 148, Anmk. 1, iøvrigt ikke saa stor, som det efter Heibergs Fremstilling faaer Udseende af.

derover. Men han protesterede mod Prøven, saa at den maatte begyndes forfra, og fremsagde siden sine Repliker paa en parodierende Maade, hvori der laa Trods mod Theaterbestyrelsens Befalinger, og en tydelig Erklæring af, at han sluttede sig til den Høedske Cabale. Hvad der var min Hensigt med at ansætte disse Prøver, nemlig enten at give Høedt Tid og Leilighed til at forandre sin overilede Beslutning, eller at bringe hans Opsætsighed, som jeg ved saamange tidligere Leiligheder har ladet hengaae ustraffet, til en saa tydelig Manifestation, at jeg derved kunde være berettiget til at tage de strængeste Forholdsregler imod ham, for saaledes med eet Slag at gjøre Ende paa hans utallige Anmasselser og Chicaner i de tre Aar, han har været ved Theatret. Dette kunde Wiehe ikke vide og maatte derfor finde de ansatte Prøver unyttige. Men han var heller ikke berettiget til at kjende mine Planer, men kun forpligtet til at udføre mine Ordre, og dette vilde sikkert ogsaa han, ligesom det øvrige Personale, have gjort, saafremt ikke hans blinde lidenskabelige Venskab havde gjort ham til Partigænger.“

„Fra det Øieblik Høedt var kommen til Theatret, blev Wiehe, som tilforn havde været den fremkomligste Mand i Personalet, lidt efter lidt smittet af sin Vens udisciplinerede Væsen. I Tillid til, at Wiehe dog besad saa megen Selvstændighed i Characteren, at han ikke vilde opgive det Gode og Ædle, som boede i ham, blot fordi han i sin Ven saae Exempel paa det Modsatte, fandt jeg mig med en Taalmodighed, som jeg nu maa fortryde, i flere af hans Capricer. Jeg skal anføre to af de meest talende Exempler, som tillige kunne vise, at hans sidste Opsætsighed kun er en Gjentagelse af de tidligere“:

„I Efteraaret 1852 vilde jeg bringe Øhlenschlägers „Correggio“ paa Scenen. Høedt var nylig kommen til Theatret og længtes efter Beskjæftigelse. Da jeg antog, at Giulio Romanos Rolle, som Wiehe en eneste Gang havde spillet med stort Bifald ved en Forestilling til privat Indtægt, ogsaa maatte egne sig for Høedt, og Wiehe desuden allerede havde et saa stort Repertoire, aftalte jeg med begge disse Venner, at Høedt skulde forsøge sig i Rollen, og de vare begge enige med mig derom. Neppe vare samtlige Roller til Stykket uddeelte, før Høedt erklærede, hvad han har erklæret ved de fleste ham tildeelte Roller, at Rollen ikke passede for ham, af hvilken Grund han da bad sig fritagen for den. Intet var nu rimeligere, end at jeg da bad Wiehe om at beholde den; men han afslog det paa det Bestemteste, angav at han havde en gyldig Grund, men som han hverken kunde eller vilde sige Nogen, og erklærede, at dersom jeg ansatte Prøver paa Stykket, mødte han ikke, og dersom jeg vilde tvinge ham dertil, vilde han strax begjære sin Afsked. Kort efter gjorde han mig en skriftlig Undskyldning i denne Anledning, men uden at falde tilføie, og Følgen blev, at Stykket ikke kom paa Scenen.“

„I indeværende Saison havde jeg bestemt at give Shakspeares: „Julius Cæsar“, som ikke tilforn har været opført her paa Theatret. Alle Forberedelser vare trufne, den Foersomske Oversættelse omarbejdet og forkortet, Bøger og Roller udskrevne, Rollebesætningen bestemt. Efter min sædvanlige Fremgangsmaade at underrette de Betydeligste i Personalet om, hvilke Roller i ældre bekjendte Stykker det er paa-tænkt at tildele dem, for at høre deres Mening derom, inden Uddelingen skeer, sagde jeg Wiehe, at han var bestemt til Brutus, som er den vigtigste Rolle i

Stykket. Men han erklærede paa det Bestemtteste med samme Udtryk, som Høedt nylig angaaende „Hamlet“, at han ikke turde paatage sig denne Rolle, fordi den overgik hans Evner. Følgen blev, at ogsaa dette Stykke nu ligger hen indtil videre. Publicum klager over, at Repertoiret ikke er godt nok, og lader Directeuren bære Skylden derfor, medens det er et Par cabalerende Skuespillere, som forhindre det ene betydelige Stykke efter det andet fra at komme frem. Og vistnok er man berettiget til at skyde Skylden paa Directeuren, eftersom det er hans Sag at holde de Gjenstridige i Aye. Men dette kan ikke skee uden ved Straffe, og af disse har Directeuren nu ikke Valget mellem flere, men er udelukkende henviist til Mulcter, som iøvrigt ogsaa ere de virksomste. Men for at dette eneste Middel skal udøve en gavnlig, istedenfor en demoraliserende, Virkning paa Personalet, maa den Tro aldrig opstaae, at medens de idømte Mulcter strengt indeholdes i Almindelighed, kunne nogle faa, paa Grund af deres Talent, Privilegerede erholde Eftergivelse.“

„Den Maade, hvorpaa Wiehe fortolker § 29 i Reglementet (4de Side), er saa haartrukken, at den neppe er en Gjendrivelse værd. Meningen med Paragraphens Bestemmelse er, at den mulcterede Skuespiller skal fremkomme med sin Indsigelse ved den første mulige Leilighed, altsaa ifølge de tidligere Forhold den første Gang, Directionen var samlet; men i den Omstændighed, at Directionen samledes hver 8de Dag, var der ingen Nødvendighed for, at der skulde ventes i 8 Dage; thi hvis Mulcten var tilkjendt Dagen før en Directionsforsamling, maatte Indsigelsen allerede skee næste Dag. Under de nuværende Forhold er

Directeren daglig tilstede, og enhver Indsigelse skal følgelig strax fremføres.“

„Naar Wiehe (1ste Side) yttreer den Formening, at ikke Theaterdirecteuren, men Ministeren er hans øverste Autoritet, da viser dette kun, hvor desorienteret han er i sin Stilling som Embedsmand, og hvor meget han i denne Henseende trænger til Belæring. Da det ikke er Ministeriet, men Directeuren, som her er administrerende, saa er Directeuren hele Personalets øverste Autoritet, ligesom Ministeriet igjen er Directeurens. Men umiddelbart har Personalet Intet med Ministeriet at gjøre, selv ikke naar det vil klage til Samme i Anledning af formeentlig Forurettelse fra Directeurens Side.

„Endelig, naar Wiehe besværer sig over Tonen i mine Resolutioner (4de Side), da mener jeg, at der ikke kan siges Andet om denne, end at den er alvorlig og bestemt, som Omstændighederne krævede det, idet jeg, ligesom han, henstiller til Ministeriet, hvorhvidt hans egen Tone „er paa sit rette Sted.“

„Afventende Ministeriets Resolution om, hvad der skal foretages i denne Sag, holder jeg mig for overbeviist om, at den under alle Omstændigheder vil blive saadan, at min Embeds-Autoritet, som jeg vel skal vide at opretholde, naar den hos Ministeriet finder sit nødvendige Støttepunkt, ikke berøves sin Evne til at beseire først de nuværende og siden med langt større Lethed de fremtidige Machinationer.“

Kjøbenhavn, d. 5te Februar 1855.

J. L. Heiberg.“

Fra Ministeriet til Heiberg:

„Med Hr. Etatsraadens behagelige Erklæring af 5te dennes har Ministeriet modtaget et Andragende

fra Skuespiller Wiehe, hvori han begjærer Ministeriets Resolution i Anledning af, at Hr. Etatsraaden har paalagt ham en Mulct af 20 Rdl. paa Grund af hans Forhold ved en paa Tragèdien Hamlet d. 19de f. M. ansat Prøve, hvilken Sag er ledsaget af en fra den fungerende Scene-Instructeur afgiven Rapport om det ved bemeldte Prøve Forefaldne, som foranledigede Hr. Wiehes Mulctering.“

„Sceneinstructeurs og Skuespiller Wiehes Fremstilling af hvad der er forefaldet ere vel, som af Hr. Etatsraaden fremhævet, noget uoverensstemmende, men Ministeriet troer ikke, at det vil være fornødent at anstille nogen nærmere Undersøgelse i saa Henseende, eftersom det i ethvert Tilfælde maa ansees constateret — og formeentlig ogsaa af Hr. Wiehe selv maa ansees erkjendt — at han har gjort sig skyldig i et Brud paa den gode Orden, som bør herske ved Prøverne, og begaaet en Overtrædelse af Theaterreglementets Forskrifter, for hvilken der saaledes har været tilstrækkelig Hjemmel til at paalægge ham en saadan Straf, som er begrundet i det nævnte Reglement.“

„Naar Hr. Etatsraaden imidlertid, ved at henstille Sagen til Ministeriets Bedømmelse, dels har antydet, at Hr. Wiehes Fremgangsmaade ved den omhandlede Prøve formeentlig mere maatte være at tilskrive en, ved en misforstaaet Opfattelse af Prøvens Betydning og hans eget Forhold til samme fremkaldt, Stemning end nogen egentlig Hensigt til at modsætte sig Directeurs eller Scene-Instructeurs Anordninger — dels har lagt sær Vægt paa hans tidligere gode Forhold til sine Foresatte, om hvilket ogsaa Sceneinstructøren i sin Erklæring har udtalt sig særdeles gunstigt for ham, saa maa Ministeriet i Betragtning heraf, som og

med Hensyn til den Tilretteviisning, der er bleven Hr. Wiehe tildeelt, finde, at der overensstemmende med, hvad Hr. Etatsraaden iøvrigt ogsaa har udtalt Dem for, vil være Anledning til at lade den ham paalagte Mulct bortfalde.“

„Hvilket herved tjenstligst meddeles Hr. Etatsraaden til behagelig Efterretning og Bekjendtgjørelse for Skuespiller Wiehe.

Kjøbenhavn, d. 13de Februar 1855.

C. Hall.“

Ogsaa de her meddelte Skrivelser fra Heiberg afgive interessante Bidrag til Opfattelse af hans Regjeringsystem.

Det er saaledes værd at lægge Mærke til, at Heiberg har anseet den Maade, hvorpaa han d. 19de og 27de Januar tilskrev Wiehe, for en passende Maade at tale til Skuespillere paa, naar han vilde tale alvorligt og bestemt. At Ministeriet har havt en anden Anskuelse af det Passende synes tydeligt at fremgaa af dets Skrivelse af 13. Februar, naar der henvises til, at der er tildelt Wiehe en Tilrettevisning.

Fremdeles er Heibergs Indsigelse mod Wiehes fuldkommen correcte Opfattelse af Directeuren som hans nærmeste, Ministeren som hans øverste Autoritet, meget mærkelig, ikke blot ved, at den netop involverer den Begrebsforvirring, som Heiberg sigter Wiehe for, men især derved, at Heiberg her synes at ville instruere Ministeren om, at han ikke maa modtage nogen personlig Henvendelse fra Nogen af Theaterpersonalet — som saaledes vel skulde udelukkes fra,

hvad dog alle Andre ansees berettigede til, at søge Audiens hos Ministeren¹).

Endelig kaster denne Sag et vist Lys over Affairen med Høedt, idet Heibergs Brev af 5. Febr. og Skrivelsen til Ministeren af 31. Januar, hvor han taler om Hensigten med Prøvernes Ansættelse paa Hamlet, næsten synes at kunne indeholde en Antydning af, at Heiberg har forfulgt en Plan til at skaffe sig af med Høedt og har benyttet Frøken Müller og Ferslev samt Prøvernes Ansættelse som et velberegnet Middel til at sætte denne Plan igjennem.

Det er tydeligt, at Ministeren ikke har billiget Heibergs Fremgangsmaade mod Wiehe, men, idet han ikke fandt her at kunne efterkomme Heibergs Paa-kaldelse af Ministeriets Støtte for hans Embedsautoritet, har han vistnok ogsaa været ledet til den Afgjørelse, han traf, ved Haabet om at virke forsonende paa Wiehe, hvilket imidlertid ikke lykkedes.

Efter Heibergs Udtalelser af 31. Januar har Projectet om Langes Benyttelse af Hoftheatret i næste Saison og Høedts og Wiehes Engagement der, formentlig allerede været under Omtale strax efter at Conflicten med Høedt havde fundet Sted, om der end, efter hvad Dr. Brandes meddeler, muligt først langt senere er truffet nogen endelig Bestemmelse; og det kan saaledes være sandsynligt, at Wiehe, allerede da han modtog Ministeriets Resolution af 13. Febr., har været bestemt paa at forlade Theatret, men skulde han endnu dengang have været i Tvivl i saa Henseende, saa er der ganske vist ydet et Bidrag til hans Afgang fra Heibergs Side, da denne under

¹) cfr. Heibergs Udtalelse i Skrivelse af 14. Febr. 1852. Se Indledningen Side 39.

15. April, strax efter Høedts Afskedigelse, fremsatte Forslag om Anvendelsen af dennes Gage saaledes, at der deraf tillagdes Wiehe 300 Rdl. Jeg mindes meget bestemt, at denne Indstilling i Ministeriet gjorde Indtrykket af, at Wiehe, langt fra at betragte Tillæget som en Gunst eller Anerkjendelse, snarest vilde opfatte det som en Krænkelse — som om man nu vilde købe ham til at blive ved Theatret — og man var overbevist om, at hvis Wiehe fik dette Syn paa Sagen, vilde han strax begjære sin Afsked; det seer ogsaa ud, som Heiberg selv har havt en Fornemmelse af, at dette Træk af ham kunde blive opfattet som oven antydet; thi i Indstillingen anfører han udtrykkelig, at Bestyrelsen allerede længe havde ønsket at indstille Wiehe til et saadant Tillæg, hvorved han vilde erholde en regulair Indtægt i Lighed med, hvad flere af Scenens første Kunstnere oppebar, „men hvortil den hidtil havde savnet Leilighed“ — hvilket Sidste dog ikke var nogen uimodsigelig Sandhed.

Der kunde imidlertid fornuftigvis ikke være Tale for Ministeriet om Andet end at approbere Heibergs Indstilling, hvilket skete d. 25. April. Som Svar paa Meddelelsen om dette Tillæg indsendte Wiehe en, uden Motivering affattet, Ansøgning til Kongen om Afskedigelse af Theatrets Tjeneste, et Forlangende, som det altsaa ikke stod i Ministeriets Magt at foretage Andet ved end at indstille ham til Afsked.

Den Skrivelse, hvormed Heiberg under 28de April indsendte denne Ansøgning, er ret mærkelig ved de Betragtninger, hvormed han forud trøster sig over Wiehes Tab, og næsten ængster sig for, at der skulde blive gjort Forsøg paa at holde Wiehe tilbage — og meddeles her:

„Dagen efter at jeg havde givet Hr. Skuespiller Wiehe skriftlig Communication om den ham ved Ministeriets Skrivelse af 25de d. M. bevilgede Gratification for indeværende Finantsaar, svarende til Beløbet af et aarligt Gage-Tillæg af 300 Rdl., modtog jeg hans hermed følgende allerunderdanigste Ansøgning om Afsked fra det Kongelige Theaters Tjeneste.“

„Da Ansøgeren ingen Motiver anfører for sin Begjæring, ligesom han heller ikke i denne Henseende har givet mig nogen særlig Meddelelse, eftersom Ansøgningen ikke er ledsaget af nogensomhelst Skrivelse til mig, kan jeg kun ganske i Almindelighed udtale mig om Sagen.“

„At en saa begavet og yndet Skuespillers Afgang vil være et betydeligt Tab for Theatret, er indlysende. Men til alle Tider har Theatret maattet bære betydelige Tab, som vare foraarsagede ved Dødsfald, og er dog hverken gaaet til Grunde eller i det Hele taget tilbage; og Virkningen vilde have været den samme, om end Tabet havde haft en anden Aarsag, end hiin, som efter Naturens Orden maa indtræde. Det har stedse viist sig, at de tabte Talenter erstattedes ved nye, ligesom der ogsaa stedse er Mulighed for at danne et Repertoire, hvori det savnede Talent kan undværes.“

„Da jeg nu tillige har den Overbeviisning, at, naar en Skuespiller saa categorisk begjærer sin Afsked, som her er Tilfældet, vilde det ikke alene være unyttigt at forsøge paa at overtale ham til at forandre sin Beslutning, men især, dersom Forsøget lykkedes, være i mange Henseender til Skade for Theatret at have ligesom fastholdt ham imod hans Villie, skal jeg tillade mig at anbefale Hr. Wiehes Ansøgning til Ministeriets gode Forsorg, dog saaledes, at Afskeden

ikke meddeles ham før efter den indeværende Saisons Udgang, og selvfølgelig uden Pension.“

„Under disse Forhold maa jeg antage, at den ovennævnte Gratification, som var bevilget Hr. Wiehe, nu maa falde bort, og udbeder mig i denne Henseende Ministeriets behagelige Resolution, idet jeg tillader mig at bringe i Erindring, at det er til 1ste Mai, at Gratificationens første maanedlige Beløb skulde udbetales.“

Om Heiberg ikke undsaa sig ved at gjøre et Forslag som Skrivelsens Slutning indeholder, og som man vist i andre Forhold vilde finde upassende, saa fandt Ministeriet dog at maatte betragte Sagen anderledes, som dets følgende Svar af 30. April viser:

„Med Hensyn til at Hr. Etatsraaden, ved under 28de dennes at tilstille Ministeriet en allerunderdanigst Ansøgning fra Kongelig Skuespiller Wiehe om Entledigelse, har bemærket, at De herefter maa antage, at den Gratification, der ved Ministeriets Skrivelse af 25de dennes var bevilget Skuespiller Wiehe, fra 1ste næste Maaned at regne, nu maatte falde bort, skulde Ministeriet tjenstligst melde, at medens der vistnok ikke vilde have været Anledning til at bevilge ham den omhandlede Gratification, saafremt et saadant Skridt fra hans Side, som ovenantydte, havde været at vente, finder Ministeriet dog ikke tilstrækkelig Grund til nu at tilbagekalde Dets desangaaende afgivne Resolution, efterat samme er Skuespiller Wiehe communiceret, saa meget mindre som det paagjældende Beløb under Forudsætning af Hr. Wiehes Afgang meget snart vil kunne blive disponibelt paany.“

Efter Heibergs Forlangende om, at Wiehes Afsked maatte bero til Saisonens Udløb, udsatte Ministeriet Indstillingen herom til Slutningen af Mai — da den kongl. Resolution afgaves; — det synes, at Heiberg har fundet en egen Tilfredsstillelse i at kunne undgaa at benytte Wiehes Tjeneste fra den Dag, han havde indgivet Ansøgning om Afsked; vel har dette formentlig nærmest tilsigtet at undgaa Demonstrationer for Wiehe og mod Heiberg, som kunde befrygtes, dersom Wiehe var optraadt, efter at det var blevet bekjendt, at han havde indgivet Afskedsbegjæring, men det turde vel og være, at Heiberg har fundet sig tiltalt af at kunne vise, at han kunde undvære Wiehe; men hvorledes Resultatet deraf blev for Kassen, det leverer Heiberg selv Besvarelse af i sin Indberetning af 30 Juni 1855 om Theatrets Virksomhed i den forløbne Saison, hvor han nemlig, efterat have udtalt, at Høedts og Wiehes Udelukkelse fra Repertoiret ikke havde haft nogen skadelig Indflydelse paa Repertoiret, oplyser, at Gjennemsnitsindtægten pr. Forestilling var i April 405 Rdl., i Mai 342 Rdl. — som om dette ikke netop viste det Modsatte, forsaaavidt Wiehe angaaer, der spillede sidste Gang den 1ste Mai.

Saaledes vare nu Nielsen, Høedt og Wiehe fjernede fra Theatret, men det skulde ikke blive nok hermed.

Allerede den 16. October 1854 havde Heiberg indberettet til Ministeriet, at Bournonville strax efter sin Hjemkomst fra Udlandet i August havde underrettet ham om, at hans Contract udløb d. 1. Juli 1855, at han ikke agtede at tiltræde noget nyt Engagement ved Theatret, og at han alt havde modtaget Ansættelse

ved Hoftheatret i Wien. Heiberg havde derefter skriftligt forhandlet med Bournonville, som nu havde fremsat en Del Betingelser for et eventuelt nyt Engagement fra 1. April 1856, blandt hvilke særligt accentueredes, at der maatte gjøres Noget for at forbedre Balletpersonalets oekonomiske Stilling.

I Anledning af denne Fordring havde Bournonville bl. A. yttret, „at han ikke længer vilde anspore et udmærket Personale til Anstrængelser uden at kunne give det Udsigt til en passende Løn“; til denne Yttring bemærkede Heiberg i sin Indstilling af 16. October 1854, at der deri laa „et slaaende Beviis paa de — mildest talt — besynderlige Anskuelser, Bournonville nærer, og den vrang Maade, hvorpaa han opfatter sin Stilling, og at det fremgaaer saavel heraf som af hans senere fremsatte Forslag, hvorlidet han fastholder Sagens egentlige Gjenstand, og hvilke Vanskeligheder man fra hans Side maa vente at møde under Sagens videre Forhandling.“ — Dette anfører jeg nærmest for at vise, at Heibergs Forhold til Bournonville allerede dengang ikke var godt, og det synes, at Heiberg ogsaa da selv har havt en Fornemmelse af, at det ikke vilde lykkes ham at faae Bournonvilles Engagement fornyet — hvilket vistnok ogsaa var rigtigt, da Sagen var, at ogsaa Bournonville var ilde berørt af Heibergs Regjeringssystem, og ønskede sig løst fra Theatret, saalænge det forestodes af Heiberg.

Idet Heiberg i ovennævnte Skrivelse iøvrigt gjorde en stor Del Indvendinger mod alle Bournonvilles andre Forslag — der ganske vist heller ikke alle egnede sig til at tiltrædes — overgav han Sagen i Ministeriets Hænder, idet han henstillede, om der skulde tilbydes Bournonville et nyt Engagement fra 1. April 1856

paa samme Betingelser som hidtil, eller en sædvanlig Embedsansættelse.

Ogsaa denne Sag henlaa uafgjort, da Hall tiltraadte Ministeriet; og efterat have taget Sagen under Overveielse tilskrev Ministeriet d. 17. Januar 1855 Heiberg saaledes:

„I Anledning heraf skulde Ministeriet tjenstligst melde, at det med Hr. Etatsraaden maa være enig i, at de af Balletmester Bournonville opstillede Vilkaar for et fornyet Engagement ikke fra Theatrets Side kunne findes egnede til at lægges til Grund for Afslutningen af en Contract, men at saafremt han maatte være villig til paany at indtræde i Virksomhed ved Theatret, maatte dette skee enten ifølge et contractmæssigt Engagement i det Væsentlige overeensstemmende med det Udkast til en saadan Contract, som Hr. Etatsraaden har forelagt Ministeriet, eller derved at Balletmester Bournonville indtraadte i et fast varigt Embedsforhold til Theatret. Ligesom Ministeriet nu i visse Henseender kunde fra sin Side finde Valget af det sidstnævnte Alternativ ønskeligt, saaledes har Man navnlig for det Tilfælde, at en Overeenskomst med Balletmester Bournonville om hans Engagement paa Basis af det af Hr. Etatsraaden fremlagte Udkast til en Contract maatte støde paa Vanskeligheder, ikke villet undlade at bemærke, at Ministeriet for sit Vedkommende ikke kunde have Noget imod eventualiter ved Fremlæggelsen af Budgetforslaget for 18⁵⁶/₅₇ at optage Forslag om en fast Embedsansættelse for Balletmester Bournonville, og det blandt Andet navnlig med den Bestemmelse, at den ham og Hustrue ved den

nu bestaaende Contract hjemlede Pensionsret forblev gjældende.“

„I Henhold hertil maa Ministeriet nu tjenstligst udbede sig, at Hr. Etatsraaden behageligen vilde indlede yderligere Forhandlinger med Balletmester Bournonville, hvorefter Ministeriet forventer at modtage Deres nærmere behagelige Indstilling om Sagens endelige Ordning.“

Der fremkom imidlertid ikke noget Nyt i denne Sag, førend Heiberg med Skrivelse af 10de April forelagde Ministeriet hele den mellem ham og Bournonville i denne Sag stedfundne Correspondance, der væsentlig dreiede sig om den af Bournonville attraaede Omregulering af Balletpersonalets Gagerings- og Pensionsforhold, — efterat have fremsat forskjellige Bemærkninger slutter Heiberg sin Indstilling saaledes:

„Ministeriet vil heraf see, deels at Sagens Forhaling ene hidrører fra de Vanskeligheder, den har mødt fra Bournonvilles Side, deels at dens egentlige Gjenstand, Spørgsmaalet om et fornyet Engagement, endnu staaer paa samme Stadium, som da Forhandlingerne begyndte.“

„Det er imidlertid min Overbeviisning, at Bournonville kun nødvendig opgiver sin Stilling her for al Fremtid, og at han, skjøndt han vistnok af Pligtfølelse søger at benytte denne Leilighed til at see en, unægtelig særdeles paatrængende Forbedring af Balletpersonalets Kaar gennemført, dog ogsaa uden at opnaae dette, vil gaae ind paa et om ogsaa kun kortvarigt Engagement, som jeg, efter hvad ovenfor er yttret, troer, at Theatret i saa Fald bør modtage. Men saa-

ledes som Sagen nu staaer mellem Bournonville og Theaterbestyrelsen, kan der fra Sidstnævntes Side ikke ret vel gjøres noget yderligere Skridt i samme, og jeg skal derfor tjenstligst tillade mig at henstille, om ikke Ministeriet maatte finde Anledning til i dets forventede Svar at lade indflyde en Antydning om Ønskeligheden af, at idetmindste det af ham under de foregaaende Forhandlinger tilbudne, men senere tilbagekaldte, Aars-Engagement kom i Stand, da jeg, under denne Forudsætning ikke paatvivler, at der i det mellemliggende Tidsrum vil byde sig Udvei til Sagens videre Ordning.“

Herpaa fulgte Ministeriets Svar af 13. April:

„Efterat have modtaget Hr. Etatsraadens behagelige Skrivelse af 10de dennes og efterat jeg senere har havt Leilighed til personlig at conferere med Balletmesteren angaaende denne Sags Ordning, skulde jeg herved tjenstligst meddele Hr. Etatsraaden Følgende:

„Naar Balletmester Bournonville gjentagende fremhæver som Forudsætning for Indgaaelsen af et nyt Engagement fra hans Side, at de Balletpersonalet nu tillagte Lønninger blive forbedrede, da paaskjønner Ministeriet tilfulde den Omsorg, han derved viser for Personalet, og ligesom Ministeriet med Hr. Etatsraaden maa være enigt i, at de af Balletmesteren i saa Henseende attraaede Vilkaar ingenlunde ere overdrevne, saaledes maa Ministeriet ogsaa med Dem erkjende det i høi Grad ønskeligt, at der skaffes Balletpersonalet en Forbedring af dets Kaar.“

„Idet Ministeriet derhos for sit Vedkommende ogsaa ganske maa dele Ønsket om, at den Kunst, der under Balletmester Bournonvilles Ledelse har naaet en saa ualmindelig Høide paa den danske Skue-

plads, maatte conserveres i denne Høide og dens Betydning for Scenen, og idet Ministeriet erkjender, at en Forbedring af Personalets Lønning vil være nødvendig for dette Formaal, kan Ministeriet ikke Andet end skjænke Balletmesterens Ønsker desangaaende sit fulde Bifald og tilsige sine bedste Bestræbelser for Opnaaelsen deraf.“

„Ministeriet tør imidlertid ogsaa nære den Forventning, at Balletmester Bournonville efter denne Forsikkring vil føle sig saaledes beroliget med Hensyn til dette Punkt, at der herefter ikke længer vil være nogen Betænkelighed for ham ved at indtræde i et saadant Engagement, hvortil han forøvrigt har erklæret sig villig, og Ministeriet skulde derfor tjenstligst anmode Hr. Etatsraaden om, næst at gjøre Balletmester Bournonville bekjendt med Foranstaaende, at tilbyde ham Afslutningen af et Engagement for fem Aar fra 1ste April næste Aar at regne, paa de Vilkaar, som indeholdes i hans herhos tilbagefølgende Udkast til en Contract, mod hvilket Ministeriet iøvrigt Intet finder at erindre; og imødeseer Ministeriet derefter snarest muligt Hr. Etatsraadens nærmere behagelige Indstilling om Sagens forventede endelige Ordning.“

Heiberg fremkaldte imidlertid nu selv nye Vanskeligheder, som foranledigede følgende Skrivelse fra Ministeriet af 21. April:

„Efterat Ministeriet under 13de dennes havde anmodet Hr. Etatsraaden om at gjøre Balletmester Bournonville bekjendt med, hvad Ministeriet deri havde udtalt angaaende den af Balletmesteren fremsatte Begjæring om en Forbedring af Balletpersonalets Lønning som Forudsætning for Fornyelsen af hans

Engagement, samt derhos at tilbyde ham Afslutningen af et Engagement for fem Aar fra 1ste April næste Aar at regne paa de Vilkaar, som vare opstillede i et af Bournonville opsat Udkast til en Contract, har Hr. Etatsraaden i Skrivelse af 19de næstefter yttret, at De, forinden De meddeler Bournonville Ministeriets foranførte Resolution, ønskede at henlede Opmærksomheden paa nogle Punkter i bemeldte Udkast, som efter Deres Formening behøve en Modification.“

„Næst i denne Anledning at bemærke, at Ministeriet efter Deres Skrivelse af 10de dennes ikke har havt Anledning til at formode, at der fra Deres Side vilde være noget Væsentligt at bemærke ved det omhandlede Udkast, om De end, som i den i Gjenpart hertil meddeelte Skrivelse af 19de f. M. til Balletmesteren bemærket, kunde ønske nogle enkelte mindre betydningsfulde Punkter gjorde til Gjenstand for nærmere Drøftelse og gjensidig Overeenskomst med ham, skulde Ministeriet i Gjensvar paa Deres fornævnte Skrivelse af 19de dennes med Hensyn til de af Dem fremhævede Punkter tjenstligst melde“:

„1. Naar det af Hr. Etatsraaden er yttret, at det af Bournonville stipulerede Honorar af 20 Rdl. for hver Balletforestilling maatte indskrænkes til de af ham componerede, med Udelukkelse af de af ham arrangerede Balletter, hvilke sidste skulde honoreres paa anden Maade, idet De troer, at Theatret i modsat Fald vilde være udsat for, at Bournonville skulde indføre fremmede Balletter, hvorved vor Ballets nationale Character aldeles skulde gaae tabt, da maa Ministeriet bemærke, at denne Forskjel mellem componeret og arrangeret Ballet i og for sig ikke synes at være saa væsentlig, at den skulde nødvendiggjøre forskjellig Regel for Honoraret, men under alle Omstændigheder

har Ministeriet troet, at naar det i Udkastets § 2 hedder: „at Balletmesteren har at levere i hver Saison efter Bestyrelsens Anordning een stor eller to mindre Balletter, enten af egen Komposition, eller arrangerede efter Udlandets nyeste Repertoire“, da maatte de udhævede Ord ogsaa være at referere til Valget mellem en componeret eller arrangeret Ballet og det herefter altsaa staae til Bestyrelsen at afgjøre, hvorvidt en arrangeret Ballet i et givet Tilfælde kunde antages som Opfyldelse af Contracten, hvorved der saaledes tilstrækkeligt vilde kunne vaages over, at Balletten ikke tabte sin nationale Character, hvilket Ministeriet iøvrigt tør antage, at Balletten under Bournonvilles Ledelse ikke vil risqvære, for hvilken Formening Ministeriet ogsaa troer at finde Bestyrkelse i tidligere Yttringer fra Deres Side. Der kan iøvrigt fra Ministeriets Side Intet være imod, at det meddeles Balletmester Bournonville, at Man gaaer ud fra en saadan Opfattelse af den ommeldte Passus.“

„2. Naar Hr. Etatsraaden formener, at den Bestemmelse i Udkastet, at Bournonville betinger Honorar for de siden 1853 componerede Balletter, maatte modtage en saadan Restriction, at Honoraret falder bort for det Antal Forestillinger, Balletterne opleve i det Tidsrum, der hengaaer fra Udløbet af den nuværende Contract og indtil en ny Contract træder i Kraft, da maa Ministeriet vistnok være enig i, at der intet Honorar vil tilfalde Bournonville for det Tidsrum, der ligger mellem Ophøret af hans tidligere og det eventuelle nye Engagement, men Ministeriet kan heller ingenlunde antage, at det skulde være tilsigtet af Bournonville at give Honoraret en saadan tilbagevirkende Kraft til et Tidsrum før Contracten træder i Kraft, idet hele den efterfølgende Deel af § 1 maa antages

at referere sig til Begyndelsesordene „for ovennævnte Tidsrum“, og den tilbagevirkende Kraft i andet Fald derhos endog efter Ordene vilde kunne naae meget længere, nemlig til 1ste Januar 1853; imidlertid vil der selvfølgelig fra Ministeriets Side Intet kunne være imod, at der med Hensyn hertil foretages en Redactionsforandring for større Tydeligheds Skyld efter Overeenskomst mellem Hr. Etatsraaden og Balletmester Bournonville.“

„3. Hvad angaar Hr. Etatsraadens Yttringer om, at — — — som formeentlig ikke hjemmehørende i den eventuelle Contract, burde bortfalde, bemærkes, at Ministeriet ikke skjønner, at de nævnte Bestemmelser ere af den Betydning, at de i og for sig kunne vække nogen Betænkelse ved at gaae ind paa Contracten i dens Heelhed, men i alt Fald kan Ministeriet ikke finde det hensigtsmæssigt, at der paa Sagens nuværende Standpunkt fremkaldes nye Forhandlinger om disse Punkter, hvorved den endelige Afgjørelse maatte befrygtes at ville blive yderligere forhalet. Ministeriet maa nemlig ansee det for at være af Vigtighed for Theatret, at denne Sags definitive Ordning ikke udsættes længere, og finder sig derfor ogsaa med Hensyn til, hvad De i Skrivelse af 17de dennes¹⁾, betræffende Solodanserinde Jomfru J. Prices Ansøgning om Permission, har yttret med Hensyn til denne Sags Forbindelse med den her omhandlede, foranlediget til at bemærke, at Ministeriet fremdeles fastholder den i Dets Skrivelse af 16de dennes udtalte Anskuelse, at nærværende Sags Ordning maa gaae forud for Afgjørelsen af Jomfru Prices Ansøgning, og forsaavidt De i Slutningen af Deres nysnævnte Skrivelse har antydet, at De har modtaget

¹⁾ Denne Skrivelse meddeles nedenfor.

Tilbud fra en fremmed Balletmester, troer Ministeriet ikke at burde lade ubemærket, at det i en saa høist usikker Mulighed til at erholde en fremmed Balletmester, der vilde kunne udfylde Bournonvilles Plads ved Theatret, saa meget mindre kunde finde nogen Tilskyndelse til, af Hensyn, der ligge udenfor Sagen, at stille yderligere Betingelser for et nyt Engagement af Bournonville end de, hvorpaa han nu forventes at ville indgaae, og derved muligviis udsætte sig for at see den hele Forhandling med Bournonville afbrudt, som Ministeriet ganske har maattet tiltræde den af Hr. Etatsraaden i Skrivelse af 10de dennes udtalte Overbeviisning, at ved Bournonvilles Afgang fra Theatret vil Balletten enten gaae tabt med ham, eller dersom en Udlænding kaldtes til at forestaae den, tabe sin eiendommelige, nationale Character.“

„Med disse Bemærkninger skal Ministeriet saaledes tjenstligst have Hr. Etatsraaden anmodet om uden Ophold at gjøre Balletmester Bournonville fornøden Meddelelse i Overeensstemmelse med Ministeriets Skrivelse af 13de dennes, med Bemærkning efter det Ovenstaaende, angaaende Opfattelsen af de tvende under Nr. 1 og 2 berørte Punkter, i hvilke Ministeriet ikke kan have Noget imod, at der foretages en eller anden Redactionsforandring, og forventer Ministeriet saaledes ved Hr. Etatsraadens behagelige Foranstaltning at see denne Sags endelige Ordning fremskyndet det meest Mulige.“

Det her Meddelte vil tjene til at anskueliggjøre, med hvilken Ret Overskou Side 242 yttreer, at Heiberg ønskede Fornyelse af Contracten med Bournonville „men under de nuværende Forhold ingenlunde blev indrømmet ubetinget Myndighed til at slutte en Contract af saadan Betydenhed.“

Der kom ingen Contract istand, men naar Over-skou bemærker, at Bournonville lod Heiberg beholde Skinnet af at være Aarsagen til hans Bortgang, saa var der vel Ingen, der dengang tvivlede om, og er vel heller neppe Nogen, der efter hvad her er med-delt, vil drage i Tvivl, at det i Virkeligheden for-holdt sig saaledes. — Da Heibergs Afgang i 1856 var givet, og Bournonville vendte tilbage, viste der sig heller ikke mindste Vanskelighed for at opnaae hans Engagement.

Det var tydeligt, at Bournonville i og for sig ikke attraaede at forlade Theatret, men kun ønskede ikke at tjene under Heiberg; derfor stillede han sig vist-nok under Forhandlingerne, baade de skriftlige og mundtlige, fra Begyndelsen saaledes, at han, uden at fremkalde et egentlig Brud med Heiberg, dog med Anstand kunde unddrage sig et nyt Engagement. Efterat Ministeriet havde borttryddet disse Vanskelig-heder ved directe Mellekomst, saa at en tilfreds-stillende Contract nu kunde været afsluttet, var det imidlertid Heiberg, som paany fremkaldte Vanskelig-heder, og saaledes blev det ogsaa i Virkeligheden Hei-berg selv, der formelt og reelt foranledigede Bournon-villes Bortgang uden Udsigt til en Fornyelse af hans Engagement.

Denne sidste Bevægelse fra Heibergs Side stod imidlertid i en vis Forbindelse med, og var maaske foranlediget ved en anden Affaire.

Den 9de Januar havde Heiberg indsendt til Ministeriet en Ansøgning fra Theatrets første Solo-danserinde Frøken J. Price om Reiseunderstøttelse til en Kunstreise i Udlandet.

Heiberg skrev derom saaledes:

„I vedlagte Ansøgning anholder Solodandserinde Jomfru Juliette Price om Understøttelse til i næste Sommer at kunne foretage en Kunstreise til Udlandet.“

„Jomfru Prices Talent er formeentlig saa fremtrædende og har allerede vundet en saadan Aerkjendelse, at jeg tør ansee det for overflødigt nærmere at yttre mig i denne Retning, og da jeg derhos, efter den Dannelse hun besidder, holder mig forvisset om, at hun vil være istand til at opfatte og tilegne sig det Fortrinlige af, hvad Udlandets større Theatre maatte frembyde i hendes Kunst, opfylder jeg kun en behagelig Pligt, naar jeg paa det Varmeste anbefaler hendes Ansøgning til Ministeriets særdeles Opmærksomhed og Understøttelse.“

„Hendes alvorlige Stræben som Kunstnerinde, i Forbindelse med hendes agtværdige Character og hele øvrige Forhold er ogsaa Borgen for, at hendes Reise ikke vil blive uden gavnlige Frugt for det Kongelige Theater, hvorhos jeg dog, efter Omstændighederne, troer at burde andrage paa, at en eventuel Understøttelse knyttes til den Betingelse, at hun indskrænker sit Ophold til Paris og London, navnlig forsaavidt enkelte af Pariser Theatrenes Notabiliteter maatte, hvad der om Sommeren ikke er ualmindeligt, opholde sig paa sidstnævnte Sted.“

„Idet jeg med Hensyn til Understøttelsens Størrelse tjenstligst tillader mig at henstille Sagen til Ministeriets behagelige Afgjørelse, troer jeg dog lige tjenstligst at burde henlede Sammes behagelige Opmærksomhed paa den af Ansøgerinden paapegede Omstændighed, at hun ikke uden Ledsagelse vil kunne foretage den attraaede Reise, og at den selvfølgelig for hende vil medføre større Udgifter, end under sædvanlige Forhold.“

Hen i April Maaned modtog Ministeriet en Ansøgning fra Frøken J. Price om Permission fra Theatrets Tjeneste fra 1. Septbr. 1855 til 1. April 1856, og begjærte derom Theaterdirecteurens Erklæring. Heiberg indsendte da strax Dagen efter (den 17de) en Erklæring, der ved en paafaldende Hensynsløshed og Heflighed i den Grad afviger fra, hvad der i Almindelighed og endnu mere i officielle Embedsforhold ansees passende, at jeg vilde taget i Betænkning at bringe denne Erklæring frem for Offentligheden, dersom jeg ikke var overbevist om, at dens Indhold i enhver veltænkende Læsers Øine ikke vil kunne tjene til Forkleinselse af de Personers Omdømme, som Skrivelsen angaaer, men som paa den anden Side mere end nogen anden af Heibergs Indstillinger til Ministeriet viser den uheldbringende Stridbarhed, han var betaget af.

Denne Heibergs Erklæring af 17de April 1855 er saalydende:

„Ved behagelig Skrivelse af 16de dennes har Ministeriet fremsendt det hoslagt tilbagefølgende Andragende fra Solodandserinde Jfr. Juliette Price, om Permission fra det Kongelige Theaters Tjeneste i Tidsrummet fra 1ste September d. A. til 1ste April 1856, for at modtage Engagement ved Operatheatret i Wien.“

„Dette Andragende af Jfr. Juliette Price forekommer mig højst besynderligt, og det synes mig næsten utroligt, at hun har kunnet gjøre sig Haab om dets Bevilgelse. Da Balletmester Bournonville, i hvad Udfald end de nuværende Forhandlinger med ham erholde, dog under alle Omstændigheder vil være fraværende under den næste Theatersaison, vil det allerede blive vanskeligt nok at holde Balletten igang i dette Tidsrum, uden Hjælp af en ny interimistisk

Balletmester. Men dersom Jfr. Juliette Price, der har Hovedparti i saagodtsom alle de gængse og yndede Balletter, paa samme Tid ogsaa vil være fraværende, da maa hun selv saavel som Balletmesteren kunne vide, at dette med andre Ord vil sige, at Repertoiret i næste Saison skal være berøvet den Hjælp, som Balletten endnu kunde yde det, og som det ikke vel kan undvære. Naar Jfr. Price, som maa kunne indsee dette, alligevel ikke betænker sig paa at ville sætte Theatret, som hun skylder Alt, i en saadan Forlegenhed, og naar hun dertil betjener sig af saa fade og futile Argumenter, som at Publicum ikke beklapper hende nok, og Bladene ikke rose hende nok, da maatte man forbauses over, at Saadant kan forenes med hendes tilforn saa beskedne og fordringsløse Character, dersom det ikke var indlysende, at hendes Plan er hende indblæst af Andre, som mere have deres egen end hendes Fordeel for Øje, og at hun her er bleven Bytte for en Intrigue, som jeg vel tidligere har anet, men hvorom jeg dog ikke ventede, at den nogensinde vilde dukke op i saa cras en Skikkelse. Jfr. Price har nemlig, som Ministeriet bekendt, for en Tid siden indgivet Ansøgning om at erholde Reiseunderstøttelse af Ministeriets Kasse, i den Hensigt at benytte Sommerferien til at see Dands paa fremmede Theatre, og muligviis selv optræde i Udlandet. Da jeg allerede dengang anede Tilstedeværelsen af en hemmelig Plan, nemlig at Jfr. Price skulde assistere ved Hr. Bournonvilles Forestillinger i Wien, og det danske Theater betale hende for den Fordeel, som Balletmesteren ventede at drage af hendes Assistance, urgerede jeg i min Anbefaling af Ansøgningen udtrykkeligt, at det, saafremt den bevilgedes, maatte paalægges hende kun at

reise til Paris og London. Det har nemlig altid staaet klart for mig — hvad ogsaa Erfaringen i sidste Sommer stadfæstede — at Bournonville neppe vil gjøre Lykke med sine Balletter i Wien, saafremt han ikke medbringer en Dandserinde, der mindre ved sin Kunstfærdighed end ved sin personlige Ynde forstaaeliggjør hans Balletcompositioner, hvilke, idet de ganske ere beregnede paa en saadan Personlighed, afvige i Eet og Alt fra de i Udlandet gjældende Traditioner. Denne Omstændighed har han selv ikke kunnet oversee, især efter den sidste Sommers Erfaring. Ligesom det ikke kan undgaae Opmærksomheden, at hans sidste Ballet: Abdallah, hvormed han, efter Sigende, vil aabne sin Cyclus i Wien, er mere componeret med Hensyn paa denne Stad, end paa Kjøbenhavn, saaledes kan man, efter Jfr. Prices sidste Andragende, ikke længere være blind for den hele Intrigue.“

„Efter disse mine Yttringer om Sagen maa jeg altsaa tillade mig at indstille: at Jfr. Prices Begjæring ubetinget afslaaes, og skal dernæst henstille til Ministeriets nærmere Overveielse, om hendes Forhold i hele denne Sag ikke er af den Art, at der ikke mere bør reflecteres paa hendes tidligere Ansøgning om Understøttelse til en Udenlandsreise.“

„Skulde imidlertid det Rygte, for hvis Paalidelighed jeg ikke kan indestaae, være grundet, nemlig at hun allerede har afsluttet Contracten med Wiener Theatret, uden at oppebie sin Ansøgnings Resultat, da maa det høiligt beklages, dog især for hendes egen Skyld, at hun, fornægtende den Character af qvindelig Beskedenhed, for hvilken hun hidtil har nydt saa stor Anseelse, langt mere end paa Grund af sin Kunst, har sat sig i Klasse med de kun lidet respecterede Personligheder, Jfr. Grahn og Mad. Krätzmer, af hvilke den

Første formelig deserterede ud af Landet, og den Anden i den Grad tilsidesatte Disciplin og Sømmelighed, at hun maatte afskediges fra Tjenesten. Og Analogien gaaer endnu videre, idet man i nærværende Tilfælde, ligesom i de tvende tidligere, kan paapege en bestemt Person, der ved at skaffe sig en usurperet Indflydelse over det unge, ubefæstede Sind, er den egentlige Aarsag til den utilbørlige Fremgangsmaade. Jeg vil haabe, at det omtalte Rygte ikke er paalideligt; men skulde det desværre bekræfte sig, da maa jeg udvide min oven meddelte Indstilling derhen: at Jfr. Juliette Price erholder Afsked uden Pension, og at det betyder hende, at hendes Plads ved Theatret ikke vil reserveres hende, men søges besat med en Anden. Denne Bestemmelse maa hun selv finde consequent; thi da hun formener, at hun ikke er i Gunst hos Publicum, end sige hos Journalisterne, vil hun finde det rimeligt, at Theatret søger at erhverve sig en anden Dandserinde, der kan opnaae, idetmindste den første Gunst, om end ikke den sidste.“

„Ministeriet har bemærket, at det maa gaae ud fra den Forudsætning, at der ikke vil kunne afgives Resolution paa Jomfru Prices Andragende, forinden Sagen angaaende Balletmester Bournonvilles Engagement er bragt til Afgjørelse. Jeg vil tillade mig at vende Sætningen om og foreslaae, at Bournonvilles Engagement gjøres afhængigt af Resolutionen paa Jomfru Prices Andragende. Thi uden at tale om det Mislige i at indlade sig i nyt Engagement med en Embedsmand, der har kunnet ansee en saa grov Intrigue som forenelig med sin Embedsstilling, vil denne hele Sag, saafremt Jomfru Price skulde erholde Afsked, gaae over til et ganske nyt Stadium. Bournonvilles Interesse for Balletten er væsentlig Interesse

for Jomfru J. Price, og vilde efter al Rimelighed gaae tabt med denne Dandserindes Fjernelse. I saa Fald vilde det være langt hensigtsmæssigere at engagere en fremmed Balletmester paa Prøve, og ligeledes en fremmed Dandserinde, saafremt det ikke skulde vise sig — hvad jeg forresten har grundet Formodning om — at der i vort eget Personale findes een eller flere unge Damer, som under en god Veiledning kunde erhverve sig den Betydning for Balletten, som de maaskee allerede kunde været i Besiddelse af, dersom de ikke havde være stillede i Skygge, paa Grund af Bournonvilles næsten udelukkende Interesse for Jomfru Juliette Price, ligesom den han tidligere har næret successive for alle vore første Dandserinder, og som hver Gang har fremkaldt Kabaler, disciplinære Forseelser og Skandaler, der snart ere gaaede ud over Theatret, snart over ham selv og den Agtelse hos Personalet, som han burde være i Besiddelse af. Foreløbig skal jeg tillade mig at henlede Ministeriets Opmærksomhed paa, at jeg allerede har modtaget Tilbud saavel fra en fremmed Balletmester, som fra en fremmed Første-Dandserinde, men at jeg hidtil har anseet det for ubetimeligt at træde i nærmere Forhandling med disse, eller nærmere erkyndige mig om Forholdene.“

Heibergs Erklæring kunde i Ministeriets Øjne saa meget mindre gjøre det betænkeligt at indrømme Frøken Price den ansøgte Permission, som Heiberg jo selv havde udtalt sig for, at hun eventuelt afskedigedes af Theatrets Tjeneste, saa at han altsaa heller ikke nærede nogen Frygt for, at hendes Afgang skulde skade Theatret; men da Ministeriet ved at følge Heibergs Tilskyndelser vilde udsætte Theatret

for atter at skilles ved en af dets bedste Kræfter, bevilgede det simpelt hen den ansøgte Permission ved følgende Skrivelse af 24 Mai:

„I Anledning af Solodandserinde Jomfru J. Prices, med Hr. Etatsraadens Erklæring i behagelig Skrivelse af 17de f. M. hertil indsendte Andragende, som gaaer ud paa, at der maatte forundes hende Permission fra Theatrets Tjeneste fra 1ste September d. A. til 1ste April 1856 for at modtage Engagement indtil sidstnævnte Tid ved Operatheatret i Wien, saaledes at hun i det nævnte Tidsrum ingen Lønning oppebærer ved det Kongelige Theater, skulde Ministeriet tjenstligst melde, at den saaledes ansøgte Permission efter Omstændighederne herved bevilges, mod at Ansøgerinden umiddelbart efter 1ste April næste Aar indfinder sig her for paany at overtage sin Tjeneste ved Theatret.“

Der forefaldt næsten ikke længer nogen Forhandling mellem Ministeriet og Heiberg, uden at den Sidste paa en eller anden Maade stillede sig oppositionelt mod Ministeriet, og skjøndt Ministeriet ofte faldt til Føie for Heibergs Indstillinger mod dets egne Anskuelser om, hvad Forholdene gjorde tilraadeligt, manglede det ikke, at Heiberg søgte at kaste Skylden for forskellige Misligheder over paa Ministeriet, selv hvor dette netop havde fulgt Heibergs Indskydelser.

Et af de mere eclatante Exempler herpaa skal jeg her fremhæve:

I sin Indberetning om Theatrets Virksomhed i Saisonen 1854—55 tilføjede Heiberg, efterat have angivet de forskellige Omstændigheder, som havde virket ugunstigt paa Forestillingsindtægten saaledes,

at denne i Gjennemsnit var bleven c. 50 Rdl. mindre for hver af Saisonens 241 Forestillinger end calculeret i det af Heiberg forelagte Budget, — sluttelig Følgende:

„Efter saaledes at have fremsat Aarsagerne dels til Abonnements-Indtægts, dels til Aftenindtægts Formindskelse, skal jeg endnu kun gjøre opmærksom paa, at hvad der endvidere virker og fremdeles vil vedblive at virke i begge de nævnte Henseender paa eengang, er den stedse voxende Concurrence, der i næste Saison endnu faaer en betydelig Tilvæxt. Og skal jeg i den Anledning tillade mig at bemærke, at naar Concessioner, der i sig selv ere stridende mod det kongelige Theaters Privilegier, meddeles uden den kongelige Theaterdirecteurs Samtykke, maa det synes consequent og stemmende med Billighed, at det kongelige Theaters calculerede Indtægt optages med et mindre Beløb end hidtil i Finantsloven, og at følgelig Tilskuddet fra Statskassen forøges.“

Dette forekom dog Ministeriet for stærkt, og da Heiberg ved denne Udtalelse ikke blot — som han oftere havde gjort i andre Anliggender — fraveg Principer, som han tidligere havde udtalt sig for, men endog fremførte en ligefrem usand Sigtelse mod Ministeriet, svarede dette ham i denne Anledning ved Skrivelse af 18de Juli 1855 saaledes:

— — — — —
 Med Hensyn til at Hr. Etatsraaden i Slutningen af Beretningen har fremhævet den Bemærkning, at, naar Concessioner, der i sig selv ere stridende mod det Kongelige Theaters Privilegier, meddeles uden den

Kongelige Theaterdirecteurs Samtykke, maa det synes consequent og stemmende med Billighed, at det Kongelige Theaters calculerede Indtægt optages med et mindre Beløb end hidtil i Finantsloven, og at følgelig Tilskuddet fra Statskassen forøges, finder Ministeriet Sig dog foranlediget til herved at gjøre opmærksom paa, at, ihvorvel Ministeriet ikke har havt nogen Opfordring til for det Kongelige Theaters Interessers Skyld at være nøieseende med Indrømmelse af Tilladelser til at opføre Skuespil her i Staden, idet Hr. Etatsraaden tidligere gjentagende har udtalt som Deres Anskuelse, at Theatret ikke burde holde paa sit Monopol paa at opføre Skuespil i Kjøbenhavn og derhos har yttret, at det endog kunde være i Theatrets Interesse, at Tilladelse til at give Forestillinger meddeelt til Flere samtidigen, saa har Ministeriet dog ingensinde givet sit Minde til nogen slig Bevilling, uden at Hr. Etatsraaden forinden har for Deres Vedkommende i det paagjældende Tilfælde erklæret Dem villig til at renoncere paa det Kongelige Theaters Monopol, og det er en Selvfølge, at det Samme vil blive iagttaget for Fremtiden.“

Der kan her ogsaa være Anledning til at berøre en Sag, hvori Heibergs Paastaaelighed bragte Ministeriet i en mindre behagelig Stilling.

I Henhold til et Løfte, som Nielsen forment at have modtaget af Heiberg om at erholde en Afskedsforestilling paa det kgl. Theater bestaaende af „Slottet i Poitou“, ansøgte Nielsen i Foraaret 1855 om dette Løftes Opfyldelse.

Ministeriet begjærte i den Anledning Heibergs Erklæring og modtog Svar af 16de April, hvori

Heiberg, næst forskjellige spydige Udfald mod Nielsen, indrømmer, at han, da Nielsen i den foregaaende Saison 1853—54 søgte sin Afsked, omendskjøndt saadant stred mod hans Principer, dog undtagelsesvis havde givet Nielsen Løfte om en Afskeds-Benefice-Forestilling paa det kongelige Theater med „Slottet i Poitou“, men nu giver dette Løfte den Forklaring, at det kun gjaldt for Sommerferien 1854, og paa det Ivrigste udtaler sig imod, at den attraaede Forestilling bevilges ham.

Ministeriet maatte imidlertid finde det højst forunderligt, at Heiberg, idet han vedgik, at have givet Nielsen et saadant Løfte — som imidlertid selvfølgelig ikke havde kunnet opfyldes i Sommerferien 1854, da Nielsen først fik sin Afsked i Oktober s. A., og der dog fornuftigvis ikke kunde blive Tale om, at Nielsen skulde give en Afskedsforestilling, saalænge det endnu var uvist, om han fik Afsked, — kunde finde det anstændigt at forsøge paa at tage et saadant Løfte tilbage. En anden Sag var, at det jo ganske vist var en vel stærk Fordring ligeoverfor Heiberg, om det kgl. Theater skulde være benyttet til der at gjenopføre „Slottet i Poitou“ med Høedt og Wiehe, som nu vare afskedigede; men Heiberg kunde da have tilladt Nielsen at give en anden Forestilling. Da der imidlertid ganske vist af Hensyn til det store Byggeforetagende, der forestod med Tilskuerpladsen, og som ikke taalte nogen Opsættelse, var Føie til at nægte Nielsen Benyttelsen af det kgl. Theater efter Saisonens Slutning d. 31. Mai, fandt Ministeriet paa den Udvei at tillade Nielsen med det kgl. Theaters Assistance at give en Afskedsforestilling andensteds, og kunde man da ikke finde det passende at hindre

Nielsen i at benytte netop det Stykke, han havde for Øje, nemlig „Slottet i Poitou“, hvilken Forestilling da og blev givet paa Hoftheatret.

At de rige Erfaringer, Hall som Minister i Løbet af nogle faa Maaneder havde maattet gjøre med Hensyn til Heibergs Administration og det Udbytte, der for Theatret kunde ventes af en Bestyrelse efter Heibergs System, maatte overbevise Ministeren om, at Forholdene i høi Grad trængte til at føres ind i et andet Spor — vil indlyse for Enhver

Paa den ene Side stod det gamle Tjenestereglement med dets ubetingede Fordring paa Personalets blinde Lydighed — paa den anden Side stod den af Datidens hele Bevægelse naturligt fremgaaede Fordring paa en vis Berettigelse for Skuespilleren som Kunstner.

Paa den ene Side stod Nødvendigheden af, at Theaterdirecteuren var udrustet med en Myndighed, der satte ham i Stand til at udføre, hvad han under Ansvar var pligtig til at udføre — paa den anden Side stod Kunsten med sin Fordring paa Frihed i al kunstnerisk Production.

Og hvad var der til Forsoning af disse Modsætninger, naar de vare geraadede i Conflict — ikkun Ministeriet; men Ministeriet maatte bringes i en skjæv Stilling, naar det udsattes for, som det nys var sket, at kaldes til ved en Kjendelse at afgjøre Conflictspørgsmaal, der vedrørte artistiske Forhold, eftersom Ministeriet først og fremmest maatte hævde de gjældende Love og den Myndighed, der støttede sig til disse; som Forholdene vare, vilde en Directeur, hvem Ministeren ikke kunde indpode Førsonlighed og

et human Hensyn til Kunstens og Kunstnernes billige Krav, altid sætte sin Villie igjennem. — Et blot Personskifte, som vel nok allerede dengang kunde staa for Hall som noget hensigtsmæssigt, vilde ikke egentlig raade Bod paa disse Misligheder, saalænge det System, hvorefter Heiberg havde styret, fremdeles ved Theaterlovenes Bestaaen vedblev at bestaa som det, hvorefter der kunde om end ikke altid skulde styres. Tanken henleddes altsaa naturligen paa at søge selve Lovene for Theatertjenesten saaledes ændrede, at slige Conflicter, som de, man havde seet Exempler paa, kunde finde en i Sandhed human og billig Afgjørelse uden paa den ene Side at skade Directurens Myndighed og paa den anden Side at offre den kunstneriske Frihed paa Despotismens Alter — og endelig uden at Ministeriet derved skulde drages ind i det daglige Theaterlivs Kjevlerier.

Saadanne Betragtninger maatte da naturligen bestyrke den Tanke, Hall som Minister strax havde fattet, og hvilken han, som foran bemærket, allerede under Forhandlingerne i Folkethinget om Theaterloven d. 17de Januar 1855 havde udtalt sig for, nemlig at foranledige en Revision og en tidssvarende Udvikling af de gjældende reglementariske Bestemmelser for Theater-tjenesten; og nærmest i dette Øiemed anordnede Ministeriet i Mai 1855 Nedsættelse af en Commission, der dog tillige fik Competence til at befatte sig med andre Bestemmelser, vedrørende Theaterforholdene.

Naar Ministeriet valgte Hauch til Commissionens Formand, da var det vistnok ikke, fordi Hall ventede i ham at finde nogen særlig kvalificeret Leder af en Slags parlamentarisk Forsamling, eller en særlig forretningsdygtig Mand; Hall havde vistnok snarere for Øie at give Commissionen et vist Relief ved

Hauchs Navn og Anseelse som Digter; og i hans Alder, hans store Retsindighed og Hæderlighed har Hall formentlig troet at finde en Garanti for, at den Aand, han ønskede skulde gennemtrænge og besjæle Commissionen i dens Arbeide, vilde komme til at gjøre sig gjældende, — og endelig blev Hauch valgt som særlig Repræsentant for de dramatiske Forfatteres Stilling til Theatret særligt med Hensyn til Affattelsen af et Forfatterregulativ, til hvilket Hauch ogsaa under Forhandlingerne gav værdifulde Bidrag.¹⁾

Den Maade, hvorpaa Overskou skildrer Hauch, er atter igjen et Vidnesbyrd om, hvilken historisk Troværdighed, man kan tillægge Overskous Arbeide; det er bestandig det Samme: Heiberg er overalt Ufeilbarheden — alle Andre, som have en anden Anskuelse, et andet Syn paa Tingene, og især de, som ere komne i personligt Misforhold til Overskou, ere befængte med alle de Feil og Mangler, der kunne tænkes, og der er ikke Udtryk stærke nok til at fordømme dem og deres Færd.

¹⁾ Hvad angaaer min Udnævnelse til Medlem af Commissionen ville Andre maaske ikke have saa vanskeligt som Overskou ved at indse, at Ministeren kunde have Anledning til at finde vel anbragt i Commissionen den, der i 3 Aar havde deltaget i Behandlingen af alle Theatersager i Ministeriet. Om denne Deltagelse har Overskou forunderlige Begreber, naar han antyder, at den skal have bestaaet i „at gennemløbe Theaterbestyrelsens Indberetninger“. Som Secretair hos Ministeren havde jeg i disse Anliggender netop det Samme at udføre som Ministeriets Contoirchefer, det vil sige, jeg havde at gennemgaa og undersøge Theaterbestyrelsens Indstillinger, derpaa ved Referat at udtale min Anskuelse om, hvorledes de burde afgjøres og fremsætte Forslag derom; og naar Ministeren havde taget Beslutning i Sagen, da at lade udfærdige og forelægge Ministeren til Underskrift den fornødne Expedition, parapheret af mig.

Det var langt fra, at Hauch manglede Dygtighed til at vinde sig en selvstændig og klar Dom, om han end med den overordentlige Beskedenhed og Finfølelse, der udmærkede hans Optræden, ikke gjorde sig saameget gjældende, som han kunde have gjort; men naar Overskou anfører om Hauch, at hans levende Phantasi ledte ham vild, saa er det underligt at høre den Bemærkning fra Overskou, som netop — om end i anden Retning og paa anden Maade — i hoi Grad led af den samme Svaghed. — Det er sandt, at Hauchs Phantasi førte ham undertiden til Ensidighed og Upraktiskhed; men hans Tankebevægelser vare altid ledede af en usvækkelig Begeistring for alt Stort, Ædelt og Skjønt, — Overskous Phantasi førte ham i en ganske anden Retning og særlig dertil, at han kunde tro at have oplevet og foretaget sig, hvad det synes, at han nærmest kun havde digterisk drømt.

Intetsteds bliver denne Egenskab hos Overskou mere fremtrædende end i den Skildring, han leverer af den heromhandlede Commissions Forhandlinger, og specielt, naar han fortæller om sine egne Bedrifter. Overskou var i det Hele ikke noget synderligt virksomt Medlem af Commissionen, om han end arbejdede en Del i Feusagen og enkelte andre Detailler; han optraadte ogsaa i det Hele stilfærdigt og navnlig uden at lade sine senere Tilbøieligheder til at agere Heibergs Vaabendrager skinne frem — tvertimod han gjorde nærmest Indtrykket af at finde sig i Alt, samstemme i Alt og derved at forberede sig til at glide let over i en anden Theaterbestyrelses Tjeneste, hvilken han saae stod i Udsigt.

Jeg skal imidlertid ikke opholde mig ved den dramatiserende Tilbøielighed, hvormed Overskou refererer Forhandlingerne i Commissionen og navnlig

Begyndelsen, hvor han giver en drastisk Fremstilling af Noget, som i det Væsentlige skyldes hans egen Phantasi, jeg antager, at dette i det Hele har saa liden historisk Interesse og saa liden Betydning for Nutiden, at Overskous højst upaalidelige Referat kan staa hen for hvad det er, kun med nogle ganske faa Bemærkninger.

Commissionens Forhandlingsprotokol udviser, at Tanken om at indrette en Voldgifts- eller Jury-Institution allerede kom frem i det første Møde, skjøndt dette naturligvis kun var forberedende. Et Theaterraad har overhovedet aldrig været foreslaaet i Commissionen, specielt ikke af mig, der fornuftigvis heller ikke kunde falde paa at fremsætte et saadant Forslag, selv om jeg havde sympathiseret med Tanken, hvad jeg ikke gjorde — jeg vilde nemlig ikke være faldet paa at proponere en Ordning, som jeg kunde vide, at Ministeren vilde absolut modsætte sig.

I det 3die Møde vedtog Commissionen eenstemmigt at udtale sig for, at der gaves Tilfælde, hvori Afgjørelse ved en Voldgiftscommittee eller Jury vilde være hensigtsmæssig. — I flere af de følgende Møder drøftedes Spørgsmaalet om, hvor en Jury maatte findes anvendelig, og det overdroges derefter Arnesen og mig nærmere at udarbejde Udkast til det Væsentlige af selve Theaterreglementet, og blev vort Forslag, navnlig til 3die Afsnit Litr. A., der var Hovedpunctet, antaget eenstemmigt som og det Meste af Reglementets andre Dele.

Commissionens Arbeide hvilede i det Hele nærmest paa Arnesen og mig, som paa Lidet nær udarbejdede baade Tjeneste-Reglementet og Forfatter- og Feu-regulativerne samt den udførlige Indstilling til Ministeriet med Motivering af Forslagene. Naar nu

Forhandlingsprotokollen udviser, at Reglementet underkastedes 3 Behandlinger, at dets Indhold — og navnlig om Juryen — vedtoges eenstemmigt, og at samtlige Medlemmer i Slutningsmødet d. 22. August tiltraadte den hele af Arnesen og mig udarbejdede Motivering af samtlige Commissionens Indstillinger og derefter underskrev selve Indstillingen og alle Forslagene, uden at der fra nogen Side blev forbeholdt Minoritetsvotum i noget Punct af Betydning, saa synes det mig paa-faldende nok, at Overskou i sin historiske Fremstilling vil give at forstaa, at denne stiltfærdige Commission, der arbejdede saa uforstyrret af Medlemmernes divergerende Opfattelse som nogen, skal have været en Forsamling med stærkt afvigende Anskuelse, og at Minoriteten (der aldrig havde aabenbaret sin Tilværelse) kun „for at opnaa Enighed, og for om mulig at faa gjort en Ende paa de langvarige Kjævlerier, havde føiet sig efter Majoriteten“ — thi det er sikkert at Overskou ikke lod sine Colleger i Commissionen ane, at han var saa uenig i, hvad han selv underskrev.¹⁾

¹⁾ I Commissionsbetænkningens Indledning hedder det, „at Forslagene forelægges som Resultater af en gennemgaaende Eenstemmighed i deres hele Detail.“ Fremdeles udtales der, „at det gamle Reglement for Theatertjenesten i dets hele Affattelse og Tendens er saa antiqveret, saa fjernet fra de Anskuelse, som i Nutiden have banet sig Vei til alle offentlige Forhold og gennemtrængt den hele Statsorganisme, saa stridende mod de Anskuelse, hvilke Commissionen nærer om det rette Princip for Ordningen af disse Theatrets Forhold, og hvilke den derfor har anseet det for sin vigtigste Opgave at søge bragt i den rette Harmoni med Tjenestens Krav — at Commissionen har anseet det uundgaaeligt at betræde en fra det tidligere Reglement væsentlig forskjellig Vei.“ Holst afgav dissenterende Votum med Hensyn til Reglementets Lttr A. § 6 angaaende Retten til at beholde

Omtrent ved Begyndelsen af Referatet om Commissionens Virksomhed ender Overskous udarbejdede Manuscript, og Resten er leveret af Hr. Edgar Collin, formentlig i Henhold til Optegnelser af Overskou og andre Meddelelser af ham. Denne Omstændighed frembyder en vis Vanskelighed ved Bedømmelse og Behandling af det Efterfølgende. Da nemlig Overskou selv ikke har endelig udarbejdet den følgende Del af Theaterhistorien, kan man ikke vide, om hans Optegnelser have gennemgaaet den kritiske Behandling af ham, som han selv vilde anseet nødvendig, inden de kom frem for Offentligheden, men Garantierne for den historiske Sandhed i Skriftet maa da fra dette Tidspunct formentlig blive endnu ringere end for den forudgaaende Periode, navnlig med Hensyn til Udtalelser, der stilles hen, som Overskous Dom og Opfattelse, eller Referater af forefaldne Begivenheder, som ikke ere støttede paa uimodsigelige Bevisdata.

Det er ganske vist, som Overskou anfører, og som Heiberg selv fremhæver i en af Overskou (Side 292) citeret Udtalelse, at Heiberg begyndte Saisonen 1855—56 under adskillige Vanskeligheder; men det er høist paafaldende ikke blot, at Overskou kun har Syn for disse, uden at det falder ham ind, at Heiberg selv kunde have nogen Skyld deri, men og at Heiberg selv ikke er bleven opmærksom paa, hvormeget han

Roller, Sahlertz med Hensyn til Forbuddet i Litr. B. § 7 om Optræden udenfor den kgl. Tjeneste, og Overskou med Hensyn til Rollesclassification til Feuberegning: udenfor disse Vota fremkom intetsomhelst dissentierende Votum hverken fra Overskou eller andre af Commissionens Medlemmer.

— den Mand man mindst vilde troet skulde gjøre sig skyldig i Inconseqvens — geraader i Strid med flere af de Betragtninger, han tidligere selv havde hævdet, idet han nu beklager sig over Tabet af Høedt og Wiehe og formentlig Savn af Støtte hos Ministeriet, og derhos rent glemmer eller overseer, hvilken directe Hjælp Ministeriet, og dette alene, havde leveret ham til at komme gjennem denne Saison, som han gjorde det.

Naar Heiberg tidligere uden Betænkelse havde ladet det komme dertil, at Høedt gik af; naar han havde officielt erklæret at kunne bære Wiehes Afgang (se hans ovenfor S. 157 anførte Skrivelse af 28. April 1855) saa er det paafaldende, at han senere vil beklage sig over Tabet, og de derved fremkomne Vanskeligheder; men naar han endvidere tilføier, at man endnu ikke anede, at det skulde lykkes dem at forøge Vanskelighederne ved at slutte sig til Forestillingerne paa Hoftheatret, saa maa Heiberg ialtfald ganske have glemt, at han selv i Skrivelse til Ministeren af 31. Januar 1855¹⁾ allerede havde antydnet, at en saadan Plan kunde antages at være igjære.

Som den næste Vanskelighed fremhæves, at Ministeriet ikke skal have ydet Heiberg den skyldige Støtte ved at søge at forhindre, at der gaves Andre Skuespilbevillinger, og særligt ved at intervenere mod den Virksomhed, som Lange (efter Heibergs Mening uden tilstrækkelig Hjemmel i sine Bevillinger) udøvede ved Forestillingerne paa Hoftheatret, der var ham overladt til Benyttelse af Kongen.

Men selv om det nu end kunde antages, at Heiberg havde Ret i sin Formening om Langes Adkomster, skjøndt man vel tør gaa ud fra, at Ministeriet fuldt

¹⁾ Se ovfr. S. 140—1,

saa meget som Heiberg var istand til at bedømme dette, væsentlig juridiske, Spørgsmaal (hvis endelige Afgjørelse iøvrigt tilkom Justitsministeriet, gjennem hvilket Bevillingerne udfærdigedes), og selv om man vil se bort fra, hvor ganske ligegyldigt Heiberg ideligt, naar Spørgsmaalet var om slige Bevillinger, havde forholdt sig ligeoverfor det kgl. Theaters Monopol, saaledes som Ministeriet i dets ovenciterede Skrivelse af 18. Juli¹⁾ paamindede ham om, og at det maatte findes lidet stemmende med Ministeriets Værdighed, om det nu pludselig skulde skifte System, fordi Heiberg fandt Anledning dertil — saa er det høist forunderligt, at hverken Overskou eller Heiberg selv have havt Syn for, hvor umuligt det vilde været for Ministeriet, om det end havde villet forsøge paa at forhindre Forestillingerne paa Hofteatret, da at gennemføre et Forbud mod disse, hvilket uden Tvivl kun vilde yderligere skadet det kgl. Theater.

Hverken Overskou eller Heiberg have kunnet være uvidende om, hvad Alle vidste, at Kammerraad Lange stod i ganske særlig Yndest hos Kong Frederik VII, og at denne paa enhver Maade vilde tage ham i Beskyttelse. — I slige Sager var Kongen ikke let til at faae til at give efter, men kunde gjerne befrygtes at ville gaa til Yderligheder. — Det, Heiberg forlangte af Ministeren, var saaledes ikke mindre end, at han i en Sag — der ikke egentlig hørte under hans Ressort, men under Justitsministerens — skulde reise en Motion, som let kunde bringe ikke blot Ministerens egen Stilling men muligvis det hele Ministeriums Bestaaen i Fare; og for ikke at tale om, i hvor høi Grad en Minister vilde latterliggjøre sig ved at sætte Himmel og Jord i Bevægelse og maaske

¹⁾ Se ovfr. S. 179.

reise et Cabinetsspørgsmaal paa en saadan Basis — saa maa jeg spørge, hvad der vel var kommet ud deraf, dersom det ogsaa var lykkedes Ministeren med stor Alarm at foie Heibergs Capricer (thi anderledes kunde Heibergs Fordring dog ikke opfattes) og faae Hoftheatret lukket, da Langes Berettigelse til at give Forestillinger (som Overskou og Heiberg mente, skjøndt Overskou selv siger, at det var tvivlsomt) udløb d. 30. November 1855.

Det var ikke blot Høedt og Wiehe, der vare gaaede bort fra det kgl. Theater til Hoftheatret, de havde taget en stor Del af det kgl. Theaters, af Hovedstadens intelligente, formuende og formaaende Publicum med sig til Hoftheatret; dettes Forestillinger vare i høi Grad i Yndest og havde stærk Tilstrømning. Naar nu dette Theater pludselig var blevet lukket, er det klart, at der vilde være blevet opløftet et Ramaskrig mod Ministeren og Heiberg selv, hvilken Sidste allerede havde Uvillie nok imod sig i Publicum. At et Forbud saaledes langt fra at gavne, meget mere vilde skade det kgl. Theater og dets Stilling i Øieblikket, maatte være indlysende for Enhver, der tænkte alvorligt over Sagen; dette indsaa Ministeriet, og det er næsten utænkeligt, at Heiberg selv ikke skulde indseet det Samme, saa at man, naar Heiberg lader, som om han var blind for, at Ministeriet her snarest handle til hans eget Bedste (efter Overskou Side 293) og antyder, at dette var et af de Midler, der kunde anvendes til at gjøre ham kjed af hans Stilling, snarere maa spørge, om ikke Heibergs Optræden her snarest var et Middel til at fortrædige Ministeriet, eller ialtfald en Finte, hvorved han mod bedre Vidende kunde give det Udseende af, at Ministeriet lod ham savne den Understøttelse, han havde Krav paa.

At det af Overskou Meddelte Side 292—300 skulde berettige til den Conclusion, som Overskou giver, nemlig at man heraf seer, hvilken Understøttelse Heiberg havde at vente af sin Overordnede, Cultusministeriet, er saaledes grebet ud af Luften, ligesom hans Bemærkning Side 298, hvorefter han finder Ministeriets der nævnte Skrivelse (af 8. Februar 1856) angaaende den formentlig paatænkte Opførelse af Comedien „Figaros Bryllup“ paa Hoftheatret i flere Henseender mærkelig. Det kan nok være mærkeligt, at Heiberg ikke af sig selv indsaa, at Ministeriet ikke var til for her, som han ogsaa ved andre Leiligheder synes at have attraaet, at gaa hans Ærinder; det kan være mærkeligt, at Heiberg ikke kunde forstaa, at naar Lange ikke troede at begaa noget Indgreb i det kgl. Theaters Repertoire ved ved at optage et eller andet Stykke, kunde det fornuftigvis ikke falde ham ind at henvende sig til Heiberg med Forespørgsel, om han turde opføre det, og at det altsaa var en Selvfølge, at naar Heiberg mente, at Opførelsen af et vist Stykke kunde være uberettiget, maatte han nødvendigvis selv foranledige, at Spørgsmaalet bragtes under Forhandling; — men dette var maaske atter et Udslag af den Mangel paa Blik for det Administrative, som der var saa mange Exempler paa hos Heiberg.

Naar ovennævnte Comedie imidlertid factisk ikke blev opført paa Hoftheatret — om der ellers har været Andet end et Rygte derom — saa troer jeg ikke, at der fra Ministerens Side er gjort noget Skridt for at forhindre det; — det er meget sandsynligere, at Lange i Henhold til et skriftligt Tilsagn, som han havde afgivet til Overhofmarskallen, og som var meddelt Heiberg, om at han vilde stræbe at undgaa Collisioner med det kgl. Theaters Repertoire, af egen Drift har op-

givet at spille „Figaros Bryllup“, om han ogsaa har paatænkt det, saasnart han erfarede, at der var Spørgsmaal om Lovligheden heraf; det er til dette skriftlige Tilsagn af Lange, at Ministeriet støtter sin Forventning om, at Lange vil søge at undgaa Collisioner (cf. Overskou S. 299), og efter hvad der foreligger er der Grund til at antage, at denne Forventning har viist sig berettiget, saa at der virkelig ikke behøvedes mere end, at Lange har faaet Nys om, at man drog hans Berettigelse til at opføre det omhandlede Stykke i Tvivl.

Medens nu baade Heiberg og Overskou have travlt med at paapege de Vanskeligheder, Ministeriet skal have beredet Theaterbestyrelsen, ties der ganske om den betydelige Understøttelse, der af Ministeriet var ydet Heiberg i dennes sidste Saison ved Foranstaltninger, der ene og alene skyldtes Ministeriet og Ministeriets Syn paa, hvad der kunde være Theatret gavnligt.

Overskou fremhæver, at det finantsielle Udbytte af Saisonen var særdeles gunstigt og det største, Theatret endnu havde havt nogen Saison; Forestillingsindtægten var nemlig 147,073 Rdl. 76 Skill., og udgjorde i Gjennemsnit ca. 603 Rdl. pr. Forestilling, hvilket ganske vist var mere end der paa Finantsloven var beregnet som Forestillingsindtægt for Finantsaaret 18⁵⁵/₅₆, ved hvilken Beregning der naturligvis var gaaet ud fra de hidtilværende Forhold med den gamle Tilskuerplads, men langt fra svarede til, hvad der var beregnet for Finantsaaret 18⁵⁶/₅₇, og altsaa ikke kunde kaldes tilfredsstillende for den Del af Saisonen, der henhørte til sidstnævnte Finantsaar (fra 1. April til 21. Juni 1856), og iøvrigt i Virkeligheden heller ikke for den øvrige Del af Saisonen, som med den nye ombyggede Tilskuerplads burde

kunnet give samme Gjennemsnits-Indtægt, som beregnedes for Finantsaaret 18⁵⁶/₅₇, nemlig 650 Rd. l. pr. Forestilling.

Imidlertid skal det ikke nægtes, at Heiberg i denne hans Directorats sidste Saison 1855—56 viste en Omhu for at holde Theatret i Drift, som det kun maatte beklages, at han saa sent havde grebet til, og at det efter Omstændighederne heldige finansielle Resultat ogsaa tildels kunde tilregnes ham, ihvorvel det ikke kan oversees, at Resultatet nærmest blev muligt derved, at det viste sig, at Theatret i sit Repertoire besad Skatte, som man blot behøvede at tage til (deriblandt væsentligt ogsaa Heibergs egne Arbejder), og at det saaledes ikke i og for sig var nogen stor Kunst at drive Theatret i en Saison med slige Arbejder; hvorvidt Resultatet imidlertid naaedes uden Tab, Tilbagegang og Ydmygelse for Theatret i rent kunstnerisk Henseende, er et andet Spørgsmaal; vist er det, at de mange mer eller mindre middelmaadige og umodne Debutanter, som denne Saison tildels levede af, ikke kunde undgaa at kaste et diletantmæssigt Skjær over adskillige Præstationer, og at disse ere en underlig Illustration af de dramaturgiske Grundsætninger, Overskou tidligere proclamerer som Heibergs.

Den store Nytte Heibergs Efterfølgere efter Overskous Angivelse Side 303 skal have høstet af den store Mængde Arbejder, Heiberg drog frem i sin sidste Saison, var vist meget tvivlsom; af de Stykker, Overskou nævner, var der nok ikke mere end et (Apothekeren og Doktoren), som fik Anvendelse i næste Saison ved at gaa to Gange.

Men det forholdsviis heldige Udbytte af Forestillingerne i Saisonen 18⁵⁵/₅₆ skyldtes ogsaa, som det er paaviseligt, for en stor Del andre Omstændigheder.

Da Hall, foranlediget ved Heibergs Indberetning om, at Theatret vilde have Underballance for Aaret 1854/55 blandt Andet som Følge af, at den paaregnede Indtægt af Salg af Billetter til forhøiet Pris var udebleven, saaledes som tidligere omtalt, under 26. Febr. 1855 i denne Anledning tilskrev Folkethingets Finantsudvalg, havde han udtalt, at han iingenlunde fandt at denne Foranstaltning i sig selv derfor burde opgives, men at han meget mere troede, i Overensstemmelse med, hvad Finantsudvalget havde udtalt sig for, at samme burde forsøges bragt i Udførelse i en anden og hensigtsmæssigere Form.

I Overensstemmelse hermed tilskrev Ministeriet under 9, Juni 1855 Heiberg saaledes:

„Da det ved Forsøget i forrige Saison med Salg af Billetter til forhøjet Priis ifølge Ministeriets Skrivelse af 12. April f. A., har, saaledes som Hr. Etatsraaden nærmere har oplyst i behagelig Skrivelse af 22. Februar d. A., viist sig, at den valgte Fremgangsmaade, navnlig i oeconomisk Henseende var mindre hensigtsmæssig, har jeg fundet det rettest for næste Saison at indføre en Modification heri, og har i den Henseende, i Henhold til de Forhandlinger, der desangaaende tidligere have fundet Sted, bestemt mig for en saadan Indretning med Billetsalget, at samtlige ikke bortabonnerede Pladser, forinden den sædvanlige Udsalgstid, stilles til Salg mod en noget ringere Forhøjelse af omtrent en Fjerdedeel af den ordinaire Priis, om hvilken Beslutning jeg ogsaa under Forhandlingerne om det ifølge Ministeriets Skrivelse af 1. Marts d. A. anviste extraordinaire Tilskud til Theatret for forrige Finantsaar af 3550 Rdl., har fundet mig foranlediget til at udtale mig for vedkommende Udvalg i Folkethinget.“

At denne Foranstaltning med Salg af Billetter til forhøiet Pris nu virkelig kunde blive af Betydning for Theatrets Kasse, fremgik deraf, at det forhøiede Billetsalg i 1855—56 indbragte 1586 Rdl. 84 Skill.

Men at tillige den, udelukkende ved Ministeriets Initiativ foranledigede, Ombygning af Tilskuerpladsen i Sommeren 1855 ogsaa i sig selv var særdeles gunstig for Theatrets Indtægt foreligger ligeledes. For det Første er det naturligt, at Nysgjerrigheden efter at se og prøve det nye Locale i Begyndelsen havde Indflydelse paa Besøget. Den første Aften til en i og for sig ikke meget tiltrækkende Forestilling (uden Abonnement) var Huset saaledes udsolgt med en Indtægt af 1238 Rdl. — en hidtil ukjendt Aftenindtægt. — De følgende Aftener gav ogsaa en god Indtægt, som for en Del kunde tilskrives Localets Nyhed; men da Huset, udsolgt til de ordinære Priser, — der kun vare lidet forhøiede for nogle Pladser efter Heibergs Forslag — nu kunde indbringe den betydeligt forøgede Indtægt af 1100 Rdlr. fulgte deraf, at naar der forekom Forestillinger af større Interesse, vandt Theatret betydeligt paa disse Aftener; saaledes gik „Regimentets Datter“ første Forestilling (u. A.) med Indtægt 1327 Rdlr., „Elverhøi“ (u. A.) med 1143 Rdlr. (2. Forestilling med Abonnement endog med 950 Rdl.) og i det Hele mange Gange med stor Indtægt. „De opdigtede Historier“ og „Farinelli“ (u. A.) med 1101 Rdlr., „Dyveke“ første Gang (u. A.) med 1100 Rdlr. o. s. fr., den saaledes meget forøgede Indtægt af alle Forestillinger, der besad nogen Tiltrækningskraft, og som bødede meget paa de ringe Indtægter af en stor Del Forestillinger, skyldtes Ministeriets Foranstaltning med Ombygningen — og det skulde dog synes, at

denne Foranstaltning saaledes turde kaldes en væsentlig Hjelp for Heiberg i hans betrængte Forfatning.¹⁾

Som en af Grundene til det mindre heldige Udfald af Logeauctionen anfører Overskou det strænge Politiforbud mod Billethækren; da dette imidlertid skete efter Heibergs eget Ønske, skal der vel deri ikke findes noget skadeligt Træk fra Ministeriets Side mod Heiberg.

Som et lille Bidrag til Belysning af Overskous Paalidelighed som Historiograph skal jeg her berøre, hvorledes det hængte sammen med at Heiberg — som Overskou beretter — fik udvirket, at der maatte gives en Forestilling til Indtægt for C. N. Rosenkilde i Anledning af hans 70 Aars Fødselsdag.

Theaterpersonalet havde henvendt sig til Ministeren med Andragende om, at der af Theatret maatte foranstaltes en Beneficestilling for C. N. Rosenkilde i Anledning af hans 70 Aars Fødselsdag, den 8. Januar 1856.

Herom begjærte Ministeriet Theaterdirecturens Erklæring, idet Ministeriet for sin Del udtalte sig tilbøielig til at imødekomme Personalets Ønske.

I sin Erklæring af 5te Januar udtalte Heiberg sig imidlertid bestemt herimod, dels af principielle Grunde, dels fordi han troede at vide, at Rosenkilde selv ikke

¹⁾ Ved Omtale af den stedfundne Ombygning er der Side 291 hos Overskou indløbet en Feil, naar det meddeles, at den i Baggrunden af Tilskuerpladsen indrettede nye Kongeloge benyttedes, naar Kongen gjæstede Theatret med sin Gemalinde; dette forholder sig ikke saa, denne nye Kongeloge blev vel benyttet af Kongehuset, men ikke af Kongen selv undtagen ved festlige Leiligheder, og da tog hans Gemalinde Plads i Logen ved Prosceniet, hvilken Kongen ellers altid benyttede og navnlig, naar han besøgte Theatret i Selskab med sin Gemalinde.

syntes om dette Forehavende (hvad dog neppe var Tilfældet), og foreslog derimod, at der af Theaterkassen udbetaltes Rosenkilde 800 Rdl. som Æquivalent for en Forestillings Indtægt.

Da Ministeriet imidlertid maatte finde en særegen Beneficeforestilling mest adæquat for det Øjemed at hædre Rosenkilde, og en Udbetaling, som Heiberg havde foreslaaet; vilde afstedkomme visse Vanskeligheder ligeoverfor Budgettet, tilskrev det under 7de Januar Heiberg om paa Fødselsdagen at gjøre Rosenkilde en Meddelelse fra Ministeriet, hvorved der i de mest anerkjendende Udtryk blev tilbudt Rosenkilde en Beneficeforestilling eller, hvis han ikke skulde ønske en saadan, da en Udbetaling af 800 Rdl.“

Det vil af det Foranførte let skjønnes, at Forholdet mellem Ministeriet og Heiberg ikke var blevet bedre end tidligere, og det kunde, efter hvad der var passeret i den foregaaende Saison og senere foregik, heller ikke ventes, at den Tillid til Heibergs Theateradministration, som Ministeriet havde tabt, skulde være gjenoprettet. Paa sin Side vedblev Heiberg at nære en Bitterhed mod Ministeriet, der gav sig tilkjende ved enhver, om end ofte ganske uskyldig Leilighed.

Er det saaledes naturligt, at Tanken om at gjøre en Forandring med Bestyrelsen af Theatret maatte opstaa hos Ministeriet og snart modnedes hos dette, saa er det ligeledes forklarligt, at Heiberg, om han end var for stolt til altfor pludseligt at ville trække sig tilbage, dog kunde ønske at afslutte en Virksomhed, der, hvad man end i rent kunstnerisk Henseende maatte dømme om den, dog aabenlyst havde bragt saamange

Brud, der nu viste sig at være ligesaamange Vanskeligheder for ham, som havde bragt ham i et skjævt Forhold til Ministeriet og endelig stillet ham i Opposition til det hele intelligente Hovedstadspublicum — en Opposition, der virkede skadeligt tilbage paa selve Theatret. Imidlertid var det ikke Halls Tanke directe at give Stødet til Heibergs Fjernelse, men at lade Forholdene roligt udvikle sig, indtil en Afgjørelse i denne Retning naturligt maatte indtræde.

Det tør vel antages, at de af Commissionen udarbejdede Forslag til et nyt Tjenestereglement, Forfatter- og Feu Regulativ, have givet et første Stød til, at Spørgsmaalet kom under Forhandling.

Ministeriet billigede i det Hele de af Commissionen fremsatte Forslag, og skjøndt det ingenlunde forholder sig saaledes, som Overskou gjerne vil insinuere, og en overfladisk Betragtning maaske har bragt ogsaa Andre til at antage, at det hele Foretagende med Commissionens Nedsættelse og den Retning, hvori dens Arbejder gik, skulde være ligefrem anlagt paa at styrte Heiberg — Noget som ogsaa allerede modsiges af den Omstændighed, at Majoriteten i Commissionen (Overskou og de 3 Skuespillere) maatte antages at være Heiberg hengivne og neppe vilde laant Navn til en Indstilling som den, de deltog i, naar de havde skjønnet, at Formaalet skulde være et saadant, og ikke blot at tilveiebringe en til Tidens Anskuelse og Theatrets Vel svarende Ordning; — saa kunde det vel nok antages, at Heiberg ikke ønskede at gaa ind paa en Administration under nye reglementariske Bestemmelser, der i visse Retninger stod i Modstrid med det Regjeringsystem, han hidtil havde fulgt og med saa megen Iver forfægtet.

Allerede denne Betragtning og end mere den hele Tilstand maatte let give ogsaa Udenforstaaende en Fornemmelse af, at det stundede mod Heibergs Afgang; at der saaledes snart i Publicum dannede sig en Forudfølelse heraf, synes mig, at ikke engang Overskou kunde have rimelig Grund til at undre sig over.

Commissionens Forslag havde været tilstillede Heiberg til Betænkning, nu fremkom der — formentlig allerede kort efter Nytaar 1856 — Ønske om, at Udstedelsen af samme stilledes i Bero samtidig med, at Heiberg i en Samtale med Hall antydede, at han tænkte at trække sig tilbage.

Saasnart Heiberg saaledes havde ladet sig forstaa med Ønske om Afgang, var det Hall i høj Grad magtpaaliggende at lægge for Dagen, at han vidste at skjelne mellem Theaterdirecteuren, som han ikke kunde ønske at beholde, og Digteren J. L. Heiberg, hvem han som Alle beundrede og højagtede, som Nationen kunde føle sig stolt af, og som den skyldte Hæder og Paaskjønnelse.

Der aabnede sig saaledes ad Forhandlingens Veien en Mulighed til at ordne Sagen med Lempe, uden noget Brud, paa en saadan Maade, at Heiberg selv maatte kunne føle sig tilfredsstillet, og at Fru Heiberg — hvad Hall selvfølgelig maatte lægge den største Vægt paa — heller ikke af noget Brud med Heiberg skulde føle sig bortstødt fra den Scene, hvor hun mere end nogen Anden var uerstattelig, men at begge, baade Heiberg og Frue, fremdeles kunde føle sig knyttede til den Institution, der skyldte dem saa meget, og for hvilken de ogsaa fremdeles vilde kunne være af stor Betydning.

I Henhold til de mundtlige Forhandlinger bragte Hall nu Sagen ind i et officielt Spor ved følgende Skrivelse til Heiberg af 26. Marts 1856.

„Hr. Etatsraaden har under de tvende Samtaler, jeg senest har havt den Ære at have med Dem i Ministeriet, yttret Ønske om at fratræde Bestyrelsen af det Kongelige Theater ved denne Saisons Slutning, idet De bemærkede, at De, efter igjennem 7 Saisoner at have baaret Byrderne af denne Virksomhed, vel kunde attraae en større Ro og Frihed til Udførelsen af andre Arbejder, men Hr. Etatsraaden tilføiede — hvad der var mig særdeles kjært at erfare — at De dog derfor ikke ønskede ganske at udtræde af enhver Forbindelse med Theatret, men at De navnlig vilde være tilbøielig til at overtage en Function svarende til den, De beklædte, inden De tiltraadte Theatrets Bestyrelse. Jeg har herved maattet finde mig opfordret til at tage under nærmere Overveielse, hvorledes en saadan Forandring i Deres Stilling vilde kunne iværksættes paa en saadan Maade, at den — saaledes som jeg har meddeelt Dem, at det var mit Ønske — ikke skulde medføre nogen Afgang i Deres hidtil havte Indtægter.“

„Efter at jeg i denne Anledning navnlig har forhandlet med Finantsministeren, troer jeg nu at kunne ansee det for sikkert, at den ommeldte Forandring vil kunne udføres overensstemmende med dette mit Ønske, saa at der ved den Pension, De ved Entledigelse som Theaterdirecteur vil erholde, i Forening med den Gage, der vilde blive nærmere at bestemme for Dem, naar De modtager Ansættelse som Censor, vil kunne tillægges Dem en Indtægt af samme Størrelse som Deres nuhavende Gage, hvis Beløb ifølge Pensionsloven ikke tør overskrides ved nye Gage og Pension i Forening.“

„Medens der nu vel ikke vilde være nogen Nødvendighed for i denne Anledning for Hr. Etatsraadens Vedkommende at foretage Videre for henimod Saisonens Slutning, da De har ønsket først til den Tid at fra-træde Theatrets Bestyrelse, vil det imidlertid være indlysende, at der baade maatte gives Ministeriet fornøden Tid til at iværksætte Organisationen af en ny Bestyrelse, og desuden den eventuelle Bestyrelse, forinden den tiltræder, tilstrækkelig Leilighed, saavel til at gjøre sig bekjendt med Forholdene i det Hele, som til at træffe de Forberedelser, der behøves med Hensyn til Theatrets Drift i næste Saison. Dertil kommer, at den eventuelle Bestyrelse maatte have Adgang til at afgive Betænkning om, og derefter Approbation erhverves paa de af Theatercommissionen udarbejdede Forslag til et nyt Tjenestereglement og Feu- samt Forfatterregulativer, hvis Udstedelse jeg efter Hr. Etatsraadens Ønske hidtil har ladet beroe. Jeg maa saaledes nu ansee det Tidspunkt for at være forhaanden, da det vil være nødvendigt at bevirke den definitive Afgjørelse af de herhen hørende Forhold, hvortil det første Skridt maatte være et skriftligt Andragende fra Hr. Etatsraaden, overensstemmende med Deres ovenberørte mundtlige Meddelelse til mig.“

Der gik imidlertid en Maaned hen, uden at Heiberg, uagtet den dertil givne Opfordring og en paa-følgende Samtale med Ministeren, lod høre fra sig, og det blev derfor nødvendigt for Ministeriet atter at bringe Sagen i Erindring ved følgende Skrivelse af 24. April.

„Da jeg ikke har modtaget den nærmere skriftlige Begjæring, hvorom jeg under 26de f. M. tillod mig at

tilskrive Hr. Etatsraaden, og som De, under en senere mundtlig Samtale yttrede, at De snarest muligt vilde tilstille mig, kan jeg ikke undlade at bringe Hr. Etatsraaden den ommeldte Begjærings Indsendelse i behagelig Erindring, idet jeg meget maa ønske at modtage samme i de første Dage, hvorpaa jeg maa lægge saa meget større Vægt, som den i min ovennævnte Skrivelse omtalte pecuniaire Ordning, som Hr. Etatsraaden bekjendt, beroer paa en Overenskomst med Finantsministeren, og der om kort Tid vil foregaae en Omordning af Pensionsvæsenets Bestyrelse, der vilde gjøre en ny Forhandling om Sagen med en anden Minister nødvendig, saafremt det ovennævnte Forhold ikke kan være ordnet forinden.“

Den næste Dag (25. April) indsendte Heiberg sin Begjæring om at entlediges*) og udtalte sig tillige om sin eventuelle Stilling som Censor.

Heibergs Andragende er saalydende:

„Det vil være i Deres Excellences behagelige Erindring, at jeg i Slutningen af afvigte Aar, i en

*) Ligesom Heiberg selv søgte om Entledigelse fra Udgangen af den indeværende Saison, saaledes gik Ministeriets Indstilling ogsaa ud herpaa, hvilket ifølge Forholdets Natur ogsaa var det eneste Rimelige og Fornuftige. Der- som Saisonen, som under almindelige Forhold, havde sluttet den 31. Mai, vilde Heiberg være afgaaet denne Dag; da Saisonen nu paa Grund af extraordinaire Forhold varede til 21. Juni, maatte hans Directeur-Virksomhed nu afsluttes med denne Dag, og deri kunde intet Paafaldende findes. Saisonen har intet at gjøre med Kalendermaaneden; og det var kun en aldeles nødvendig og naturlig Consequens af Forholdene, at Heiberg frattraadte med Saisonens Ophør, uden at deri kunde eller skulde ligge nogen Krænkelse af Heiberg; naar Overskou derfor i sine Bemærkninger Side 325—6 vil give det Udseende heraf, savner Saadant enhver Grund.

Samtale, som jeg havde den Ære at have med Dem, yttrede den Formening, at det maaskee var rettest, om jeg fratraadte det Kongelige Theaters Bestyrelse ved Udgangen af indeværende Saison, og at jeg heri støttede mig paa Grunde, hentede dels fra Theatrets, dels fra min egen personlige Interesse. I første Henseende maatte jeg ialfald ansee det for tvivlsomt, om det ikke vilde være til Gavn for Sagen, at nye Kræfter bleve satte i Spidsen for et Institut, som nu i 7 Aar havde været overladt til den samme Mands Ledelse; og i den anden Henseende følte jeg mig overbevist om, at en Hvile efter mit Forretningsliv i hiin lange Periode vilde paa flere Maader være gavnlig for mig selv. Men jeg yttrede tillige, at jeg ved Fratrædelsen fra Directeur-Embedet dog ikke kunde ønske at rive mig løs fra al Forbindelse med et Institut, til hvis Interesse jeg har været knyttet i et Tidsrum af over 30 Aar, dels ved tidligere Embedsstilling, dels ved min dramatiske Virksomhed, dels ved min Kones Forhold dertil, og hvis Velfærd aldrig kan blive mig ligegyldigt. Jeg tillod mig derfor at foreslaae Deres Excellence, at jeg traadte tilbage i en lignende Embedsstilling ved Theatret, som den jeg tidligere havde havt, nemlig som Censor for de dramatiske Værker, paa hvis Bedømmelse Repertoirets Fornyelse og Beskaffenhed beroer. Deres Excellence havde den Godhed at gaae ind paa dette Forslag, og endydermere at sige mig, at De vilde drage Omsorg for, at min Gage i denne forandrede Stilling skulde erholde den Størrelse, at den i Forbindelse med den mig ifølge Pensionsloven tilkommende Pension vilde udgjøre samme Beløb som min hidtilværende Directeurgage; og dette Tilbud er siden bleven bekræftet i Ministeriets Skrivelser af 26de Marts og 24de April d. A. Der

staaer saaledes for mig nu kun tilbage at bevidne Deres Excellence min Erkjendtlighed for den Beredvillighed, hvormed De ved denne Leilighed er kommen mig imøde, og bede Dem om at foretage de fornødne Skridt til Sagens Afgjørelse i Overeensstemmelse med de nævnte Punkter.“

„Endnu skal jeg kun tillade mig at bringe i Deres Excellences Erindring, hvad jeg mundtligt har havt den Ære at yttre angaaende de attraaede Betingelser for min forandrede Embedsvirksomhed. Mit Ønske, som syntes at vinde Deres Excellences Bifald, omfattede fornemmelig følgende Grundbestemmelser. —
— — — —.“

Efterat Ministeriet i den følgende Tid havde tilvebragt en ny Ordning af Theatrets Bestyrelse, hvorefter Heiberg atter indtraadte i sin tidligere Stilling som Censor og ved den, denne Stilling tillagte Gage i Forbindelse med sin Pension som Directeur vedblev at oppebære den samme Indtægt, han havde havt som Theaterdirecteur (2500 Rdl.), fandt der endnu en Correspondance Sted mellem Heiberg og Ministeriet om visse Detailler angaaende Censor-Stillingens Ordning, som afsluttedes med en Skrivelse fra Heiberg af 10. Juli 1856, der udviser, at det Hele dog endte med en glædelig Tilfredshed fra Heibergs Side og en velfortjent Paaskjønnelse af Halls hensynsfulde Behandling af Heiberg.

Den nævnte Skrivelse af 10. Juli er saalydende:

„Efter en saa velvillig Imødekommen af mine Ønsker, som den, der udtaler sig i Ministeriets behagelige Skrivelse af Gaars Dato, og for hvilken jeg beder det modtage Bevidnelsen af min oprigtige Paaskjøn-

nelse, kan der nu for mig ikke være Andet tilbage end med Erkjendtlighed at modtage det gjorte Tilbud, overladende alle yderligere Detailbestemmelser i Forretningsgangen til Ministeriets nærmere Afgjørelse paa den Maade, som maatte vise sig meest overensstemmende med Tjenestens Tarv og alle Vedkommendes fælleds Interesser. Idet jeg saaledes maa finde det unødvendigt at urgere de i min allerærbødigste Skrivelse af 28. Juni fremsatte detaillerede Forslag, med Undtagelse af dem, som Ministeriet allerede har havt den Godhed at indrømme, — skal jeg kun endnu i Henhold til min nysnævnte Skrivelse, tillade mig at fremsætte som et Ønske, deels at der meddeles mig en Kongelig Bestalling, ialfald naar min Ansættelse er approberet ved Finantsloven, deels at Directeurs Approbation af mine Indstillinger om Stykkers Antagelse eller Forkastelse, maa af mig, i min Egenskab som Censor, officielt meddeles de respective Indsendere, under Paaberaabelse af Directeurs Resolution, og efter en Formular, som nærmere bliver at bestemme efter Overenskomst med Directuren.“

„Idet jeg da nu skal tillade mig at bede Ministeriet om at foretage de fornødne Skridt til at udvirke den allerhøieste Resolution om min Ansættelse, gjentager jeg min Tak for den særdeles Velvillie, hvormed det har viist sig tilbøieligt til at opfylde mine Ønsker.“

The first part of the report deals with the general situation of the country and the progress of the war. It is followed by a detailed account of the military operations in the various theatres of war. The author then discusses the political and economic conditions of the country and the impact of the war on the population. The report concludes with a summary of the findings and a list of recommendations.

The second part of the report contains a series of tables and charts showing the progress of the war and the economic situation of the country. These tables and charts are arranged in a logical order and are accompanied by explanatory text. The tables show the number of troops, the amount of supplies, and the value of the currency. The charts show the changes in the price of goods and the rate of inflation.

The third part of the report is a collection of letters and reports from the front. These letters and reports are arranged in chronological order and provide a first-hand account of the war. They describe the conditions of the soldiers, the progress of the fighting, and the impact of the war on the civilian population. The letters and reports are written in a simple and direct style and are easy to read.

The fourth part of the report is a collection of articles and essays on various aspects of the war. These articles and essays are arranged in a logical order and are accompanied by explanatory text. The articles discuss the political and economic conditions of the country and the impact of the war on the population. The essays provide a critical analysis of the war and the role of the government.

The fifth part of the report is a collection of statistical data and tables. These tables show the progress of the war and the economic situation of the country. They are arranged in a logical order and are accompanied by explanatory text. The tables show the number of troops, the amount of supplies, and the value of the currency. The charts show the changes in the price of goods and the rate of inflation.

The sixth part of the report is a collection of letters and reports from the front. These letters and reports are arranged in chronological order and provide a first-hand account of the war. They describe the conditions of the soldiers, the progress of the fighting, and the impact of the war on the civilian population. The letters and reports are written in a simple and direct style and are easy to read.

The seventh part of the report is a collection of articles and essays on various aspects of the war. These articles and essays are arranged in a logical order and are accompanied by explanatory text. The articles discuss the political and economic conditions of the country and the impact of the war on the population. The essays provide a critical analysis of the war and the role of the government.

The eighth part of the report is a collection of statistical data and tables. These tables show the progress of the war and the economic situation of the country. They are arranged in a logical order and are accompanied by explanatory text. The tables show the number of troops, the amount of supplies, and the value of the currency. The charts show the changes in the price of goods and the rate of inflation.

II.

1856—59.

II

НА ВЕРИ

Idet jeg nu gaaer over til at behandle den Periode, i hvilken jeg har havt Del i den umiddelbare Bestyrelse af det kgl. Theater, vil jeg — hvorlidet jeg end ønsker at stille mig selv frem som en Person af Betydning i den Tids Theaterhistorie — dog ikke kunne undgaa at tale en Del om mig selv og min Virksomhed, skjøndt Hovedformaalet for, hvad jeg meddeler, her som i det Foregaaende skal være at rense Theaterhistorien for en Del af den objective Usandhed og de Fejlsyn, der klæbe ved Overskous Fremstilling. At modsige Alt, hvad der i Sandhedens Navn fortjente at modsiges, at rette Alt, hvorved der i Overskous Fremstilling findes Feil, anseer jeg for næsten uoverkommeligt, ialtfald vilde det ikke kunne ske uden en altfor trættende og møisommelig Vidtløftighed, thi der findes her, som da forøvrigt ogsaa i en stor Del af det Foregaaende, neppe nogen Side, der ikke kunde behøve en kritisk Berigtigelse. Ligesaa findes der sikkert ogsaa Urigtigheder i Fremstillingen efter 1859, men disse overlader jeg Andre at belyse.

Det Kjendskab, Hall gjennem Heibergs Theaterbestyrelse havde vundet til Manglerne og Mislighederne ved en Bestyrelsesordning med en Enedirec-

teur, som Heiberg havde været det, havde hos Hall rodfæstet den Anskuelse, at Theatrets Bestyrelse ikke burde gives i Hænderne paa en enkelt Mand.

Det er nu ganske vist iøinefaldende, at dersom der gaaes ud fra, at Theatret skal bestyres af en Ene-Directeur og at han bør være udrustet med alle de Egenskaber, al den Kundskab, Indsigt og Routine, som vilde behøves til, at han i enhver Retning skulde kunne fyldestgjøre ved sin egen Autoritet, og ved eget Arbejde, og med Tillid hos Over- og Underordnede saavel som Publicum, samt til Held for Theatret i kunstnerisk som i finantsiel Henseende kunne lede Styrelsen i alle Brancher — saa vil Opgaven at finde en Theater-directeur, som jeg nærmere har paavist foran i Indledningen, være saa vanskelig, at det næsten maatte kaldes et Vidunder, om det nogensinde skulde lykkes at løse den.

Det er saaledes ganske naturligt, at naar man kommer til Erkjendelse af, at man ikke er istand til at finde en enkelt Mand, som ved sig selv alene kan tilfredsstille de Ønsker, der kunne være berettigede med Hensyn til en Theaterdirecteur, saa vil Tanken vende sig til det Spørgsmaal, om man da ikke kan opnaa Alt, hvad man attraaer hos en Theaterbestyrelse, ved at sammensætte denne af Flere, hvorved man altsaa kan have for Øie, at disse gjensidig skulle supplere hinanden, saa at den fulde attraaede Indsigt og Dygtighed dog saaledes bliver bragt tilveie i Bestyrelsen, og hertil kommer den Bétragtning, at medens Theaterbestyrelsen, naar den helt og udelt skal varetages af en Ene-directeur er — som Erfaringen tilstrækkeligt har viist — saa trættende og opslidende, at Ingen kan ventes at blive ret mange Aar ved den uden at tabe saameget i Energi, Virkelyst og Virkeevne, at det paa en eller

anden Maade vil gaa ud over Theatret, medens det dog i andre Henseender er uheldigt, at der hyppigt skeer Directeur-Skifte, saa er der større Udsigt til, at en sammensat Direction vil kunne udholde Arbeidet i et længere Tidsrum, og Skifte af et enkelt Medlem af Directionen vil ikke virke saa forstyrrende paa Administrationen som Skifte af Enedirecteur.

Den Tanke at sammensætte Bestyrelsen af Flere for ved denne Sammensætning at faae de forskjellige Evner og Dygtigheder repræsenterede i Bestyrelsen er vistnok heller ikke ny; om man end ikke vil anse vore egne tidligere Theaterdirectioner før 1849 som et Udtryk for samme, saa fandtes, saavidt jeg veed, denne Tanke ialtfald dengang gennemført ved den store Opera i Paris og paa det Nærmeste ogsaa ved Operaen og Burgtheatret i Wien.

Idet nu Hall gik ud fra det Synspunct, at det var fortrinsvis nødvendigt, at den artistiske Side var repræsenteret i Theaterbestyrelsen, maatte han indse, at naar det lykkedes ham at finde den Personlighed, der kunde haabes at fyldestgjøre i denne Henseende, maatte Præsumptionen blive for, at denne Mand ikke vilde kunne tilfredsstille med Hensyn til den Side af Administrationen, der vedrører Theatrets Oekonomi, og da det netop var denne Side af Theaterbestyrelsen, som særligt havde beredet Ministeriet Vanskeligheder i Heibergs Tid, og fremdeles kunde befrygtes at ville gjøre det Samme i Fremtiden, naar der ikke til at varetage denne Side af Theaterbestyrelsen sattes en Mand, der kunde give Ministeriet en Garanti derimod, — saa førtes Hall naturligt hen til Beslutningen om at ordne Theaterbestyrelsen med en Direction af to Medlemmer.

Ministerens Betragtningmaade, som han fremstillede den i den Indstilling om Theaterbestyrelsens Ordning, der forelagdes Kongen, var i Hovedtrækkene følgende:

„I Betragtning af, at det vil være forbundet med overordentlig Vanskelighed og nærmest beroe paa et Tilfælde at finde en enkelt Mand, der i alle Retninger skulde kunne fyldestgjøre med Hensyn til hvad der maa ønskes hos en Theaterdirecteur, og at denne Bestilling i sig selv er for omfattende for en enkelt Mands Kræfter, naar han paa ønskelig Maade skal tage sig af Alt, maatte det synes heldigst, at der dannedes en combineret Bestyrelse, hvorved de forskjellige Egenskaber og Dygtigheder, som en Theaterbestyrelse maa ønskes i Besiddelse af, vilde kunne søges forenede; da nu Bestyrelsesvirksomheden indeholder to Hovedmomenter, nemlig en artistisk og en administrativ-oeconomisk Virksomhed, syntes heraf naturligen at følge, at Bestyrelsen eller Directionen bør bestaae af to Medlemmer, saaledes, at det ene Medlem specielt har at drage Omsorg for, ligesom han og har speciel Myndighed og Ansvar for de artistiske Anliggender, medens det Samme maatte gjælde for det andet Medlem med Hensyn til de administrativ-oeconomiske Anliggender; da imidlertid begge Momenter i den daglige Bestyrelse uafslædig løbe over i hinanden, og da det er en Selvfølge, at den ene af Directionens Medlemmer i Sygdoms- eller andet Forfald maatte vicariere for den Anden, vilde Bestyrelsesvirksomheden ikke kunne deles mellem de to Directeurer saaledes, at enhver af dem fik sit Gebeet at virke paa uafhængig af den Anden, hvorimod Forholdet maatte stilles saaledes, at samtlige Bestyrelsesanliggender blev Gjenstand for begges Overveielse og Forhandling i Fælledsskab ved Møder, som i dette Øiemed stadig maatte holdes; kun

naar der fandt Dissens Sted mellem Directeurerne, vilde det tilkomme den af dem, til hvis specielle Virkekreds det paagjældende Spørgsmaal henhørte, under sit Ansvar at tage endelig Beslutning og bringe denne i Udførelse; iøvrigt vilde det ved en af Ministeriet udfærdiget Instrux blive nærmere at bestemme, hvilke forskjellige Anliggender der i Henhold til foranførte Grundsætning blev at henregne til hver enkelt Directeurs specielle Virkekreds, og kun naar der herefter endnu kunde være Tvivl om, til hvis Virkekreds et givet Anliggende maatte henregnes, vilde Ministerens Afgjørelse i Tilfælde af Dissens kunne paakaldes af et af Directionens Medlemmer.“

Ministeren følte sig overbevist om, at ved denne Ordning vilde: „den sikkreste Garanti naaes ikke blot for, at samtlige Bestyrelsesanliggender, som meget let kunne overstige en Enkelts Kræfter, vilde blive tilbørlig varetagne og skjænkede fornøden Opmærksomhed af Bestyrelsen, men ogsaa for at en fleersidig Betragtning og Hensyn til Theatrets Vel i de forskjellige Retninger vilde gjøre sig gjældende i den stadige Bestyrelsesvirksomhed.“

Ihvorvel nu denne Ordning efter den Anskuelse, som min egen Erfaring har bragt mig til, i og for sig neppe er den absolut heldigste, og den navnlig vanskelig vil lade sig forene med den Livlighed og Resoluthed i Administrationen, som maa ønskes, og skjøndt jeg, som tidligere bemærket, formener, at man ikke behøver at komme ind paa Todelingen, naar man, istedetfor som Udgangspunct for Ordningen af Theatrets Bestyrelse at fastholde den artistiske Ledelse som det første og vigtigste Moment, vil accentuere selve Administrationen som det, det for Theatrets Drift fornemmelig kommer an paa, idet man

da maa henvise Administratoren til i artistisk Henseende at søge Støtte og Bistand hos Andre, forsaa-vidt som dette kan blive nødvendigt — saa skal jeg dog erkjende, at en Ordning med to Directeurer ikke blot er mulig og kan gaa (Beviset er jo og ført i den Ordning, der fandt Sted fra 1. Januar 1858 til Juni 1859), men at den ogsaa i adskillige Retninger har Fortrin fremfor en enevældig Directeur; — men der er een uafviselig Betingelse for, at det kan gaa med Todelingen, og det er den, at der kan finde en op-oprigtig velvillig og sympathetisk Samvirken Sted mellem de to Directeurer, at de personlig kunne arbeide sammen og med Lethed glide hen over de smaa Differenser, der aldrig kunne udeblive. Kan denne velvillige sympathetiske Samarbejden mellem Directeurerne ikke forudsættes, er Todelingen umulig, det vil sige, Hensigten vil ikke kunne naaes.

Da der i Vinteren 1855—56 begyndte at vise sig Tegn til, at Heiberg vilde fratræde Directeurposten, havde Ministeren under Samtaler med mig angaaende en fremtidig Ordning oftere udtalt sin oven fremsatte Anskuelse, og man begyndte da allerede at tænke sig om blandt de ikke mange Mænd, mellem hvilke man skulde søge, for at finde en artistisk Directeur. Spørgsmaalet om at finde en administrativ-oekonomisk Directeur, hvilket forholdsvis maatte være lettere, var endnu ikke kommet under Omtale, og specielt havde jeg ikke havt nogen Tanke om, at jeg skulde blive Candidat til denne Stilling, om jeg end kunde vide, at der neppe var Nogen, der som jeg var indlevet i Ministerens Tanke med Hensyn til den Opgave, der vilde blive stillet for denne Virksomhed, og heller ikke i Øieblikket ret mange, der besad saa megen

Kjendskab som jeg til de Forhold, det her kom an paa. Da jeg imidlertid en Dag forebragte Ministeren et Ønske om Befordring til et Embede, han disponerede over, udtalte han til mig, at han havde paatænkt at anvende mig som Medlem af en Theaterdirection, bestaaende af to Medlemmer, nemlig som administrativ-oekonomisk Directeur, hvorfor han ønskede, at jeg blev til Disposition i saa Henseende.

Ligeoverfor den Tillid, Ministeren saaledes viste mig, og i Følelsen af, at jeg dog vilde være istandtil at udrette Et og Andet til en forbedret Organisation af Theatrets Forhold, kunde jeg ikke tage i Betænkning at modtage dette Ministerens Tilbud.

Efterat dette Punct saaledes kunde ansees for fastslaaet, blev Spørgsmaalet om Valg af en artistisk Directeur nu det, Opmærksomheden alene maatte fæstes paa; men blandt dem, der bragtes under Omtale, var der Ingen, som særligt tilfredsstillede Ønskerne, og jeg troer ikke, at der fra Ministerens Side paa dette Tidspunct har været indledet Forhandling med Nogen uden Resultat, saaledes som Overskous Fremstilling synes at ville antyde. Saasntart der imidlertid begyndte i Publicum at forlyde Rygter om, at Heiberg vilde trække sig tilbage, begyndte Professor Dorph at sætte sig i Bevægelse for at anbefale sig til Posten. Jeg bruger med Flid disse Udtryk, thi jeg er ganske sikker paa, at Tanken aldrig vilde være faldet paa ham, dersom han ikke selv havde gjort Skridt for at henlede Opmærksomheden paa sig. Ikke nok med at han personlig tilskrev og henvendte sig til Ministeren, han forsømte ingen Vei til gennem de Skuespillere eller Andre, som han stod i venskabeligt Forhold til, under Paaberaabelse af Adkomster, som dem han anfører i det af Overskou Side 337 o: f. meddelte Brev

ja endog under Henvisning til mere private Forhold at poussere sig frem til Posten, hvilken han derhos tilbød at overtage uden Gage eller andet Vederlag. Den store Interesse for Theatret, som navnlig det sidstnævnte Moment aabenbarede, den stærke Tro paa sig selv, som Manden lagde for Dagen, og som i høi Grad støttedes af flere af Theatrets ældre ansete Kunstnere, bevirkede da, at Hall, skjøndt han ikke fandt sig særligt tiltalt af Dorphs Candidatur, dog bestemte sig til at conferere med ham om eventuel Overtagelse af Posten, idet Hall vistnok ogsaa lagde Vægt paa den Omstændighed, af Dorph ikke var optraadt i nogen Partikamp paa den æsthetiske Arena, og at hans Person derfor neppe vilde frembyde nogen Vanskelighed for Fuldførelsen af det Forsoningsværk, som Ministeren havde for Øie, men at han netop kunde ansees skikket til at lette Stillingen for Fru Heiberg.

Under den Samtale, som Hall nu havde med Dorph, og som jeg vel ikke overværede, men som jeg dog troer at kjende det væsentlige Indhold af, udviklede Hall naturligvis sin oven antydede Anskuelse af, hvorledes han fandt at burde organisere Theatrets Bestyrelse med to sideordnede Directeurer. Dorph tiltraadte, som man kunde vente, Ministerens System, men fremhævede kun, at det syntes ham mindre heldigt at stille to Mænd af saa forskjellig Alder (han 73 jeg 32 Aar) sammen i en Direction, og herved fremkom da Tanken om at stille mig under Benævnelse af „Committeret“ men sideordnet og med samme Myndighed som en Directeur.

Efter Samtalen med Dorph meddelte Hall mig dette og spurgte mig, om jeg vilde have Noget imod efter Dorphs Ønske at træde ind i Bestyrelsen under

Navn af „Committeret“ men med den samme Myndighed og Betydning som en Directeur.

Det kan vel siges, et det var en Feil af Hall at give efter for dette Ønske af Dorph og derved give Anledning til, at Forholdet strax fra Begyndelsen blev uklart, vel ikke for Dorph og mig, men desto mere for Udenforstaaende, og jeg skal indrømme, at det var meget uklogt af mig at gaa ind paa denne Ændring af det Tilbud, Ministeren havde gjort mig, og som han — det er jeg sikker paa — ikke vilde have taget tilbage; — men dette maa være Undskyldning baade for Hall og mig, at vi stolede paa Dorphs Charakter, hvis Hæderlighed og Loyalitet der vist ikke har kunnet reises nogen Tvivl om; og da han var enig i Ministerens Plan, maatte han vide, at han, skjøndt han, og han alene, betegnedes som Directeur, dog i Virkeligheden kun skulde være det første Medlem i en Direction.

I den af Overskou omtalte Artikel i „Fædrelandet“ af 12. April 1858 har Dorph accentueret, at Ministeren, da denne første Gang samtalede med ham om Sagen — efter Dorphs Angivelse „formentlig“ i Mai¹⁾ 1856 — skal have sagt til ham: „De bliver Directeur, saa ansættes ogsaa en Committeret som Directeurens Medhjælper og ham underordnet.“

Hvad enten dette Referat nu skyldes Dorphs svage Hukommelse — hvorpaa jeg havde saamange Beviser — eller Forvexling af Tid, Udtryk eller hvad der ellers kan tænkes, saa er det umuligt, at Hall i sin første Samtale med Dorph kan have yttret noget Saa-

¹⁾ Denne første Samtale maa imidlertid have fundet Sted allerede i April, da Ministeriets Indstilling til Kongen om en ny Ordning af Theatrets Bestyrelse allerede indgaves d. 3. Mai.

dant; thi da denne Samtale fandt Sted, havde der endnu slet ikke været talt til mig om at indtræde i Bestyrelsen som Committeret istedetfor som Directeur; men det er endvidere umuligt, at Hall under nogen Samtale med Dorph kan have udtalt sig saaledes som Dorph anfører, thi det var lige stik mod Halls Opfattelse, at jeg som Committeret skulde være Directeurens Medhjælper, ham underordnet og ikke andet; men kunde der i saa Henseende end efter Halls mundtlige Ytringer have været nogen Tvivl tilstede hos Dorph om den rette Forstaaelse af den ham tillagte Stilling, saa maatte denne i ethvert Fald være forsvunden, da han modtog skriftlig Meddelelse om den ham tillagte Constitution som Directeur.

Efterat Ministeren nemlig i Henhold til de stedfundne Samtaler med Dorph havde nedlagt Forestilling til Kongen om en interimistisk Ordning af Theatrets Bestyrelse og deri udviklet disse Planer, som jeg ovenfor har citeret efter Forestillingens Ordlyd, samt under 11. Mai erhvervet Kongens Bemyndigelse til at constituere Dorph og mig, modtog saavel Dorph som jeg under 16. Mai 1856 en, i Henhold til denne kongelige Bemyndigelse, af Ministeriet udfærdiget og selvfølgelig i alt Væsentligt enslydende Meddelelse om vor Constitution.

Naar det nu i denne Meddelelse til Dorph hedder, hvad han særligt har mærket sig og udelukkende fremhæver: „at den Committerede skal deltage i og være Directeuren behjælpelig med Hensyn til Theatrets Bestyrelse“, og vil lade sig forstaa med, at han har opfattet denne Tale om Delagtighed som synonymt med „at være behjælpelig“, saa maa Dorph her — som han ogsaa ved andre Leiligheder viste Tendens til — have bidt sig saa fast i disse Ord, at han er bleven blind for Skrivelsens øvrige Indhold; thi i

samme Skrivelse hedder det fremdeles, at det paalægges Dorph efter Forhandling med mig at indkomme med Forslag til „Fordelingen af de med Bestyrelsen forbundne Forretninger mellem Directeuren og den Committerede.

For Enhver maa det være klart, at den Committerede herefter ikke var en simpelthen underordnet Medhjælp, som Directeuren kunde bruge naar og hvor han vilde eller ganske lade være at bruge; og skulde der endnu have været nogen Tvivl tilbage hos Dorph, saa maatte denne hæves ved Ministeriets Skrivelse af 15. Juli, som han vel citerer, men atter ufuldstændigt og med Forbigaaelse af noget meget Væsentligt; thi det er ikke saa, at denne Skrivelse udtaler sig derhen „at samtidig med at Ledelsen af den kunstneriske Del af Theaterbestyrelsen overdrages een Mand som Directeur, vil den administrativ-oeconomiske Del af Bestyrelsen nærmest blive at overtage af den Committerede“; men Skrivelsen indeholder den Meddelelse til Dorph, som han vel kjendte, men syntes at have glemmt, nemlig, at den af Kongen approberede Plan for den trufne foreløbige Ordning af Theatrets Bestyrelse, i Henhold til hvilken vi vare constituerede, gaaer ud paa, „at samtidig med, at Ledelsen af den kunstneriske Deel af Theaterbestyrelsen overdroges een Mand som Directeur, vilde den administrativ-oeconomiske Deel af Bestyrelsen nærmest blive at varetage af en Anden, der blev stillet som Committeret“.

Jeg skal ikke fordybe mig videre i dette Anliggende som i sin Tid er tilstrækkeligt belyst af mig i et Gjensvar til Dorph i „Fædrelandet“ for 15., 16. og 17, April 1858; men derimod skal jeg fremhæve, at Sagens sande Sammenhæng for Dorphs Vedkommende er denne: Dorph har, da han modtog sin Constitution,

været i fuldeste Forstaaelse med Ministerens Plan til Bestyrelsens Ordning; han har ikke blot forstaaet den, men været enig deri og rigtigt opfattet Forholdet saaledes, at Theaterdirecteurens Myndighed var og skulde være delt mellem os to; Beviset derfor er ikke blot hans Forhold til og Udtalelser til mig umiddelbart efter vor Constitution, da jeg hyppigt samtalede med ham — slige mundtlige Ytringer kunne jo have Lidet at betyde — men kort efter vor Udnævnelse opfordrede Dorph selv mig skriftligt til at medunderskrive de mellem Theatrets Bestyrelse og Nielsen samt Bournonville affattede Contracter om deres Engagement, foruden flere andre i Theaterbestyrelsens Navn udfærdigede Documenter — Alt i Overensstemmelse med en af Dorph selv brugt skriftlig Ytring: at Bestyrelsen jo var ham og mig i Forening; — men ikke saa snart var det kommet ud i Publicum, at Dorph var designeret til Theaterdirecteur, før en Del af Theatrets Personale (deriblandt ogsaa Overskou) bebyndte ivrigt at søge til ham og samtale med ham om Theateranliggender. Dorph talte med Alle, hørte paa Alle, og lod til at ville føie Alle i Alt; men under Paavirkning af hvad der saaledes bibragtes ham, mest af Personer, der, som Overskou, troede at finde en øieblikkelig Interesse i, at jeg holdtes saavidt muligt udenfor Bestyrelsen, fordi de havde bedre Haab om at faae deres Villie eller Ønsker opfyldte gjennem Dorph alene, er det ganske naturligt, at Magtspørgsmaalet er dukket op i ham, og at han da, secunderet af Overskou og Ligesindede, snart er bragt til at anse det for sin Hovedopgave at staa fast paa sin Myndighed og Selvstændighed som „Directeur“ ligeoverfor mig, ja endog ligeoverfor Ministeren.

I Begyndelsen gik Alt forsaavidt godt mellem Dorph og mig, som han confererede med mig om Alt, og vi let blev enige; men inden ret længe indtraadte en Forandring; han foretog sig Adskilligt, som han lod mig uvidende om; de mundtlige Samtaler afløstes af skriftlige Correspondancer, og kom jeg til Dorph, havde han Intet at tale med mig om, medens der ingen Afgjørelse blev truffen paa, hvad jeg paa min Side bragte under Omtale. Der er for mig slet ingen Tvivl om, at det Omslag, der saaledes fandt Sted i Dorphs Forhold mod mig, alene skyldtes Andres og navnlig Overskous Paavirkning; og forsaavidt maa jeg give Overskou Ret, naar han Side 410 bemærker: „Sagen var den, at Dorph var altfor godtroende“, thi alle de Ubehageligheder, som Dorph led under i sin korte Functionstid, havde ganske vist sit Udspring derfra, at han troede for godt dem, der stræbte at vinde Indflydelse paa ham for selv at nyde godt af hans Directeurmyndighed, og at han ikke saae, at disse Personer lededes af ganske andre Motiver end Hensynet til, hvad der kunde være til Gavn for Dorph selv, hans Stilling og Theatrets Styrelse; — men naar det først var lykkedes saadanne Paavirkninger at faae Dorph bibragt en Mening om Et eller Andet, saa var han paa sin Side rigtignok ogsaa saa stiv i denne Mening, at intet nok saa fyndigt Argument kunde rokke den; at han selv skulde have udgrandsket de Subtiliteter, hvormed han af og til kjæmpede mod Ministeriet, troer jeg neppe, skjøndt jeg ikke vil nægte, at han ved visse Leiligheder kunde udfinde ret subtile Fortolkninger. Dog er jeg temmelig overbevist om, at den Opfindelse, at Reglementet for Theater-tjenesten ved under 23. Juli 1856 at blive stadfæstet af Kongen, idet samme kun talte om Directeuren, maatte

have ophævet den af Ministeriet i Henhold til den tidligere kgl. Resolution af 11. Mai s. A. indførte Ordning med Directeur Embedets Deling, og gjengivet Dorph den fulde Myndighed, som Heiberg besad som Directeur, — at denne Opfindelse ikke var Dorphs egen men hidrørte fra Overskou, som havde indpodet den i Dorph.

Det kan gjerne erkjendes, at det var en Feil eller mindre correct af Ministeriet, at det, idet det indstillede Reglementet til kgl. Stadfæstelse, ikke — saaledes som det senere skete ved Organisationen af en combineret Bestyrelse fra 1. Januar 1858 — tog et Forbehold med Hensyn til Forstaaelsen af Reglementets Betegnelse „Directeur“ ligeoverfor de da etablerede Bestyrelsesforhold; men det er vel undskyldeligt, om Ministeriet endnu dengang har troet paa Dorphs loyale Opfattelse af Forholdet, og medens det ikke kunde være tilstrækkelig begrundet at foretage Ændringer i Reglementet, der jo var bestemt til at bestaa i længere Tid, af Hensyn til en interimistisk Ordning af Theatrets Bestyrelse som den da stedfindende, saa kunde det vel heller ikke ventes, at Dorph skulde være saa naiv paa Basis af en saa haartrukken Fortolkning at indlade sig i en Kamp om Magten med Ministeriet, der havde constitueret ham og atter kunde hæve denne Constitution, naar det skulde være.

Men om Dorph ellers var istand til at opfinde slige Subtiliteter, saa var han længe om det, og hans Tankebevægelser i det Hele taget saa paafaldende langsomme, at han alene af den Grund ikke kunde faae Noget sat i Gang eller bragt i Orden.

Overskou har henledet Opmærksomheden paa det Paafaldende i, at Dorph, naar han offentlig vilde beklage sig over den Medfart, han mente at have lidt, da ventede 10 Maaneder efter sin Afgang dermed;

men en lignende Sendrægtighed, parret med en ganske overordentlig Seighed, var fremtrædende i alle hans Foretagender; saaledes ogsaa i Spørgsmaalet om Ordningen af Forholdet mellem Directeuren og den Committerede; den 16. Mai anmodede Ministeriet ham om at forhandle Sagen med mig og gjøre Forslag til dens Ordning; efter adskillige mundtlige Forhandlinger havde jeg den 12. Juni sendt Dorph et udførligt Forslag til Ordning af Bestyrelsesforholdet; Dorph var strax enig i mit Forslag, men, formodentlig efter Conference med Andre, var han bleven ganske uenig deri, hvorom han dog først underrettede mig den 28. Juli, efterat han en Tid forinden, den 13. Juli, havde indberettet til Ministeriet, at han „i den Tid var ifærd med at samle sine Tanker angaaende Forholdet“, og Ministeriet derpaa under 15. Juli havde meget indtrængende paamindet ham om at fremme Sagen; imidlertid var han den 20. August ikke kommen videre, end at han maatte tilskrive Ministeren, at han og jeg flere Gange havde havt „meer end timelange mundtlige stedse personligt velvillige Conferencer“ om Sagen, men „at jo mere han tænkte sig ind i den, desto intricatere stillede den sig;“ — den 2. Septbr. bad han i Anledning af denne Sag om at blive bekjendt med den Plan, Ministeren havde lagt for Theaterbestyrelsens Ordning, og som Kongen havde approberet; den 5. Septbr. oplyste Ministeren ham om, at denne Plan var ham bekjendt af tidligere Meddelelser, men gjentog en Fremstilling deraf og paamindede atter om Sagens Agjørelse; der kom imidlertid Intet fra Dorph, og da det var Ministerens bestemte Villie at lade mig indtræde i den for mig bestemte Virksomhed og Myndighed, tilskrev Ministeriet den 22. September Dorph Ordre om at bekjendtgjøre for Theatrets Personale, at de i Anliggender,

der angik Oekonomien, havde at henvende sig til den Committerede. Men Dorph efterkom ikke denne Ordre, men tilskrev paany Ministeriet d. 25de med det curieuse Forslag, at Ministeriet selv vilde udkaste en Plan for Forholdets Ordning og saa lade ham afgive Betænkning derover, og først da Ministeriet categorisk gjentog Ordren, skred Dorph til at opfylde den.

Som et andet curieust Sidestykke hertil kan noteres Følgende:

Den 23. October 1857, altsaa c. 5 Maaneder efter sin Afgang fra Theatret, tilskrev Dorph Hall, at denne i den foregaaende Vinter flere Gange havde yttret til ham, at han og hans Theaterbestyrelse var den eneste sorte Plet i Halls Ministerium, og anmodede Dorph nu Hall om at meddele ham, hvad hans Mening var med denne Yttring,

Endnu et eiendommeligt Træk fra Dorphs Side skal jeg her anføre:

Da han ikke kunde komme paa det Rene med, hvorledes det officielle Forhold mellem os kunde ordnes, havde han i Juli 1856 opfordret mig ganske venskabeligt — men formodentlig dog efter Tilskyndelse af Andre — til at afholde mig fra enhver Deltagelse i Bestyrelsesanliggender, idet han mente, at han alene bedst vilde kunne sætte Alting igang. For ikke at vise mig uvillig til at slaa ind paa, hvad han ansaa for det Heldigste, lovede jeg at gaa ind herpaa, idet jeg dog gjorde opmærksom paa, at det maaske neppe var ganske foreneligt med min Pligt, og jeg forholdt mig saaledes en Tid aldeles passiv, men da Ministeren kom til Kundskab herom og ikke kunde billige, at den hele Hensigt med min Ansættelse saaledes blev uopfyldt, maatte jeg opgive dette Standpunct, som ellers nok vilde have ført til forskjellige Curiositeter;

ikke destomindre gjorde Dorph mig endnu engang d. 26. Octbr. 1856 — altsaa længe efter at jeg var traadt i anerkjendt Virksomhed i Henhold til Ministeriets Resolution af 22. Septbr. — det selvsamme Forslag, uden at jeg naturligvis da kunde reflectere derpaa.

Det her Meddelte turde vel nok i sig selv være temmelig afgjørende for den Dom, at Dorph som Forretningsmand var umulig. — Det var jo imidlertid heller ikke det, han skulde være, men idet han stræbte at udvide det Gebet, der rettelig tilkom ham, til andre Anliggender, førtes han dog ind paa Forretningsanliggender, hvor han maatte komme galt fra det.

Imidlertid gik det ham ikke bedre paa det egentlig artistiske Gebet, hvor han netop skulde vise sig. — Jeg vil ikke tale om, at han aldrig i mindste Maade forsøgte at influere paa den sceniske Fremstilling, thi dette er i og for sig en betænkelig Sag for de fleste Directeurer, og der var heller ingen Anledning dertil; han havde jo Overskou, med hvem det ialtfald kunde gaa ligesaa godt som under Heiberg; men i Henseende til selve Repertoirets Dannelse, som da i strengeste Forstand skulde have viist hans Dygtighed, gjorde han complet Fiasco.

Blandt de Nyheder, som kom frem i Saisonen, var der nok strengt taget neppe mer end 3, som skyldtes Dorphs eget Valg: „Fabrikpigen“, „Trop som Ægtemand“ og „Kongen paa Furland“. Medens Heiberg i Sommerens Løb reiste i Udlandet, havde han midlertidig overdraget sin Censormyndighed til Dorph, og denne benyttede sig af Heibergs Fraværelse til at antage de nævnte 3 Stykker, der alle vare uheldige for Theatret, og hvoraf i hvert Fald 2 tidligere vare forkastede af Heiberg; blandt de andre Nyheder, der

fremkom i Saisonen, skyldtes Fremkomsten saavel af „Salomon de Caus“ som af „Thyre Boløxe og Herremanden“ til Høedt, der ogsaa havde været Thieles Consulent ved det sidstnævnte Stykkes endelige Redaction.

Saagodtsom alle de af det ældre Repertoire fremdragne Stykkers Gjenoptagelse skyldtes Ønsker af Personalet og Begjæringer om Debutroller; dette Sidste var saaledes Tilfældet med Jacob v. Thybo, Cendrillon, Fra Diavolo, Murmesteren, Statsmand og Borger, Torden-skjold m. m.

Det er ganske karakteristisk for Overskous Sandhedskjærlighed, at medens han fuldt saa godt som nogen Anden har vidst og maattet vide ikke blot, at jeg forinden og i Begyndelsen af Saisonen var endogsaa ganske ubekjendt med, hvad der forberedtes, men at jeg ogsaa i hele den øvrige Del af Saisonen efter at Ministeriet havde fordret, at jeg skulde deltage i Bestyrelsen, vel fik Kundskab om, hvad der skete, men var uden al Indflydelse paa Bestemmelsen om, hvad der skulde ske med Hensyn til Repertoiret o. s. v., saa taler Overskou dog bestandig efter den 22de September, som om jeg var den ledende Aand; han refererer alle artistiske Foranstaltninger ikke længer til Directeuren men til „Directionen“ — nemlig for at Ansvaret for, hvad Dorph foretog sig, saaledes ved en let Vending kunde overføres paa mig.

De nye Stykker kjendte jeg ikke, før de vare antagne og ansatte til Opførelse, ligesaa lidt som jeg havde nogen Anelse om den Liste, Dorph bekjendtgjorde om, hvad der agtedes givet i Saisonen, førend jeg læste den i Avisen; iøvrigt maa jeg antage, at Dorph, der af Ministeren var tilskyndet til at lade udgaa et Program for den forestaaende Saison, ganske

paa egen Haand har affattet dette uden Hjelp af Overskou, thi med hans Bistand vilde Programmet dog ganske vist være kommet til at se noget bedre ud og ikke saaledes have bragt Folk til at trække paa Smilebaandet¹⁾.

I det Hele var det ikke blot Dorph, men lige- saameget mig selv, der af Princip holdt mig saa fuld- stændig som muligt borte fra ethvert Forsøg paa Med- virken i den artistiske Styrelse, og naar Overskou Side 384 siger „Hvad Repertoiret angik, da kunde man ikke tilkjende Directionen nogen Roes derfor“, saa bør „Directionen“ ombyttes med „Directeuren“, hvorefter Sætningen bliver fuldkommen sand.

Iøvrigt maa det ansees for et Held for Theatret, at dette ikke kom til at spille sine Kræfter paa flere daarlige Stykker; Dorph nærede en meget farlig Til- bøielighed til at fremdrage gamle, forlængst glemte,

¹⁾ I denne høist curieuse Bekjendtgjørelse, der optoges i Ber- lingske Tidende for 13. August, hedder det:

Blandt de Skuespil, som ere paatænkte at opføres paa det kgl. Theater i forestaaende Theatersaison, nævne vi følgende: — Derpaa opregnes 30 Stykker, dels Skuespil af alle Arter, dels Operaer og Syngestykker, desuden anføres: „Øhlsenschlægerske og Shakspearske Tragedier“ og tilsidst „3 nye Balletter af Bournonville, 3 ældre gjenoptagne Gale- ottiske Balletter: Lagertha, Rolf Blaaskjæg og Romeo og Giulietta.“ — Det Hele bærer ikke Vidnesbyrd om nogen- somhelst Plan eller et begrundet Skjøn om, hvad der kunde gives eller bringes frem, endsige om det kunde bringes frem med Nytte. Det er aabenbart, at Listen er bleven til ved at samle en Del forskjellige Stykker, som forskjellige Skuespillere havde yttret Ønske om at optræde i (s. s. Azemia, Henrik d. 4de og Falstaff, Barberen i Sevilla [Lystspil], Emilie Galotti) og dertil har Dorph føiet Forskjelligt, som han selv har ønsket givet, men uden at han forud har confereret med Andre om, hvorvidt det ogsaa var praktikabelt (s. s. de Galeottiske Balletter).

og til Datiden aldeles ikke passende, dramatiske Arbejder, som han i sin Ungdom formodentlig havde følt sig tiltalt af og nu tænkte at lyksaliggjøre Theatret og Publicum med. Det manglede ikke paa gamle Skuepillere, som nærrede disse Ideer; men lykkeligvis var der dog ogsaa Andre, som fik ham derfra, og bl. a. en af Theatrets mest ansete ældre Kunstnere, Dorphs virkelige Ven, som ogsaa engang til mig beklagede Dorphs Bestræbelser i den nævnte Retning; Theatret slap saaledes med, at Dorph havde spildt sin Tid paa at arbejde i disse gamle Sager, og at Kassen maatte til ingen Nytte udrede Udgifterne til Stykkers og Rollers Skrivning og andre Forberedelser; — men Dorphs Virksomhed med Hensyn til Repertoiret var og blev ufrugtbar for Theatret.

At det var og maatte blive saa, kunde ikke længe undgaa dem, der havde nogen Indsigt i Theatervæsenet og kjendte lidt til Sagernes Gang; det var derfor ogsaa, allerede inden Saisonen var begyndt, en Udtalelse, man ofte og fra forskjellige Sider kunde høre, at det umuligt kunde gaa med Dorph; ja det manglede end ikke, at der var dem, der allerede da beredte sig til at tage Arv efter Dorph.

Naar det nu desuagtet gik, og gik som det gjorde, Saisonen igjennem, og det saaledes, at denne Saison gav et hidtil ukjendt finantsielt Udbytte, saa er Sagen den, at Saisonen egentlig gik af sig selv og vilde kunne gaaet saaledes for Enhver, der havde havt de Kort paa Haanden, som Dorph havde; thi det, som bevirkede dette Resultat, var ikke nogen Foranstaltning, som Dorph havde truffet, tvertimod kan man næsten sige, at Spillet blev vundet, trods Alt, hvad Dorph gjorde for at fordærve det, — vundet hovedsagelig som Følge af de Foranstaltninger, Mini-

steren med min Assistance havde truffet, for det Meste inden Dorphs Udnævnelse, og ved hvilke der overleveredes Dorph ved hans Tiltrædelse et betydeligt forøget Personale og et med denne Forøgelse følgende stort og fortrinligt Repertoire, hvortil endelig kom Fordelene ved den nylig ombyggede, og efter Datidens Fordringer særdeles vel indrettede Tilskuerplads i Theatret.

Ligeoverfor Overskous urigtige Beretninger Side 343 og flg. om hvorledes Personalet suppleredes, skal jeg meddele følgende factiske Oplysninger: Wiehe og Høedt vare gjenerhvervede for Theatret ved directe Foranstaltning fra Ministerens Side, efter Forhandlinger, som fornemmelig førtes gjennem mig; i samme Brev, hvori Dorph erholdt Meddelelse om sin Constitution som Theaterdirecteur, underrettede Ministeren ham om, at han havde engageret Wiehe og Høedt; at Dorph skulde have havt Betæneligheder herved, er aldeles ikke sandt; og det vilde da rigtignok ogsaa være omtrent utænkeligt, at nogen ny Theaterdirecteur skulde kunne været saa taabelig at refusere slige Kræfter, naar de tilbødes; naar Overskous Fremstilling derfor vil give det Udseende af, at Ministeriet havde paa tvunget Dorph disse to Kunstnere mod hans Ønske, saa seer jeg ikke rettere, end at denne Fremstilling — om den var sand — kun kunde geraade Ministeren til Ære; der var vel Ingen, neppe Overskou selv, som vilde fundet det i sin Orden, at to saa betydende Kunstnere af Ærefrygt for Heibergs Minde skulde holdes borte fra Theatrets Scene, til hvis Prydelse og bedste Støtter de havde hørt.

Ligeledes blev Engagementet af Nielsen og Bournonville ved Contracter og af A. Rosenkilde og hans Kone, ved disses Ansættelse med Gage, udelukkende

ordnet ved Foranstaltning af Ministeren gjennem Forhandlinger fornemmelig ved mig, om end den formelle Ordning af disse Engagements fuldførtes gjennem den nye Bestyrelse altsaa med tilsyneladende Medvirkning af Dorph.

Hvad endelig Fru Heibergs Forhold til Theatret i denne Saison angaar, da anfører Overskou for det Første — ganske vist i Henhold til Dorphs egen Erklæring — at Dorph ikke var bleven underrettet om, at Ministeren havde tilstaaet Fru Heiberg Permission fra Theatertjenesten for Saisonen 1856—57, ikke engang inden Dorph udkastede Planen for Saisonens Repertoire. Denne Meddelelse er ikke rigtig. — Det er meget muligt, at Ministeriet ikke har givet Dorph officiel Meddelelse herom i nogen Skrivelse, ja det er vel endog sandsynligt, at dette ikke er skeet, eftersom denne Permission var indrømmet forinden Dorphs Beskikkelse, og saavidt jeg nu kan sige noget derom, troer jeg heller ikke, at denne Permission blev officielt meddelt Fru Heiberg ved Skrivelse fra Ministeriet, men at den kun blev givet som et mundtligt Løfte af Ministeren; — men det er derimod aldeles umuligt, at Dorph ikke under Samtaler med Ministeren skulde have erfaret dette; og selv om Ministeren skulde have forbigaaet udtrykkeligt at meddele dette (hvad Ministeren dog til mig senere har erklæret, at han var overbevist om at have gjort) saa kan man dog ikke tænke sig — naar alle Andre ved at erfare Heibergs Afgang som Theaterdirecteur strax fremsatte det Spørgsmaal, hvorledes Fru Heiberg nu vilde stille sig — at da den tiltrædende Directeur skulde have undladt at fremsætte det samme Spørgsmaal. Sandsynligheden er derfor aldeles overveiende for, at det er meddelt Dorph (jeg selv talte ialfald oftere med ham derom)

men at han senere har glemt, at han har faaet den fornødne Meddelelse underhaanden fra Ministeren. ¹⁾

Videre fortæller Overskou, at skjøndt Fru Heiberg havde faaet Permission for hele Saisonen, havde jeg dog flere Gange gjort Forsøg paa at faae hende til at optræde i dens sidste Dage.

Denne Fortælling illustreres tilstrækkeligt ved det Factum, at jeg ingensinde har talt med, skrevet til eller søgt Leilighed til at fremstille mig for Fru Heiberg, forinden jeg i min Stilling som fungerende Ene-directeur i Juni Maaned 1857 hilste paa Fru Heiberg i hendes Hjem.

At jeg ikke kunde falde paa som Committeret at henvende mig til Fru Heiberg med nogen Anmodning om at optræde, var en simpel Consequens af den Stilling, jeg havde indtaget til den artistiske Styrelse,

¹⁾ Forsaavidt det som Bevis for, at Dorph var ubekjendt med, at Fru Heiberg havde Permission for Saisonen, anføres, at Dorph i Bekjendtgjørelsen om Repertoiret i Berlingske Tidende for 13. August havde anført Stykker, hvori der var gjort Regning paa Fru Heibergs Medvirkning, maa det bemærkes, at Fortegnelsen dog kun indeholder 2 saadanne, nemlig „Dronning Marguerites Noveller“ og „Kvindens Vaaben“, og det er i al Fald ganske vist, at Dorph har opført dem efter eget Tykke; men muligt er han foranlediget dertil ved en i Berlingske Tidende for 11. August 1856 indeholdt Meddelelse „fra paalidelig Kilde“ om, at Fru Heiberg efter endt Baderejse atter vilde tiltræde sin Tjeneste i October. Hvorfra denne sidste Meddelelse hidrørte, skal jeg ikke kunne sige, men den havde ganske vist ikke nogen virkelig tilforladelig Hjemmel. Dorph har maaske tillagt denne Meddelelse Betydning og derfor opført de nævnte 2 Stykker, men Listens hele Indhold og Affattelse viser, at den ikke var alvorlig ment, og han kunde lige saa godt opføre disse som adskillige andre Stykker i Fortegnelsen, om hvilke Enhver forud kunde skjønne, at de ikke vilde blive givne.

og ifølge hvilken jeg vel havde Krav paa at blive bekjendt med, hvad der i denne Henseende paatænkte og forberedes, men aldeles ikke kunde eller skulde søge at gjøre nogen Mening eller Indflydelse gjældende med Hensyn til, hvad der besluttedes, saalænge Dorph var i Function; at jeg paa det Strengeste gennemførte denne correcte Opfattelse af min Stilling, derpaa er det Ovenanførte om, at jeg hele Saisonen igjennem var Fru Heiberg personlig ubekjendt, vel og et Bevis blandt mange andre.

Naar imidlertid Overskou videre anfører, at hvad Andre ikke havde kunnet opnaae, formaaede Dorph ved personlig Henvendelse til Fru Heiberg, og at Ministeren burde have ydet Dorph Anerkjendelse for, hvad han derved havde udrettet for Theatret og til Gavn for Udbyttet af Saisonen, saa er Overskou her vistnok atter paa Vildspor.

Det er ganske vist, at der fra Ministeriets Side blev gjort Skridt til at formaa Fru Heiberg til at optræde, uden at det havde den forønskede Virkning.

Den 30. Decbr. 1856 tilskrev Ministeriet Fru Heiberg saaledes:

„Det er med sand Glæde, at Ministeriet har bragt i Erfaring, at Fru Etatsraadindens Befindende — efterat De har benyttet den Dem siden forrige Saisons Udløb indrømmede Permission til at søge Deres Helbred restitueret — nu er saaledes bedret, at det tør haabes, at De med det Første atter vil kunne træde i Virksomhed ved Theatret.“

„Det kan ikke være Etatsraadinden ubekjendt, hvilken særdeles Priis Ministeriet sætter paa at see Theatret støttet ved den store Betydning, De altid har havt for det, og hvormegen Vigtighed Ministeriet

tillægger Deres fortsatte Optræden paa Scenen, ikke blot med Hensyn til de enkelte Præstationer, men ogsaa med Hensyn til Theatrets hele kunstneriske Præg og Udvikling.“

„Forsaavidt det imidlertid skulde kunne befrygtes, at De, saafremt Deres Helbred atter skulde lide under de Anstrengelser, som Udøvelsen af Deres Kunst medføre, ikke vilde see Dem istand til at deeltage i Theatrets Præstationer saa meget som det maatte ønskes, eller endog skulde see Dem nødsaget til ganske at opgive al Virksomhed i Theatrets Tjeneste, troer Ministeriet med Hensyn til de Betænkeligheder, der herfra muligen kunde opstaae hos Dem ved nu paany at begynde Deres Virksomhed, her strax at burde udtale, at ligesom det er en Selvfølge, at der i Henseende til Deres Tjeneste ved Theatret stedse fra Theaterbestyrelsens Side vil blive taget det meest mulige Hensyn til Deres Helbred, saaledes vil Ministeriet naturligviis finde sig forpligtet til at imødekomme et eventuelt Ønske fra Etatsraadindens Side om at afgaae fra Theatret, naar Deres Helbred maatte gjøre det nødvendigt; — saafremt dette beklagelige Tilfælde skulde indtræffe, vilde Ministeriet ligeledes ansee sig forpligtet til at foretage de fornødne Skridt til at udvirke, at den Pension, der eventualiter bliver at tillægge Dem, i intet Tilfælde bliver ringere end den, der vilde tilkomme Dem, hvis De nu afgik fra Theatret, selv om Deres ubestemte Indtægter fremtidigens maatte blive ringere end hidtil.“

„Idet Ministeriet har antaget, at Fru Etatsraadinden i disse Tilsagn vilde finde en Beroligelse med Hensyn til den oven paa pegede Eventualitet, nærer Ministeriet tillige det Haab, at De i denne Meddelelse vil see et Beviis paa, hvor magtpaaliggende det er

Ministeriet snarest muligt at gjenvinde Deres Tjeneste for det kongelige Theater, og at De ogsaa deri vil finde en Tilskyndelse til at imødekomme et Ønske, som deles af Alle, hvem Theatrets sande Tarv ligger paa Hjertet.“

Herpaa modtog Ministeriet følgende Svar fra Fru Heiberg af 10. Januar 1857:

„Idet jeg takker Ministeriet for dets behagelige Skrivelse af 30. f. M., og idet jeg paaskjønner de smigrende Ytringer i Samme, maa jeg dog ønske, at det har sit Forblivende med den mig af Cultusministeren tilstaaede Ferie i denne Saison, i det faste Haab, at min Sundhed, styrket efter de senere Aars Anstrengelser, vil tillade mig fra næste Saisons Begyndelse igjen at kunne udføre min Tjeneste ved Theatret.“

Men det turde være sandsynligt, at Halls personlige Henvendelser til Fru Heiberg have fuldt saa meget bidraget til hendes Gjenoptræden som Dorphs, — dersom det overhovedet har været saadanne Opfordringer og ikke snarere sin egen Lyst og Tilbøjelighed, hun har ladet sig bestemme af, da hun følte sig efter længere Tids Hvile tilstrækkelig restitueret til at underkaste sig de med Theatertjenesten forbundne Anstrengelser.

Løvrigt fortjener det at bemærkes, at det under de Forhandlinger, der fandt Sted i Anledning af Heibergs Afgang søm Directeur, var, saaledes som det ogsaa skimtes i Heibergs ovenfor meddelte Skrivelse af 25. April 1856¹⁾, medindbefattet i Ordningen som en — naturligvis ikke udtrykkeligt stipuleret — men underforstaaet Betingelse, at Fru Heiberg vilde forblive i Theatrets Tjeneste og optræde, saasnart hun

¹⁾ se ovf. S. 202 o. fig.

fandt sig styrket og istand dertil, om hun end maatte behøve at gjøre Brug af den Permission, der var tilstaaet hende, i dens fulde Udstrækning, og det er saaledes forstaaeligt, at hun, da hun følte sig restitueret, har fundet sig forpligtet ligeoverfor Hall til atter at melde sig til Tjeneste.

I hele dette Afsnit diverterer Overskou sig med først at nedsætte Dorph for at hæve Heiberg og derpaa at hæve Dorph for at trykke mig. Dette kunde Overskou nu for mig gjerne have Lov til, naar han holdt sig til Sandheden; men hans Fremstilling af, hvorledes jeg skal have grebet om mig paa det artistiske Omraade, saa at jeg blev den ledende Aand og reducerede Dorph fra Chef til min Underordnede, har for mig, ved Siden af dens Usandhed, sin meget pudsige Side, naar jeg erindrer mig Følgende:

Kort efter at Ministeren under 22. Septbr. 1856 havde resolveret, at jeg som Committeret skulde overtage Styrelsen af Theatrets oekonomiske Anliggender, henvendte Overskou sig en Aften til mig, da jeg tilfældigvis var tilstede paa Scenen, og udtalte, at jeg nok kunde vide, at han saavel som enhver Anden indsaa, at det ikke kunde gaa med „den gamle Mand“ (Dorph), men at det maatte blive mig, der maatte overtage den hele Styrelse; han opfordrede mig derfor til at berede mig hertil og tilsagde mig sin Hjelp og Understøttelse hertil paa enhver Maade. Jeg takkede ham for Venligheden, men tog iøvrigt ingen Notits af hans Tilskyndelser, og gjorde ikke noget Forsøg paa at benytte hans Tilbud, saalænge Saisonen varede, som en naturlig Følge af, at jeg, saalænge jeg stod som Committeret, hverken tænkte paa eller bestræbte mig for at befatte mig med Theaterbestyrelsens artistiske Side. Senere hen, da der viste sig Sandsynlig-

hed for, at Forholdene kunde føre det med sig, at jeg for en Tid maatte overtage den hele Bestyrelse af Theatret, og jeg leilighedsvis kom til for Overskou at udtale Betænkelighed herved, undlod han heller ikke efter Evne at bekjæmpe slige Betænkeligheder.

Min Opgave var af Ministeren stillet saaledes, at jeg skulde søge at gennemføre en heldigere Ordning af Theatrets oekonomiske Anliggender, hvor det lod sig gjøre; og det var dette Formaal, jeg stræbte at arbeide for gjennem hele Saisonen. Uagtet det at reformere sjeldent er synderlig taknemmeligt, lykkedes det mig dog trods de Vanskeligheder, Dorphs Forhold i adskillige Retninger lagde mig iveien, at gennemføre en Del Forandringer, der blev til paaviseligt Gavn for Theatrets Finantser, og for hvilke jeg fra adskillige Sider modtog Anerkjendelse, blandt Andet ogsaa i skriftlige Udtalelser af Dorph, som jeg er i Besiddelse af. Jeg feiler imidlertid neppe, naar jeg antager, at en Fremstilling af denne min Virksomhed hverken for Læsere i Almindelighed eller for Historien i Særdeleshed vil have nogen saadan Interesse, at jeg her bør gaa nærmere ind paa de heromhandlede Foranstaltninger; der er kun eet Punct, som Overskous Fremstilling tvinger mig til at berøre, og som fortjener dette, fordi her handles om en Foranstaltning af gennemgribende Betydning for Theatret, nemlig den af Overskou Side 358 omtalte Omændring af Oekonomi-Inspecteur-Bestillingen.

Den daværende Oekonomi-Inspecteur Kammerraad Lassen var en særdeles hæderlig, og i flere Retninger meget indsigtfuld og dygtig Mand, men han var aldeles ikke anbragt paa sin rette Hylde som Oekonomi-Inspecteur. Det vil i saa Henseende være tilstrækkeligt at fremhæve, at han, som det almindelig paastodes,

i en lang Aarrække ikke havde havt sine Fødder inden for det kgl. Theaters Mure og var aldeles ubekjendt for en meget stor Del af Theatrets Personale; han havde et Contoir i Theatrets tidligere Gaard i Strandstræde, hvor der var leiet Localer til Skræddersal m. m., og til dette Contoir var hele hans Embedsvirksomhed indskrænket. Det er indlysende, at under disse Forhold kunde han ikke i mindste Maade indvirke paa Theatrets Oekonomi, om han end lærte Udgifterne at kjende af de Regninger, han modtog samt holdt Bog over; og han var selv ligesaa ulykkelig over sin Stilling, som alle Andre vare og maatte være misfornøiede med denne Ordning. — Det var derfor heller ikke nogen vanskelig Sag at opnaa en venskabelig Overenskomst med Kammerraad Lassen om hans Afgang som Oekonomi-Inspecteur, hvorved han sattes istand til at ofre sig mere til en videnskabelig Virksomhed efter sin Smag.

Naar jeg bestemte mig til at overdrage den væsentligste Del af de tidligere Oekonomi-Inspecteur-Forretninger til Skuespiller Pætges, saa forstaaer det sig, at der kun hører lidet Vid til at udkaste den Tanke, at dette skete for at vise Fru Heiberg (hans Søster) en Forekommenhed, dette kan Enhver finde paa; men kun en Mand, der rask væk taler om, hvad han ikke kjender, og besidder Frækhed nok til at underlægge Folks Handlemaade alleslags lave Motiver, kan falde paa, som Overskon gjør, at udtale med Hardiesse, at man ved at give Pætges denne Post navnlig tilsigtede at stemme Fru Heiberg til Eftergivenhed, uden engang at betænke, at en slig Yttring kunde være fornærmelig baade for Pætges og Fru Heiberg. At bevise, at Sligt ikke var tilsigtet, hører naturligvis til Umulighederne; jeg tør kun sige, at Enhver, der

nogensinde har kjendt mig i mine offentlige Virksomheder, vil vide, at om jeg ogsaa havde kunnet vinde Fru Heiberg ved at ansætte Pætges, havde jeg ikke gjort det, naar jeg ikke havde været overbevist om, at Pætges netop var den Mand, der fremfor nogen Anden egnede sig for den Del af denne Stilling, som overdroges ham. Jeg vidste dette af mange forskjellige Omstændigheder og Vidnesbyrd, og at jeg ikke tog fejl viste min og adskillige følgende Bestyrelsers Erfaring, og Overskou selv indrømmer det jo. — Da Pætges imidlertid ikke egnede sig for den Del af Forretningerne, som kun gik ud paa Bogholderi, delte jeg Bestillingen saaledes, at Berner fik Bogholderiet og fra traadte de Forretninger, som ved en underlig Forvexling af Forretningernes Væsen og Betegnelse havde af Heiberg været overdragne ham under Navn af Theatersecretair, men som væsenligst vare Regisseurforretninger.¹⁾

De Differenser, der havde udviklet sig mellem Dorph og mig, havde aldrig forhindret, at vi kunde samles og samtale roligt og i en formelt høflig Form. Men Spændingen mellem Dorph og Ministeren havde udviklet sig derhen, at den Sidste nu ikke længer vilde finde sig i, at Sagerne blev ved at gaa som hidtil, men bestemt fordrede en Afgjørelse af Bestyrelsesforholdet; og uagtet Ministeren i en Skrivelse af 27. Mai 1857 paa en meget indtrængende Maade havde givet Dorph dette at forstaa, lod det dog til, at den rette Forstaaelse ikke var gaaet op for ham.

Under en Samtale, jeg strax efter havde med Dorph, lykkedes det mig imidlertid at gjøre det ind-

¹⁾ Til nærmere Belysning af dette Forhold meddeler jeg i Anhang A et Udtog af min Indstilling til Ministeren af 10. December 1856.

lysende for ham, at Ministeren, efter hvad der var mig tilfulde bekjendt, var fast bestemt paa at ville have en Ordning af Bestyrelsesforholdet efter sin tidligere angivne Plan nu strax og endelig gennemført, og at han, naar Dorph nu ikke gik ind herpaa, men vilde vedblive med sin polemiserende Correspondance med Ministeren, upaatvivlelig vilde give ham hans Afsked, i hvilket Fald jeg, efter Ministerens Ytringer, maatte anse det tvivlsomt, om han da vilde tilstaa Dorph et Honorar for hans Tjeneste, hvad Ministeren ellers havde yttret sig tilbøielig til nu, da Dorph — der oprindeligt havde stillet det som en Betingelse, at han ingen Gage vilde modtage — havde beklaget sig over, at han havde maattet tjene og anvende al sin Tid paa Theatret uden noget pecuniært Vederlag.

Efterat det under denne rolige, venskabelige Samtale mellem os var gaaet op for Dorph, i hvor mislig en Stilling han havde bragt sig selv ligeoverfor Ministeren, takkede han mig gjentagende venligt, at jeg nu havde aabnet hans Øine for Sagens virkelige Stilling, og forlod mig, idet han trykkede min Haand.

Dagen efter indsendte han et Forslag til Bestyrelsesforholdets Ordning af en saadan Beskaffenhed, at det var givet, at Ministeriet ikke vilde gaa ind derpaa, men bad, saafremt Ministeriet ikke billigede Forslaget, om sin Afsked; som Følge heraf hævdede Ministeren Dorphs Constitution og lod ham udbetale et Honorar af 1200 Rdl. Saaledes skiltes jeg fra Dorph; efter vor sidste Sammenkomst havde jeg troet, at vi havde taget Afsked fra hinanden uden at nogen personlig Uvillie var bleven tilbage; jeg blev derfor ikke lidet forundret, da Dorph i April 1858 aabnede

et Angreb paa mig saavel som paa Ministeren ved en Artikel i „Fædrelandet“. — Dette Angreb fik sit Svar, og dette Mellemværende anseer jeg for afgjort dermed; men ved atter at tænke over Sagen og den hele Periode, hvori jeg stod i Forhold til Dorph, kan jeg ikke skjønne rettere, end at alle Ulykker for ham, for Ministeren og mig fra først til sidst hidrørte derfra, at Dorphs Evner ikke længere tillod ham klart at bevare Indholdet og Indtrykket af en mundtlig Forhandling og at fastholde det mundtligt Aftalte.

Med Hensyn til de artistiske Forhold i Saisonen skal her kun tilføies en Bemærkning om Høedts Virksomhed.

Det velfortjente Ry, Høedt som Skuespiller havde vundet sig i Publicum i det Par Aar, han under Heibergs Directorat havde været ansat i det kongelige Theaters Tjeneste, forøgedes vistnok allerede meget ved hans Virksomhed paa Hofteatret i Saisonen 1855—56, men vandt ydermere i Styrke, efterat Høedt med den paafølgende Saison var vendt tilbage til det kongelige Theater. Høedt optraadte atter i flere af de Roller, hvori han tidligere havde vundet mest Bifald, og endvidere i tre nye („de Usynlige“, „Salomon de Caus“, og „Thyre Boløxe og Herremanden“), for hvilke ogsaa Overskou har maattet yde ham Aerkjendelse.

Hvad angaaer selve Vurderingen af Høedt som Kunstner, da foreligger der fra hin Tid nok af offentlige Vidnesbyrd ikke blot om den frapperende Virkning, han fra sin første Optræden øvede paa Publicum,

men ogsaa til Forklaring af Grunden hertil, der vel i faa Ord kan siges at være den, at Høedt ved sin hele Fremstilling gjorde maaske det første afgjørende Skridt ind paa en Realisme, som Tiden da alt bar i sit Skjød, og som derfor bragte ham Publicums fulde Forstaaelse.

Derimod har det mindre kunnet falde Udenforstaaende i Øinene, hvilken Indflydelse Høedt i nævnte Retning kunde øve og virkelig øvede paa sine Samtidige ved Theatret og derved paa dettes hele Kunstretning.

Allerede hvad han selv præsterede paa Scenen og den Virkning, hans Præstationer gjorde, vil kunne forklare, at ikke blot Datidens unge vordende Skuespillere, men ogsaa adskillige ældre betydelige Kunstnere kunde anerkjende hans Stræben og tildels slutte sig til den; men Høedt var i al sin Færd gennemtrængt af et saa klart Syn paa Kunsten og dens Maal, en saadan Iver for sit Kald, en saadan Energi i sin Stræben, at han ved sin Tales Ild og overbevisende Kraft formelig saa at sige elektriserede dem af sine Standsfæller, som kom indenfor hans Virkekreds, og drog dem med sig, saa at ogsaa de blev grebne af hans Syn, hans Iver, hans Stræben.

Saaledes havde Høedt som Elevinstructeur allerede i denne den første Saison, hvori han havde været i Function, øvet en betydelig Indflydelse, som idet ikke blot egentlige Elever, men ogsaa Andre af det yngre Personale søgte Raad og Veiledning hos ham, jevnlig aabenbarede sig i selve Scenens Præstationer; og endelig havde han i denne Saison i de Stykker, hvori han selv medvirkede, formaaet paa den ham egne Maade ved Samtaler underhaanden udenfor Scenen, uden at gribe ind i Sceneinstructeurs Embeds-Functioner

dog factisk at supplere disse, og derved bidraget væsentlig til det kunstneriske Ensemble, som udmærkede disse Forestillinger fremfor de fleste andre, og gav dem den store Interesse, som de vandt hos Publicum.

Da Dorph fratraadte sin Stilling ved Theatret paalagde Ministeren mig ved Ordre af 6. Juni 1857 overensstemmende med min daværende Stilling foreløbig at overtage Bestyrelsen af det kongelige Theater¹⁾

Denne Ministerens Ordre til mig maatte jeg selvfølgelig efterkomme, om jeg end kunde have store Betænkeligheder ved at skulle overtage Styrelsen af Theatret som factisk Ene-Directeur for en længere Tid, især under Forhold som de daværende; men det vilde jo have været meningsløst, om jeg, som ved min Beskikkelse til Comitteret, bl. A. var forpligtet til at overtage hele Bestyrelsen under Directeurens Forfald, vilde have søgt at unddrage mig herfor, netop som det Tilfælde indtraadte, at Directeuren fik Forfald; men ligesom jeg vidste, at Ministeren fastholdt sin Grund-

¹⁾ Saasnt dette var blevet bekjendt, indfandt sig Overskou for at complimentere mig, idet han udtalte sin Glæde og Tilfredshed over, at Theatret nu engang havde opnaaet det Held at faae en Directeur, som var „uddannet og opdraget i Theaterforhold, inden han blev Directeur“. — Meningen heraf var ikke vanskelig at fatte, han vilde her, som da Dorph tiltraadte, itide sikkre sig ikke blot sin Stilling men en Indfyldelse.

tanke, at Bestyrelsen burde dannes af to Medlemmer, og han altsaa vilde gjøre alt Muligt for at faae Bestyrelsen suppleret med et artistisk Medlem, og at det i og for sig ikke stemmede med hans Ønske, at jeg saalidet som nogen Anden skulde være ene om Bestyrelsen, saaledes tilsagde Ministeren mig ogsaa udtrykkeligt at ville virke til snarest muligt at ansætte en Meddirecteur.

Imidlertid turde jeg jo ikke lade Tingene skjøtte sig selv og undlade at søge truffet nogle Forberedelser til Repertoiret for den kommende Saison; thi skjøndt jeg selv betragtede min Stilling, forsaavidt den medførte Omsorg for Theatrets artistiske Anliggender, som aldeles foreløbig, og skjøndt jeg urgerede, at den forestaaende Udnævnelse af en artistisk Directeur nødvendig maatte finde Sted, inden den næste Saisons Begyndelse, saa var det dog — da det maatte forudses, at der kunde hengaae en større Del af Sommerferien, inden Sagen blev bragt i Orden — netop for en tiltrædende ny artistisk Directeur aldeles nødvendigt, at der var gjort Forberedelser med Hensyn til Repertoiret, for at han ved sin Tiltrædelse, og inden han fik Tid til at sætte sig noget ind i Sagerne, ikke skulde staa blottet for Repertoire, ligesom Saisonen begyndte.

Jeg tog mig altsaa for at udkaste en og anden Plan for den kommende Saison og forberede Et og Andet, og da jeg tænkte mig, at nu maatte Øieblikket være kommet, da jeg skulde kunne have Nytte af den Hjælp, som Professor Overskou i den foregaaende Vinter uopfordret havde tilbudt mig, udbad jeg mig, at han nu vilde assistere mig med Forberedelserne til næste Saison.

Meget beredvillig indfandt han sig hos mig i denne Anledning; jeg gjorde ham bekendt med, hvad jeg selv foreløbig havde tænkt mig; han bevidnede mig sin Anerkjendelse for den Maade, hvorpaa jeg syslede med Repertoiret, og forsikkrede mig, at der almindelig næredes Forventninger om, at jeg skulde bringe en kraftigere Virksomhed ind i Operaen; men da vi nu skulde til at arbeide sammen til et fælleds Maal, viste det sig, at jeg ikke havde nogensomhelst virkelig og nyttig Hjælp at vente af Overskous forvirrede og confuse Medarbejden, og at der ikke var Andet for mig at gjøre, end at renoncere paa ham og stole paa mig selv.

Med denne Erfaring kom jeg første Gang i det Heibergske Hus for at tale med Fru Heiberg om hendes Virksomhed i den følgende Saison. — Som et Bevis paa, hvormeget Hensyn der blev taget til Fru Heibergs Person, vil det være betegnende, at Ministeren ikke alene havde anseet det rettest, inden han tillagde mig Ordre til at overtage den hele Bestyrelse, at forsikkre sig om, at der fra Fruens Side ikke vilde fremkaldes nogen ny Vanskelighed herved, men at han endogsaa havde forberedt min personlige Modtagelse.

Det forstaaer sig, at Samtalen snart maatte komme hen til Scene-Instructionen, og ligesom jeg uforbeholdent yttrede min Utilfredshed med Overskou, som jeg maatte ansee ubrugelig, og fremhævede mit Ønske om at faae Høedt anbragt i denne Stilling, saaledes blev jeg noget, om end behageligt overrasket ved at erfare, at saavel Fru Heiberg som Etatsraaden, der var tilstede, udtalte sig lidet fordelagtigt om Overskous Brugbarhed som Sceneinstructeur, skjøndt det, der mest bebreidedes ham, var en vis Lunkenhed

og Sløvhed, som man dog antog meget snart ogsaa vilde bemestre sig enhver Anden, der valgtes til denne Post — af hviken Grund man ogsaa mente, at det ikke var saa meget magtpaaliggende, at der ansattes en Anden i denne Post.

Her viste sig altsaa den principielle Forskjel: Heiberg betragtede Sceneinstructionen som noget lidet Væsentligt, som Noget, der nærmest skulde være rettet paa Scene-Arrangementet, det ydre Apparats og Massernes Ordning, samt paa Ordens Overholdelse ved Prøver og Forestillinger, hvilket Alt ganske vist har Betydning for Fremstillingen i dens Helhed men ikke just for det egentlige kunstneriske Udbytte af Forestillingen, der da udelukkende lægges i de Spilendes Hænder. For min Opfattelse havde Scene-Instructionen en anden og større Betydning, nogenlunde lig den, som en Orchesterdirigent har eller kan have for Orchesterspillet, thi denne Betydning ligger ikke alene i, at det Hele under Iagttagelse af Takt Tempi og Tonestyrke holdes sammen og følges ad, medens det overlades enhver enkelt Instrumentist at gjengive sit Parti efter sin egen Smag, men først naar Dirigenten i Opfattelsen af Toneværket og gennem en overordnet Ledelse bringer det dertil, at her et, her et andet Instrument accentueres og bliver fremtrædende, at det enkelte Instrument føres hen til det paa hvert enkelt Sted prægnante Udtryk, først da fremkommer det virkelige kunstneriske Ensemble. Kan og skal nu end Sceneinstructeuren ikke udføre det Selvsamme ligeoverfor Skuespillerne, hvis Kunstner-Eiendommelighed og individuelle Opfattelse af den enkelte Rolle har et andet og større Krav paa at respecteres, og maa han end ofte vogte sig for ligefrem at ville rette Andre efter sin egen individuelle

Opfattelse, saa bliver der dog bestandig en vid Mark aaben for ham til, naar han besidder et overlegent Blik for, hvad Fremstillingen kræver eller faaer forøget Virkning af, at sammenarbejde de Enkeltes Præstationer til et kunstnerisk Hele. — Det skal ganske vist indrømmes, at jo flere store Kunstnere der virke sammen, jo mere vil en saadan Paavirkning blive unødvendig eller dog mindre vel anbragt, men under andre Forhold vil det stille sig omvendt.

Det forstaaer sig imidlertid, at der ikke kunde være Tale om, at jeg skulde forsøge at gjøre min Anskuelse om Sceneinstructionens Betydning gjældende ligeoverfor Heiberg og Frue, og det Eneste vi altsaa blev enige om var, at Overskou ikke kunde tilfredsstille Fordringerne, men hvilke disse Fordringer vare blev vi ikke enige om, endnu mindre om at nogen Anden og specielt Høedt skulde kunne tilfredsstille dem.

I mine Tanker var dette Sidste allerede godtgjort ikke blot ved Høedts Virksomhed paa Hoftheatret under Langes Direction, hvor der trods Overskous Benægtelse ikke kan være nogen Tvivl om, at Høedt var den ledende Aand i artistisk Henseende baade ved Valg af Repertoire, Rollebesætning og specielt ved Indstuderingen, der jo ogsaa her vakte fortjent Opsigt — men selv paa det kongelige Theater havde Høedt præsteret tilstrækkeligt Bevis for sine Qualificationer som Leder af den sceniske Fremstilling og det ikke alene i den forudgangne Saison 1856—57, som oven bemærket, men selv under Heibergs Directorat; det Phænomen, at omtrent alle de Stykker, hvori Høedt da spillede, gik med en større Afrundethed og gjorde større Virkning, saa at de kunde gives oftere end ellers sædvanligt, hidrørte uden al Tvivl fra den Paa-

virkning, Fremstillingen om end kun underhaanden havde modtaget fra Høedts Side*), og det er den Omstændighed, at hans Medspillende fornåm denne hans Paavirkning og havde Syn for Sagen for dens Indflydelse paa Stykkernes Succes, som allerede da havde vakt hos største Delen af hans Kunstfæller Overbevisningen om, at han var Manden til Instructeurposten — en Mening der deltes af Adskillige, som ingenlunde kunde henregnes til hvad Overskou kaldet Partiet; — men det kan neppe undre, at Heibergs ikke kunde se dette.

Det var saaledes min faste Overbevisning, at det baade for Theatrets Udvikling i kunstnerisk Henseende og for Theatrets Drift vilde være i høj Grad ønskeligt, at Høedt erhvervedes til Sceneinstructeurposten, og eftersom Omsorgen for den artistiske Styrelse da paahvilede mig, fandt jeg ikke at kunne undlade efter Evne at virke derfor; havde der ved min Side staaet en artistisk Directeur, vilde jeg naturligvis ikke have anseet det for egentlig at være min Sag at arbejde herfor. Høedt havde imidlertid, naarsomhelst der havde været Tale om at faae ham til at overtage Posten, bestandig som Betingelse for at gaa

1) Det mest fremtrædende Vidnesbyrd om denne Høedts Indvirkning afgav vistnok „Slottet i Poitou“, (opført 1ste Gang 17. Decbr. 1852) der ikke blot ved de enkelte Rollers ubetinget fortræffelige Udførelse, men endnu mere ved det hele Ensemble blev en complet Mønsterforestilling.

Leilighedsvis skal jeg bemærke, at da den berømte Skuespiller Coquelin den Ældre mange Aar senere paa vor Scene udførte „Destournelle's“ Rolle i dette Stykke, viste det sig tydeligt, at han i den pointerede Behandling af Repliken dog ikke naaede alle de Virkninger, hvorved Høedts Fremstilling af Rollen havde udmærket sig.

ind herpaa accentueret, at han maatte have Vished for, at hans Ansættelse ikke vilde være Fru Heiberg imod.

Saaledes stod Sagerne i Juni 1857. Min Stilling var dengang følgende:

Umiddelbart efter Saisonens Udløb var det colossale Byggeforetagende med en fuldstændig Ombygning af Scenen og Foyerbygningen sat i fuld Gang, idet Arbeidet tildels allerede var begyndt og iøvrigt omhyggeligt forberedt inden Saisonens Slutning, alt med det Maal for Øie, at Arbeidet skulde kunne være tilendebragt i Sommerens Løb uden nogen betydelig Forsinkelse af den næste Saisons Aabning i Theatrets eget Locale. —

Det faldt i min Lod at forestaa det hele Byggearbejde i det Væsentlige som Bygherre, og Arbeidet gav mig en ganske overordentlig Forøgelse af mine Forretninger, idet der idelig og idelig indløb Spørgsmaal, som skulde afgjøres, foruden at der maatte have et Øie paa hver Finger for at tilse og fremskynde Alt, hvad der hørte til, for at ikke blot Bygningen kunde blive færdig, men samtidig ogsaa Scenen med Alt, hvad dertil hørte; og at Foyerbygningen kunde være monteret og i brugelig Stand i rette Tid.

Samtidig hermed havde jeg at varetage den hele Theaterbestyrelse, og var denne til daglig Brug saaledes, at den kunde give en Mand fuldtop af Virksomhed, ogsaa i Sommertiden, i hvilken Alt skal forberedes for den kommende Saison, saa forøgedes Vanskeligheden her i høi Grad derved, at det var stillet som en særlig Opgave i dette Øieblik at virke til en Forsoning af de Elementer, der hidtil til saa stor Skade for Theatret havde staaet hinanden imod, og søge at opnaae en velvillig Samvirken af alle Theatrets Kunstnere. —

Imidlertid vedblev Ministeren men forgjæves at se sig om efter en Mand, han kunde tilbyde Posten som artistisk Directeur. Ganske vist havde der allerede for længere Tid siden til denne Post meldt sig en Candidat, en anseet Æsthetiker, som nærede megen Attraa efter at forsøge sine Kræfter i denne Stilling, og som efter sine Qvalificationer i Almindelighed turde ansees for skikket til den, om der end fra visse Sider kunde reises Betæneligheder ved Valget af ham som af de fleste Andre. — Ministeren var i og for sig mindre tilbøielig til at vælge ham, men ialtfald ønskede han ikke at gjøre noget endeligt Skridt i denne Retning, naar han maatte anse det for tvivlsomt, om dette Valg vilde vække Anstød hos Fru Heiberg. — Det viste sig imidlertid, hvad jeg ogsaa havde Leilighed til at erfare ved Samtale med Fru Heiberg, at hun var meget lidt stemt for den her tilsigtede Personlighed, ihvorvel hun naturligvis, da den Paagjældende selv havde bragt Sagen under Omtale til hende, ikke havde kunnet udtale nogen Mening for eller imod; og efterat Ministeren selv havde havt Leilighed til at høre Fru Heibergs Mening om Spørgsmaalet, lod han senere den Paagjældende definitivt tilkjendegive, at han ikke kunde gjøre sig Forventning om at blive kaldet til den omhandlede Post — et Resultat som jeg baade dengang og senere end mere har beklaget for min egen Skyld, thi dels var jeg tilbøielig til at mene, at vi særdeles godt vilde have kunnet arbeide sammen, da vore Anskuelser om Theatervæsenet i det Hele, saavidt jeg har havt Leilighed til at erfare, harmonerede ret vel, og dels vilde jeg da være bleven befriet fra en Del af de Byrder, jeg som factisk Ene-directeur, maatte bære og mere kunnet hengive mig til at arbeide for, hvad jeg maatte anse for min egentlige Opgave i Theaterbestyrelsen.

Saaledes svandt Udsigten for mig til at faae en artistisk Meddirecteur yderligere, og jo mere Sagen tog denne Vending og jeg altsaa maatte belave mig paa at komme til at staa længere Tid ene med den hele Bestyrelse, desto mere maatte jeg lægge Vægt paa at faae Høedt ansat som Sceneinstructeur.

Jeg talte atter med Fru Heiberg og lagde ikke noget Skjul paa dette mit Ønske; i den Omstændighed, at Fruen, med dette mit Ønske for Øie, underholdt sig med mig om sit Repertoire for den følgende Saison, og især da hun, idet jeg tog Afsked, lod falde den Yttring „naa, det er altsaa det, man skal vænne sig til at tænke sig: Høedt som Sceneinstructeur“, trode jeg at se et Haab om, at Forsoningen var mulig, og at Opgaven vilde kunne løses, — om det end var mig klart, at Høedts Ansættelse i og for sig var Fru Heiberg lidet tiltalende, hvad jo var naturligt nok efter hvad der var passeret. Imidlertid fandt Ministeren i Øieblikket ikke Anledning til at gjøre noget Skridt sigtende til Høedts Ansættelse, og Alt stod hen som hidtil. —

Da indtraf den, for mig specielt, høist fatale Omstændighed, at det viste sig, at Byggearbeidet langt fra kunde ventes tilendebragt til den beregnede Tid, og da der saaledes opstod Spørgsmaal, om det var forsvareligt at lade Theatrets Virksomhed fuldstændigt hvile maaske i flere Maaneder, fremkom Tanken om at benytte Hoftheatret interimistisk.

Jeg troede, at det i og for sig var det Rigtigste at gribe til Hoftheatret, og troer det endnu, om jeg end maa erkjende, at de Fataliteter, der indtraadte lige i Saisonens Begyndelse muligvis derivede netop fra dette Locale.

Det var forbundet med store Vanskeligheder, meget Arbeide og mange Offre at faae Hoftheatret indrettet paa en nogenlunde taalelig Maade til det kongelige Theaters Brug; men Hovedbetænkigheden laa selvfølgelig i, at det Repertoire, det kongelige Theater havde at tage til, kun i en meget indskrænket Grad lod sig benytte paa Hoftheatret. Da det derfor maatte være endnu vigtigere her at have alle Kræfter til Disposition, og specielt Fru Heibergs Deltagelse vilde have en stor Betydning, søgte jeg at sikkre mig denne, inden jeg bestemte mig til at modtage Hoftheatret, og da jeg havde erhvervet Sikkerhed for, at Fru Heiberg vilde medvirke paa Hoftheatret, tilsidesatte jeg Hensynet til de mange andre Vanskeligheder og Bryderier; hvormed Theatrets Forflyttelse til Hoftheatret i sig selv var forbunden og yderligere besværliggjorde min Stilling, der forinden sandelig var byrdefuld nok.

Under Samtaler med Fru Heiberg i denne Anledning var det blevet berørt, at Ministeren havde stillet Spørgsmaalet om Høedts Ansættelse som Sceneinstructeur i Bero.

Da Tiden nærmede sig, at Saisonen stod for Døren, og der endnu ikke havde kunnet opnaaes nogen endelig Ordning af Bestyrelsen, saa at jeg fremdeles maatte vedblive at fungere som Directeur, fandt Ministeren det rettest, at der blev tillagt mig en ligefrem Constitution som Directeur, hvilket da skete efter Ministerens Indstilling ved kongelig Resolution af 24de August.

Da jeg nu saaledes ved Omstændighedernes Magt var bragt dertil, at jeg for en længere Tid maatte

komme til at forestaae Theatrets kunstneriske Ledelse uden anden Assistance i denne Retning end Overskous, hvilken der kun kunde tillægges lidet, om overhovedet noget, Værd, fandt jeg det i Henhold til Alt, hvad der var passeret, nu at være nødvendigt for mig — dersom det skulde kunne lykkes mig at faae Theatret i nogenlunde tilfredsstillende Gang og navnlig ogsaa at fastholde den Interesse hos det øvrige Personale, som behøvedes dertil, men som forudsatte en Tillid til Styrelsen, hvilken jeg selvfølgelig, forsaavidt det Artistiske angik, ikke kunde gjøre Krav paa ved min Person alene — at søge at forskaffe mig en virkelig betydende Assistance til den artistiske Ledelse, og jeg indgav i dette Øjemed under 24. August følgende Indstilling til Ministeren.

„Da Deres Excellence beviste mig den Tillid at overdrage mig at bestyre det kgl. Theater og Capel, og jeg troede at burde modtage dette hædrende men ansvarsfulde Hverv, da lededes jeg for mit Vedkommende hertil ved Haabet om, at det maatte lykkes mig gennem Bestyrelsen af Theatret at bidrage til Realisationen af det Formaal, hvorpaa der under D'Exs. øverste Ledelse i længere Tid er arbeidet, nemlig samtidig med at bringe Theatret saavel i finansiell som i andre ydre og materielle Retninger under heldigere Vilkaar, tillige at betrygge og fremme en fri og gavnlig Udvikling af selve de kunstneriske Forhold.“

„En Theaterdirecteur vilde vistnok miskjende sin Stilling, dersom han vilde troe, at hans egen gode Villie og redelige Stræben var nok til at udrette noget virkelig Godt. Neppe nogetsteds mere end ved et Theater beroer Opnaaelsen af et godt Resultat

paa en heldig Samvirken mellem Mange, og de mange forskjellige og forskelligartede Evner og Dygtigheder, som der maa regnes paa, og som maa tages i Beslag for at frembringe et godt Resultat, gjøre det upaatvivelig til den første Opgave for Bestyrelsen at søge i de forskjellige Grene af Administrationen at skaffe sig en Medvirken, der med den fornødne Dygtighed i sin Retning forener en oprigtig god Villie for Sagen og — hvad der specielt ved Theatret maa lægges særdeles Vægt paa — nyder Tillid og Tiltro i den Sphære, i hvilken der skal virkes.“

„Jeg har allerede i forrige Aar tilladt mig at forelægge D'Ex. Forslag til visse Personalforandringer nærmest vedrørende den oeconomisk-administrative Deel af Theatrets Bestyrelse, og efterat disse Forandringer med D'Exs. Billigelse ere blevne iværksatte, er det lykkedes med de nye Kræfter at bringe en væsentlig forbedret Aand ind i den hele oeconomiske Bestyrelse af Theatret, som allerede i mange Retninger har viist heldige og anerkjendte Resultater, og hvoraf jeg fremdeles haaber at skulle bringe et tilfredsstillende Udbytte.“

„Men efterat D'Ex. ogsaa har betroet mig Om-sorgen for Ledelsen af Theatrets artistiske Bestyrelse, har jeg maattet henvende min Opmærksomhed paa hvad der i denne Henseende stod tilbage at ønske til Opnaaelse af Formaalet, og det er i denne Henseende at jeg herved tillader mig at forelægge D'Ex. en Indstilling.

„Allerede i adskillige Aar har der offentlig været anket over den Maade, hvorpaa Scene-Instructionen varetages ved vort Theater; disse Klager have ogsaa været almindelige indenfor Theatrets eget Omraade, og det staaer ikke til at nægte, at Klagerne have været

begrundede. D'Ex. har ogsaa selv ofte havt Deres Opmærksomhed henvendt paa dette Punkt som Noget, der gjorde en Personalforandring nødvendig.

Skjøndt jeg saaledes ikke herved fremfører nogen ny Betragtning, skal jeg dog tillade mig kortelig at angive, hvorfra disse Mangler efter min Overbeviisning og den Erfaring, jeg har erhvervet, hidrøre, idet Erkjendelsen heraf vil danne den rette Grundvold for Beslutningen om de Forandringer, der maatte foretages for at tilveiebringe en bedre Tilstand.

Saavidt jeg har formaaet at opfatte Forholdene, hidrører det Utilfredsstillende ved Scene-Instructionen fra to Omstændigheder; nemlig for det Første derfra, at den egentlige Scene-Instruction, som er en Virksomhed af reent artistisk Natur, paa en forunderlig Maade er sammenblandet med en stor Del administrative Functioner, som nærmest henhøre til Regisseurforretninger. — Denne Forbindelse, hvorved Stillingen i sig selv bliver uklar, medfører nemlig lettelig, at den administrative Virksomhed, som for sig alene kan være byrdefuld nok, ligesom den er trættende og kjedsommelig, saa meget lægger Beslag paa Embedsmandens Tid og Kræfter, at der ikke bliver tilstrækkeligt tilbage for den egentlige kunstneriske Virksomhed, saameget mere som den første nødvendig skal varetages, for at Theatret overhovedet kan holdes i Gang, den sidste forsaavidt kan tilsidesættes, som samme nærmest kun har Indflydelse paa Theatrets mere eller mindre heldige Drift; hertil kommer endnu, at da Scene-Instructeuren, som Forholdet nu er organiseret, skal varetage ikke blot selve Indstuderingen af Stykkerne og den sceniske Anordning, men ogsaa hele det sceniske Udstyr i Detaillen, forsaavidt der herved bliver Spørgsmaal om kunstneriske Hensyn, er der i

og for sig fordret for meget af Scene-Instructeuren baade kvantitativt og kvalitativt — det Sidste fordi man fordrer større og mere omfattende Evner og Kundskaber, end en Enkelt kan præsumeres at være i Besiddelse af.

„Det kan forsaavidt tjene til at disculpere den nuværende Scene-Instructeur, at selve Forholdets Organisation erkjendes uheldig; men det staaer paa den anden Side ikke til at nægte, at den nuværende uheldige Tilstand ved Siden af den førstnævnte Grund tillige for en væsentlig Deel refererer sig til den nuværende Scene-Instructeurs, Professor Overskous Person.“

„Skjøndt det nemlig ikke skal nægtes, at Professor Overskou i Forening med et Kjendskab til Theatret og dets Forhold, som kan være nyttig og understøttende for Bestyrelsen, tillige nærer en virkelig Interesse for dette Institut, hvilket han paa saa mange forskjellige Maader har tjent og virket for, er det derimod paa den anden Side notorisk, at han ikke besidder de Evner, det Blik paa den dramatiske Fremstilling og for Nutidens Krav i saa Henseende, som danner den nødvendige Forudsætning for, at et dramatisk Arbeides Indstudering og mise en scène overhovedet kan ledes paa en tilfredsstillende Maade. — Men selv om Professor Overskou erkjendes i Besiddelse af de Evner og Egenskaber, som efter min Overbeviisning maa fordres hos en Scene-Instructeur, der skal kunne fyldestgjøre i artistisk Henseende, vilde jeg dog ikke trøste mig til med hans Understøttelse at kunne udvirke noget Tilfredsstillende, idet hans uheldige pecuniaire Forhold dels virke deprimerende paa hans Arbeidslyst, dels gjøre det nødvendigt for ham at paatage sig Arbeider, der ligge udenfor Theater-

virksomheden, og geraade i Collision med denne, hvortil endelig kommer, at han ikke nyder den personlige Anseelse og Tillid i Personalet, som er i saa høi Grad nødvendig for den, af hvem der skal kunne ventes en heldbringende Indflydelse paa og Samvirken med Personalet.“

„Med det Maal for Øie at skulle tilveiebringe en tilbørlig og gavnlig Ledelse af hvad der hører til den dramatiske Fremstilling, og saaledes at berede et større kunstnerisk Udbytte af Theatret — fra hvilket ogsaa det oeconomiske er uadskilleligt — kan jeg ikke Andet end andrage paa, at Scene-Instructeurs Embede ordnes i Forhold til Regisseur-Embedet paa en anden Maade end nu er Tilfældet, og at tillige Professor Overskou, som Scene-Instructeur i egentlig Forstand, erstattes ved en Anden.“

„Hvad selve Forholdets Ordning angaaer, da er det min Overbevisning, at der til Scene-Instructeurs Embede kun bør henlægges Ledelsen af selve den dramatiske Fremstilling, det er: Stykkernes Indstudering og Overtilsynet med mise en scène, forsaavidt samme tjener til at frembringe et kunstnerisk Hele, og at Scene-Instructeuren ikke bør bringes ind i nogen administrativ Virksomhed, uden forsaavidt hans Medvirken til Forøgelse af Repertoiret gjør hans Deeltagelse i det Administrative hist og her nødvendig; det er derhos en Selvfølge, at Scene-Instructeuren vil og maa blive Directeurs Raadgiver med Hensyn til Stykkers, navnlig ældre Arbeiders og Oversættelsers Optagelse i Repertoiret og sammes Besættelse, forsaavidt nemlig Spørgsmaalet herom altid for en væsentlig Deel maa afhænge af, hvorvidt det vil kunne lykkes Scene-Instructeuren med de forhaanden-værende Kræfter at tilveiebringe en tilfredsstillende

Fremstilling af et Stykke; men dette ligger med en saadan Nødvendighed i Forholdets egen Natur, at der ikke behøver udtrykkeligt at udtales Noget desangaaende, hvilket da heller ikke godt kunde skee, eftersom Forholdet under enhver Omstændighed forsaavidt maa være frivilligt fra begge Sider, idet Directeuren, som den, der er ansvarlig for Theatrets Bestyrelse, ikke kan paatvinges Scene-Instructeurs Raad mod sin Villie, og den Sidste som uansvarlig strengt taget ikke kan være pligtig at udføre Andet end Directeurs Ordre; her er kun tænkt paa, hvorledes Forholdet maa være, naar det er normalt og der skal kunne ventes et godt Resultat deraf for Theatret.“

„Indstuderingen vil Scene-Instructeuren selv have umiddelbart at forestaae og lede under sit Ansvar for Directeuren; hvad specielt angaaer et Stykkes mise en scène vil han derimod ikke kunne forestaae samme i den hele Detail; men naar alle Fordringer, der i saa Henseende kunne og bør gjøres, skulle ventes opfyldte, vil det være nødvendigt, at der gives ham Assistance for at tilveiebringe den bedst mulige Udstyrelse dels i Henseende til Costumet ved en Costumier (en dertil kvalificeret Maler, som vilde have at drage Omsorg for Costumernes correcte og smagfulde Ordning efter den Tid og de Forhold, der skulle fremstilles, deres Tillempning efter Personerne og Decorationerne m. v.) dels i Henseende til selve Scenens Udstyr, hvortil Theatret formeentlig besidder de fornødne Kræfter i dets Theatermalere, naar disse stilles i det rette samvirkende Forhold til Scene-Instructeuren. — Hvad der udenfor den egentlige kunstneriske Virksomhed fortiden er henlagt til

Scene-Instructeuken, maatte derimod blive at henføre til Regisseurens Functioner.“

„Naar Spørgsmaalet er om en til den egentlige Scene-Instruction skikket Mand, da har en temmelig udbredt Mening allerede forlængst betegnet kongelig Skuespiller, Instructeur Høedt, som den Eneste dertil skikkede blandt Theatrets Personale, og da jeg troer at turde forudsætte, at D'Ex. selv er stemt for, at der gives Leilighed til at erfare, hvorvidt denne Mening er begrundet, skal jeg ikkun tillade mig at bemærke, at naar jeg herved fremfører Ønsket om at maatte see Scene-Instructeurposten i denne Mands Hænder, da skeer det ikke blot i den Overbeviisning, at han i Virkeligheden baade ved sine Evner og sit Kjendskab til Theaterforhold i det Hele og ved et omhyggeligt Studium af Skuespilkunsten er særdeles skikket til denne Post, og derhos ogsaa den Eneste blandt Theatrets Personale, som kunde ansees skikket dertil, men ogsaa i den Forvisning, at han ved at indtræde i en Stilling som Scene-Instructeur vil overføre den Iver og Omhu, hvormed han har varetaget sin Tjeneste ved Theatret som Skuespiller og Elevinstructeur, paa dette vistnok baade byrdefulde og ansvarsfulde Hverv; og da han derhos upaatvivlelig vil vide at stille sig i det rette Forhold til Enhver af dem, med hvem han som Scene-Instructeur vilde komme til at virke sammen, og da han blandt Personalet i det Hele nyder fortjent Agtelse, og hos den større og dygtigere Deel af samme en høi Grad af Tillid, nærer jeg sikkert Haab om, at hans Indtræden i denne Stilling ikke alene vil blive af væsentlig Indflydelse paa det kunstneriske Udbytte af Theatrets Virksomhed, men ogsaa tjene til at fremme og oplive Theatertjenesten i det Hele.“

„Skjøndt det formeentlig tør forudsættes, at Hr. Høedt ikke vil tage i Betænkning at overtage et Hverv, der vistnok gjør Krav paa meget Arbeide og megen Udholdenhed, især ved Siden af den omfattende Plads, han indtager og naturligen fremdeles vil komme til at indtage i Repertoiret, naar han blev kaldet dertil ikke blot ved Bestyrelsens men ogsaa ved D'Exs. Tillid, seer jeg mig dog ikke istand til i Øjeblikket at bringe ham i Forslag til Ansættelse som Scene-Instructeur, men vilde udbede mig Bemyndigelse til at indlede Forhandling med ham desangaaende. — Jeg skal endnu kun tillade mig at yttre, at hans Virksomhed formentlig rettest vilde være at betegne saaledes, at det nærmest kun bliver nye eller paany indstuderede Stykker, hvilke Scene-Instructeuren har at beskæftige sig med og lede Prøverne paa, medens Alt hvad der vedkommer ældre indstuderede Stykker, som paany optages paa Repertoiret og ikke fordre nogen ny Instudering, komme til at henhøre under Regisseurens Ressort, dog at det, naar Tvivl i saa Henseende fremkom, vilde blive Bestyrelsens Sag at afgjøre, hvorvidt Noget blev at henhøre til Scene-Instructeurens eller Regisseurens Virksomhed; at den Gage, der vilde være at tillægge Hr. Høedt som Scene-Instructeur, formenes passende at kunne med Hensyn til Forretningernes Omfang og den Omstændighed, at han paa anden Maade er lønnet af Theatret, foreløbig ansættes til 600 Rdlr., hvilket Gagebeløb er disponibelt paa Conto „Reglementerede Gager for Embedsmænd og Betjente“, samt endelig at det kongelige Theaters forestaaende Gjenaabning synes at være det efter Omstændighederne passende Øieblik, da denne Foranstaltning traadte i Kraft, dog saaledes, at den nye Scene-Instructeur selvfølgelig vilde have

at lede alle de Forberedelser til Forestillinger paa det kongelige Theater, som falde under hans Ressort efter det Foranførte.“

„I Henhold til Foranstaaende tillader jeg mig saaledes at indstille, at D'Ex. vilde bemyndige mig til at indlede Forhandlinger med kongelig Skuespiller, Elev-Instructeur Høedt angaaende Overtagelsen af Scene-Instructeurposten ved det kongelige Theater paa Basis af de oven antydede Grundtræk og under de ligeledes oven fremsatte Vilkaar; hvorefter der da, naar disse Forhandlinger ere tilendebragte, vil være at indgive nærmere Forslag til det hele Forholds Ordning i Detaillen.“

Jeg beder herved særligt lagt Mærke til den Hensynstagen til Fru Heiberg, som denne officielle Indstilling aabenbarer; for det Første er her ikke Tale om at slaa Noget fast, men kun om at indlede Forhandlinger, som muligvis kunde støde paa mange Skjær; dernæst er der ikke Tale om nogen Overrumpling men om en Foranstaltning, som først vilde komme til at træde i Kraft om 2—3 Maaneder, og endelig, hvad der er Hovedsagen, idet det kun paa-tænktes at overdrage Høedt Indstudering af nye Stykker eller ny Indstudering af ældre, medens det forudsattes, at Prøver og andre Foranstaltninger til Opførelse af ældre Arbeider, der ikke krævede nogen egentlig ny Indstudering, fremdeles som hidtil skulde vedblive at besørges af Overskou — var der herved aabnet Fru Heiberg en ligefrem Adgang til ialtfald indtil videre ikke at komme i nogetsomhelst tjenstligt Forhold til Høedt som Sceneinstructeur; thi da hendes Repertoire var saa rigt af ældre Stykker, kunde hun jo vælge at optræde i saadanne, som ikke

krævede en ny Indstudering, og selv om hun skulde vælge Roller af ældre Stykker, som behøvede en egentlig ny Instudering, var det af Hensyn til Fru Heiberg paatænkt at forbeholde Bestyrelsen at afgjøre, om Prøverne skulde ledes af Høedt eller Overskou. — Jeg troer, at det herefter, og naar der tages Hensyn til, at jeg, efter hvad jeg ovenfor har fremhævet, ikke kunde tænke mig, at Høedts Ansættelse skulde møde nogen ubetinget Modstand fra Fru Heibergs Side, billigvis maa erkjendes, at der ikke ret vel kunde gaaes mere hensynsfuldt frem i Forhold til hende, dersom det ikke skulde ligefrem dependere af Fru Heiberg, hvorvidt man maatte udføre en til Theatrets Vel sigtende Foranstaltning.

Endvidere skal det fremhæves, at det af Indstillingen tilstrækkeligt fremgaaer, at der aldeles ikke var Tale om — som det fra flere Sider blev fortalt — at ansætte Høedt som Sceneinstructeur „med udvidet æsthetisk Myndighed“; den Høedt tiltænkte Virksomhed gik i ingen Henseende ud over hvad Reglementet af 1856 havde tillagt Sceneinstructeuren.

Ministeren, der ingenlunde havde ment at ville opgive Høedts Ansættelse — for hvilken han, som Fru Heiberg vel vidste, var personlig stemt — fordi han paa et tidligere Stadium ikke havde fundet det beleiligt at foretage et definitivt Skridt dertil — og som selv, ligesaa lidt som jeg, havde opfattet Fru Heibergs Yttringer, som om hun ubetinget vilde have mod Høedts Ansættelse, bemyndigede mig til at indlede Forhandlinger med Høedt ved Skrivelse af 28de August saalydende:

„I Anledning af Deres under 24de dennes derom gjorte Indstilling bemyndiger Ministeriet Dem herved

til at indlede Forhandling med kongelig Skuespiller og Elevinstructeur Høedt angaaende Overtagelsen af Scene-Instructeurposten ved det kongelige Theater paa Basis af de i Deres ovennævnte Skrivelse antydede Grundtræk og under de der anførte Vilkaar, hvorefter Ministeriet, naar disse Forhandlinger ere tilendebragte, forventer at modtage Deres nærmere behagelige Indstilling om Sagens Ordning i Detaillen.“

Herefter tilskrev jeg samme Dag Høedt saaledes

„Efterat det allermaadigst er overdraget mig interimistisk at bestyre det kongelige Theater, og saaledes ogsaa at drage Omsorg for Ledelsen af Theatrets artistiske Anliggender, har jeg ved de forhaandenværende Forhold fundet mig i høi Grad opfordret til at bevirke en Forandring i den nuværende Organisation af Scene-Instructionen ved Theatret.“

„Det vil ikke være Hr. Instructeuren ubekjendt, at det er mit Ønske et see den nævnte Function i Deres Hænder, idet jeg føler mig overbeviist om, at De i denne Stilling vil kunne virke særdeles meget til Gavn for vort Theater, og da jeg troer at turde forudsætte, at De ikke vil være uvillig til at imødekomme et Ønske, som ogsaa er almindeligt hos Deres Kunstbrødre, har jeg forelagt Cultusministeriet en Indstilling i denne Anledning, hvorefter Ministeriet, der ogsaa deler mit ovennævnte Ønske, under Dags Dato har meddeelt mig Bemyndigelse til at indlede Forhandling med Dem angaaende Overtagelsen af Scene-Instructeurposten under de af mig i Skrivelse til Ministeriet foreløbig antydede, og nedenfor anførte, Bestemmelser i Henseende til Stillingens Beskaffenhed m. v.“

„Idet jeg derfor herved i Henhold til Ministeriets Bemyndigelse tillader mig at opfordre Dem til at overtage Scene-Instructeurposten ved det kongelige Theater, skal jeg tilføie, at jeg, overensstemmende med hvad jeg har udtalt for Ministeriet, formener, at Forholdet vilde være at bestemme i det Væsentlige saaledes, at Scene-Instructeuren under Ansvar for Directeuren umiddelbart forestaaer Indstuderingen af nye Stykker (reciterende Skuespil af alle Arter, saavel som Syngestykker, forsaavidt den ikke musikalske Deel angaaer) saavel som af ældre, der blive at indstudere paany, og at han ligeledes har at lede den hele mise en scène af disse Stykker med Assistance af de Functionairer og Betjente, der ere eller maatte blive ansatte til at drage Omsorg for Detaillen af hvad der henhører hertil; at derimod de øvrige Functioner, der nu ere forenede med Scene-Instructeurposten blive at adskille fra denne og henføre til en anden Embedsmand, dog med Iagttagelse af Forskrifterne i Theaterreglementet af 23de Juli 1856; at Deres Virksomhed som Scene-Instructeur tager sin Begyndelse fra den Tid, da det kongelige Theater paany tages i Brug, dog at De leder de Prøver m. v., som blive at afholde paa Stykker, der sammesteds skulle opføres, forsaavidt disse efter det Foranførte ville falde under Deres Ressort.“

„Idet jeg endnu tilføier, at den Gage, Theatret fortiden vil kunne byde Dem i ovennævnte Stilling, vil være 600 Rdlr. aarlig at regne fra den Tid, da Deres Functioner tog deres Begyndelse, samt at jeg er betænkt paa at udvirke Ansættelse af en egen Costumier, hvortil jeg efter nærmere Conference med Dem vil foretage de fornødne Skridt, skal jeg saaledes

tjenstligst udbede mig Deres behagelige Erklæring om, hvorvidt De maatte være villig til at overtage Posten under de ovennævnte Bestemmelser, eller hvilke Modificationer deri eller nærmere Forskrifter De muligen maatte ønske, idet jeg, saasnart jeg har truffet Overenskomst desangaaende med Dem, vil forelægge Ministeriet Sagen til endelig Afgjørelse.“

Disse Actstykker vare alle fuldkommen officielle; alene heri ligger, at de hverken vare tænkte at skulle være eller kunde ventes at ville blive nogen Hemmelighed, men det var meget mere ligefrem forudsat, at det maatte komme til Personalets Kundskab, at der endnu var Tale om Høedts Ansættelse, skjøndt det forstaaer sig, at i officielle Forhold udbasuner man ikke strax ethvert Forehavende, saalænge det endnu staaer aldeles uvist, hvad det kan blive til; men den hele Form, hvori Forhandlingerne indlededes, vidner tilstrækkeligt om, at her slet ikke var Tale om, som Overskou anfører Side 421 og 423, „at der smededes Planer bag Fru Heibergs Ryg“, eller „at det skulde være den dybeste Hemmelighed, at Christensen vilde udnævne Høedt til Scene-Instructeur, saaledes at Fru Heiberg først skulde faae det at vide, naar Prøverne vare begyndte,“ — og jeg forstaaer ikke, hvorledes Overskou kan fremsætte disse Udtalelser, medens han paa den mellemliggende Side (422) ganske uforbeholdent fortæller, at der strax efter Saisonens Begyndelse blev spurgt ham selv, om han vilde fratræde en Del af Sceneinstructeur-Forretningerne¹⁾; thi dette Spørgsmaal maatte jo for ham vitterligt

¹⁾ Hvad der da blev talt til Overskou om at afgive var naturligvis i Overenstemmelse med Indstillingen af 24de August.

indeholde, at man nu paatænkte at overdrage disse Functioner til Høedt, — og naar Overskou vidste dette, ja saa tør man vel nok med Rimelighed forudsætte, at saa vidste baade Fru Heiberg og Andre af Personalet det ogsaa.

Det er jo muligt, at Fru Heiberg, om hun ad denne Vei har erfaret Noget om Forhandlingerne med Høedt, ikke har faaet paalidelige Efterretninger om den egentlige Sammenhæng. — Men selv om dette har været Tilfældet, er det jo muligt, at Fru Heiberg, da hun vel en Maanedstid tidligere havde erfaret, at Ministeren havde stillet Sagen om Høedts Ansættelse i Bero, har forstaaet det, som om Spørgsmaalet herom nu var opgivet, og at hun, da hun nu erfarede, at der forhandlede om Sagen, ikke har kunnet slutte sig til den Opfattelse, som laa til Grund for min Indstilling af 24de August, og som Ministeren maa have tiltraadt, og som gik ud fra, at den nu tilsigtede Ordning ikke vilde kunne vække Anstød hos Fru Heiberg, fordi den vilde lade hende, om hun ønskede det, personlig helt uberørt deraf.

Jeg skal her afholde mig fra videre Commentarer til det officielt Passerede, men jeg maa hævde, at baade Ministeren og jeg i de foretagne Skridt havde handlet bona fide overfor Fru Heiberg.

Men det turde nok iøvrigt være saa, at det ikke egentlig var Realiteten af Spørgsmaalet, ikke det officielt Passerede, som hidkaldte den beklagelige Ruptur, men at den egentlige Drivfjeder er at søge andensteds, nemlig i det, der findes antydet i Overskous Skrift af 1858 S. 91.

Høedt havde ikke givet noget, hverken officielt eller privat, Svar paa min Skrivelse af 28de August, idet han bestandig var uvis og ængstelig som altid,

naar der forelaa et Skridt af Betydning for ham; men det forstaaer sig, at han leilighedsvis talte med mig om Sagen; — saaledes samtalede vi ogsaa en Dag herom (formentlig den 10. eller 11. September) i det Locale ved Hoftheatret, som var til Benyttelse for Directeuren; Væggene ind til Naboværelserne vare imidlertid af den Beskaffenhed, at man ved Siden af kunde høre, hvad der blev talt i Directorens Værelse.

Enten det nu har været den af Overskou i ovennævnte Skrift fra 1858 Side 91 omtalte „retskafne Mand“, som efter hvad der er anført i Theaterhistorien Side 423 formodentlig skal være den der ligefrem nævnte Skuespiller W. Holst, som selv har hørt, hvad der blev talt i mit Værelse, eller han har faaet sine Meddelelser fra en Anden, der har hørt eller troet at høre Samtalen mellem Høedt og mig i Naboværelset, — saa maa Udgangspunctet vistnok søges her.

Hvad der under denne Samtale blev udtalt fra Høedts Side har jeg dengang hverken givet særdeles Agt paa eller kunnet tillægge nogen videre Betydning.

De, der kjendte Høedt, ville vide, hvorledes han, naar noget betog hans Sind, bevægede sig i sine Overveielser mellem de mest heterogene og hinanden ofte modsigende Betragtninger, og den ene Dag forfægtede et, den næste et ganske modsat Synspunct, som Alt gjorde det vanskeligt for ham selv at naae til et Resultat; heller ikke er det ubekjendt, hvorledes han, naar han grebes af en eller anden heftig Stemning eller talte sig ivrig, kunde hengive sig til krasse og stundom stødende Udtryk, der, som fødte af Øieblikket, i sig selv ikke havde Stort at betyde for hans virkelige Mening og Handling.

Det kan gjerne være, at Høedt under den heromhandlede Samtale, da han vistnok er kommen ind paa

det Spørgsmaal, hvorledes Fru Heiberg vilde optage det, hvis han indtraadte i en saadan Stilling, som der forhandlede om, har anstillet for ham nærliggende Betragtninger om, at han vilde være heldigere stillet, naar Sagens Afgjørelse beroede, til Fru Heiberg var gjenindtraadt i Theatertjenesten, og det kan gjerne være, at han i sine Udtalelser har betjent sig af lidet heldige Udtryk; men skjøndt Høedt meget vel vidste at dæmpe slige Udbrud, hvor Situationen gjorde dem upassende, er det ikke saa underligt, at han her, hvor han troede sig ene med mig inden fire Vægge og talende med mig under fire Øine, ikke har troet at behøve at lægge Baand paa sine Ord, — ligeoverfor mig behøvede han det ialtfald ikke; jeg vidste, hvad det havde at betyde, det var hans hele nerveuse Temperament, hans Overveielser, Tvivl og Frygt, der gav sig Luft; — men det forstaaer sig, at der let kan komme noget ganske Andet end tilsigtet ud af slige Udtalelser, naar de høres af en Trediemand, hvis Tilstedeværelse ikke anes, og som da troer sig kaldet til at bringe, hvad han kan have eller troer at have opsnappet af Andres fortrolige Samtale, ud i Verden.

Men naar Vedkommende, hvem det saa var, har bragt en Meddelelse om denne Samtale som Bevis for, at Høedt og jeg havde anlagt en Cabale mod Fru Heiberg for at faae hende til at optræde og saa pludselig lade Høedt indtræde som Scene-Instructeur, saa har Vedkommende bragt en Usandhed, og desuden modsiges jo Muligheden af at gennemføre en saadan Cabale alene af den Omstændighed, at det jo ikke blev Høedts Ideer eller pludselige Indskydelser, end ikke om jeg var gaaet ind paa dem, som blev afgjørende; Alt beroede jo her paa Ministeren; han havde jo kun bemyndiget mig til at indlede Forhand-

linger med Høedt, og det kun paa en Basis, som hverken Høedt eller jeg kunde fravige; og havde Forhandlingerne mellem Høedt og mig ogsaa omsider ført til en Overenskomst mellem os, var Sagen jo ikke dermed bragt til Ende, da havde jeg jo først at gjøre Indstilling om Sagen til Ministeren; om han da havde fundet Føie til at approbere, hvad jeg foreslog, er jo altid et Spørgsmaal.

Imidlertid synes det, at den Beretning, der saaledes er bleven bragt Fru Heiberg om den omhandlede Samtale mellem Høedt og mig, har betaget hende med et Indtryk, som intet Andet har kunnet udslutte.

Den 13. September indsendte Fru Heiberg Sygemelding, og det varede jo ikke længe, inden Rygtet fortalte om, hvad der var passeret, og hvorledes Holst, da han havde opdaget „Intriguen“, strax havde taget en Vogn og var ilet til Fru Heiberg, for at overbringe hende Opdagelsen.

Det kan maaske siges, at det havde været i sin Orden eller dog passende, om jeg, da jeg gjorde Indstillingen til Ministeren af 24. August havde underrettet Fru Heiberg derom; men jeg kan kun dertil svare, at det ikke faldt mig ind i det Øieblik at henvende mig om Sagen til Fru Heiberg, fordi jeg fuldt og fast var overbevist om, at Fru Heiberg var gaaet ind paa Tanken om, at Høedt blev Scene-Instructeur, uden at hun derfor vilde forlade Theatret og allermindst naar Ordningen anlagdes som nu med særligt Hensyn til ikke at støde Fru Heiberg, og af det Ovenanførte vil man skjønne, at Ministeren heller ikke kan have havt Betænelighed i saa Henseende.

Da jeg erfarede Sagernes Stilling, begav jeg mig strax til Fru Heiberg, som jeg traf nedslaaet og ilde tilmode, jeg bestræbte mig naturligvis af al Magt for

at beseire hendes Opfattelse, men forgjæves; da jeg saaledes Intet havde opnaaet, begik jeg den store Feil at tilskrive hende en længere og udførlig Udvikling af, hvad der var passeret, og af min Opfattelse.

Jeg siger, at jeg her begik en stor Feil, fordi jeg burde have indset, at den skriftlige Forhandling næsten aldrig vil føre til Opklaring og Løsning af Misforstaaelser, men meget let udsætter for at forstørre disse og stramme Knuden end mere; og skjøndt det kan være meget tvivlsomt, om der i dette Tilfælde var opnaaet noget andet Resultat, hvis jeg var slaaet ind paa en anden Vei, saa maa jeg dog erkjende, at jeg netop ved den Vei, jeg valgte, førte Sagen ind i et særligt misligt Spor.

Først efterat det var blevet bekjendt, at disse Vanskeligheder vare opstaaede, besvarede Høedt officielt min Skrivelse til ham af 28. August, hvilket Svar jeg her meddeler, navnlig fordi det deraf fremgaaer, at han allerede tidligere havde gjort sin Overtagelse af den omhandlede Post afhængig af, at dette ikke var Fru Heiberg imod, og fordi jeg mener, at dette afgjørende beviser, at Ansvarret for Fru Heibergs Afgang i 1857 ikke var hans, saa at Publicum har gjort Uret i at drage ham til Ansvar herfor — Ansvarret for de Skridt, der gjordes for at faae Høedt til Scene-Instructeur, hvilede fornemmelig paa mig, og dersom det er berettiget at anse disse Skridt for Aarsagen til Fru Heibergs Afgang, saa kan Ansvarret for hendes Afgang ogsaa fornemmelig siges at være mit.

Høedts Svar (af Septbr., Dato mangler) er saalydende:

„I Svar paa Hr. Directurens behagelige Skrivelse af 28. f. M., kan jeg kun gjentage, hvad jeg allerede i Sommer svarede Hs. Excellence Cultusministeren,

at jeg ikke attraaer den omtalte, ligesaa besværlige, som utaknemmelige Post, men at jeg ialtfald kun vil modtage den, naar jeg er fuldkommen sikker paa, at min Udnævnelse ikke er Fru Heiberg imod.“

„Saasnart De kan indestaae mig herfor, skal jeg oieblikkelig have den Ære at yttre mig om de nærmere Bestemmelser.“¹⁾

De stedfundne Forhandlinger uagtet, var det vistnok en Tid under Overveielse, om Fru Heiberg skulde begjære sin Afsked eller lade Sagen staa hen, men Tilstanden ved Theatret ligesom i Publicum var saa fatal, saa hindrende for Theatrets Drift, at det for enhver Pris maatte bringes til en Afgjørelse, og i min sidste Skrivelse til Fru Heiberg af 13. Octbr. bad jeg derfor om hendes endelige Beslutning. Hun indsendte da den 16. Ansøgning om Afsked.

Ministeren havde netop i de Dage været bortreist; ved sin Hjemkomst gjorde han endnu et Forsøg paa at bevæge hende til at frafalde sin Ansøgning om Afsked, og med Hensyn hertil tilbød jeg Ministeren at fra træde Theatrets Bestyrelse, men uden at han vilde

¹⁾ Den af Overskou Side 440—41 omtalte Uoverensstemmelse mellem Høedts og min Angivelse om, hvorvidt der tidligere var gjort Høedt Tilbud om Scene-Instructeurposten, hidrører vel derfra, at der meget muligt allerede i Mai 1856 af Ministeren er talt til Høedt om, at man ønskede ham til Posten, ligesom det er vist, at jeg selv oftere havde talt til Høedt om det Samme. Høedt kan gjerne og med Føie have opfattet disse mundtlige Henvendelser som et Tilbud, saameget mere som Grunden til, at der tidligere ikke blev gjort et formeligt officielt Tilbud, vistnok kun var den, at Høedt havde Betænkelighed ved at gaa ind derpaa. Et egentlig formelt og officielt Tilbud blev først gjort Høedt i August 1857, og det er et saadant jeg har tænkt paa.

reflectere herpaa, da han ansaa det for unyttigt. — Ogsaa Ministerens Bestræbelser bleve frugtesløse.

Opgaven, der var stillet, at forsone Modsætningerne og bringe dem til at arbeide sammen, havde altsaa ikke kunnet løses. Slaget var tabt. Om nogen Anden havde kunnet løse Opgaven, tør være tvivlsomt.

Hvorledes det Passerede blev udtydet og commenteret i Theaterverdenen, forbigaaer jeg; men for mit personlige Vedkommende maatte Sagen stille sig saaledes:

Fru Heiberg, eller man tør maaske sige Heibergs (Mand og Kone; thi det er jo utænkeligt Andet, end at Mandens Stilling, Opfattelse og Ønsker med Hensyn til Theaterforholdene til en vis Grad maatte reflectere paa Hustruen) havde ikke ønsket til Theaterdirecteur den Æsthetiker, der havde været paa Omtale, derimod havde man accepteret mig som rent administrativ Embedsmand; men da jeg søgte at erhverve mig en Støtte i den artistiske Ledelse, opgav man mig, og Fru Heiberg søgte sin Afsked.

For mig og dem, der i Theatrets Interesse havde stræbt at virke hen til en Forsoning af de Modsætninger, der havde udviklet sig indenfor Theaterverdenen, kunde Fru Heibergs Afgang imidlertid ikke som Revuen i „Dagbladet“ for 27. Octbr. udtalte, betyde, at det nye System havde seiret, men som sagt, at Slaget var tabt, og Vanskelighederne ved at bringe Theatret i tilfredsstillende Gang ialtfald foreløbig forøgede med endnu een stor Vanskelighed.

Hermed forlader jeg nu denne Begivenhed, der for mig blev en Skuffelse som ingen anden.

Virksomheden paa Hoftheatret i de første 3 Maaneder af Saisonen 1857—58 gik, som det under alle Omstændigheder havde været at vente, med et tarveligt Udbytte; men da det omsider lykkedes atter at faae det kgl. Theater i Brug, begyndte Virksomheden der ganske heldigt og fortsattes gennem hele Resten af Saisonen, trods de Vanskeligheder, der endnu senere kom til, saa gunstigt, at hele Saisonen havde en Gjennemsnits-Indtægt pr. Forestilling paa det kongl. Theater af 742 Rdl., hvilket var ikke saa lidet over den ved Budgettet calculerede Indtægt. Jeg anfører dette kun som et Tegn paa, at trods alle de Forstyrrelser og Skuffelser i Henseende til Repertoiret, som Fru Heibergs Afgang, medførte, og som forøgedes i høi Grad ved Høedts Tilbagetræden¹⁾ saavel som ved

¹⁾ Høedt var trods ofte gjentagne stærke Mishagsyttringer og Demonstrationer mod ham vedbleven at optræde i forskjellige Roller paa Hoftheatret, idet han nærrede Forventning om, at Publicum dog efterhaanden vilde komme til Besindelse, og den utidige Forfølgelse af ham omsider falde bort, naar Theatret atter fik sit eget Locale i Brug. Da denne Forventning imidlertid ikke gik i Opfyldelse, idet han første Gang, han viste sig paa den nye Scene i det kongl. Theater, d. 13. Decbr. 1857 atter var Gjenstand for en brutal Behandling af Publicum, erklærede han sig ude af Stand til under disse Forhold at fortsætte sin Skuespillervirksomhed; og da Bestyrelsen jo maatte erkjende, at man hverken kunde forlange eller vente, at nogen Kunstner vedblivende skulde kunne trodse en saadan personlig Mishandling af Publicum og ligefuldt opretholde den Stemning og Lyst, som er nødvendig for Kunstens Udøvelse, og der jo heller ikke var noget Middel til at tvinge Høedt hertil, maatte man fornuftigvis samtykke i, at det blev derved. Naar Høedt da ikke strax fik sin Afsked som Skuespiller, laa det naturligt i, at man dog nærrede et Haab om, at Høedt efter en Tids Forløb skulde lade sig bevæge til paany at optræde.

forskjellige andre Ulemper, hvoriblandt mange Sygdomstilfælde og særligt Phisters i næsten hele Mai Maaned, for ikke at tale om Overskous Fjernelse, blev der dog arbeidet godt for at holde Tingene i Gang — skjøndt jeg tilstaaer, at det var langt fra at være den Gang, jeg havde forberedt og haabet og ønsket, at det skulde bringes til; det kunde derfor heller ikke undre mig, at der i visse Blade faldt stærke Udtalelser mod Theaterbestyrelsen og specielt mod mig, forsaavidt denne for en Del ene havde været i mine Hænder.¹⁾

- 1) Ved denne Leilighed rinder mig ihu følgende Curiosum: Clemens Petersen — en Person der ellers helst maatte være overgivet til en fortjent Forglemmelse — havde under Heiberg gjort en mislykket Debut, men fik Lov til under ham saavel som under Dorph at gaa paa Theatret med Navn af Elev, men uden at have Noget at bestille. Da jeg havde overtaget Styrelsen i Sommeren 1857, henvendte han sig til mig, og idet han bemærkede, at han var kommen til Erkjendelse af, at han ikke egnede sig til Skuespiller — hvad jeg maatte give ham fuldkommen Ret i — anholdt han om, at han maatte have Lov til fremdeles at gaa ved Theatret som Elev, idet det var hans Hensigt ad denne Vei at uddanne sig som Æsthetiker og Dramaturg. Jeg svarede ham, at jeg ikke ret vel kunde give Enhver, der agtede at søge slig Uddannelse, Tilladelse til at gaa ørkesløs om indenfor Theatrets Enemærker, men at jeg, om saadant undtagelsesvis skulde tillades, da ikke vilde anse det for passende, at slig Tilladelse benyttedes til gennem Bladene at colportere Theatrets indre Anliggender og Begivenheder, og spurgte ham derfor, om han, hvis han erholdt den attraaede Tilladelse, da vilde forpligte sig til fremtidig ikke at skrive i Bladene om Theatret; — en saadan Forpligtelse kunde han imidlertid ikke indgaa, og følgelig fik han ikke den Tilladelse, han begjærte; — men fra dette Øieblik optraadte „Fædrelandet“, der havde antaget ham som Medarbejder i Theateranliggender, paa en særdeles fjendtlig Maade mod mig.

Ved kongelig Resolution af 28. December 1857 indførtes omsider den Ordning af Theaterbestyrelsen, som Ministeren saalænge havde havt for Øie, og som var begrundet i de Betragtninger, jeg ovenfor har gjengivet, idet der dannedes en Direction, bestaaende af to Medlemmer, og Hauch indtraadte i Bestyrelsen som Directionens første Medlem.

Side 450 hos Overskou anstilles der nogle Forsøg paa at udfinde Grunden til, at der nu ansattes et æsthetisk Medlem af Bestyrelsen, som ende med den Udtalelse, at dette formentlig skyldtes „den Omstændighed, at Christensen som Enedirecteur bar et Ansvar, der kunde være ubehageligt nok for ham, og som han derfor gjerne gad læsse over paa en Andens Skuldre.“

Det er imidlertid her som altid. — Overskou har muligvis havt Leilighed til at kjende visse officielle Actstykker, men i saa Fald har han benyttet dem saaledes, at han piller ud deraf, hvad der kan passe til hans Formaal og lukker Øinene for Andet. I Ministerens Indstilling af 20. August 1857 om at Bestyrelsen interimistisk maatte overdrages mig som Directeur, fremhæves det udtrykkeligt, at Ministeren havde haabet at kunne forelægge Indstilling om en definitiv Ordning af Bestyrelsen overensstemmende med, hvad han tidligere havde udtalt sig for og endnu fremdeles ansaa for det Heldigste, men, at han endnu ikke havde fundet Udvei dertil, „idet navnlig de forhaandenværende særegne Vanskeligheder i Theaterforholdene ogsaa maatte opfordre til den største Forsigtighed med Hensyn til de nye Elementer, der skulde bringes ind i Theatrets Bestyrelse.“ — Man seer her en temmelig klar Antydning af, at det netop var Hensyn til Fru Heiberg, der havde vakt Betænkelighed hos Ministeren

ved tidligere at gennemføre sin Plan. „Da Theatret atter havde kunnet tage sit eget Locale i Brug og Tjenesten derved saa nogenlunde var kommen i sin vante Gang, som var afbrudt ved de fremmede Forhold og mangehaande Besværligheder, hvorunder Theatret maatte virke under Saisonens 3 første Maa- neder, fandt Ministeriet“, saaledes hedder det i dets Forestilling af 28. Decbr., „det ikke længer nødven- digt at opsætte en Ordning, som efter dets Overbe- viisning vil være gavnlig for Forholdene i det Hele, især da det maa erkjendes, at en provisorisk Tilstand som den, hvori Theatrets Bestyrelse nu i halvandet Aar har befundet sig, i sig selv ikke kan ansees hen- sigtsmæssig, men snarere hæmmende for Theatrets Virksomhed.“

At Ministeren ved Hauchs Optagelse i Bestyrelsen kun fulgte den Tanke, han bestandig havde fastholdt, er saaledes ligesaa vist, som at jeg for min Person aldrig havde ønsket anden Virksomhed for Theatret end den administrativ-oekonomiske, som jeg oprinde- lig var kaldet til og bestemt for; men Overskou til- lægger mig altfor stor Betydning, naar han taler, som om det beroede paa mig, om jeg nu vilde være ene, nu igjen have en anden med mig i Bestyrelsen.

Til nærmere Forstaaelse af den nu indførte Ord- ning meddeler jeg herved den Instrux, som Ministeriet under 5. Januar 1858 udfærdigede for Directionen, og som er ganske overensstemmende med, hvad Ministeren havde udtalt sig for i sin af Kongen sanctionerede Indstilling af 28. Decbr. 1857:

„Efterat det har behaget Hans Majestæt Kongen ved allerhøieste Resolution af 28. f. M. allernaadigst at resolve, at det Kongelige Theater og Capel, fra

1. Januar 1858 at regne, underlægges Bestyrelse af en Direction bestaaende af 2 Medlemmer, hvis indbyrdes Stilling og Virksomhed nærmere bliver at ordne ved en af Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet udfærdiget Instrux, — meddeles herved, i Henhold til den saaledes allerhøiest givne Bemyndigelse, følgende Forskrifter for Directionens Virksomhed:“

„Directionens Virksomhed fordeles saaledes, at dens 1ste Medlem har at drage Omsorg specielt for de artistiske, dens 2det Medlem specielt for de administrativ-oeconomiske Anliggender.“

„Om samtlige Bestyrelsesanliggender bliver der at forhandle og tage Beslutning i Directions møder, som i dette Øiemed stadigen blive at afholde til bestemte Tider.“

„Saafremt der blandt Directeurerne skulde opstaae Dissens om Afgjørelsen af et eller andet Bestyrelses-Anliggende, tilkommer det det Medlem af Directionen, til hvis specielle Virkekreds det paagjældende Anliggende ansees at henhøre, at tage den endelige Beslutning og under sit eget Ansvar at bringe samme i Udførelse.“

„Skulde der opstaae Tvivl om et vist Anliggende skal henregnes til den Ene eller den Anden af Directeurernes specielle Virkekreds, og hvem af dem der altsaa, i Tilfælde af Dissens, vilde have den afgjørende Stemme, bliver Spørgsmaalet herom af Directionen at indstille til Kirke- og Underviisningsministeriets Resolution.“

„Det skal staae Directionen frit for, i Overensstemmelse med foranførte Fordeling af Forretningerne, at vedtage, at Directionens Myndighed, med Hensyn til enkelte Punkter i Administrationen, udøves af Et af dens Medlemmer alene.“

„I Tilfælde af det ene Medlems Sygdom eller anden Forhindring fra at fungere, udøver det andet Medlem, under sit Ansvar, den hele Bestyrelsesmyndighed; det samme gjælder i Tilfælde, hvor en øieblikkelig Beslutning maa tages, naar kun den Ene af Directeurerne er tilstede,“

„Hver Aften, Theatret giver Forestilling, bør Et af Directionens Medlemmer være tilstede i Huset efter nærmere derom truffen Aftale, ligesom Directionens første Medlem bør have været tilstede ved en af de sidste Prøver paa ethvert Stykke, inden det gaaer til Opførelse, for at han kan have Leilighed til at bedømme, hvorvidt Stykket kan ansees tilstrækkeligt indstuderet til at gaae over Scenen.“

„Directionen har hvert Aar ved Saisonens Slutning, i Forbindelse med en Oversigt over Theatrets Virksomhed i den forløbne Saison, tillige, efter derom stedfunden Forhandling, at indkomme til Ministeriet med Beretning og Indstilling, saavel om, hvorvidt Nogen af Theatrets Personale ved sin Virksomhed i Theatrets Tjeneste m. v. maatte have gjort sig fortjent til et Tillæg i Gage eller et andet Tegn paa Anerkjendelse, som og om Nogen af Theatrets Kunstnere, Functionairer eller Andre bør afgaae af Theatrets Tjeneste.“

At denne Ordning af Bestyrelsesforholdet var heldig og tilfredsstillende, derom havde jeg Leilighed til at overbevise mig i de halvandet Aar, hvori den bestod; men jeg gjentager, hvad jeg alt tidligere har yttret, den vil ikke tilfredsstille, med mindre begge Medlemmer med gjensidig Agtelse og Velvillie stræbe at virke til samme Maal.

Det forstaaer sig, at der ikke lige strax efter Hauchs Tiltrædelse kunde blive nogen Indvirkning fra hans Side at spore; Theatret maatte gaa med, hvad jeg havde forberedt i Skuespillet, forsaavidt det ikke for en stor Del omstødtes ved Tabet af Fru Heiberg og Høedt; derimod blev det af mig anlagte temmelig righoldige Opera-Repertoire omtrent gennemført og stærkt benyttet. Blandt de Ting, som Hauch forberedte og fik bragt frem, var Calderons „Bonden som Dommer“, om hvilket Stykke Overskou kun ganske i Forbigaaende bemærker, at det kun oplevede een Forestilling, men undlader at tilføie, at Grunden til, at dette Stykke, der virkelig var af Interesse og gik smukt (cfr. Overskou Side 505) maatte henlægges, var den, at Phister, som ved den første Opførelse spillede under de heftigste Smerter med Omslag paa en bulden Finger, umiddelbart derefter i 4 Uger maatte holde sig hjemme; og da han atter kom til Tjeneste, i de sidste Dage af Maj, var Nielsen bortreist.

Begivenheden mellem Mantzius og Bournonville ved Opførelsen af „William Shakespeare“, gjengiver Overskou naturligvis ogsaa med sin Farve, der udvisker Et og forstærker et Andet.

Sagen var, at Mantzius, der misbilligede, at der til Stykket var arrangeret en Apotheose af Bournonville, hvem det altsaa ogsaa af Directionen var overdraget at lede Fremstillingen heraf, vilde lægge sin kunstneriske Indignation herover for Dagen og valgte hertil — efterat han paa Prøverne saa smaat havde fortrædiget Bournonville — det lidet passende Middel at anbringe sig saaledes under Opførelsen bag Scenen, at han maatte genere Bournonvilles Foranstaltninger; og skjøndt Bournonville i sin lovlige Function var berettiget til at fordre, at Mantzius, der Intet mere

havde at gjøre ved Forestillingen, adlød hans Ordre, nægtede Mantzius dog paa Bournonvilles Forlangende at forlade den Plads, han havde indtaget. Dette blev tilfulde konstateret ved de Oplysninger, Directionen forskaffede sig, idet den — som anført i Directionens Erklæring i Berlingske Tidende for 21. Juni 1858 — havde affordret enhver af de forskjellige Personer, begge Parter havde opgivet som Tilstedeværende, Forklaring om det Passerede; men det kunde naturligvis ikke falde Directionen ind at indlede en ligefrem processuel Forhandling og Vidneførsel og paatage sig at fælde en egentlig Dom.

Det var konstateret, at Mantzius havde formel Uret ligeoverfor Bournonville; dette tilkjendegav man dem begge, og videre hverken kunde eller burde Directionen gaa, men henviste Mantzius til Juryen, der netop her havde Anvendelse — om Mantzius vilde benytte denne eller ei blev hans Sag.

Naar Overskou i Anledning af denne Sag bebrejder Directionen, at den ikke henviste Phisters Vægning ved at spille Skalholt i „Besøget i Kjøbenhavn“ til Juryen, da vidner dette kun om den største Begrebsforvirring. Directionen var berettiget men ikke forpligtet til at paastaa, at Phister, naar han ikke havde henvendt sig til Juryen i rette Tid, skulde spille Rollen; og naar Spørgsmaalet er, hvorfor Directionen ikke her gjorde Brug af sin Ret, saa giver Overskou selv Svaret Side 478, naar han anfører: „Directionen kunde ikke forlange at — som der var givet Udføreren Udsigt til — en Skuespiller skulde lade sig banke for sin Pligts Opfyldelse.“

Iøvrigt kan jeg fritage mig for at gaa nærmere ind paa Mantzius's Forhold og Anledningen til hans Afgang ved Saisonens Udløb. Hvad der senere i

1871 passerede med ham, har tilstrækkeligt godtgjort, hvad man længe vidste, at han var mildest talt meget vanskelig overfor sine Colleger som overfor Bestyrelserne; det har derfor heller ikke undret mig, at han ogsaa var det overfor mig, skjøndt jeg mere end nogen Anden havde stræbt at begunstige ham og yde ham fortjent Anerkjendelse og Løn.¹⁾

At han offentlig angav som Grund til sin Afgang, at han ikke vilde tjene under en Direction, der ikke kunde fælde en upartisk Dom (Dommen var kun partisk, fordi den ikke gav Mantzius Medhold) kunde jo se meget pompøst ud; men den sande Grund har nok snarere været en anden. Mantzius var en talentfuld og dygtig Skuespiller, men han overvurderede sine Evner og sin Betydning for Theatret; kun ganske undtagelsesvis kunde han — særligt i de Hostrupske Stykker — siges at være Bærer af en Præstation; og endnu sjeldnere var han den, der kunde siges at fylde Huset. Han fandt sig saaledes ikke tilstrækkelig anerkjendt, og der var dem, som vilde vide, at han ved sin Bortgang troede at kunne gjøre lignende Virkning som Høedt i 1855. Var dette hans Tanke, saa tog han feil.

¹⁾ En ubetydelig Begivenhed, som dog i dobbelt Henseende yder Bidrag til at karakterisere Mantzius, vil jeg her berøre. Dagen efter, at Mantzius havde faaet sin Afsked, mødte jeg ham paa Gaden; han vilde ikke hilse mig. Leilighedsvis men med Hensigt, at det skulde komme til Mantzius, bemærkede jeg da til Theaterbudet, der ofte kom i Berøring med Mantzius, at jeg ikke havde anseet denne for saa lidet velopdragen, at han vilde gjøre Brud paa Høfligheden, fordi der i Embedsanliggender havde været Differenser imellem os. Dagen efter mødte jeg atter Mantzius, som da hilste mig høfligt og senere vedblev dermed.

Det er ganske vist en vanskelig Sag at revidere Overskous Fremstilling; Facta vender han op og ned paa; Samtaler og skriftlige Meddelelser refererer han halvt, naar det convenerer ham; hvert Øieblik forestiller hans Phantasi ham Begivenheder, som ikke have fundet Sted, eller forholdt sig ganske anderledes, end han meddeler; — og saa tilsidst ransager han Hjærter og Nyre og viser sig i egen Indbildning at kjende Andres, særligt mine og Directionens hemmelige Tanker og skjulte Bevæggrunde — og det bliver bestandig værre og værre, værst naar der bliver Tale om hans egen Person.

Som han Side 462 kan fortælle, at jeg „stærkt paatænkte at give Jomfru Nielsen Afsked“, fordi Heiberg havde ansat hende og Overskou veiledet hende, og at hun sikkert ogsaa vilde være bleven afskediget, dersom Directionen ikke af Omstændighederne var bleven tvungen til at benytte hende — en Fortælling som er fuldstændig opdigtet, — saaledes indleder han Side 471 Historien om sin egen Fjernelse fra Theatret dermed, at da Fru Heiberg havde faaet Afsked, var der nu ikke mere Noget, der stod iveien for, at han kunde fjernes; at det endvidere var en Nødvendighed, at Høedt fik Overskous Embede, fordi Phister skulde have Elevinstructeur-Gagen o. s. v. — Det Ene som det Andet er Phantasier, der savne enhver Grund i de virkelige Forhold.

Sandheden er, at, som Overskou vidste og længe havde vidst, ønskede man Høedt til Scene-Instructeur, og naar dette indtraadte, var man betænkt paa at give Overskou en Stilling, der under en anden Betegnelse vilde blive indskrænket til en Del af, hvad der nu paalaa ham; dette havde man længe tilsigtet; Overskou var bekjendt dermed og vilde gaa ind der-

paa; dette fastholdt man endnu, og deri indtraadte ingen Forandring, fordi Fru Heiberg tog sin Afsked; det hele Arrangement stod bestandig som hidtil in suspensio, fordi Høedt ikke vilde tage imod Scene-Instructeurposten. Men for Overskou er Forestillingen om Intriguer og Cabaler saa nødvendig, at han altid maa søge Grunden til hvad der skeer i saadanne, endog uden at betænke, hvor taabeligt det vilde være, at den, der ligefrem kunde udføre sin Hensigt, fordi han har Magten, skulde besvære sig med slige Kunster for at gjennemføre, hvad han uden disse meget nemmere kunde opnaa. Overskou var i Tidens Løb bleven bitter og misstemt; jeg skal fuldkommen indrømme, at han ikke var bleven godt behandlet og altsaa kunde have Grund til denne Misstemning. Jeg skal ganske erkjende, at det var en meget fatal Situation for ham, at han flere Gange havde maattet erfare, at man ønskede at blive af med ham som Scene-Instructear, hvilket jo tilkjendegav, at man ansaa ham for uskikket eller udygtig til Posten, og at man dog havde maattet afstaa fra disse Intentioner og lade ham blive i Posten. Det forstaar sig, at man ikke kunde have budt Enhver det; men for Overskou, der ikke var fast ansat, men kun constitueret og altsaa ikke pensionsberettiget, havde det ifølge hans finansielle Forhold den største Vigtighed, at han ikke mistede af sine Indtægter; kunde han desuden ved at fritages for en Del Forretninger ved Theatret uden derfor at lide Tab i Indtægter, faae mere Tid til Disposition til litteraire Arbeider, saa var det en Vinding for ham; saaledes er det forklarligt, at Udsigten til en slig Forandring af hans Stilling kunde bydes ham og findes antagelig af ham. Imidlertid, som sagt, han var bleven bitter og misstemt, mer og mer ligegyldig

for sine Functioner, mer og mer hengiven til at tilbringe den Tid, han skulde være paa Theatret, med at conferere — om ikke conspirere — med de faa og mindre betydende Personer, der henregnedes til det Heibergske Parti, og for hvilke enhver Modgang, der traf eller beredtes den nuværende Direction, var en sand Tilfredsstillelse. Dette Overskous Forhold gik meget snart op for Hauch, som med sin stærke Følelse for Pligt, med sin ubestikkelige Hævden af det Rette blev i høi Grad betagen af Utilfredshed med Overskou og var paa det Rene med, at Overskou skulde afgaa ved Saisonens Udgang.

Hauch har nu villet forsøge, om han kunde bevæge Overskou til bedre at opfylde sin Pligt, saalænge han blev i sit Embede; talte derfor først selv med ham og maa have formaet Ministeren til ogsaa at søge at indvirke paa Overskou gjennem en Samtale med denne.

Overskous Samtale med Ministeren kjendte jeg jo gjennem, hvad den Sidste havde meddelt mig; men ligesom jeg er fuldkommen sikker paa, at Ministeren ingenlunde har „i den haardeste Tone irettesat Overskou for Pligtforsømmelse“ fordi noget Saadant laa saa fjernt som muligt fra Ministerens humane og velvillige Personlighed, der meget mere førte ham til altid at give Bebrejdelser, hvor saadanne vare begrundede, i den mildeste Form, saaledes er jeg paa den anden Side ganske sikker paa, at Ministeren i en saadan venlig Form har givet Overskou at forstaa, at den længe paatænkte Forandring med Scene-Instructeurposten vilde blive gennemført ved Saisonens Slutning, idet man da ventede, at han indtil den Tid vilde tage sig paa bedste Maade af sine Forretninger,

og at det var Ministerens Ønske at sørge for hans Fremtid, naar han fratraadte sin nuhavende Stilling.

Anderledes kan jeg heller ikke have udtalt mig til Andre om, hvad Ministeren skulde have yttret til Overskou.

Hvorledes Overskou har opfattet Ministerens Ord er det jo vanskeligt at vide, men jeg for min Del nærer ingen Tvivl om, at Ministerens personlige Venlighed og milde Maade at udtrykke sig paa kan have forblindet Overskou, saa at han i Ministerens Ord kun har seet, hvad han gjerne vilde se, og overseet det, som var deres egentlige Kjerne, hvilken man iøvrigt skimter selv gjennem Overskous egen Beretning.

Vil jeg nu end saaledes antage, at Overskou virkelig bona fide har kunnet forsikre, at Ministeren ikke havde talt et Ord til ham om, at han ved Saisonens Udløb skulde afgaa, saa kunde jeg dog, efter hvad jeg havde erfaret, ikke Andet end anse Overskous Beretning for ligefrem objectiv Usandhed, og paa Forespørgsel af Rosenkilde om Sammenhængen svarede jeg overensstemmende hermed denne skriftligt i en lille Billet (der naturligvis ikke var bestemt til at komme videre), idet jeg gik ud fra, at Overskous Phantasi havde udsmykket, hvad der var blevet sagt ham af Ministeren, saaledes, at det, han derefter refererede, var muligvis ikke subjectiv men ligefuldt objectiv Usandhed; jeg er ikke mindre sikker paa, at Overskou ikke har afgivet de Svar, han gjengav i sit Referat af Samtalen med Ministeren, ligesaa lidt som hans Beretning om hans Optræden ligeoverfor mig hos Rosenkilde er rigtig, thi Overskou havde ogsaa den forunderlige Egenskab, som jeg oftere har seet Prøver paa, at han i sin Phantasi kunde forestille

sig, at han ved en og anden Leilighed, tvertimod hvad der factisk var passeret, var optraadt og havde udtalt sig paa en drabelig Maade, hvilket aldeles ikke laa for ham, naar det skulde ske mundtligt.

Imidlertid kan Enhver indse, at jeg var bragt i en mislig Stilling ved i Henhold til, hvad jeg havde erfaret af Ministeren, at udtale mig om Urigtigheden af Overskous Referat; thi jeg havde jo ingen Anden at støtte mig til end Ministeren, og jeg kunde jo ikke falde paa at ville drage hans Person ind i denne Querelle, saaledes som Overskou jo aabenbart gjorde ved at sende Ministeren selv en Afskrift af dette Referat; at jeg derfor forholdt og maatte forholde mig passiv og lade komme ud deraf, hvad der vilde, er en Selvfølge.

At Overskou paa sin Side ogsaa var bragt i en meget mislig Stilling overfor Theaterpersonalet ved det Passerede er iøinefaldende, ligesom det er forklarligt, at han som Følge heraf blev endnu mere bitter mod Directionen, specielt mod mig, saa at en Samvirken med ham blev næsten umulig.

Paa Grund heraf fandt Directionen det nødvendigt for Theatrets Skyld at fjerne Overskou. At dette og ene dette var Grunden, og at det ikke var noget Personligt fra min Side, der her gjorde sig gjældende, derfor borger vel ialtfald den Omstændighed, at det i Virkeligheden var Hauch, der bragte denne Foranstaltning til Udførelse, ligesom det var Hauch selv, der affattede Directionens Indstilling til Ministeriet af 13. April 1858 om Overskous Entledigelse, hvilken her meddeles:

„Da det er Theaterdirectionens Overbeviisning, at den nuværende Scene-Instructeur Herr Professor

Overskou i længere Tid ikke har viist den Iver og Nidkjærhed i sin Tjeneste, som man af en Mand med hans Indsigt og Erfaring kunde vente, og som hører til, hvis Scene-Instructionen skal virke saaledes, som den bør, og da denne hans Ligegyldighed for de Pligter, hans Embede paalægger ham, i den senere Tid gaaer saavidt, at han ofte ganske isolerer sig fra Prøverne, uden at agte paa, hvorledes de gaae; da der desuden, sandsynligviis som Følge af den Misfornøielse, hans Opførsel har vakt hos Directionen, er opstaaet en Uro og en Bitterhed i hans Sjæl, der daglig voxer, og der gjør det næsten umuligt for os at samvirke med ham, samt i al Fald berøver ham den Klarhed og det Overblik, uden hvilken ingen Ledning af en Kunstpræstation kan lykkes; saa tvinges Directionen til at andrage paa, at han, saasnart skee kan, fjernes fra en Tjeneste, for hvilken hans Virksomhed nu ikke længer kan være til Gavn.“

„Til samme Tid maa Directionen dog tillade sig at henvende Deres Excellences Opmærksomhed paa, at han, der er Familiefader, ved at berøves sin Embedsintægt, uden at faae nogen Erstatning derfor, vilde udsættes for en højst uheldig og beklagelsesværdig Skjæbne, som med Hensyn til den Dygtighed, han tidligere kan have viist, og især med Hensyn til hans dramatiske Forfatter-Virksomhed, og de Tjenester, han i denne Henseende har viist Theatret, dog maaske vilde være for haard. Vi maa derfor henstille det til Deres Excellence, hvad De sikkert ogsaa ifølge Deres sædvanlige ædle og humane Tænkemaade vil være tilbøielig til, om De vilde søge at udvirke, at hans pecuniaire Tab, hvis De samtykker i at meddele ham hans Afsked, bliver saa ringe, som det under disse Omstændigheder er muligt.“

„Med Hensyn til Scene-Instructionen skulle vi, saafremt han meddeles Afsked, foreslaae, at den artistiske Directeur i Forbindelse med de dueligste og erfarneste Skuespillere, af hvilke flere dertil have tilbudt sig, paatager sig at ordne Prøverne interimistisk indtil en ny Scene-Instructeur kan blive beskikket.“

Det forstaaer sig, at Overskou følte sig forurettet ved sin Afskedigelse¹⁾, da han ansaa sig selv for saa særdeles dygtig som Scene-Instructeur, saaledes som hans Udtalelser i hans Brev til Hauch af 16. April vidne om, men saa var han nok ogsaa omtrent den Eneste, der var af den Mening; han bekjender ogsaa ganske naivt, at i Pressen saagodtsom ikke en eneste Røst hævdede sig til Fordel for den Forurettede; forøvrigt skal jeg ikke skjænke den Fortørnedes Udtalelser mod mig videre Opmærksomhed. Enhver kan vel indse, at om jeg skulde have været saa lav at søge Overskou afskediget af personlige Grunde, saa vilde slige Grunde ikke have kunnet bevæge Hauch og Ministeren til at gaa ind derpaa; og Enhver kan vel og sige sig selv, at naar det var kommet dertil, at

¹⁾ Denne meddeltes af Directionen ved Skriv. af 16. April i Henhold til Ministeriets Bemyndigelse (Theaterhistorien S. 491—3). Side 496 hos Overskou anføres, at det ikke var nogen Gunstbevisning, at man tilstod Overskou Gagen for de to tilbageværende Maaneder af Saisonen; thi det tilkom ham med Rette, og han kunde i fornødent Fald faaet sig dem tilkjendt ved Domstolene. — Men heri feiler Vedkommende aldeles. Overskou var constitueret af Theaterbestyrelsen, denne kunde altsaa til enhver Tid hæve Constitutionen, og ingen Domstol i Verden vilde kunnet tilkjende Overskou Noget fra det Øieblik, Constitutionen var hævet. — Forøvrigt er det mærkeligt og synes ikke ganske tilfældigt, at Dorphs Artikler i „Fædrelandet“ fremkom netop samtidig med den Overskouske Affaire.

Directionen og Overskou ikke længer kunde arbeide sammen, saa var det umuligt at lade Tingene gaae deres Gang, som om Alt var i god Orden, endnu et Par Maaneder for at vente til Saisonen var tilende; det er vel klart, at en saadan Udsættelse, foruden at være mislig for Theatertjenesten, tillige vilde have medført en høist utaaelig Tilstand for Directionen, og jeg skulde tro ikke mindre for Overskou selv; — at jeg skulde have søgt at formaa Overskou til at afstaa fra Udgivelsen af det Skrift, han strax i Flyveposten bebudede, er atter en af de forunderlige Phantasier, som der ikke ligger Noget til Grund for; — jeg talte ikke et Ord med Overskou fra hans Afsked indtil min egen Afgang som Directeur i Juni 1859 og har heller ikke givet nogen Anden i Commission at rette slig Anmodning til Overskou.

Efter Overskous Afskedigelse vexledes der endnu nogle Breve mellem ham og Hauch. Overskou meddeler i Skriftet af 1858 en Skrivelse fra ham til Hauch af 17. April; Hauchs Svar af 19. s. M. forbigaar han imidlertid, men da det er ret oplysende meddeler jeg det her:

„Jeg finder mig ikke beføiet til at svare Dem med den Heftighed, hvormed De skriver mig til, og som er langt stærkere end den, De lagde for Dagen i Deres første Brev, efter at jeg havde erklæret Dem, at Directionen havde indstillet et Andragende til Ministeriet om Deres Afsked. Jeg kan kun gjentage, hvad jeg dengang sagde Dem: jeg har intet personligt imod Dem; endskjøndt jeg vel tidligere havde indseet Vanskeligheden af, at De under de nærværende Forhold, da Deres Forbittrelse mod Bestyrelsen daglig voxede, ret længe kunde vedblive at være Scene-Instructeur, saa havde jeg dog ikke tænkt, at De

skulde blive fjernet saa hurtigt; deri var Deres eget heftige Sind og den personlige Strid, De selv foranledigede, Skyld, thi efter de Scener, der da paafulgte, blev Umuligheden af en fredelig Samvirken mig endnu mere indlysende end nogensinde før. De kalder denne min Færd afskyelig; man pleier dog sjældent, naar man handler afskyeligt, at gjøre det blot af Lyst til det Afskyelige; man pleier dog at have et eller andet Maal, som man derved vil naae, man ledes da vel enten af Had eller Hevn, eller ogsaa har man en eller anden Hensigt derved, der sigter til egen Fordeel. Men jeg, af hvad Grund skulde jeg hade Dem, eller hvorfor skulde jeg søge at hevne mig paa Dem? Da jeg traadte ind i Theatrets Bestyrelse, stod jeg jo aldeles fremmed for, hvad der tidligere var skeet, der var aldeles ingen Grund hverken til Had eller Hevn. Eller hvilken egennyttig Hensigt kunde jeg søge, hvilken Fordeel kunde Deres Afsked bringe mig personlig? Jeg fik kun derved et Tillæg til mit Arbeide, en Byrde mere at bære, uden at faae eller ønske det ringeste Æquivalent derfor. — Og blot for at bære en tung Byrde mere, skulde jeg udsætte mig for Miskjendelse, Bitterhed og Vrede, for Brud paa ældre Forhold, som jeg inderlig gjerne ønskede at vedligeholde, og for en bestandig gjenkommende Forfølgelse i et eller flere Blade. Der kan da vel, hvis De ikke vil forudsætte, at jeg handlede i Vanvid, vanskelig tænkes nogen anden Grund til min Adfærd, end den Overbeviisning, at Deres Bortfjernelse, under de nuværende Omstændigheder, uagtet den maatte volde mig selv meget Bryderi og megen Ubehagelighed, dog vilde være til Gavn for Theatret. Jeg kan maaske have taget fejl heri, men neppe vil nogen af Lidenskab uhildet Mand,

der kjender mit foregaaende Liv, troe, at jeg har ønsket Deres Afsked af nogen anden Grund end af den, at jeg meente, at Theatret under de nuværende Forhold vilde være bedst tjent dermed. Hvis De finder for godt at drage denne Sag frem for Offenhedens Domstol, og hvis De tvinger mig til at svare Dem, da vil De neppe faae noget andet Svar, end det, jeg her har givet. Allermindst skal jeg indlade mig med Dem, hvis det skulde falde Dem ind at drage private Samtaler frem for den offentlige Dom, skjøndt jeg ikke erindrer mig at have havt nogen Samtale med Dem, som jeg behøver at skamme mig ved.“

Det er ikke i mindste Maade nogen Overdrivelse, naar Hauch senere i en Artikel i Berlingske Tidende for 28de Juni 1858¹⁾ udtalte, at der efter Overskous Fjernelse kom en pludselig Ro og Fred over Theatrets Arbeiden; men det er ganske naturligt, at denne Virkning maatte indtræde. — I den senere Tid før sin Afskedigelse havde Overskou altid, naarsomhelst han var paa Scenen til Forestillinger eller Prøver, samlet om sig en lille Kreds af sine Udvalgte, imellem hvilke der fandt en ivrig skjøndt dæmpet Samtale Sted — hvorom kan man let forestille sig. For disse Conferencers Skyld forsømte Overskou Alt, indtil der ligefrem blev kaldt paa ham; men dette Forhold virkede tillige irriterende paa dem blandt Personalet,

¹⁾ Den hele Artikel, som er særdeles klar og oplysende om Forholdet i det Hele, vidner iøvrigt ogsaa afgjørende om, at Hauch allerede da var meget vel inde i Theatrets Anliggender, og at han ingenlunde savnede Indsigt, Medvirking og Myndighed i Theaterbestyrelsen, saaledes som Overskou vil give det Udseende af.

der ikke sluttede sig til Overskou; kort sagt baade den Ene og den Anden blev ved Overskous Fremfærd bortdragne fra deres Opmærksomhed for Tjenesten og optoges af andet Uvedkommende, hvis Udbytte var Misstemning og Bitterhed paa begge Sider. Alt dette faldt bort som ved et Trylleslag, da Overskou forsvandt. Men ikke blot i Henseende til den indre Ro var Overskous Afgang en Vinding for Theatret; selve Tjenesten fremmedes fra alle Sider med større Lyst og Iver, saa at jeg for min Del maa sige, at det først efter Overskous Fjernelse tilfulde viste sig, hvor nødvendig denne havde været for Theatret.

At nogle blandt Skuespillerne assisterede Directionens artistiske Medlem med Prøvernes Ledelse under Vacancen i Sceneinstructeurposten, kunde selvfølgelig kun gaa ganske interimistisk. — Directionen henvendte sig derfor snart efter med Ministeriets Bemyndigelse til Høedt og opfordrede ham til at overtage Posten, men da han fremdeles undslog sig herfor, og Directionen indberettede dette til Ministeriet, tilskrev dette senere under 29. Juni 1858 Directionen saaledes:

„Ved behagelig Skrivelse af 18de f. M. har Directionen tilstillet Ministeriet en Erklæring fra Elev-Instructeur Høedt, ifølge hvilken han afslaaer at modtage det ham af Directionen med Ministeriets Bemyndigelse gjorte Tilbud om at overtage Scene-Instructeurposten ved det kongelige Theater, idet han navnlig henviser til, hvorledes hans tidligere paatænkte Ansættelse i denne Post i den offentlige Mening er bleven sat i Forbindelse med Fru Heibergs Afgang fra Theatret som Anledningen hertil.“

„I Anledning heraf skulde Ministeriet tjenstligst anmode Directionen om behageligen at meddele Elev-Instructeur Høedt, at medens Ministeriet vel ikke veed noget Middel til at tilintetgjøre en Mening, som ved Rygter og lignende Midler kan have vundet en vis Bestyrkelse i Publicum, kan Ministeriet dog paa det Bestemteste udtale, at Fru Heibergs Afsked fra Theatret ikke med nogensomhelst Føie kan sættes i Forbindelse med noget fra hans Side foretaget Skridt i Henseende til den omhandlede Post, eftersom han netop til enhver Tid bestemt har erklæret, at han ikke vilde kunne indtræde i denne Post naar det kunde befrygtes, at hans Ansættelse som Scene-Instructeur skulde være Fru Heiberg imod.“

„Idet Ministeriet derfor ikke skjønner, at den anførte Omstændighed burde afholde Hr. Høedt fra at overtage en Virksomhed, som Ministeriet med Directionen maatte ansee det for magtpaaliggende, netop under de nuværende Forhold, at han overtog, maa Ministeriet dog, saafremt han fremdeles skulde finde Betænelighed ved ligefrem at indtræde i Scene-Instructeurposten, næst at bemærke, at Det med Directionen maa være enigt i, at det i saa Fald vilde være rettest indtil videre at lade Posten ubesat, da der ikke vides nogen Anden, hvem man med Tillid og Forventning om en tilfredsstillende Udførelse af Forretningerne kunde ville ansætte i denne Post, ønske, at Hr. Høedt ikke vilde undslaae sig for at yde Theatret sin Tjeneste ved indtil videre at gaae Directionens første Medlem tilhaande og være ham behjælpelig med Indstuderingen af reciterende Skuespil, i hvilken Henseende Ministeriet da maatte have Directionen bemyndiget til at tillægge ham den fornødne Myndighed, som og at til-

lægge ham det Honorar for hans Virksomhed, hvorom Directionen nærmere maatte komme overeens med ham.“

„Om hvad der videre foregaaer i denne Sag imøde-seer Ministeriet Directionens behagelige Indberetning.“

I Henhold til denne Opfordring overtog Høedt vel ikke Scene-Instructeurposten som saadan, men en Medvirken, der i det Hele svarede til Sceneinstruc-teurens egentlige artistiske Functioner. I Henseende hertil har Overskou selv end ikke turdet benægte, at Høedt udfoldede en stor Virksomhed og viste sig i Besiddelse af en ikke almindelig Dygtighed, og at han specielt, naar der var Tale om et fransk Lyst-spil, ledede Indstuderingen saaledes, at Stykket gik over Scenen med en sjelden Finesse og Sikkerhed, at han varetog sit Hverv med stor Nidkærhed og Varme, og at intet Stykke blev opført, før det gik fuldstæn-dig tilfredsstillende for ham; ligesom at han i mange Retninger havde en befrugtende og forædlende Ind-flydelse paa de Yngre, han læste med.

Dette kunde jo i og for sig være nok til at anse det for godtgjort, at man havde havt det rette Blik for Theatrets Vel, naar man havde villet ombytte Overskou med Høedt; thi Intet af, hvad Overskou her berømmer Høedt for, havde Overskou som Scene-instructeur viist Dygtighed og Evne til; ja der er end ikke nogen Tvivl om, at Overskou overhovedet slet ikke havde det Syn paa Fremstillingen, at han fattede, at han savnede netop det, som Høedt nu viste, at en Sceneinstructeur kunde og skulde virke ved.

At Overskou imidlertid stræber at dæmpe sin Roes over Høedt saameget som muligt, kan naturligvis ikke forundre; men Sandheden er, at den Roes, Overskou giver Høedt, virkelig fortjente at ydes ham i et langt

større Omfang. Høedt medvirkede saavel ved Valget af Stykker som ved Rollebesætningen; naar et Stykke skulde til at prøves, mødte Høedt ikke saaledes som Overskou med Bogen i Haanden for vel endog stundom da først at skulle gjøre sig bekjendt med, hvad der behøvede at anordnes; Høedt havde derimod forinden saa grundigt sat sig ind i Stykket, at han ikke alene var paa det Rene med den ydre Anordning af Scenen, men ogsaa var saaledes fortrolig med hver Enkeltts Rolle, at han for Enhver kunde paapege de Virkninger, der kunde eller burde faaes frem for at forøge den enkelte Rolles og det hele Stykkes Interesse; dette Sidste kom naturligvis ikke frem paa selve Prøverne som Veiledning eller Rettelser, men underhaanden udenfor Prøverne samtalede han med de Rollehavende, og da det viste sig, at hans Raad og Anvisninger bragte gode Resultater for de Paagjældende selv, forstaaer det sig, at han vandt Personalets Tillid, ligesom hans venlige imødekommende og hensynsfulde Optræden overfor Alle skaffede ham fortjent Paa-skjønnelse.

Det bedste og mest afgjørende Bevis for, at Høedts Virksomhed havde stor Betydning for Theatret, var vel imidlertid dette, at de Stykker, han indstuderede med Personalet, formaaede hvert især at vinde en saadan Interesse i Publicum, at de, skjøndt for største Delen ældre, kunde gjentages i Saisonens Løb oftere end, det ellers i hin Tid havde pleiet at kunne ske; thi dette hidrørte netop i væsentlig Grad derfra, at den fine og omhyggelige Indstudering gav dem en ny og forøget Interesse ved Forestillingens Afrundethed, idet hver Enkelt, ganske anderledes end man tidligere havde været vant til, udfyldte sin Opgave med et Totalindtryk for Øie.

Af de nye eller paany indstuderede Stykker gik i Saisonen:

De Danske i Paris	12	Gange fra	1. Septbr.
Advocat Patelin	8	” —	4. Septbr.
To Aar efter Brylluppet . . .	9	” —	11. Septbr.
Et Eventyr i Rosenborg Have	15	” —	21. Septbr.
Stengjæstebuddet	8	” —	30. Septbr.
Enkens Mand	10	” —	5. Octbr.
En Velgjørers Testament . .	13	” —	18. Octbr.
Kong Lear	8	” —	7. Novbr.
En ministeriel Embedsmand	14	” —	19. Novbr.
Correggio	10	” —	3. Decbr.
Coliche	11	” —	17. Decbr.
Kamp og Seir	16	” —	20. Januar.
Ude og hjemme	8	” —	5. Febr.
Slægtingene	10	” —	17. Febr.
Claus Rigsmands Skat	7	” —	1. April.
Aprilsnarrerne	11	” —	10. April

Saisonen 1858—9 gik i enhver Henseende smukt. Det varede noget, inden Publicums Tro til og Interesse for Theatret, der naturligvis ikke havde kunnet undgaa at svækkes noget ved det foregaaende Aars Fataliteter, vandt Fodfæste; men efterhaanden fandt Theatrets Præstationer mer og mer Anerkjendelse, som culminerede i Fremstillingen af „Kamp og Seir“, der var en i enhver Henseende complet Forestilling. — I samme Forhold som Publicums Interesse steg, steg ogsaa Intægterne, og Saisonen viste en Gjennemsnitsindtægt af 670 Rdl.; at dette var mindre end det foregaaende Aars Indtægt skyldtes iøvrigt vistnok for en Del den i 1857 indtrufne Pengekrise, som naturlig-

vis nærmest maatte faae Indflydelse paa Abonnementet for den følgende Saison.

Med Hensyn til det oekonomiske Resultat af Regnskabsaaet giver Overskou en Fremstilling, som maatte kaldes vildledende, dersom ikke selve Skriftet ved andre Meddelelser, som kritikløst ere satte ved Siden, for den opmærksomme Læser tilstrækkelig godtgjorde, at det af Overskou fremhævede Resultat ikke er det sande, og jeg finder det derfor ikke nødvendigt her at gaa nærmere ind paa dette, som kun kan vildlede en overfladisk Betragtning; til Belysning af dette Forhold meddeler jeg i et Anhang en Skrivelse til Ministeriet fra mig af 20. Juni 1859.

Naar Overskou Side 530 anfører, at der fra Begyndelsen af Saisonen 1858–59 var foregaaet en lille Forandring med Theatrets Overbestyrelse, idet Biskop Monrad var bleven udnævnt til Directeur for det samlede Ministerium for Kirke- og Undervisningsvæsenet, da er der heri en ligefrem factisk Urigtighed.

Det forholder sig nemlig saaledes, at idet Hall overdrog Monrad at fungere som Directeur for Cultusministeriet, undtog han netop udtrykkelig herfra de Anliggender, der henhørte under Secretariatet, navnlig Overbestyrelsen af samtlige Kunstanstalter. Monrad ønskede vistnok selv at faae Del i Bestyrelsen af Kunstakademiet og Kunstsamlingerne, derimod troer jeg ikke, at han nærede nogen saadan Attraa med Hensyn til Theatret; men Hall vilde ikke overgive disse Anliggender til Monrad, og Factum er, at Monrad i Tidsrummet fra sin Udnævnelse til Directeur d. 31. August 1858 og til han overtog Ministerportefeullen d. 6. Mai 1859, ikke har havt det Allermindste at

gjøre med Overbestyrelsen af Theatret; det er derfor ogsaa aldeles hen i Veir og Vind, naar Overskou Side 567 anfører, at Monrad under sin Virksomhed som Halls Medhjælper ved Cultusministeriets Ledelse ikke havde kunnet dele Halls Tiltro til Hauch og Christensen som Directeurer; thi skjøndt dette naturligvis i og for sig er muligt, saa har Monrad ialtfald ikkun kunnet danne sig en saadan Anskuelse ad samme Vei som enhver anden privat Mand udenfor Ministeriet; i eller gjennem Ministeriet har Monrad ikke kunnet erhverve sig nogensomhelst Mening om Theaterbestyrelsen, da han ikke har kjendt det Mindste til denne fra Ministeriet, før han selv indtraadte som Minister.

Jo mere Directionen maatte erkjende den særdeles gavnlige Indflydelse, som Høedts Medvirken havde paa Theatrets Drift, desto mere maatte det være den magtpaaliggende at sikkre Theatret denne hans Medvirken i Fremtiden, og for at give Stødet til at faae Høedt knyttet til Theatret, gjorde Directionen under 20. Decbr. 1858 følgende Indstilling til Ministeren:

„Efterat Deres Excellence ved Skrivelse af 29. Juni d. A. gjennem Directionen havde ladet Instructeur Høedt opfordre til enten at overtage Scene-Instructeurposten ved Theatret eller, hvis han fandt Betænkeligheder derved, da dog at yde Theatret sin Tjeneste ved indtil videre at assistere med at lede Indstuderingen af reciterende Skuespil, erklærede Høedt sig, som D. Ex. bekjendt, rede til indtil videre at være Directionens første Medlem behjælpelig med at lede Indstuderingen og mise en scène af Alt, hvad der henhører til det reciterende Skuespil.“

„Høedt har derefter siden Midten af Juli Maaned med en Redebonhed, Iver og opoffrende Anstrængelse, der søger sin Lige, paa enhver mulig Maade stræbt at fremhjælpe Theatrets Drift. Han har ikke ladet sig nøies med at udføre de egentlige Scene-Instructeur-Forretninger, hvortil der nærmest sigtedes ved det Hverv, han efter Anmodning paatog sig; han har fremdeles — paa enhver Maade imødekommende Directionens Ønsker — ladet det være sig magtpaaliggende at tilveiebringe nye, baade originale og oversatte, Stykker, opspore ældre, svarende til Theatrets Kræfter, ved en omhyggelig Bearbejdelse, tildeels ved selv paany at oversætte og omredigere hvad der forelaa, med megen Tids Anvendelse stræbt at bringe de Stykker, der skulde benyttes, i den bedst mulige Skikkelse. — Hvad selve Scene-Instructionen angaar, da har han ikke ladet det blive ved at sørge for en smuk og correct Udstyrelse, baade i Henseende til Decorationer, Costumer m. v., og at drage Omsorg for en nøiagtig Indstudering og Tilveiebringelsen af et kunstnerisk Ensemble; han har endvidere stræbt, ved enkeltviis at gjennemgaae Roller og Partier ikke blot med de yngre Skuespillere og Elever, men ogsaa ofte med Ældre blandt Personalet, med Held og under en oprigtig Paaskjønnelse af de Vedkommende arbeidet hen til, at Enhver Enkelts Evne kunde udfoldes saa meget som muligt til Gavn for Indtrykket af den hele Fremstilling.“

„Som Resultat af denne hans Virksomhed foreligger et Repertoire, der forstørstedelen bestaaer af nye eller paany indstuderede Stykker, idet Skuespillet til Dato har præsteret 12 saadanne i mindre end 4 Maaneder, et Resultat, hvortil vi ikke troe, at der lettelig vil kunne opvises Mage i Theatrets Historie.“

„Ligesom nu denne Virksomhed af Theatret har vundet Paaskjønnelse i Publicum, der har optaget ethvert af de paany frembragte Stykker med Bifald, saa at de alle have gjort Lykke, og Mishagsyttringer saa at sige have været uhørte i denne Saison; — ligesom den Driftighed og Raskhed, hvormed Skuespillet er ledet, har vakt Tillid og Tilfredshed i Personalet, som i Høedt erkjender den, hvem den forbedrede Tilstand væsentlig maa tilskrives, og hvis Hengivenhed og Velvillie Høedt har forstaaet at vinde og bevare i en Stilling, der i sig selv er vanskelig og let giver Anledning til Conflicter, — saaledes tør Directionen, hvem Høedt ogsaa paa enhver anden Maade har stræbt at gaae tilhaande med Raad og Daad, udtale som dens ved Erfaringen nu indvundne Overbeviisning, at Høedt med et beundringsværdigt træffende Blik for det Rette i næsten enhver Green af Theaterforhold forener en Dygtighed, som upaatvivlelig hertilands Ingen Anden tilnærmelsesviis besidder til at administrere Skuespillet, en Arbejdsomhed og uegennyttig Iver for Theatret som Faa.“

„Med denne Betragtning for Øie kan Directionen ikke Andet end udtale den Overbeviisning, at paa den ene Side Høedts definitive Tilknytning til Theatret i den heromhandlede Retning vil være den bedste — for ikke at sige eneste — Garanti for en varig Fremgang og Udvikling af Theatrets Kræfter, og paa den anden Side et muligt Tab af Høedts Medvirkning vil være af særdeles betænkelige Følger for Theatrets Fremtid.“

„Det overordentlige Værd, som vi, efter hvad vi oven have tilladt os at yttre, maa tillægge Høedts Deeltagelse i Ledelsen af Theatrets Drift, har imidlertid, under den Ubestemthed, hvori Forholdet fortiden

befinder sig, opfyldt os med alvorlig Betænkelighed, og det i dobbelt Henseende.“

„Deels maa vi nemlig finde det i sig selv Lidet heldigt, at den Mand, som vitterligt for Enhver, der er indviet i Theatrets Forhold, har den største Andeel i de heldige Resultater, der foreligge af Theatrets Drift, ikke paa nogen udvortes Maade betegnes som det, han i Virkeligheden er og virker; og ligeoverfor denne Betragtning kunne vi, der maa erkjende, at det uden den Bistand, Høedt har ydet os, langtfra vilde være lykkedes os at bringe et tilsvarende Resultat ud af Theatrets Drift, ikke nægte, at vi føle os i en pinlig Situation ved at Forholdet er, som det er, uden at der ligeoverfor Høedt foreligger ialtfald en Antydning af, naar og paa hvilken Maade den nuværende interimistiske Tilstand ønskes afløst af en anden og vedvarende.“

„Hertil kommer, at jo mere Directionen maa anerkjende Værdien og Betydningen af Høedts Virksomhed, desto mere maa vi føle Umuligheden af, hvis denne skulde ophøre, at kunne holde den nuværende heldige Drift af Theatret vedlige, og erkjende at denne Eventualitets Indtræden vilde vælte paa os et saa høilig forøget Ansvar med Hensyn til Theatrets Bestyrelse, som vi ikke tør troe os istand til at bære.“

„Medens nu Høedt paa sin Side ikke paa nogen Maade har antydnet at ville tage Initiativet til at fremkalde en saadan Eventualitet, saa kunne vi paa den anden Side dog ikke Andet end finde det ganske naturligt, om han vel kunde ønske at erfare, til hvilken Grændse man agter at benytte hans Virksomhed som en Tjeneste, hvorfor han ikke nyder noget Vederlag, og hvorledes hans Stilling til Theatret i Fremtiden vil gestalte sig, saameget mere som D. Ex. selv i

Skrivelse af 29. Juni d. A. har opfordret ham til at indgaae dette Arrangement indtil videre; ialtfald kan det ikke betvivles, at en Meddelelse i saa Henseende fra D. Ex., der jo altid vilde indeholde et Tegn paa en velfortjent Paaskjønnelse af hans Virksomhed, vilde være ham kjærkommen, og vi maatte alene derfor ansee det meget ønskeligt, om D. Ex. maatte værdiges at tage disse vore ærbødige Yttringer tilfølge, for ikke at tale om, at det synes i enhver Henseende ønskeligt, at Initiativet til en endelig Ordning udgaaer fra den øverste Administration, inden der kan være Spørgsmaal om nogen Foranledning dertil ved Skridt fra Høedt, som jo kun har paataget sig sine Functioner indtil videre, og forsaavidt hvilket Øieblik, det skal være, kan siges at have opfyldt den Forpligtelse, han har paataget sig.“

„Directionen skal endnu kun tillade sig at hentyde paa en Betragtning, som, ihvorvel den hidtil ikke i mindste Maade har faaet og vel heller ikke vil faae practisk Betydning, dog turde have sin Berettigelse, den nemlig, at Directionen under den nuværende Tingenes Tilstand i Virkeligheden er udvortes mere afhængig af Høedt og ham mere personlig forbunden, end det i for sig kan ansees ønskeligt og passende; og at dette Forhold jo ogsaa ganske vilde forandres, naar hans Stilling definitivt maatte blive bestemt som et sædvanligt Embedsforhold.“

„Det er ikke undgaaet vor Opmærksomhed, at vi ved at fordriste os til ovenstaaende Udtalelser, have indladt os paa at behandle Anliggender, i hvilke vi vel vide, at det ene tilkommer D. Ex. at tage Initiativet og træffe Bestemmelse; men idet vi vel heller ikke uden Opfordring skulle ansee os kaldede til at angive eller tilraade D. Ex., hvilke Skridt der kunde være at

foretage i Sagen, og paa hvilken Maade den bør ordnes, kunne vi dog ikke afsee fra, at ligesom D. Ex. ikke selv i den Grad som vi kan være fortrolig med Sagernes indre Sammenhæng og Vigtigheden for Theatret af en Afgjørelse, saaledes kan Ingen være nærmere til at henlede D. Exs. Opmærksomhed paa Forholdenes Beskaffenhed end netop vi, og ligesom vi efter den Stilling, DEx. har betroet os, endog maa troe os forpligtede til ethvert Skridt, som Theatrets Vel i vore Øine kræver, saaledes nære vi fuld Fortrøstning til, at D. Ex. i denne vor Henvendelse kun vil see et Udtryk af den varme Interesse, hvormed vi omfatte Theatrets Vee og Vel.“

„Vi tillade os saaledes i al Ærbødighed indstændigen at andrage paa, at D. Ex. snarest muligt vilde foretage saadanne Skridt, hvorved Høedts Tilknytning til Theatret, navnlig forsaavidt angaaer den kunstneriske Ledelse af Skuespillet, kunde blive definitivt bestemt, og derved tillige hans saavel som vort eget Forhold endelig reguleret.“

Efter denne Indstilling, og da Ministeriet tog Sagen under Overveielse, kom Tanken frem om at optage Høedt som tredie Medlem af Directionen.

Det er nu saa langt fra, at det forholdt sig saaledes, som det berettes i Theaterhistoriens syvende Deel Pag. 1 og 2, at det meget mere kun var, efterat man forud havde forvisset sig om, at Ministeren, Hall, var tilbøielig til at samstemme deri, at Directionen i Marts 1859 gjorde Indstilling om Høedts Optagelse i Directionen; det forstaaer sig, baade at Directionen ikke ret vel kunde gjøre en saadan Indstilling uden forud at have Sandsynlighed for, at den kunde finde

Samstemning hos Ministeren, og fremdeles, at man ikke kunde gjøre en saadan Indstilling, uden at Høedt dog var bekjendt dermed og vilde gaa ind derpaa; men allermindst kunde man da omtale et saadant Project til Høedt, naar man ikke forud havde erhvervet Ministerens Billigelse. — Det er altsaa fuldstændig urigtigt, naar det (Pag. 1 hos Overskou) hedder, at Hall ikke havde villet gaa ind paa Directionens Indstilling om, at denne suppleredes med et tredie Medlem; og den hertil angivne Grund, at „Hall havde i Sinde at udnævne Høedt til Afløser“ af den daværende Direction og gjøre ham til Chef for Theatret¹⁾, har sikkert ikke mindste Sandsynlighed for sig; thi om jeg end ikke tør paastaa saaledes som Overskou at vide Besked med Alt, hvad Hall havde isinde, ihvorvel jeg dog nød megen Fortrolighed fra hans Side, saa indsees det jo let, at Hall meget vel kunde lade Høedt indtræde i Directionen uden derved at gjøre noget Brud paa sit saa ofte udtalte Princip, at Theatret burde have en combineret Bestyrelse, men der er aldeles ingen Rimelighed for, at Hall nu pludselig skulde have brudt med dette Princip og besluttet sig til at give hele Administration i Hænderne paa en enkelt Mand, som, hvor stor Tillid han end fortjente i Henseende til den artistiske Styrelse, derimod var uden Kjendskab til og for Ministeren ikke kunde afgive nogen Garanti for den administrativ-oekonomiske Sty-

¹⁾ Det er forøvrigt paafaldende nok, at det ikke er bemærket, at denne Meddelelse staaer i den bestemtteste Modstrid med hvad der anføres i 6te Deel Pag. 568 øverst, hvor det hedder: Hall havde paatænkt flere Forandringer i Henseende til Theatrets hele Organisation, men han havde derimod ikke paatænkt noget Personskifte.

relse. — Der har derfor udentvivel aldeles ikke været talt til Høedt om at overtage Enestyrelsen af Theatret, han har paa sin Side heller ikke gjort det til nogen Betingelse herfor, at Fru Heiberg skulde gjenoptræde, og der har sikkert overhovedet, saalænge Hall var Minister, ingen Forhandling været ført med Fru Heiberg i saa Henseende.

Sagen forholder sig ganske anderledes og simpelt hen saaledes:

Efterat der underhaanden havde været indledet Forhandling om en Forandring af Bestyrelsen, saaledes at Høedt indtraadte i Directionen, gjorde denne sidst i Marts¹⁾ 1859 officiel Indstilling herom saalydende:

„Det kan neppe betvivles, at Theatret i indeværende Saison er kommen i en saa god Drift, at vi, forudsat at dette vedbliver, med Sikkerhed kunne see en bedre Fremtid imøde, end der tidligere var Udsigt til. Denne Theatrets gode Drift, skyldes fornemlig, hvad der let kan bevises, den utrættelige Iver, Hr. Instructeur Høedt har viist, hans sikre Takt og Blik for Alt, hvad der vedkommer Theatret, og den praktiske Dygtighed, hvormed han forstaaer at gjennemføre, hvad der er besluttet. Da der nu ogsaa hos Skuespilpersonalet er opstaaet den Overbeviisning, at han, hvad der vistnok ogsaa er Tilfældet, er uundværlig for det Heles Gang, og at Ingen Anden i denne Virksomhed kan erstatte ham, da saaledes Theatrets Velvære afhænger af, at der sørges for, at denne nu

¹⁾ Datoen mangler, Skrivelsen, der tildels er conciperet af Hauch, maa vistnok være afgaaet i Slutningen af Maanedens.

næsten i en heel Saison med Held kronede Virksomhed fremdeles vedbliver, saa skal Directionen tillade sig at andrage paa, at Instructeur Høedt paa saadan Maade og ved saadanne Midler bindes til Theatret, at vi med Sikkerhed kunne regne paa hans Bistand ogsaa i de følgende Aar, idet vi maa bemærke, at den Tid nu er forhaanden, at der maa tænkes alvorligt paa Forberedelserne til Theatrets Drift i næste Saison, og at en Ordning derfor ikke længe tør udsættes.“

„Hvad der i denne Henseende efter Directionens Anskuelse maatte attraaes vilde være, ikke alene, at det overdroges Høedt at lede Indstuderingen og mise en scène af Skuespil, Opera og Syngestykke, men ogsaa, at hans Stilling maatte bestemmes saaledes, at han kunde erholde den Indflydelse paa og Deelagtighed i Valg og Tilveiebringelse af Stykkerne, Dannelsen af Repertoiret, Rollebesætning o. s. v., som han ifølge sine Evner og Indsigter efter Directionens fulde Overbeviisning bør have, og som han hidtil ogsaa faktisk har havt, og — hvad Directionen maa erkjende — i fuldeste Maade har udøvet til Theatrets Tarv. — Jo mere det nemlig erkjendes, at Fremstillingen danner et overveiende Moment med Hensyn til det kunstneriske, som det materielle, Udbytte af Theatrets Virksomhed, desto mere maa man ogsaa tillægge Hensynet til den Virkning, der under de givne Forhold kan ventes frembragt af Forestillingen, Betydning ved de ovennævnte Grene af Directionens Virksomhed som ved Theatrets Administration i det Hele; og da det derfor ogsaa hidtil har været en uundgaaelig Nødvendighed, at Scene-Instructeuren idelig har maattet tages paa Raad og havt Indflydelse paa den hele Administration, forekommer det Directionen, at det vilde være aldeles correct, om man gik over til at

betragte den, hidtil som Scene-Instruction betegnede, Virksomhed ved Theatret, der i Virkeligheden er et Hovedmoment i selve den kunstneriske saavelsom i den administrative Bestyrelse af Theatret — i Lighed med hvad ogsaa finder Sted ved flere Theatre i Ulandet — som en integrerende Deel af selve Directionens Virksomhed, og henførte samme umiddelbart under Directionen. Støttet paa disse Betragtninger vil Directionen derfor tillade sig at bringe i Forslag, at Høedts Stilling maatte blive bestemt som Medlem af den kongelige Theaterdirection, og ligesom Directionen troer, at denne Form netop bedst vil sikkre Theatret en gavnlig Virksomhed fra Høedts Side, saaledes kunne vi ikke andet end udtale, at vi efter vort nøie Kjendskab til Høedts hele Character, hans besindige Optræden og varme uinteresserede Omsorg for Theatrets Vel, ville ansee det i enhver Henseende særdeles tilfredsstillende at arbeide sammen med ham i denne Stilling.“

„Forsaavidt der herved vilde skee en Forandring i Directionens nuværende Forhold, idet Directionen vilde komme til at bestaae af 3 istedetfor hidtil af 2 Medlemmer, og der saaledes maatte udfærdiges en ny Instrux for Directionen, skulle vi med Hensyn til Medlemmernes indbyrdes Forhold tillade os at udtale den Formening, at den nuværende æsthetiske Directeur som hidtil maatte varetage det Æsthetiske og Artistiske i Almindelighed og specielt have at befatte sig med Stykkers Bedømmelse, Antagelse og Forkastelse (samt, saalænge en Censor bibeholdes, paa Directionens Vegne føre Forhandlinger med denne) Rollebesætning og Rolleclassification til Feu, ligesom det og vilde tilkomme ham at indtage den regulativmæssig bestemte Plads i Feucomiteen; den hidtilværende oeconomiske

Directeur vilde fremdeles have specielt at varetage de administrativ - oeconomicke Anliggender og fremdeles vedblive at være første Medlem i Bestyrelsen for Theatrets Enkekasse; og det ny indtrædende Medlem maatte specielt varetage hvad der henhører til den kunstneriske Fremstilling af Skuespil, Opera og Syngestykker; iøvrigt maatte alle Sager i Almindelighed, som hidtil ifølge Directionens nugjeldende Instrux behandles i Directions møder, hvor samtlige Medlemmer maatte have lige Stemme i enhver Sag, saa at Majoriteten af Stemmer blev afgjørende i Tilfælde af Dissens, kun at det maatte staae Minoriteten, naar den drog Directionens Competence til at fatte en vis Beslutning uden høiere Sanction i Tvivl, frit for at fordre Majoritetens Beslutning foredraget Ministeren, idet det dog maatte reserveres Majoriteten, hvis den fandt, at Sagen ikke taalte Opsættelse, paa dens eget Ansvar at bringe dens Beslutning i Udførelse.“

„Idet saaledes samtlige Medlemmer ifølge Foranførte og overeensstemmende med Forholdets Natur maatte være ligeberettigede, uden at det enkelte Medlems specielle Pligter kan give nogen af dem en sær Betydning eller Fortrin i Directionen fremfor de andre, maatte de hidtilværende Directeurs Benævnelse som første og andet Medlem udentvivel bortfalde, men vi skulle imidlertid henstille, om det med Hensyn til den indre Forretningsgang og den udvortes Repræsentation af Directionen maatte findes passende, at et af Medlemmerne bestemtes til at føre Forsædet i Directionen og udvortes betegnedes som Formand eller deslige, i Lighed med hvad der stundom finder Sted i Directioner, som bestaae af 3 eller flere Medlemmer; og tillade vi os at yttre, at det i saa Fald

formeentlig maatte tilfalde den nuværende æsthetiske Directeur at indtage Forsædet.“

1) — — — — —

I Forbindelse hermed androg Directionen paa, at Høedt tillagdes Titel af Professor, ikke alene med Hensyn til hans eventuelle Indtrædelse i Directionen men ogsaa som en Anerkjendelse af de Tjenester, han i Saisonen havde viist Theatret, og for hvilke han ikke havde villet modtage noget Vederlag.

Denne Del af Indstillingen blev derfor ogsaa strax efter taget tilfølgende, medens derimod Forandringen med Directionens Sammensætning først var tænkt at skulle indtræde med den følgende Saison. — Imidlertid tog Hall ogsaa Directionens Indstilling i sidstnævnte Henseende til Følge, idet han efter sammes Modtagelse kaldte Høedt til sig og da directe foreslog denne at indtræde i Directionen, og Høedt ogsaa erklærede sig villig hertil, uden at han, mig bekjendt, stillede nogen nærmere Betingelse herfor; men inden nogen endelig Afgjørelse af Sagen havde kunnet ske, indtraadte Ministerskiftet og Monrad overtog Cultusministeriet d. 6. Mai 1859.

Om Alt hvad der nu herefter passerede, har jeg ganske vist ikke den personlige sikke Kundskab som om, hvad jeg hidtil har kunnet meddele, men efter hvad jeg har bragt i Erfaring, tør jeg dog tro,

1) Det Følgende, som fornemmelig angaaer Spørgsmaalet om Tilveiebringelse af og Fastsættelse af Gage for Høedt, naar han indtraadte i Directionen, forbigaaes som uvæsentligt.

at Begivenhederne i det Væsentlige have udviklet sig saaledes:

Det er sikkert, at Hall ved at aftræde Cultusministeriet til Monrad havde bestemt anbefalet sin Eftermand ikke at foretage nogen Forandring i Henseende til den Ordning, som Hall havde truffet med Theatrets Ledelse, derunder indbefattet Høedts Optagelse i Directionen. Hall havde nemlig den Overbevisning, at da det nu havde viist sig, at den Gang, Theatret var bragt i, var tilfredsstillende og lovede en heldig Udvikling for Fremtiden, naar man vedblev at gaa frem ad den Vei, der var betraadt, saa var det af høieste Vigtighed for Theatrets Fremtid, at der nu ikke atter skete nogen System-Forandring, men at Alt fik Lov til roligt at udvikle sig paa den nu lagte Grundvold. — Enhver, der havde oprigtig Interesse for Theatrets Vel og Syn paa det, hvoraf Fremtiden betingedes, maatte vist erkjende det fuldkommen Berettigede i denne Opfattelse; — ligesaa sikkert er det, at hvad Hall saaledes anbefalede sin Efterfølger, erklærede denne sig ganske villig til at gaa ind paa.

Kort efterat Monrad havde tiltraadt Ministeriet, tilkjendegav han mig, at han ikke fandt det rigtigt, at Posten som Secretair hos Ministeren var forenet med Theaterdirecteur-Stillingen, og at jeg maatte fra-træde den første; der var altsaa dengang endnu ikke Tale om andre Planer med Theaterdirectionen.¹⁾

¹⁾ Ikke længe efter sin Tiltrædelse af Ministeriet havde Monrad uden at lade mig det vide, begivet sig ned paa Theatercontoiret, hvor han en Aften gennemgik Kasse- og Regnskabsbøger; jeg veed ikke, om denne Foranstaltning har været begrundet i nogen Mistanke om, at der var noget galt; men i saa Fald maa vel Mistanken ikke være bleven bestyrket; thi jeg hørte senere aldrig Noget om dette Besøg, og hvad han derved havde bragt i Erfaring.

Imidlertid tør det antages, at Heiberg, som sædvanligt ved Ministerskifter, hilste paa den nye Minister. Monrad har da formodentlig, som naturligt var, udtalt sin Beklagelse over, at Fru Heiberg havde forladt Theatret, og det er da sandsynligvis blevet antydet, at hun vel kunde være tilbøielig til under forandrede Administrationsforhold atter at optræde; muligt er det senere blevet urgeret fra Fru Heibergs Side, at hun for sit Vedkommende vilde lægge særlig Vægt paa, at Høedt ligeledes atter optraadte som Skuespiller, hvortil der jo vel kunde tænkes Grunde, hvorimod der vist ikke har været Tale om, at Fru Heiberg skulde villet tjene under Høedt som Directeur eller Chef. (cfr. Overskou 7. Del S. 1—2).

Hvad jeg troer at kunne erklære for sikkert er dette, at Monrad har kaldt Høedt til sig og tilkjendegivet ham, at det Tilbud, der var gjort ham om at indtræde i Directionen, stod ved Magt, saa at det kun beroede paa Høedt, om han vilde modtage det, men derhos gjort opmærksom paa, at dersom det blev ved denne af Hall anlagte Ordning af Bestyrelsen, vilde denne vedblive at være en afgjort Hindring for, at Fru Heiberg atter optraadte, hvad hun ellers under forandrede Forhold kunde være tilbøielig til. — En saadan Meddelelse maa selvfølgelig have medført, at Høedt nu afslog Tilbuddet om at indtræde i Directionen; og idet der saaledes blev Spørgsmaal om en ny Bestyrelse, har Monrad med den Tro, han ved flere Leiligheder lagde for Dagen paa at, naar han holdt Traadene i sin Haand, kunde han og styre Alt efter sin Villie, forsøgt at overtale Høedt til atter at optræde som Skuespiller sammen med Fru Heiberg, hvorved Forsoningen vilde blive eclatant. Høedt gav maaske ikke noget Afslag herpaa, men gav sikkert

heller intet Løfte, saa at han heller ikke behøvede, som Overskou siger, at løses fra et saadant.¹⁾

Naar Monrad saaledes havde erklæret sig for Fru Heiberg og valgt hvad deraf fulgte, saa opnaaede han jo ganske vist at bevare hendes Virksomhed for Scenen endnu i 4—5 Aar; men hvad han som Følge deraf opgav for Theatret, har han formodentlig neppe selv havt nogen Anelse om, og navnlig har han neppe formaaet at indse, at han ved dette Valg standsede en Udvikling, som var begyndt for at føre Theatret og Kunsten ind paa en Retning, som harmonerede med Tidens hele Udvikling, og som derfor til Syvende og sidst var det, der væsentlig behøvedes for at aabne en Fremtid for Theatret. Dersom Overbestyrelsen af Theatret gennem Ministeriet skal have nogen Betydning, saa skal dens Opgave ikke sættes i Øieblikkets Krav, men Ministeriet maa have et større Syn — det at grundlægge, hvad der behøves til derpaa at bygge en Fremtid; dette Syn havde Hall, og Alt, hvad han stræbte at udvirke for Theatret, var ledet af dette Syn; derfor kunde han, trods den store Veneration, han nærede for Fru Heiberg som Kunstnerinde, hvor høit han end vurderede hendes Medvirkning i Theatrets Tjeneste, og uanset hvad hans personlige Sympathi for og intime Forhold til det Heibergske Hus derved maatte lide, — da det viste sig umuligt at formaa Fru Heiberg til at føie sig sammen med en anden Stræben end den tilvante, som Minister finde sig i, at hun forlod Scenen, fremfor at Alt var blevet i den

¹⁾ Hædt var jo ganske vist formelt ikke afskediget som Skuespiller, men var paa sit Forlangende udtrykkelig fritaget for at optræde; — dette Forhold vilde jo ogsaa blevet formelt og endelig ordnet ved Hædts Optagelse i Directionen.

gamle Gjænge, — og jeg troer, at Historien vil give ham Ret.

Om Fru Heibergs store Kunstnerbegavelse og om en saadan — ganske vist enestaaende — Kunstnerindes store Værdi for det Theater, hvorved hun virker, kan der jo ikke disputeres; men Fru Heiberg var i sin Kunst nærmest Virtuøs; lad være at Virtuositeten, som den fremtraadte hos Fru Heiberg, maaske kan siges at være Culminationen af den udøvende Kunst, saa er dog paa den anden Side Virtuositeten uden Evne til at danne Skole; derfor faldt saa mange unge Damers Forsøg paa at lære af og uddanne sig efter Fru Heiberg saa ynkeligt ud; men Skolens, Kunstskolens Gjenoplivelse og Udvikling var det, Theatret allerede da var begyndt at trænge til, og mer og mer vilde komme til at trænge til, efterhaanden som de store Navne, der hidtil havde udmærket det, maatte gaa bort, og med dem den gamle Kunstscole forsvinde, som der i hele Heibergs Bestyrelsestid Intet var gjort for at holde ilive, — hvis der skulde være Haab om at grundlægge en Fremtid for Skuespillet; og Skolen, som Theatret trængte til, var Høedt og kun han Manden for at bringe; han havde jo bevist det; — var det derfor nødvendigt at træffe et Valg mellem Skolen og Virtuosen, saa maatte fra et overordnet Synspunct Valget falde ud til Fordel for Skolen.

Man indvende nu ikke, at Høedt jo dog blev ved Theatret som Scene- og Elevinstructeur; thi det var jo ikke det, det kom an paa, at Høedt fik Navn og Stilling som Sceneinstructeur; hvad det kom an paa var, at Høedt kom til i Egenskab af Sceneinstructeur at virke fyldigt paa samme Maade, som han havde virket i Saisonen 1858—59, til Frugtbar-gjørelse for Theatret af sine Kunstanskuelser;

men herom kunde der vanskelig blive Tale under en Bestyrelse, der væsentlig støttede sig paa den Heibergske Indflydelse, og snarest fulgte Sporene fra Heibergs Directorat. — Imidlertid skal det dog erkjendes, at Høedt selv i den Virksomhed, der blev tilbage for ham, kunde udrette meget, og dette gjorde han i Virkeligheden ogsaa; men ihvorvel det vistnok forholder sig som Dr. E. Brandes bemærker i den tidligere citerede Artikel, at den danske Skuespilkunst led et uerstatteligt Tab, da Høedt trak sig tilbage fra selve Scenen, idet den Forstaaelse af Skuespilkunsten, der trængtes til, ikke kunde gjøres mere levende og indtrængende end ved hans egen personlige Fremtræden, saa vilde det dog have bragt en rigere Erstatning herfor, dersom Høedt var vedbleven i den samme Virksomhed som den, han udøvede i Saisonen 1858—59, og var indtraadt i Directionen i dette Øiemed; — men selv ved det, der blev ham levnet, nedlagde han Spirer, som skød op og bragte Frugt gennem Andre, og hvorefter der, trods den uimodsigelige Decadence, dog endnu i lange Tider har kunnet spores umiskjendelige Indvirkninger i det kongelige Theaters Fremstillinger.

At Høedt, efter først at være fordrevet fra det kgl. Theater af Heiberg, som ikke havde forstaaet at vurdere hans Betydning for dette, senere var forjaget fra Scenen af det samme Publicum, som havde tiljuble ham sit Bifald og glædet sig ved hans Fremstillinger, og nu tilsidst var vraget af en Minister, der var uden Syn paa Theatrets Krav, og hvad der skyldtes dets Fremtid, og det i samme Øieblik, som han

(Høedt) havde til Evidens godtgjort, at han besad en Evne til at lede Theatrets kunstneriske Udvikling, som man hverken før eller senere har fundet hos nogen Anden, og trods det, at han af en anden Minister var tilbudt en dertil svarende Stilling, — alt dette maa det vistnok have været haardt nok for Høedt selv at gennemgaa. Var det imidlertid ene dette, der handlede om, hvorledes Høedt var bleven medhandlet af en Directeur, af Publicum og af en Minister, kunde man vel slaaet sig til Ro med en Beklagelse af en ublid Skjæbne, der havde rammet ham som saa mangen Anden, og som Høedt ved sin egen Adfærd vel og kunde findes at have nogen Skyld i; men for dem, der havde aabent Blik og sand Interesse for Theatrets Fremtid og Kunstens Trivsel, maatte det Passerede langt mere vække Bedrøvelse og Sorg over at se en lovende Fremtid for Theatret forspildt ved Ukyndighed hos de Styrende, Brutalitet hos Publicum.

Da den Heibergske Indflydelse var forsvunden og der i 1866 skulde træffes nyt Valg af en Bestyrelse for det kgl. Theater, levede der dog endnu saamegen Erindring om Høedt — den eneste virkelige Capacitet i Theaterfaget — at den daværende Minister paa Andres Tilskyndelse samtykkede i, at der blev gjort Forsøg paa at etablere en ny combineret Bestyrelse med Høedt som Deltager. Saavidt mig bekjendt blev der ogsaa underhaanden af Andre med Ministerens Bemyndigelse indledet Forhandling med Høedt om at indtræde i en slig Bestyrelse, og Høedt var dengang vistnok heller ikke uvillig hertil, men inden nogen nærmere Afgjørelse var truffen, havde den daværende Minister, som ikke blot savnede al virkelig Indsigt i og Interesse for Theatrets Anliggender, men hvem det formentlig

kun var om at gjøre at faae en Bestyrelse, hvem det saa blev, pludselig bestemt sig for at beordre Departementschef i Cultusministeriet, Linde, til, skjøndt denne vistnok hverken følte Lyst eller Kald dertil, at overtage Theaterchefsposten, og Hædt var saaledes andengang vraget og forkastet — af Ukyndigheden.¹⁾

Idet Monrad havde truffet sit Valg, forstod det sig, at den daværende Direction maatte aftræde; Monrad meddelte mig selv dette.²⁾ Jeg har ingen sinde med Ord eller Tanke beklaget mig derover, om end Andre have ment, at jeg skulde have Grund dertil, og blandt disse forunderligt nok Overskou selv.³⁾

Det berettes mig ogsaa, hvorledes Monrad havde følt sig pinligt berørt ved at underskrive Ind-

¹⁾ Om der senere er gjort Hædt lignende Tilbud, er mig ikke tilfulde bekjendt, men jeg troer ikke, at dette er skeet, navnlig ikke i 1874, hvorimod det vel er mig bekjendt, at Hædt da, saavel af Hensyn til Personalet som til de med det store nye Theater forbundne Misligheder for Skuespilkunsten, ansaa det for en betænkelig Sag at overtage Styrelsen af Theatret

²⁾ Min sidste Embedshandling som Directeur blev curieust nok at bevilge Skuespiller W. Holst et Gratiale.

³⁾ Jeg havde ikke talt med Overskou siden hans Afgang i 1858; jeg havde ofte mødt ham; han saae da kun paa mig med Harme uden at hilse mig; men et Par Dage efter min Afsked mødte jeg ham paa Slotspladsen; han kom da hen til mig, hilste mig, tog mig i Haanden, og udtalte sig venligt og forekommende, idet han oftere gjentog, at jeg var bleven „skammelig behandlet“.

stillingen om min Afsked, fordi han fandt, at der gjordes Uret mod mig i Betragtning af den Dygtighed, jeg havde udvist, og de Fortjenester jeg havde indlagt mig af Administrationen. — Han betænkte sig endnu i sidste Øieblik paa at underskrive — men nu maatte det jo ske.³⁾

Men, som sagt, jeg har aldrig følt min Afskedigelse som en Uret mod mig, ikke engang, naar jeg har betænkt den Eiendommelighed, at medens Andre gjerne blive afskedigede naar Tingene gaa galt, blev jeg afskediget om ikke fordi saa dog netop i det Øieblik, det viste sig, at Alt begyndte at gaa godt, saaledes som endog Fædrelandets Anmelder „106“ havde maattet erkjende; — men om den hele Omordning, som Monrad foretog med Bestyrelsen, ikke har været en Forsyndelse mod Theatret er et andet Spørgsmaal —; derimod maatte det være mig en stor Tilfredsstillelse ligeoverfor de mange Angreb og den megen Dadel, jeg fra adskillige Sider havde været Gjenstand for, at modtage Vidnesbyrd om, at der ogsaa fra adskillige Sider mødte mig en Paaskjøn-

1) At det virkelig havde været Monrads Anskuelse, at der gjordes mig Uret, derpaa modtog jeg mange Aar senere et afgjørende Bevis. Da jeg nemlig i en ganske anden Anledning havde tilskrevet ham i Marts 1872, bemærkede han i sit Svar blandt Andet Følgende: „De har altid staaet for mig som en ualmindelig forretningsdygtig Mand, over hvis Virksomhed der var udbredt en med Takt forbunden Friskhed og Raskhed, der havde en heldig Indflydelse paa Sagernes Gang. Jeg handlede efter bedste Overbeviisning, da jeg fjærnede Dem fra en Stilling, som De havde faaet kjær. — Jeg maa imidlertid indrømme, at efter vore Forhold var min Behandling af Dem noget haard, og naar jeg har tænkt paa hine gamle Dage, har jeg i Forholdet til Dem staaet som den, hvem der var Noget at tilgive“. . . .

nelse, om ikke af hvad jeg havde udvirket, saa dog af hvad jeg havde stræbt efter, Vidnesbyrd som det dog nu ikke vil være af Interesse for Offentligheden at se fremdragne, men som imidlertid ikke have dupe-ret mig med Hensyn til min egen Dom over min Virksomhed. Veed jeg end, at min Villie og min Stræben har været opfyldt af oprigtig Iver for at fremme Theatrets og Kunstens Vel i alle Retninger, saa er jeg ikke blind for, at jeg hist og her har gjort Feil; og om det end temmelig roligt tør paastaaes, at Ingen i Theatrets Bestyrelse har haft en saa mangesidig og compliceret Opgave som den, der var stillet mig i Sommeren 1857 og Begyndelsen af den følgende Saison, saa at der her vel og er Stof til Undskyldning, saa har jeg vel kunnet se, at Et og Andet er mislykket netop paa Grund af Feil fra min Side.

Dersom jeg i almindelige Træk skal karakterisere mine Feil, saa vil jeg sige, at jeg, skjøndt jeg ganske vist var anbragt i Theaterbestyrelsen med det Formaal at skulle reformere, var for ivrig og rastløs heri, tog mig for meget for ad Gangen, og undertiden ikke standsede, hvor jeg havde handlet klogt i at lade mig standse; — og endelig var mit Syn paa, hvad der skulde gøres, om jeg saa maa udtrykke mig, for meget ministerielt; det vil sige, jeg havde for meget af det overordnede Syn, der søgte udover Nutiden og ind i Fremtiden, medens jeg i mange Tilfælde vilde være kommen bedre fra det, dersom jeg havde seet mere paa Øieblikkets Krav og tænkt mindre paa at arbejde for Fremtiden og grundlægge den.

Kun i een Henseende tør jeg sige, at min Afgang var uheldig for Theatret, og det er med Hensyn til Ombygningen. Ved det, der alt var udført, var Scenen og Foyerbygningen blevne saa vel indrettede, at de

for lange Tider vilde tilfredstillet ethvert rimeligt Krav særligt for Skuespillet. — En Plan til Bygningens Fuldførelse forelaa, og vilde ialtfald meget snart være bleven gennemført, hvis Hall var vedbleven at være Minister.

Monrad, der overtog Cultusministeriet den 6. Mai 1859, blev strax greben af Tanken om at gjøre Alt om, hvad Hall havde forberedt, og blev heri assisteret af Andre, som neppe besad store Indsigt i, hvad det her kom an paa.

Umodne Forestillinger om, hvor let Monrads Projecter skulde lade sig gennemføre, navnlig ved Opførelsen af et helt nyt Theater, havde jeg Leilighed til at imødegaa, og det viste sig da og snart, at disse Projecter ikke kunde bringes i Udførelse. Men Følgen af disse Bestræbelser var ikke blot, at vi i en lang Aarrække havde det fatale Syn af den vanskabte ufærdige Theaterbygning, — dette var endda det Mindste — men middelbart vel ogsaa dette, at da man, efter lang Tids forgjæves Venten paa en Forbedring af den høist uheldige Tilstand, hvori Bygningens Ydre befandt sig, omsider fik et nyt Theater, blev dette saaledes, at Enhver, der besidder Syn for Skuespil-kunst og dennes Krav, maa sige: „der kan Skuespillet og Skuespilkunsten ikke trives“.

Et forunderligt Spil af Skjæbnen var det, at det netop skulde blive Hall, i hvis Lod det faldt som Minister at udfærdige og gennemføre Loven af 18. Juni 1870 om Opførelsen af et nyt Theater.

I Aarene 1855 og 57 havde Hall i Rigsdagen saa indtrængende og med saa megen Virkning modarbeidet de Bestræbelser, der da som altid fra visse Sider gjordes for at faae et stort Theater, thi Hall havde et aabent Øie for, hvor misligt dette vilde blive for Skuespillet, og den hele Plan, som under Halls Ministerium 1854—59 forfulgtes med Hensyn til Theaterbygningen, var netop rettet paa at undgaa denne Fare.

Under Rigsdagssessionen i 1870 fremkom der i Folkethinget ved privat Initiativ fra en Side, hvor man egentlig ikke skulde vente nogen Interesse for Theatret, en Tanke om at tilveiebringe et nyt Theater, hvilken ved en Slags parlamentarisk Intrigue fra anden Side blev saa heldigt exploiteret, at Loven meget snart og med uventet Lethed blev gennemført.

Den 28. Mai 1870 traadte Hall ind i Ministeriet som Cultusminister. Lovforslaget var da saavidt fremmet, at der fornuftigvis ikke kunde være Tale om at bevirke nogen væsentlig Forandring i den da vedtagne Plan om at bygge et stort Theater til 17—1800 Tilskuere; og saaledes seirede her som saa ofte umodne Forestillinger over den bedre Indsigt, og vi fik et Theater, om hvilket man, om end kun de Færreste virkelig kunne indse og erkjende det, dog med Sandhed tør sige, at det har været en af de fornemste Factorer til at fremskynde den beklagelige Nedgang, hvori Skuespilkunsten er geraadet hertillands, og som der endnu ikke øines noget Middel til at hæve den op af. —

ANHANG.

ОТЪНКА

A.

Uddrag af en Indstilling til Cultusminister Hall
dateret 10. Decbr. 1856.

Ved Kammerraad Lassens forventede Afgang maa der drages Omsorg for Udførelsen af de hidtil til Øeconomi-Inspecteuren henlagte Forretninger ved Andre. Jeg har tidligere tilladt mig at antyde for Deres Excellence saavel hvilket Synspunkt der i denne Henseende formeentlig bør gaaes ud fra, som og hvilken Omordning af det nuværende Embedspersonale der efter min Formening vilde være at anbefale for at tilveiebringe en Forbedring i den nuværende Administration, som lader saare meget tilbage at ønske; og efterat jeg senere har haft Leilighed til deels ved personlig Iagttagelse deels ved at høre Andre Kyndiges Mening om Et og Andet, der tjener til at belyse Sagen, at erhverve en begrundet Mening om Hensigtsmæssigheden af den foreløbig udkastede Plan, samt efterat jeg ved Forhandling med de Personer, som jeg nedenfor skal tillade mig at nævne, har forvissat mig om disses Tilbøielighed til at gaae ind paa den Ordning, hvortil jeg her tillader mig at fremsætte Forslag, udbeder jeg mig Deres Excellences Opmærksomhed for efterstaaende Bemærkninger, idet jeg endnu maa tilføie, at det i mine Forhandlinger med de Paagjældende, bestandig fra min Side er holdt skarpt for Øie, at der ikkun var Spørgsmaal om Deres Indvilligelse i et Forslag fra min Side, hvis Skjæbne beroede paa Deres Excellences Bestemmelse.

Naar man efterseer den nugjældende, eller rettere sagt endnu ikke officielt ophævede, skjønndt i alt Væsentligt forlængst tilsidesatte, Instrux for Øeconomi-Inspecteuren, vil det vise sig, at de til denne Post henlagte Functioner hovedsageligen falde i 3 Afdelinger, nemlig:

- 1) Bogholderi sigtende til en stadig administrativ Control med alle Theatrets Indtægter og Udgifter;
- 2) Det umiddelbare practiske Tilsyn med Theatrets Forbrug af alle Arter, og Anskaffelse af Alt, hvad der henhører til Theatrets Materiel;
- 3) Omsorg for det hele sceniske Udstyr.

ad. 1. Hvad den førstnævnte Virksomhed angaaer, som er af største Vigtighed for og den uundgaelige Betingelse for, at Bestyrelsen i Virkeligheden skal kunne øve nogen betydende Indflydelse paa Theatrets Øeconomi, da udøves samme for Tiden paa en meget overfladisk Maade og kunde egentlig lige saa godt ganske undværes, hvis den skulde fortsættes paa samme Maade.

Det, det her gjælder om, er ikke blot, at der til enhver Tid kan have et fuldstændigt Overblik over, hvorledes Theatrets oeconomiske Status gestalter sig i Forhold til Budgettets Begrændsninger, men at der ligeledes til enhver Tid nøiagtigt foreligger Oversigt over de forskjellige Slags Udgifter til Theatrets Drift i en langt dyberegaaende Detail end den, Theatercontoirets, efter Budgettets Conti og Underconti indrettede, Bogholderi formaaer at give, thi kun derved bliver det iøinefaldende, hvor det er at Besparelser maae gjøres gjældende, at det med Lethed kan erfares, hvad ethvert Stykke har kostet Theatret at understyre, at det altid kan sees, hvad hvert enkelt Stykke koster Theatret at spille, hvorved det først bliver muligt at gjøre Hensyn til Øeconomien gjældende ved Repertoirets Ordning, og endelig maa der være en Mand, som dels kan samle dels efter sine egne Erfaringer og tidligere Exempler kan tilveiebringe et begrundet Overslag over Udgifterne

ved nye Stykkers Opførelse eller ældre Stykkers Gjenoptagelse.

ad 2. Med det umiddelbare Tilsyn, som *Øeconomi-Inspecteuren* skulde føre med *Theatrets* Forbrug og Anskaffelser, forholder det sig for Tiden noget nær paa samme Maade; det er i det Hele factisk umuligt at udrette Noget i denne Henseende med mindre Vedkommende ideligen færdes i *Theatrets* Localer og bestandig er personlig medvirksom overalt, hvor der kan skee Misbrug, Noget hvortil *Theatret* med dets store Masse af tildeels usselt lønnede Personer ikkun alt for meget yder Leilighed. I Henseende til denne Virksomhed er det derhos nødvendigt, at den paagjældende Embedsmand selv besørger Indkjøb, afslutter Accord og gaaer i Detaillen for at have Opsigt med Anvendelsen af hvad Materiale der anskaffes; og ingen Anskaffelser bør skee ved Andre end ham, der har at staae til Ansvar for Brugbarheden og Prisen. — Heraf følger da ogsaa, at denne Virksomhed bør være betroet en Mand, som ikke er for fornem til eller anseer det under sin Værdighed at blande sig i al den Detail, hvor den egentlige Leilighed til Besparelser findes, og indlade sig paa alt det Vrøvleri med underordnede Personer, som maa følge hermed.

ad 3. Omsorgen for det sceniske Udstyr hører i og for sig slet ikke til *Øeconomi-Inspecteuren*, men ligger nærmest til *Scene-Instructeuren*, for hvem der dog vanskeligen kan blive Spørgsmaal om Andet end en øverste Ledelse, medens Ordningen i Detaillen nødvendigviis maa være overladt til Andre (*Decorateur* og *Costumier*). Factisk hører denne Virksomhed ogsaa for Tiden til *Scene-Instructeuren*, men den Maade, hvorpaa dette Hverv udføres, lader aldeles ikke nogen ledende Tanke spore. Naar et Stykke skal sættes i Scene, circulerer det mellem Maskinmesteren og *Theatermalerne*, som hver for sig, ofte uden indre Sammenhæng, overveie, hvad der kunde være at benytte af *Decorationssager* og *Requisiter* og fremdrage eller anskaffe hvad der synes dem brugbart; Ingen føler sig som den,

der egentlig bærer Ansvaret for og har Æren for Udstyret, og der er derfor heller Ingen, der ret for Alvor tager sig af det.

Endnu værre forholder det sig med Costumeringen. Enhver Rollehavende vælger selv sit Costume, og henvender han sig til Nogen derom, da er det enten til Garderobeforvalteren og Garderobeforvarersken for ved deres Hjælp at finde Ting efter sin Smag, som haves i Garderoben, eller til Skrædderne og Syerskerne, for at de skulle forfærdige ham Klædningsstykker efter hans egen Smag af Materiale, som vedkommende Skuespiller og Skuespillerinde oftest selv udsøger og bestiller i Boutikkerne.

Denne Fremgangsmaade fører uundgaaelig til den største Confusion, og ligesom man derfor hyppigen seer de samme Decorationer anvendte til at repræsentere de forskjelligste Lande og Tidsaldere (ja endog i flere Stykker paa een Aften), saaledes følger heraf ogsaa den ofte høist paa-faldende Mangel af Meublement, idet Maskinmesteren anbringer hvad der haves ved Haanden af Meubler og sætter det ind, uden at det nærmere undersøges, om det Anbragte passer til Stykket og Situationen, og endelig følger heraf, at man kan finde Stykker, hvor ligesaamange forskjellige Tidsalderes Costumer findes repræsenterede som der er Personer (s. s. Slottet i Poitou); og det er endda et Tilfælde, naar der ikke fremkommer aldeles slaaende Absurditeter paa denne Maade; thi i Reglen aner Ingen, hvorledes en Skuespiller vil costumere sig i et nyt Stykke, førend han en halv Time før den første Forestilling møder paaklædt i Foyeren.

Alt dette gjælder dog ikkun om Skuespillet og Operaen, men ikke om Balletten, hvor Forholdet er som det bør være, idet Balletmesteren selv detailleret opgiver, hvilke Decorationer han behøver, tilveiebringer Tegninger til alle Dragter, efter hvilke disse forfærdiges overeensstemmende med den Aftale, han nærmere træffer med Garderobeforvalter og Garderobeforvarerske samt Skrædderne, og af de Stoffer

eller ældre Sager, som han opgiver, Alt uden at det tilstedes Personalet selv at blande sig deri, undtagen forsaavidt et enkelt Ønske af og til kan fremkomme.

Men hvad der finder Sted ved Balletten maa, om end med nogen Modification, ogsaa finde Sted ved Skuespillet, navnlig i Henseende til Decorationsvæsenet og Costumeringen af Masserne saavel som i Henseende til Arten og Tidsbestemmelsen af Skuespillernes og Skuespillerindernes Costume, hvorimod det her ikke godt kan undgaaes at give Personerne selv nogen Frihed med Valget af Stoffer, Farver og Enkeltheder af forskjellig Art. — Men hvad man i Balletten kan fordrø af Balletmesteren, kan man ingeniunde i samme Udstrækning fordrø eller vente af Scene-Instructeuren for Skuespillets og Operaens Vedkommende; thi dette Arbeide er, hvis det i dets hele Detail skal ledes af En, meget betydeligt, og medens Balletmesteren sjeldent har meer end en Ballet om Aaret at sørge for, ialtfald foruden nogle Smaating, vilde Scene-Instructeuren kunne faae flere Stykker hver Maaned at sørge for, og da det sceniske Udstyr udgjør et ganske anderledes vigtigt Moment ved mise en scène af en Ballet end af et Skuespil, hvis Virkning ingeniunde er i den Grad afhængig heraf som Ballettens, vilde det heller ikke være billigt at fordrø det Samme af Scene-Instructeuren i denne Retning som af Balletmesteren; isærdeleshed naar Scene-Instructeuren foruden den langt mere omfattende Virksomhed, han maa have med Hensyn til den artistiske Ledelse og Stykkers Indstudering, tillige er Skuespiller.

Da det imidlertid dog er nødvendigt, at denne Side af den sceniske Fremstilling ogsaa tilbørligt varetages for Skuespillets Vedkommende, dersom der skal bringes noget Heelt ud deraf, og man vil haabe mere end hidtil at kunne nærme sig Fuldkommenheden, vil det uden tvivl findes nødvendigt at adjungere Scene-Instructeuren en Decorateur og en Costumier, som under hans Overtilsyn og med et vist Ansvar have at sørge for resp. Scenens og Personernes

Udstyr. — Dog herom vil der nærmere opstaae Spørgsmaal, naar Tiden kommer til Udnævnelse af en anden Scene-Instructeur; jeg har her kun tilladt mig foreløbigen at henpege paa, hvad der efter min Overbeviisning vil vise sig nødvendigt, og skal kun tilføie, at Theatermaler Christensen upaatvivlelig er den Mand, der baade ved sin Indsigt og paaskjønnelsesværdige Iver bedst vilde egne sig til at forestaae Scenens Udstyr, Noget han vistnok ogsaa vilde kunne paatage sig for en ikke stor Godtgjørelse, og at det neppe vilde blive vanskeligt at finde en Maler, der mod en 3 à 400 Rdl. vilde som Costumier paatage sig at levere Tegninger til eller paa anden Maade angive Costumet og inspicere den rigtige og overensstemmende Udførelse af hvad der bestemmes angaaende Costumet.

Den paafaldende Forening af de ovennævnte forskjellige Functioner hos een Embedsmand — Øeconomi-Inspecteuren — har en historisk Grund, nemlig at dette Embede egentlig først oprettedes for Dr. Ryge, og at han tillige var Scene-Instructeur; med det mangesidige Kjendskab til Stoffer, de forskjellige Tidsalderes Dragter, mekaniske Indretninger m. m. som han besad, og med den høist ualmindelige Interesse og Iver for Theatret, som han nærrede, kunde det lykkes ham tilfredsstillende at varetage Alt, især da Fordringerne dengang neppe vare de samme som nu; men efter hans Afgang burde de forskjellige Functioner været udskillede fra hverandre, og da dette ikke er skeet, maa heri vel og for en Deel søges Grunden til den forunderlige skjæve Stilling, hvori Lassen efterhaanden er kommen til Theatret.

Naar der imidlertid nu faaes frie Hænder til at indføre en anden Ordning, bør man formeentlig søge at gennemføre hvad der i sig selv ansees for det Rigtige, og ligesom der da ikke længer kan være Tale om at henlægge Omsorgen for det sceniske Udstyr under Andre end selve Scene-Instructeuren, saaledes vil det udentvivel ogsaa findes natur-

ligst, at de 2 andre ovennævnte Functioner, det administrative og det umiddelbare practiske Tilsyn med Theatrets Oeconomi, afsondres fra hinanden og hver for sig overdrages Mænd, som ansees skikkede til at varetage de paa-gjældende Functioner; thi det er klart, at disse 2 Functioner indbyrdes ere ikke lidet forskellige og altsaa forudsætte forskellige Interesser, Tilbøieligheder og Evner; den ene er væsentlig en Contoirforretning, forudsætter altsaa Kjendskab til og Øvelse i Contoirforretninger eller i Almindelighed Administration, den skal afgive Veiledning og Understøttelse for Theatrets oeconomiske Bestyrelse og bevæger sig altsaa i en noget højere Sphære, hvilket let giver Vedkommende et Anstrøg af den bureaukratiske Fornemhed, der vilde være en Anstødssteen for den, der tillige skulde gaae med i Huusholdningens Detail, hvilket fornemmelig er Opgaven for den anden af de nævnte Functioner.

Til at udføre hvad jeg ovenfor har tilladt mig at foreslaae med Hensyn til Bogføring og hvad dermed staaer i Forbindelse — hvilket i og for sig naturligst forenes med Theatercontoi-ret, hvor man nu for Tiden egentlig finder den eneste, om end mangelfulde, Veiledning for oeconomiske Administrationsforetagender — veed jeg ikke Nogen, som kunde være mere skikket end Fuldmægtig ved Theatercontoi-ret og Theatersecretair Berner der da maatte forlade den sidstnævnte Stilling. — Berner er meget activ og interesserer sig meget for Theatrets Anliggender, er vant til at beskjeftige sig med Contoirforretninger, navnlig med Tal, og har allerede særdeles megen Kjendskab til Theatrets Forhold, hvorved han med Lethed vil kunne sætte sig ind i en saadan Virksomhed. — Han er derhos neppe ubetinget heldigt anbragt i sin nuværende Stilling som Theatersecretair, hvor det vel ikke skal nægtes, at han gjør en Deel Nytte, navnlig ved det Kjendskab til Personalets Vaner og Ønsker, som han besidder, men hvor Nyttens af hans Tjeneste dog er af en mere negativ end positiv Character, mere rettet paa at afvende, hvad der kunde være

Pensionsberettigelsen. Dette mener jeg kan skee saaledes, at hans nuværende Functioner, der slet ikke bestaae i Andet end at lukke en Dør ilaas og op, naar en Act begynder og ender, og tysse paa de Personer, der befinde sig bag Coulisserne, naar disse blive for hørøstede — bortfalder som i Virkeligheden aldeles overflødig. (Ordens Overholdelse paa Scenen tilhører egentlig Regisseuren og Inspicientforretningen er nok nærmest indført i sin Tid for at skaffe en gammel affældig Dandser et Levebrød.) — — — —

Naar Berner afgav sine nuværende Theatersecretair-Forretninger maatte disse besørge ved en Anden. Men Posten som den nu er, eller som det, den har udviklet sig til, kan ikke ønskes gjenbesat. Theatersecretairposten, som den oprindelig var meent, skulde være en egentlig Regisseurpost og Meningen med at vælge Berner dertil var rimeligviis nærmest den, at denne Virksomhed ikke som hidtil burde være forbunden med en Virksomhed som scenisk Kunstner, hvilket havde viist sig uheldigt, dels fordi den sidste Virksomhed hindrede den første, dels fordi Regisseurposten gav altfor megen Anledning til en Udvidelse af den sceniske Kunstners Virksomhed. Theatersecretairen skal føre Journalerne, Bøger over Repertoiret, paategne Roller, som uddeles, ophænge Repertoiret, alternerende med Scene-Instructeuren være tilstede ved Forestillinger og Prøver — Altsammen Regisseurvirksomhed. (Scene-Instructeuren forfatter nu Regien.) — Der er neppe noget naturligere end nu, efterat det engang er bragt paa det Rene, at Regisseur-Embedet ikke er et Neben-Embede, som tilkommer en Skuespiller, at vende tilbage til den oprindelige Benævnelse og ansætte en Regisseur.

Dette er jo forsaavidt ogsaa afgjort, som det forlængst har været paatænkt, naar Høedt blev Scene-Instructeur (uden de Regisseur-Forretninger, som nu høre til dette Embede), at ansætte Overskou som Regisseur. — Men dette

Embede er, hvis det heelt skal bestyres af Een, for byrdefuldt navnlig med Hensyn til Nærværelsen ved alle Prøver og Forestillinger, og ligesom der i ældre Tid var flere Regisseurer, saaledes maatte der under Forudsætning af Overskous Afgang fra Scene-Instructionen og Ansættelse som Regisseur vistnok ogsaa finde en Deling af Regisseur-Embedet Sted, navnlig saaledes, at der blev en egen Regisseur for Opera og Syngestykke, hvorhos den ene maatte vicariere i den Andens Forfald; men da der nu, saalænge Overskou er Scene-Instructeur, maa være en Mand til at besørge Theatersecretarens Regisseurforretninger, kunde man vist ikke gjøre bedre end strax at ansætte en Regisseur, som da, foruden disse oven nærmere specificerede Forretninger, havde at være tilstede ved Opera og Syngestykke samt besørge Skrivningen af de Breve, der bruges paa Scenen, hvilket ogsaa egentlig hører til Regisseuren, men, da Theatersecretairen var for fornem dertil, mod en egen Godtgjørelse blev henlagt til Assistenten hos Garde-robeforvalteren meget imod Forvalterens Ønske, da Assistenten derved drages bort fra sin egentlige Bestemmelse.

De øvrige Forretninger, som Theatersecretairen besørger, lade sig ikke nærmere detaillere, men bestaae egentlig deri, at alle mulige Administrationsanliggender passere gennem ham, hvilket atter ikke kan Andet end medføre, at en stor Deel ligefrem foregaaer ved ham, og at han faaer en Indflydelse paa den hele Administration, som er mislig baade for Directeuren, som let kan komme til at overlade ham for meget, og for Embedsmanden selv som udsættes for at overlæsses med Arbeide, og for Theatrets Drift i det Hele, idet den styrende Virksomhed kommer i feile Hænder, Scene-Instructeuren og Andre distanceres fra den Betydning, de skulde have, og der aabnes en Omvei for alle Slags private og particulare Interesser m. m.

Regisseuren bør helst ikke staae i noget andet Tjenesteforhold til Theatret, navnlig ikke som Skuespiller, det har ogsaa i ældre Tid jevnlig været en ældre afgaaet Skue-

spiller, der blev Regisseur. Dette er udentvivl ogsaa i sig selv hensigtsmæssigt, fordi en saadan Mand dog altid vil kjende Theatrets Gang, Personalets Tilbøieligheder m. m. Kgl. Skuespiller Schwartz, som vistnok hører til dem, om hvis Afgang som Skuespiller der under enhver Omstændighed meget snart maa blive Tale, ønsker meget at betroes en Virksomhed som Regisseur mod da at afgaae som Skuespiller, hvilket Sidste han — som engang har været en betydnende Person ved Theatret og derfor finder sig ulykkelig i den nuværende ringe Stilling, han indtager — selv erkjender Nødvendigheden af. Valget af Schwartz til Regisseur tør jeg troe ikke vilde være uheldigt; han besidder Dannelse (er Student), nyder Agtelse i Personalet navnlig hos de Ældre, som erindre ham fra hans mere fremtrædende Periode, og hvad der her turde være meget vigtigt, han hører ikke og har ikke hørt til noget Parti, men er i det Hele en fredsommelig Mand. De egentlige Regisseurforretninger er der ikke saadanne Been i, at en Mand med Schwartzens Dannelse ikke skulde kunne udføre dem tilfredsstillende, og at han vil gjøre dette derfor borger saavel den Punktlighed og Nøiagtighed, som er characteristisk for alle især de ældre Skuespillere, som den oprigtige Interesse og Iver, han nærer for Theatrets Vee og Vel, som udentvivl kun vil forøges, naar han først atter kommer ret i Activitet derved. Blandt de Skuespillere, om hvis Afgang der kan være Tale, vil der ikke være Nogen, som kunde i Adkomster maale sig med Schwartz, og hans Valg vil ganske vist finde Bifald i det Mindste hos en Deel af Personalet, hvorhos det yder den væsentlige Fordeel, at der ved hans Afgang indvindes saa meget i fast Gage, at de nærmest forestaaende Udnævnelser af kgl. Skuespillere kunne skee. — — — — —

D. 10. Decbr. 1856.

Allerærbødigst

H. Christensen.

B.

Skrivelse til Cultusminister Monrad af 20. Juni 1859.¹⁾

Da jeg i Sommeren 1856 blev kaldet til Deeltagelse i det Kongelige Theaters Bestyrelse med særligt Hensyn til Theatrets Oeconomi, forefandt jeg ved en omhyggelig Undersøgelse i saa Henseende Theatrets hele Materiel i en baade meget mangelfuld og i det Hele temmelig forfalden Tilstand. At dette maatte være saa, bliver forklarligt, naar man tager følgende Omstændigheder i Betragtning.

Den Begrændsning, som Finantsloven stillede for Udgifterne i forskjellige Retninger, gav naturligen Anledning til, at man søgte at undgaae alle Anskaffelser, som ikke vare absolut uundgaaelige, og vedblev at behjælpe sig med hvad der havdes, om det end var saa godt som ubrugeligt og upræsantabelt for Publicum, hvilket sidste der hyppigt ankedes over i de offentlige Blade. (Jeg erindrer saaledes at Opførelsen af den paany indstuderede Ballet „Sylphiden“ i 1856—57 maatte standses, fordi Maskinmesteren erklærede Maskineriets Tilstand for forbunden med Fare for Personalets Liv og Lemmer). Men selv om Theatrets Bestyrelse ikke havde følt sig saaledes bunden, maa det dog erkjendes, at Opfordringen til at anstrenge sig i den omhandlede Retning ikke var stor. Hele Bygningens høist forfaldne Tilstand, det overordentlige Savn af fornødent Rum til en hensigtsmæssig Opbevaring af, hvad der anskaffedes, i Forening med en bundløs Ureenlighed, der var udbredt over Scenen og Foyerbygningen, kunde vistnok betage

¹⁾ Paa Foranledning af Cultusminister Monrad tilstillede jeg ham denne Skrivelse efter min Afgang som Directeur ifølge kgl. Resolution af 17de Juni.

Lysten til at tænke paa at virke noget gennemgribende i denne Retning. Hertil kom, at den tidligere Directeur, der naturligen var nærmest henviist til at drage Omsorg for Theatrets artistiske Anliggender, og derved upaatvilelig ogsaa kunde have fuldt op at gjøre, ikke selv let vilde kunne indvirke paa den her berørte Detail, om han end havde Opmærksomheden henvendt paa Manglerne, at den daværende Sceneinstructeur ikke i nogen fremtrædende Grad interesserede sig for Orden, Reenlighed og Smagfuldhed i Scenens Udstyrelse, og endelig — hvad der vel maa betegnes som Hovedmanglen — at den Mand, hvem det ifølge hans Stilling netop paalaae at føre uafadeligt personligt Tilsyn med Alt, hvad der henhørte til Theatrets Materiel, at sørge for Anskaffelse af det Manglende og Erstatning af det Ubrugelige, nemlig Oeconomi-Inspecteuren, i allerhøieste Grad havde forsømt sit Embede, saa at han, efter hvad der almindelig paastaaes, endog i en lang Aarrække ikke havde betraadt Theatrets Territorium og var ukjendt af en stor Deel af Personalet. Medens Tilstanden nu er saaledes, at Intet kan anskaffes til Theatret uden Oeconomi-Inspicientens Vidende, at han selv personlig indkøber Alt, hvortil der ikke fordres specielle Kundskaber, som kun andre Embedsmænd kunne have (s. s. Farver til Malersalene), at han kan og maa paasee ikke blot, at Alt kjøbes saa godt og billigt som muligt, men ogsaa at det Kjøbte rigtig modtages, bevares og vedligeholdes paa bedste Maade, var Tilstanden derimod i det Væsentlige dengang denne, at Enhver i sin Sphære efter egen Lyst og Tilbøielighed kjøbte eller bestilte til Theatret hvad der behøvedes, uden i Øjeblikket at bekymre sig stort om Spar-sommelighed eller senere om det Anskaffedes Skjæbne.

Efterat jeg var bleven fortrolig med Forholdene, maatte jeg ansee det for det første og vigtigste Skridt til at tilveiebringe en bedre Tilstand at erhverve til det daglige Tilsyn med Theatrets Oeconomi en Mand, der med Iver og Lyst vilde tage sig af dette højst besværlige, trættende

og utaknemmelige Hverv, og som med Redelighed og Kyndighed i deslige Sager forenede en virkelig Omsorg for Theatrets oeconomicke Interesser. En saadan Mand lykkedes det at finde i kongelig Skuespiller Pætges. Da derfor den hidtilværende Oeconomi-Inspecteur ifølge Overeenskomst var befriet fra denne Stilling, der var ham selv en Plage, og sat istand til at hengive sig til en Virksomhed, der mere svarede til denne i flere Henseende dygtige og begavede Mands Evner, overdroges Forretningerne til Pætges, der tidligere ved private Foretagender af Personalet havde viist Evner i denne Retning, og almindelig ansaaes for en lige saa streng retsindig og sparsommelig som utrættelig arbejdsom Mand, og jeg skylder ham at udtale for Deres Excellence, at han efter min fulde Overbeviisning i allerhøieste Grad har retfærdiggjort de Forventninger, der ved hans Ansættelse næredes om ham.

De Grundsætninger, som man nu søgte at gennemføre i Ledelsen af Detaillen af den oeconomicke Bestyrelse vare isærdeleshed følgende: Ved Siden af Bestræbelsen for at ordne Alt, hvad der skulde tjene til Fremstillingen paa Scenen, saa smukt og godt som baade Theatrets Værdighed fordrede og de ved de andre Theatre vakte Fordringer hos Publicum i disse udvortes Henseender ansporede til — til lige at anskaffe Alt paa den billigst mulige Maade; med Hensyn hertil har man indført saavidt gjørligt at indkjøbe Varer, Stoffer, Farver, Kul og Brænde m. m. i større Quantiteter, tildeels i Udlandet, hos Handlende her i Staden at opsøge og for godt Kjøb tilforhandle sig Rester, antiquerede eller beskadigede Varer, som have god Anvendelse paa Theatret, ligesom der ogsaa med flere Handlende her er truffet Overeenskomst, ifølge hvilken Theatret selv oppebærer den Rabat, der pleier at tilstaaes Mellemandlere. Det har derhos været Administrationens Formaal saavidt muligt at completeere Theatrets Materiel i alle Retninger, hvortil allerede den nye Bygnings Opførelse, den dermed tilveiebragte bedre Plads, Orden, Reenlighed og Lethed i

at opbevare det Anskaffede hensigtsmæssigen, og den stærkere Belysning ved Gas i sig selv maatte opfordre eller gjøre nødvendigt Krav, men som man fornemmelig efterstræbte i den Overbeviisning, at jo bedre og fuldstændigere Theatret eengang er assorteret med alt Slags Materiel, desto mere vil der i Fremtiden kunne spares, medens det i Almindelighed er ikke blot tidsspildende og forsinkende men langt bekosteligere, naar der til ethvert Stykke ideligt skal over Hals og Hoved anskaffes Requisiteer, som Theatret kunde være forsynet med forinden. Fremdeles har man søgt ved Anskaffelser eengang for alle at befrie Theatret for Udgifter til Leie af en Mængde Requisiteer, hvilket tidligere har været Brug; ved alle Anskaffelser har man iøvrigt, hvor det lod sig anvende, havt for Øie, at Alt paa Scenen skal synes, ikke være.

Til nærmere Belysning i foranførte Henseender skal jeg tillade mig at nævne en Deel Exempler paa slige Foranstaltninger, der i Øieblikket have medført betydeligere Udgifter for Theatret men netop derved i Fremtiden ville blive til Besparelse, ligesom jeg ogsaa vil tillade mig at fremhæve en Deel andre i Forbindelse dermed staaende og til fremtidig og vedvarende Besparelse sigtende Foranstaltninger.

Ved en af Oeconomi-Inspicienten i f. A. foretagen Reise i Udlandet — for at han kunde indkjøbe Varer billigt, indgaae Forbindelser med Fabrikanter og gjøre sig fortrolig med andre Theatres oeconomiske Indretninger — indkjøbtes Silketøier til et Beløb af 750 Rdl., 20 à 30 p. C. under hvad de her kunne have for, hvoraf en stor Deel henligger som endnu ubenyttet Beholdning. Da Garderoben leed af stor Mangel paa Skotøi af alle Slags, blev den i forrige Sommer for en lang Aarrække fuldstændig forsynet hermed ved en Udgift af henved 600 Rdl. Ligeledes er Garderoben ved et en gros Indkjøb til meget billig Priis af Tricots og Pantelons for lang Tid forsynet med det Fornødne, der næsten ganske manglede, ved en Udgift af 300 Rdl. — Endvidere er i det sidste Aar Smykker,

Bægere, Drikkehorn, et Guld-Bordservice, Skjolde, Hjelme, Harnisker m. m. alt af Blik completeret, oppudset og forgyldt med en Udgift af flere Hundrede Rigsdaler, — indkjøbt adskillige Steensmykker og Pretiosa, Guld og Sølv-sager (s. s. Epauletter, Brocade o. s. v.) Fjeder, Rester af Klæde og Silketøier m. m. som tilbødes for godt Kjøb, — anskaffet flere til Theaterbrug forfærdigede Blomstervaser af Blik, lakerede og rigt forzirede, og nogle Bordtæpper, hvilket Alt ganske manglede, — samtlige Theatrets Vaaben istandsatte og afpudsede — anskaffet en Deel baade virkelige og blinde Pistoler, Geværer, musikalske Instrumenter m. m. for at undgaae de idelige Udgifter til Leie af deslige Requisiter, som skulle bruges paa Scenen, — anskaffet en Deel hvide Hestehaars Dameperrykker, der baade ere billigere, solidere og smukkere end Pudderperrykker, der tidligere leiedes, forsaavidt de ikke havdes i tilstrækkeligt Antal, og hvorved Ødelæggelse af Klæderne ved Pudderet undgaaes, — Garderoben forsynet med en stor Deel Handsker, Hatte, Lædertøi, Silkestrømper og en Deel Requisiter, som stadigt bruges, s. s. Tambouriner, Harper og en Mængde kunstige Blomster, hvilke nu conserveres i et eget dertil indrettet Værelse og under Opsigt af en dertil engageret Dame, som udleverer alle Blomster, modtager dem tilbage efter Afbenyttelsen, restaurerer og ordner dem paany, sammensætter Bouketter o. s. v., Alt til betydelig Besparelse.

Fremdeles er Theatret i det sidste Aar forsynet med en stor Deel nye Decorationssager af betydelig Værdi, og er der ved Forfærdigelsen af samme bestandig taget Hensyn til at indrette Decorationerne paa et almindeligt og varieret Brug. Aaret har derved baaret en Udgift af flere tusinde Rdl. over det Sædvanlige. Ligeledes er Theatret, som i høj Grad savnede elegante Meublements især i Rococo og gothisk Stiil, hvilke Sager ikke kunne erholdes tilleie, blevet godt assorteret hermed af Nyt med en Udgift af circa 500 Rdl., og flere Sæt ældre Meublements ere reparerede, opstoppede, malede og forgyldte. — Maskineriet

vedkommende er der efterhaanden som ældre Decorationer og ældre specielle Maskinerier, hvoraf der især i Balletter haves en stor Deel, skulde tages i Brug i den nye Bygning, medgaaet en stor Deel Udgifter til Snedker- og Smeddearbejde m. m. for at indpasse Maskinerierne, tilpasse Tæpper og Soffitter og indrette Coulisserne til Brug paa de nye Coulissevogne o. desl., hvorved nu i det Hele alt Decorations- og Maskinvæsen, som kan ventes anvendt, er bragt i brugelig Stand uden Udgift i Fremtiden, medens slige Udgifter for det sidste Aar have andraget 2 à 3000 Rdl. Desuden er der specielt indrettet et nyt saakaldet Sylphidemaskineri med en Udgift af ca. 700 Rdl., hvilket i Fremtiden ogsaa vil have Anvendelse ved andre Trylle-Skuespil og Operaer o. s. v. — Belysningen vedkommende er der, efterhaanden som man fik Øie for de bedre Belysningsvirkninger, der ved Gassen kunne opnaaes, anskaffet en stor Deel Apparater til Lysanbringelse paa forskjellige Steder af Scenen, deriblandt med en Udgift af 150 Rdl. Apparater til at frembringe en overordentlig stærk Lysvirkning paa forskjellige Punkter og derved erstatte den tidligere bekosteligere Brug af kunstigt Lys eller Fyrværkerie; med en Udgift af 150 Rdl. anskaffet nye forbedrede Tafter til at frembringe naturligere Nuanceringer og Overgange i Belysningen; med en Udgift af c. 120 Rdl. anskaffet et nyt Opheisningsspil til Gaslamperne, ligeledes anskaffet Maskineri dertil, anskaffet Værktøi til Vedligeholdelse af Gasapparatet; endvidere ere alle Blus forsynede med kostbare engelske Glas, som ikke springe ved Varmen, medens der tidligere sprang Glas i dusinviis daglig. Et nyt Heiseapparat til Lysekronen i Tilskuerpladsen er anskaffet. For at undgaae den tidligere bekostelige Anvendelse af Lys i Maskinkjelderer, Garderoberne, for Controlleurer, Feiekoner, Brandvagt o. s. v. er der anskaffet en stor Deel hensigtsmæssige meget besparende Patentbelysnings-Lyfter, hvorved tillige opnaaes større Sikkerhed for Ildsvaade. Tidligere Deputater af Lys ere for en stor Deel inddragne og er

der truffet Foranstaltning, hvorved Stumper af Lys, som tidligere vare god Prise, samles og byttes med hele Lys, hvorved i sidste Aar er sparet Lys for omtrent 100 Rdl. Ved Varmeapparatet er med en Udgift af omtrent 100 Rdl. indrettet Forskjelligt, deriblandt Afspærringsventiler, hvorved enkelte Dele af Bygningen til visse Tider kunne udelukkes fra Varme.

For at undgaae den idelige Leien af Fortepiano til Brug bag Scenen er der anskaffet et nyt; Theatrets Flygeler og Orgel ere i afvigte Aar underkastede en Hovedreparation med en Udgift af 160 Rdl. Theatrets kostbare Harpe blev i forrige Sommer sendt til Paris for at undergaae en Hovedreparation, hvorved den nu for lang Tid vil kunne undgaae større Eftersyn; Udgiften herved androg 400 Rdl.; man har stræbt at indskrænke Udgifterne til Leie af Fortepianoer til Personalet og understøttet Enkelte til selv at anskaffe sig Instrumenter, hvorved fremtidig Forpligtelse for Theatret til at levere dem Pianoforter bortfaldt. Til Orchestrets daglige Brug er anskaffet nogle Symphonier og andre Musikstykker. For at afskaffe den Uskik, at Capellet's Medlemmer skulle have særskilt Betaling for Tjeneste bag Scenen, er det ved de i sidste Aar stedfundne Ansættelser og Oprykninger paalagt Vedkommende at gjøre slig Tjeneste gratis, hvorved allerede iaar er indtraadt ikke ringe Besparelse, som i Fremtiden vil stige betydeligt. Ligeledes er der for at undgaae den tidligere betydelige Udgift til Aftenbetaling for Vicarierende i Orchestret i Sygdomstilfælde, engageret flere unge Elever, der mod Expectance paa Ansættelse ere forpligtede til at vicariere gratis, og har denne Foranstaltning bragt særdeles megen Besparelse. — Ligesom den contractmæssige Betaling for Damernes Befordring et nedbragt, saaledes er det ogsaa indført, at den tidligere Godtgjørelse for Befordring til Chorets og Ballettens ringere kvindelige Personale ved nye Ansættelser inddrages. 3 fortrinlige Uhre ere anskaffede til Theatrets forskjell

Localer og en billigere Accord sluttet med en Uhrmager om Tilsynet med samtlige Uhre. —

Det var fornødent at lade Souffleurarchivet ordne og registrere, da det efter den tidligere Sceneinstructeurs Afgang ikke befandtes i ønskelig Orden. —

I forrige Sommer er den i Theatrets forrige Gaard i Strandstræde henliggende betydelige Garderobe henflyttet til og ordnet i den nye Theaterbygning og derved tillige al Leie af Localer i Byen for Theatret endelig bortfaldet. — Som det vil sees af Budgettet har man for i Fremtiden at undgaae Udgifter ved Vedligeholdelse og Rensning af Gas- og Varmeapparaterne, forpligtet Gasmesteren og Machinisten ved Varmeapparatet til uden Betaling at vedligeholde og rense disse, den sidste tillige til at besørge mindre Smeddearbejder i et for ham indrettet Værksted, og er der truffen Accord med Maskinmesteren om Reparationer af Snedker- og Sadelmagerarbejde paa Scenen, hvorved alle slige Smaaarbejder ville have betydeligt billigere, end naar dertil som tidligere skulde have Hjelp af Haandværkere fra Byen.

For at tilveiebringe fuldstændig Orden i Decorations- og Maskineri-Magasinerne, hvortil der efter Ombygningen endnu ikke har været levnet Tid har jeg anordnet en Revision af disse Magasiner udført i Sommer af Theatermalerne, Maskinmesteren og Oeconomi-Inspicienten i Forening, med Assistance af det Mandskab, der skal være til Tjeneste om Sommeren. Der vil herved blive udsat en stor Mængde cassable Decorationer, Maskinsager, Bukke, Flage o. s. v. Resten skulde derpaa, efter hvad jeg havde paatænkt, ordnes paany i Hovedmagasinerne, som derved antages at ville blive tilstrækkelige til at rumme Alt, hvad der beholdes, og et nyt fuldstændigt Inventarium forfattes; der vil herefter være lettere Adgang til at finde, hvad der skal bruges, og sikre sig imod, at man anskaffer Ting, som alt have i Magasinerne; de udsatte Sager skulde da tilligemed de paa Holmen opførte Interimsskure m. v., som ikke bør blive staaende, sælges ved offentlig Auction. —

Jeg har her angivet det Væsentligste af hvad der ved et flygtigt Tilbageblik paa det sidste Aars Virksomhed er kommet mig i Tanker af det, der er skeet for at indføre Orden, en fuldstændigere Forsyning og fremtidige Besparelser ved Theatrets hele Materiel m. m., og jeg troer det ikke fornødent at stige ned til nogen yderligere Detail for at godtgjøre, at der i denne Retning har fundet en alvorlig Stræben Sted, hvis Resultat for det forløbne Aar har været overordentlige Udgifter og i Fremtiden vil blive gennemgaaende Besparelser.

Jeg veed, at jeg har udført Meget, som vil være til varigt Gavn for Theatret, og jeg tør uden at henfalde til nogen ubetimelig Selvroes udtale, hvad ogsaa Andre kunne vidne om, at der nu er bragt Orden saa omtrent i Alt. At jeg kan forlade mit Embede med Bevidstheden om at have arbejdet for og grundlagt noget virkeligt Nyttigt for Fremtiden, faaer da opveie Tabet af den Behagelighed selv at kunne nyde Noget af Frugten af mit Arbeide. —

Med Hensyn til det forløbne Aar maa jeg endnu tillade mig at fremføre een Bemærkning for Deres Excellence.

Theatrets Regnskab vil afsluttes med en meget betydelig Underballance. — Jeg har allerede havt Leilighed til at gjøre Deres Excellence opmærksom paa, at af denne Underballance vil et Beløb af 14,000 Rdl. være reent nominelt, ene hidrørende fra den Forandring, der er indført i Henseende til Theatrets Regnskabsperiode, (cfr. Budgettet for April Qvartal d. A. og derom førte Forhandlinger), og denne Sum ikke blot kan men maa altsaa lades ude af Betragtningen ved Spørgsmaalet om Theatrets oeconomiske Status. Men hertil kommer følgende Omstændighed. Det har gennem en Række af Aar været Praxis, at man for at undgaae Overskridelse af det tidligere lovbestemte Maximum for forskjellige Conti, navnlig Conto „Udgifter af ubestemt Omfang“, ved Rengskabsaarets Udløb overførte til næste Aar Alt hvad der, skjøndt faldende paa det foregaaende Aars Drift, ikke kunde posteres i dette Regnskab uden

Overskridelse af Budgetsummerne; hvorimod det nu — for at tilvejebringe en definitiv Orden paa disse Conti, der ikke længer ere bundne i Finantsloven, og for at der i Fremtiden gennem Regnskabet kunde opnaaes et virkeligt og paalideligt Resultat af og Control med Theatervirksomheden i hvert enkelt Theateraar, hvorom der hidtil paa ingen Maade har kunnet være Tale — var bestemt ubetinget at anvise og i Regnskabet 1858—59 optage enhver Udgift, som var passeret inden Regnskabsaarets Udløb. — Den berørte Fremgangsmaade har medført, at der ved Byggyndelsen af Regnskabsaaret 1858—59 den 1 April 1858 overførtes til Regnskabet for 58—59, Udgifter tilhørende tidligere Regnskabsaar til Beløb af over 9000 Rdl. Dersom derfor Talen er om at bedømme Theatrets oeconomiske Administration efter Regnskabet for 1858—59 maa foruden ovennævnte 14,000 Rdl. endvidere de sidstnævnte 9000 Rd. fradrages Underballancen, og det vil da upaatvivlelig vise sig, at det sidste Regnskabsaar paa Lidt nær har baaret sig selv. — Naar Deres Excellence nu hertil vil føje Betragtningen af den ovenberørte store Mængde Udgifter, som tynde paa dette Regnskabsaar, men som ville befrie Theatret fra mangen en Udgift i Fremtiden, og der derhos tages Hensyn til, at den overordentlig store vel endog forcerede Virksomhed, der i sidste Saison har fundet Sted for at skaffe Theatret et godt og solidt Repertoire, paa den anden Side i dette Aar i mange Retninger har medført langt større Udgifter end sædvanligt (der er saaledes for at nævne et Exempel i forrige Aar til Udskrivning af Roller, Syngeparier og Orchestermusik alene medgaaet den overordentlig store Sum af henimod 1000 Rd.), saa tør jeg vistnok haabe, at Theatrets oeconomiske Bestyrelse og min Embedsvirksomhed in specie derefter vil hos Deres Excellence afgive et Indtryk om ikke ganske modsat saa dog for mig betydeligt gunstigere end det, den umiddelbare Betragtning af Regnskabets Resultat kan afgive.

Hvad Theatrets Kassetilstand angaaer, da er den paa ingen Maade slettere end den i Almindelighed tidligere i den Tid, jeg har kjendt den, har været i Sommertiden. Hvad der resterer af Tilskudssummen i Finantsaaret vil tilstrække til at dække den skyldige Rente for Juni Termin, Gagerne for Juli og August Maaneder og løbende Udgifter i samme Tidsrum; men til 1 September vil Theatret denne gang ligesom sædvanlig tidligere, behøve et Forskud eller en Forstrækning, som under Forudsætning af, at Indtægterne i September blive saa gode, som de under almindelige Omstændigheder pleie at være i denne Maaned, med Lethed vil være dækket i kort Tid. —

Kjøbenhavn d. 20. Juni 1859.

Allerærbødigst

H. Christensen.

11
11

